

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет соціології і права
Кафедра соціології
Кафедра теорії та практики управління
Наукове товариство студентів і аспірантів ФСП
Представництво Польської академії наук в Києві
(Przedstawicielstwo "Polska Akademia Nauk" w Kijowie)
Талліннський університет
Інститут суспільства, права та економіки
Університет Корвінус, Будапешт
Факультет економіки
«Вестон консалтинг», Варшава, Польща
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Інститут соціології НАН України
Інститут соціології НАН Білорусі
Соціологічна асоціація України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Соціологічний факультет
Українське відділення студентів політичної науки (IAPSS Ukraine)

Матеріали VIII міжнародної
науково-практичної конференції з соціології
«КАПІТАЛІЗМ, ПОПУЛІЗМ ТА МОДЕРН»

18-19 травня 2017

Київ 2017

УДК 316.42(477)(063)
ББК 60.550(4Укр)я43
К 20

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Укладачі:

А. А. Мельниченко – кандидат філософських наук, доцент, декан факультету соціології і права НТУУ «КПІ»;

П. В. Кутуєв – доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології факультету соціології і права НТУУ «КПІ»;

О. О. Онуфрієнко – аспірантка кафедри соціології факультету соціології і права НТУУ «КПІ».

Капіталізм, популізм та модерн : VIII міжнародна науково-практична конференція з соціології (м. Київ, 18-19 травня 2017 р.) / Укладачі А. А. Мельниченко, П. В. Кутуєв, О. О. Онуфрієнко. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 344 с.

ISBN 978-966-916-327-1

Конференція зосереджується на фундаментальних історичних та соціальних теоретичних питаннях взаємовідношень поміж капіталізмом, лібералізмом та модерном. Коло «доброчесності», де ринки вивільняють інтереси від пристрастей, витворюють відповідальних індивідів, роблять працю такою, що винагороджує за допомогою розповсюдження поділу праці та, врешті-решт, досягають кульмінації у процесах зростання заможності й демократії - всі ці процеси вочевидь не є гарантованою данністю. Ба більше, «коло доброчесності» незрідка трансформується у «порочне коло». Коли це трапилось? Які фактори пояснюють цю трансформацію? Саме до цих проблем звертаються автори доповідей учасників конференції.

**УДК 316.42(477)(063)
ББК 60.550(4Укр)я43**

ЗМІСТ

КОНЦЕПЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ	10
-----------------------------	----

ТЕЗИ УЧАСНИКІВ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

Андрос И. А. Поддержка малого и среднего промышленного предпринимательства как стратегический вектор развития национальной экономики Беларуси.....	12
Geraskov S. V. Ukraine's image in Japan: forming factors (experts' vision)	14
Злобіна О. Г. Народ vs влада: популізм в оцінках та очікуваннях населення	15
Котляров И. В., Костюкевич С. В., Баханов А. Г. Глобальные тренды в сфере образования: знание как капитал и знание как товар	17
Кутуєв П. В., Якубін О. Л. Місце має значення або де прихований «архімедовий важіль» поширення інновацій?	19
Кутуєв П. В., Якубін О. Л. Держава, бізнес та інноваційний розвиток.....	22
Мельниченко А. А. Стратегії модернізації системи вищої освіти: поміж капіталізмом та популізмом	24
Salvatore Babones. American Tianxia: China, the United States, and the End of History.....	27
Weston C. The Korean Island: North and South Korea between Geopolitics and Geoeconomics...	28
Wojciech Rafałowski, Natalia Letki. The use of valence in parliamentary campaigns.....	29
Акімова О. А. Підготовка інженерів нового типу в умовах когнітивного капіталізму	32
Багінський А. В. Типологія теорій модерної держави	34
Баханов А. Г. Роль больших данных в социально-экономических исследованиях.....	36
Дембицкий С. С. Гражданская активность и реализация моделей национального государства в Украине	38
Дукач Ю. Візуалізація мережі – чи так легко, як здається?.....	40
Yenin M. N. Discourse concerning the sources of formation of precariat in structure of capitalist society.....	42
Калінін В. Ю. Чи є місце світ-системному аналізу у політичних дослідженнях. Закид про економізм	45
Кругляк М. Е. Гомосексуалізм у середовищі еліти російського суспільства початку ХХ ст.: соціальні передумови поширення	47
Панченко Л. Ф., Самовілова Н. О. До питання вимірювання популізму	49
Пасько Я. І. Версії національної трансформації: польський досвід	51
Пиголенко І. В. Роль держави в становленні української незалежності.....	52
Полтораков О. Ю., Щиголь І. В. Роль історичних досліджень в політичній соціології: перспективи «великих даних»	54
Сазонова В. Пізнавальний потенціал методик вимірювання «авторитарності» в дослідженні українського суспільства	56
Ходус Е. В. «Приватизационные тренды» в контексте ценностей нового индивидуализма ...	58
Щербак С. І. Економічний розвиток як умова демократії.....	61

Щириця Т. В. Етичні норми в дискурсивних практиках: риторичний популізм і свобода	64
Яковлев Д. Раціональний вибір – імператив модернізації	66
Яковлєва Н. І. Використання технологій Big Data у політичному процесі: перспективи і обмеження	68
Bogdan O. What Happened to Survey Data after Euromaidan?	69
Don Kalb. Theory from the East: From double polarization to crypto fascism.....	71
Ireneusz Sadowski. Fluidity of political class. The case of post-independence Ukraine	72
Кайс З. В. Півстоліття в дзеркалі ляльки Барбі: соціальні виклики сучасності.....	73
Mikołaj Pawlak. Field of Asylum Protection in Poland. Emergence, Europeanization, and Seizure by Populism.....	75
Коржов Г. О. Промислове підприємництво як чинник суспільно-економічного відродження України	78

СЕКЦІЯ 1. УКРАЇНА ТА ДИНАМІКА СВІТОВИХ ПОПУЛІЗМІВ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ

Балацька А. А. Політична мобілізація та засоби її реалізації.....	83
Безпалько О. С. Громадянське суспільство та правова держава.....	84
Бондаренко М. М. Популізм як форма реалізації політичної мімікрії	86
Босенко В. В. Проблеми інтеграції ідей фемінізму у військово-політичну сферу	88
Василець О. Популісти конструктивні, справжні і перетворені, або – у якого народу є майбутнє?.....	90
Вітенбек М. О., Майструк Н. О. Роль міжнародних неурядових організацій у врегулюванні конфліктів.....	92
Волуйко М. М. Роль соціальних мереж та інтернету в формуванні сучасної політики	94
Гаврилова А. Г. Перспективи євроінтеграції України: досвід Польщі	96
Гавриш Д. О., Колесник Н. В. Інтернет-технології як засіб політичного впливу	98
Герчанівський Д. Л. Передумови постановня японської держави, що сприяє розвитку	100
Говорова М. В. Особливості політична маніпуляція і пропаганда.....	102
Данилюк О. І. Краудсорсинг в українському суспільстві	103
Деревинська Т. О. Становлення капіталізму та засади його формування	104
Докторова Д. Соціальна солідарність: пошук основних смислів та особливостей поняття ...	106
Дутчак О. А. Виробництво брендового одягу в Україні: «інвестиційна привабливість» як пастка сучасних ланцюгів постачання.....	109
Заєць Т. П. Політична соціалізація українського суспільства: нові орієнтації	110
Калюжна Г. Анализ изменения структур рынка телевидения с применением качественного инструментария	112
Коваленко І. І., Макарова А. І. Постправа як «гра людською свідомістю»	115
Коломієць Т. В. Особливості формування політичної культури студентів як необхідного чинника модернізаційних процесів сучасного українського суспільства	116

Колотило М. О. Громадянське суспільство, популізм та громадянська політична культура.....	118
Кононенко О. В. Основні технології маніпулятивного впливу телебачення.....	120
Кулаковська Т. О. Вплив інтернету на політичне життя суспільства.....	122
Куровська Г. В. Динаміка постленінських режимів у порівняльно-історичній перспективі.....	124
Болдарева Д. А., Лещенко М. О. Мережева культура і конструювання нових способів соціальної взаємодії.....	126
Лоянич Н. І. «Політичний популізм як засіб маніпулювання суспільством».....	128
Мігалуш А. О. Роль віртуальних мережевих структур в розвитку К-суспільства.....	130
Міщенко Б. М. Держава, модерн та модернізація у контексті євроінтеграції: досвід Польщі.....	132
Міщенко К. Ю. Засоби масової інформації як рушійна сила маніпулювання суспільною свідомістю.....	134
Москотіна Р. Ю. Застосування порогової моделі Грановеттера для вивчення колективної поведінки.....	136
Муратова І. А. Про деякі технології побудови ідеологем.....	138
Наточій Т. О. Взаємозв'язок популізму і постправди як загроза демократії.....	140
Наухацька Т. А. Ідеологія популізму на пострадянському просторі.....	141
Нерсисян Г. А. Симулякри і симуляція.....	143
Олійник А. В. Використання потенціалу мережі інтернет у політичній комунікації.....	145
Onufriienko O. Business Education as an Advantage Factor of a Professional Engineer.....	147
Остапюк Н. В. Особливості та характеристики південнокорейської моделі політичної модернізації.....	149
Пархоменко Н. О., Грицан С. В. Проблема формування ідентичності людини в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі.....	151
Пашковська О. В. Роль ЗМІ, реклами та засобів інтернет-комунікації в кампанії Дональда Трампа 2016 року.....	152
Пелипенко І. І. Соціологічні виміри футурологічних уявлень щодо нових способів соціальної взаємодії.....	154
Петровець С. О., Орепер Р. О. Мережева культура як феномен соціальної комунікації. ...	156
Піхорович В. Д. Феномен «нових правих» і перспективи капіталізму.....	158
Туяхова А. Є., Прищепа А. О. Інформаційна війна як сучасний фактор людинотворення....	161
Прухницька О. В. Гуманітарний капітал в стратегії перетворень.....	163
Пупенко Г. І. Консюмеризм як філософія споживання та його наслідки для екології: критичне переосмислення.....	164
Рева Д. О. Трансформація гендерно-сімейних ролей в сучасному українському суспільстві.....	166
Романюк М. О. Технонаука і актуальність холістичного підходу.....	169
Сігута К. В. Інтернет: імпульс до розвитку громадянського суспільства чи арена маніпулятивних технологій?.....	171
Скоробогатько О. С. Роль піару у формуванні іміджу політиків.....	173

Скубченко А., Славнікова В. До питання визначення бренду держави.....	175
Смоленська О. І. Демократичний режим, як можливість знищення популізму на території України в період останнього десятиліття	176
Сорокін В. С., Гордієнко Д. І. Війна лівих і правих популізмів: приклад Франції.....	178
Степанченко Т. В. Сприйняття індивідом життєсвіту: відображення сутнісних характеристик за А. Шюцем та Т. Лукманом	180
Стрелець Є. Популізм у виборі політичного лідера – загроза стабільному розвитку суспільства.....	183
Султанова А. С. Динаміка трансформації ролі ЗМІ в політичному житті суспільства: від інформування до моделювання	184
Тегза К. Ю. Національний популізм як гра на національних стереотипах народу.....	186
Теліженко В. С. Свобода інтернету в Україні і світі: реалії та перспективи.....	187
Толмачов Д. Д. Пояснення соціальної взаємодії драматургією соціологією та теорією фреймів І. Гофмана	189
Тургенєва О. Ю., Харкевич К. В. Жінки як соціальна меншина	191
Устименко І. Суїцидальні нахили у поведінці громадян країн, що розвиваються – соціальних і політичний виклик існуванню модерних суспільств	193
Федоренко Я. А. Популізм як ефективний засіб маніпулювання суспільною свідомістю у вітчизняній політиці	195
Фурман І. Популізм в політичній рекламі.....	197
Хелашвілі А. Стратегії акультурації кавказьких діаспор в Україні	198
Юрічко О. В. Булінг як феномен міжособистісних взаємодій: соціологічний вимір психологічного,	200

СЕКЦІЯ 2. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА В ЕПОХУ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ДЕРЖАВА ЯК ПРОВАЙДЕР ПОСЛУГ ЧИ ЕЛЕКТРОННИЙ ЛЕВІАФАН?

Бабенко І. Ю. Доцільність впровадження Good Governance в українську практику	203
Божок О. І. Адміністративна субкультура, її політизація та поява феномену дегажизму ...	205
Войцехівська В. І. Електронне урядування: шлях до цифрової демократії?.....	206
Воловик Я. С. Роль ІКТ у оптимізації державного управління України	208
Виговська О. В. Індекс соціального розвитку	209
Гедзь О. О. Можливості реалізації прямої демократії шляхом використання інформаційних технологій	211
Гіджеліцька О. М. Формування державної політики України в умовах концепції сталого розвитку.....	213
Гришко А. С. Prozorro – електронний майданчик для державних закупівель	215
Димитров В. Ю. Ціннісний аспект інноваційності	217
Іванюк А. В. Роль краудсорсингу в побудові електронної демократії.....	218
Іщенко А. М. Як інженери можуть стати «каталізаторами історичних змін».....	220
Кисельова О. Л. Дизайн-мислення та публічне управління	222

Лучка В. В., Майструк Н. О. Вплив неявного знання на прийняття політичних рішень.....	224
Магеррамова А. Н. Можливості сценарного аналізу у публічному управлінні	225
Малинка К. С. Електронне урядування, цифрова епоха та нерівність	227
Медведєва А. Д. Good Governance в Україні: ідеологема або програма дій?	229
Мельник Б. Б. Сутність форсайт-методології як інструменту розробки сценаріїв стратегічної модернізації економіки України	231
Міщенко А. П. Публічна політика в мережевому суспільстві	233
Остапчук О., Майстровий В. Якісна освіта як умова збереження інтелектуального потенціалу	235
Пашов Р. І. Внутрішній бюрократ: практики породження, існування та відтворення.....	237
Ракул О. В. Е-держава: шлях до ефективного самоврядування на прикладі Естонії.....	238
Романюк О. В. Стан та перспективи електронного врядування в Україні як інструмента модернізації та демократизації.....	240
Сівакова А. А. Впровадження електронного врядування як напрям модернізації державного управління в Україні.....	242
Цимбаленко І. М. Державна політика у сфері інтелектуальної складової інноваційного розвитку	244
Шейнич С. І. Глобалізація сучасного світу, гібридна війна як спосіб досягнення мети?	246

СЕКЦІЯ 3. 25 РОКІВ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНІЙ УКРАЇНІ: ПОМІЖ ІМПЕРАТИВАМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ВИКЛИКАМИ (НАПІВ)ПЕРИФЕРІЇ

Северинчик О. П. Співвідношення влади та економіки в сучасних українських реаліях.....	249
Говорова М. В., Балацька А. А. Релігія та ритуал в соціології Е. Дюркгейма	250
Баханов О. Ю. Еволюція релігійних практик в контексті формування молодіжного світогляду під впливом модерних трансформацій	252
Брожко О. О. Співробітництво України з МВФ: необхідність чи тимчасовий захід	254
Ващук В. Д. Рекрутування патріотичної еліти як фактор прогресу української державності	256
Горкуценко Д. С. Волонтерство як невід’ємна частина демократичного суспільства.....	257
Забеліна О. В. Загрози політичного популізму	260
Іванова А. О. Гендерна асиметрія у українській науці: сучасний стан та перспективи.....	261
Кисиленко В. К. Конфлікт націй в модерному суспільстві.....	263
Кірюхін Д. І. Трансформація ставлення до соціальної нерівності в посткомуністичних країнах.....	266
Ларченко М. Л. Рівень життя в Україні: фактори і тенденції змін.....	268
Нехоца І. В. Національний механізм реалізації гендерної рівності в Україні	270
Новікова А. П., Майструк Н. О. Модернізація соціальної політики України в контексті євроінтеграції	271
Павлусяк Н. Нерівності в освіті – перешкода інноваційному розвитку країни	274
Паращевін М. А. Десекуляризація українського суспільства.....	276

Рішко А. В., Орепер Р. О. Подолання цифрової нерівності як необхідний аспект процесу глобалізації та модернізації	277
Саратов Є. М. Еволюція релігійних практик в контексті модерних трансформацій	279
Сахно А. Є. «Соціологія релігії» М. Вебера та сучасність.....	281
Скубченко А., Славнікова В. Трансформація ставлення до праці в процесі реформування українського суспільства	282
Хоменко Б. В. Соціально-політична структура громадського суспільства і її динаміка в постсоціалістичних країнах	284
Хроленко О. І. Проблеми впровадження електронного уряду в країнах що розвиваються....	285
Черножукова А. М. Державне регулювання ІТ-ринку в Україні	288
Шевченко І. А. Демократія в Україні та можливості її вдосконалення.....	289
Шуляк І. П. Мережеві структури в соціальній взаємодії	291

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Стефанович А. В. Культурний простір міста як чинник розвитку політичної культури.....	294
Балацька А. А. Системний підхід до трансформацій в організаціях	296
Герус А. М. «Відтік мізків» з України у сфері ІТ: двостороння стежка в економіці та політиці.....	297
Говорова М. В. Аутплейсмент як лояльний метод звільнення співробітників	299
Давидюк О. В. Політичний тролінг кризь призму негативної солідарності.....	300
Драбик Т. О. Небезпеки соціальної нестабільності: фахівці та прекаріат	301
Дяк О. В. Регіональна політика та сепаратизм: Україна та світовий досвід.....	303
Журавель А. А. Последствия запрета российских компаний, таких как «ВКонтакте», «1С» и др. в Украине	306
Задко К. В. Лобіювання: необхідність чи частина корупційної системи	308
Казьмірова О. М. Стратегії фінансової поведінки населення	310
Korzhov G. O. Ukrainian labor migration to Poland: motivations and outcomes.....	312
Лакуста А. О., Майструк Н. О. Політичний імідж в сучасних умовах	316
Ляшенко О. В. Чутки як метод впливу на суспільство.....	317
Бєлєнок О. А., Мацко-Демиденко І. В. Монетарні установки київських студентів	318
Пашва О. Особливості підготовки текстового наповнення біографічних видань	320
Полева Н. О. Компетентність в умовах сучасних технологічних перетворень і ринку праці.....	324
Проскученко Р. С. Регіональна політика та сепаратизм: Україна та світовий досвід.....	327
Селедуєва В. В. Еміграційні установки українського студентства.....	329
Соколов К. А. Модернізація системи місцевого самоврядування як ознака становлення громадянського суспільства.....	331
Спрогис Р. В. Гетеросексизм в послереволюционной Украине.....	333
Стефанович К. В. Вплив безвізового режиму на міграційний рух населення України	335

Чернишова А. А. Ідеологічні трансформації політичних партій в Україні	336
Шнуренко І. М. Нові перспективи націотворення та євроінтеграція в Україні	338
Яхно О. О. Система національних держав і недержавні актори в контексті глобальної поліархії С. Брауна	340

КОНЦЕПЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Останнім часом дослідники та політики незрідка говорять про «кінець Заходу». Таке радикальне твердження має за опертя численні факти піднесення неліберальних сил у різних регіонах світу від США до Західної Європи, від Східної Європи до Росії, Турції та далі на Схід. Класичні неоліберальні та ієрархічні праві повертаються до влади в Латинській Америці після періоду рожевого (соціал-демократичного) припливу. Китай зовсім не виглядає, як країна, що готується здійснити перехід до демократичного плюралізму. Якщо хтось би і надумав святкувати 26 річницю Фукуямового есе «Кінець історії» – тексту, який проголошував тріумф західної ліберальної демократії після кривавого 20-го сторіччя, то робив би це не надто гучно (якщо б взагалі таке святкування відбулося б). Ліберали повсюди запитують – хто втратив Захід (ну мрію)? Конференція зосередиться на фундаментальних історичних та соціальних теоретичних питаннях. Вочевидь відповідь на незручні питання не варто шукати за допомогою звичних технократичних та емпірицистських підходів. Історичний досвід пропонує переосмислити оптимістичне прочитання взаємовідношень поміж капіталізмом, лібералізмом та модерном. Коло «доброчесності», де ринки вивільняють інтереси від пристрастей, витворюють відповідальних індивідів, роблять працю такою, що винагороджує за допомогою розповсюдження поділу праці та, врешті-решт, досягають кульмінації у процесах зростання заможності й демократії – всі ці процеси вочевидь не є гарантованою данністю. Ба більше, «коло доброчесності» незрідка трансформується у «порочне коло». Коли це трапилося? Які фактори пояснюють цю трансформацію? У контексті пізнього постленінізму таке академічне питання, як народний суверенітет, перетворюється на практичний виклик розбудови демократичних інституцій. Своєю чергою, це практичне завдання змушує звернутися до цілого ряду теоретичних й ідеологічно навантажених питань, як-то: 1) чи легітимно редукувати демократію до електоральних процесів, позбавляючи її соціального та економічного змісту? І чи спроможні інструменти електронної демократії «компенсувати» недоліки і вади традиційних форм та інститутів демократії? 2) у цьому контексті постає інше питання: коли оспівана класичною політичною та соціальною теорією “popular will” перетворюється на «гріховний» популізм? 3) у який спосіб можливо творення інклюзивних та солідарних інституцій / практик держави загального добробуту за умов (напів)периферійного капіталізму, який

керується неоліберальними приписами (майстерного адаптуючи їх до локального контексту)? 4) які висновки та рекомендації можна виробити для України на основі піднесення «популізмів» (?) в США: правого Трампового та лівого Сандерсового? 5) як трансформувати інституції неопатримоніального панування у легально-раціональне домінування, здатне – в ідеалі – функціонувати у режимі змістовної, водночас такої, що реально існує, демократії та громадянського суспільства? 6) як подолати конфлікт між приписами неолібералізму, який мінімізує «соціальну» руку держави, водночас посилюючи її мілітарно-репресивний вимір, з необхідністю реалізації модерного проекту (сталого й інноваційного) розвитку? 7) який взаємозв'язок існує між «популізмом» та ксенофобією / расизмом / імперіалізмом? 8) на які соціальні чи то професійні групи Україні варто покласти «надію» як на основного каталізатора / агента історичних змін (технократів, інженерів-інноваторів, експерткратів тощо)?

Дон Кальб

завідувач кафедри соціології
та соціальної антропології
Центрально-європейського університету
м. Будапешт, Угорщина

Анатолій Мельниченко

декан факультету соціології і права
НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського

Павло Кутуєв

завідувач кафедри соціології
факультету соціології і права
НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського

ТЕЗИ УЧАСНИКІВ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

Андрос І. А.

(г. Минск, Республика Беларусь)

androsita@tut.by

ПОДДЕРЖКА МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ВЕКТОР РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ БЕЛАРУСИ

В настоящее время в Беларуси особое внимание уделяется развитию промышленного малого и среднего предпринимательства негосударственной формы собственности, направленного на удовлетворение потребностей рынка. На это указал председатель Совета Республики Беларусь М. Мясникович 29 мая 2016 г. в интервью программе «Главный эфир» на телеканале «Беларусь 1», где он озвучил проект документа, согласно которому малые и средние предприятия производственной сферы, созданные в 2016–2017 гг., на два года освободят от всех налогов кроме обязательных страховых платежей. Такие льготы привлекательны экономически, однако насколько они социально обоснованы?

Обеспокоенность властей по поводу развития предпринимательства в промышленности подтверждается статистическими данными. Так, за период с 2011 по 2015 годы количество микро- и малых организаций в целом увеличилось с 84 164 до 105 047, т.е. почти на четверть – 24,82%. При этом их прирост в промышленности (горнодобывающей и обрабатывающей промышленности, производство и распределение электроэнергии, газа и воды) составил 16,0% (2010 г. – 12 797, 2015 г. – 14 848). Если брать ведомственную принадлежность, то за аналогичный период количество промышленных малых и микроорганизаций, основным видом экономической деятельности которых является производство промышленной продукции (работ, услуг), увеличилось с 10 825 до 11 562, т.е. на 7,0%. В 2015 году количество предприятий промышленности в Беларуси составляло 13 126 единиц, в т.ч. 11 562 – промышленные микро- и малые организации. Общая выручка всех предприятий промышленности достигла 738 381 млрд бел. руб. (36,9 млрд долл.) в ценах 2015 года: крупные и средние (их 1 564 ед.) – 670 269,1 млрд бел. руб. (33,5 млрд долл.); микро- и малые – 68 111,9 млрд бел. руб. (3,4 млрд долл.). Как видим, малые предприятия дают в общем объеме промышленного производства около 10% выручки, хотя их доля от всех организаций промышленности составляет 88,1%. Получается, что по показателю выручки эффективность одного среднестатистического малого предприятия по сравнению с типичным крупным/средним предприятием в экономике Республике Беларусь составляет 1,4%.

Почему власти Беларуси озадачены развитием предпринимательства именно в промышленности? Кроме общемировых тенденций в этом направлении,

Беларусь является единственной страной бывшего СССР, чей путь в рыночную экономику не укладывается в «восточноевропейский стандарт». До сих пор «лицо» белорусской национальной экономики – это унаследованная от Советского Союза производственная инфраструктура. Как указано выше, количество крупных промышленных предприятий для практически 10-миллионной страны очень велико. Власти Беларуси отказались от типичных для постсоветских стран алгоритмов реконструирования экономики, которые были связаны с массовым высвобождением работников промышленности при одновременном их вовлечении во вновь создаваемые малые производства и сферу обслуживания. Внутренняя хозяйственная стратегия властей республики и сейчас направлена на сохранение крупных трудовых коллективов с обеспечением социальных гарантий для работников.

В настоящее время, основополагающим принципом государственной политики в регулировании деятельности частных МП властями Беларуси был выбран «режим строгого благоприятствования с тяготением к указанию направлений их деятельности». В связи с этим, считаем, что социальный заказ на развитие промышленного предпринимательства со стороны правительства может быть поддержан интеграцией инженерного образования и бизнес-образования в рамках технических университетов. Подготовка инженерных специалистов с предпринимательскими навыками может дать толчок развитию малых и средних предприятий в производственной сфере.

Список использованных источников:

1. Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь. Статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2016. – С. 68–69.
2. Промышленность Республики Беларусь. Статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2016. – С. 222.
3. Шевцов, Ю. «Одинокая» страна / Ю. Шевцов // 7 Дней. – 13 февраля 1999. – С. 4.
4. Свен-Олаф Невиак, консультант Белорусского союза предпринимателей и нанимателей им. М. Кунявского. Режим строгого благоприятствования / интервью А. Герасименко у Свена Олафа Невиака // Экономическая газета. – № 85(1303) 06 ноября 2009. – С. 1, 3.

Geraskov S. V.
(*Pokrovsk, Ukraine*)
sergii.geraskov@gmail.com

UKRAINE'S IMAGE IN JAPAN: FORMING FACTORS (EXPERTS' VISION)

Describing the Japanese experts' vision concerning to Ukraine's image in contemporary Japan we should keep in mind that there are few specialists on the Ukraine issues if compare with ones who has been studying the Russian (previously the Soviet) themes. The Japanese gradually expand the boundaries of their perceptions of Ukraine, but there is still lacking of information.

The experts' opinions for the research subject had been collected by means of interviews focused on their research areas during the time that the author was a Fellow under the Japan Foundation Long-Term Fellowship Program (September 2016 – February 2017). The author would like to thank all those who were involved in the research at that time, and acknowledge the Japan Foundation for offering the Fellowship and making it possible.

As regarding to the Japanese society's awareness of Ukraine most of the interviewees expressed significantly restraint and skepticism. In the view of most Japanese people Ukraine seemed to be unstable territory since Chernobyl time (1986). So many Japanese think that "it is dangerous throughout Ukraine at present, including Kyiv, because not only East, but all of Ukraine territories is suffering from war".

In the experts' opinion, Ukraine's image in Japan used to be disseminated traditionally by means of the world famous Ukrainian brands and symbols especially in sports (Sergii Bubka, Andrii Shevchenko, Klychko brothers, Oleg Verniaev and others). This process may be called Shevchenkiana [1, p. 81], and it happens occasionally. Chernobyl seems to be another element from "standard knowledge set" that has been strongly associated with Ukraine for a long time. The Fukushima nuclear disaster in 2011 provoked splash of attention to Chernobyl, as well as the world mass-media had started to compare the two accidents [2].

The experts marked some areas in which Ukraine could be interesting for Japan at present and in the nearest future. The first one is agricultural sector where the world market had been mainly achieved and challenged for cooperation, but still large enough, The second is game industry where Japanese consumers know the Russian "World of Tanks", but yet have not heard of the Ukrainian product. The third possible area could be promotion of tourism in Ukraine.

Naturally, the question "What level, state or private, would be more effective of Ukraine's image-making in Japan?" seems of getting much importance. Actually, both of them should be correlated in some model, but there are different opinions for which should be regarded as determinant one. Some experts think that private contacts and NGO activities are more important now, whereas the others believe it to be too limited channel of image-making compared to the state policy that of much more larger impact radius.

While having been interviewed all of the experts mentioned “the Russian factor”. Nakai marked it had been reflected in mixing Ukraine and Russia by the Japanese people, so they often accepted Ukraine as a part of Russia [3, p. 140]. The Ukraine crisis in 2014 has somewhat changed public opinion, but those changes were limited. That is, many people became aware of the events happened in Ukraine from mass-media, but most of them still used to think that Ukraine and Russia are as same. “The Russian factor” generates cultural misunderstanding, for instance many Japanese people attach borshch and Cossacks to Russia omitting the fact that actually they were originated from Ukraine. “The Russian factor” seems to be long-term phenomenon. Kurokawa describes how Russia has sometimes made Japan’s policies toward Ukraine difficult to carry out [4, p. 46].

References:

1. Geraskov S. Ukraine and Japan Culture Relationship: Shevchenkiana and Murakamization. Kobe Gakuin Economic Papers, Vol. 47, 2015, pp. 79–86.
2. Fukushima as a Chernobyl Nuclear Disaster: Media References by Countries. Reputation-Metrics data, 2011. Accessed on February 7, 2016 from <https://reputation-metrics.org/2011/03/16/fukushima-as-a-chernobyl-nuclear-disaster-media-references-by-countries/>
3. Накай К. Україна і Японія: дещо про відносини між обома країнами та про українознавство в Японії. Українська Орієнталістика. Випуск 2-3, 2007-2008. – С. 137–141.
4. Kurokawa Yu. Japan’s Policies toward Ukraine: Reflections of Former Ambassador // The Impact of Globalization on Japan’s Public Policy: How the Government is Reshaping Japan’s Role in the World. The Edwin Mellen Press, Ltd. Lampeter, Ceredigion, Wales, 2008, pp. 39–56.

Злобіна О. Г.
(м. Київ, Україна)
ezlobina@ukr.net

НАРОД VS ВЛАДА: ПОПУЛІЗМ В ОЦІНКАХ ТА ОЧІКУВАННЯХ НАСЕЛЕННЯ

Природа сучасної версії популізму добре означена у невеликому нарисі Т. Piketty «Vive le populisme!», надрукованому Le Monde, напередодні виборів у Франції навесні 2017 р. Автор визначає популізм як «плутану, але виправдану відповідь на відчуття покинутості, що виникло у простих людей у розвинених країнах на тлі глобалізації та зростання нерівності». В українському контексті посилення на «відчуття покинутості», є вочевидь досить зрозумілим, хоча і виникає воно з дещо інших причин, ніж у мешканців розвинених країн. За даними Transition Report 2016–17 в Україні немає значного зростання нерівності, насамперед тому, що усі верстви відчувають падіння доходів, немає

ані 20%, ані навіть 10% населення, які б вважали, що тепер їхні доходи вище, ніж були до переходу до ринку. Оскільки доходи у більшості не ростуть, а падають, то втрачає смисл і такий важливий показник, як середня швидкість зростання доходів, який в інших економічних умовах є важливим для оцінки зростання нерівності. І зовсім невтішно виглядає стан речей в Україні якщо порівнювати розрив з розвиненими країнами. Якщо в Білорусі, наприклад, темпи зростання в усіх майнових групах вищі, ніж в країнах G7, то в Україні переважна більшість населення констатує не просто відсутність зростання, а падіння доходів, отже розрив лише посилюється.

Очевидно, що запит на популізм за умов глибокої депривації переважної більшості населення, має бути досить високим. Якщо згадати класичні постулати популістської філософії у викладі Дж.Хікса, вони якнайкраще відповідають в Україні очікуванням загалу, бо передбачають по-перше, обов'язок уряду стримувати егоїстичні інтереси найбагатших, що отримують зиск за рахунок бідних, і, по-друге, контроль народу над урядом. Зважаючи на багатозначність поняття «популізм» у науковому дискурсі, ми надалі будемо розглядати його як специфічний тип мислення, який постійно відтворюється у певних соціальних умовах. Ми також поділяємо думку Д.Макре, що популізм є впливовим типом мислення, який можна позначити як «романтичний примітивізм». Що ж до популістської ідеології, то нам особливо важлива її характеристика, яку виокремлюють автори відомої праці «Populism. Its Meanings and National Characteristics», які зазначають, що в центрі популістської ідеології не економіка, не політика, навіть не суспільство, а особистість, зокрема її моральний аспект.

Виходячи з цього в ході емпіричного дослідження було поставлено завдання перевірити наступні гіпотези:

- налаштованість на популізм пов'язана зі станом соціального неспокою, ознаками якого є тривога, страх, невпевненість, агресивність, роздратованість тощо;
- популізм є дієвим механізмом розрядки соціальної напруженості, завдяки тому, що пропонує прості та ясні рецепти виходу з труднощів, які переживають не лише найменш захищені, а й більш благополучні та освічені прошарки.

В якості емпіричної бази використано 21 ФГД, проведених навесні 2017 року у 10 обласних центрах України агенцією «Umbrella Research». В результаті застосування методу асоціацій було отримано образну картину сприйняття ситуації в країні та виявлено насиченість цієї картини типовими маркерами популізму.

Обидві гіпотези було підтверджено. Виявилося, що уявлення про «популізм» та «популістів» мають негативне забарвлення, причому такий стереотип сформований переважно всередині самого політикуму і активно транслюється на загаль за допомогою ЗМІ. Водночас запит на прості та швидкі способи вирішення проблем, що фактично і відзначає суто популістські орієнтації, є досить високим. Відповідно ставлення до популізму є амбівалентним, залежно від преференцій респондентів, – те, що в одних політиках засуджується як «пустопорожня балаканина», у інших позначається як «голос простих людей». Політикам, образ яких в масовій свідомості сильно

пов'язаний з інтересами «простих людей», респонденти ладні доручити насамперед вирішення соціальних проблем.

По результатах дослідження можна зробити наступні висновки:

- популізм як феномен сприймається населенням переважно критично;
- популізм реальних політиків сприймається ситуативно: при негативному ставленні трактується критично и слугує основою для відмови у довірі; при позитивному – тлумачиться як рух у бік покращення ситуації;
- зважаючи на тривалість масового відтворення популізму в політичному просторі, населення в цілому дистанційовано від політикуму і не втрачає критичності в оцінках;
- в умовах високої депривації в масовій свідомості сформована стійка орієнтація на дієвість популістських програм.

Котляров И. В.

д.с.н, проф.

Костюкевич С. В.

в.н.с.

Баханов А. Г.

м.н.с.

(г. Минск, Республика Беларусь)

svkostus@yahoo.com

ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЗНАНИЕ КАК КАПИТАЛ И ЗНАНИЕ КАК ТОВАР

Соглашаясь с К. Марксом, что классовая борьба может быть локомотивом исторических изменений, тем не менее, отметим, что в 20 веке главным фактором глобальных перемен была не классовая борьба, а борьба за лидерство между советским блоком и западным. Именно эта борьба делала историю 20 века. Не принимая это в расчет, невозможно понять логику произошедших глобальных перемен и те социальные теории, которые идеологически и теоретически их обосновали.

Обращаясь к сфере образования, можно сказать, что анализ причинно-следственной связи между борьбой за лидерство и глобальными инновациями в секторе высшего образования позволяет обоснованно указывать на то, что именно борьба за лидерство явилась главным фактором, определившим появление в 20 веке таких инноваций, как массовизация, профессионализация, а затем маркетизация высшего образования. Первые две запустил СССР, и с некоторой долей упрощения, можно сказать, что причиной была необходимость обеспечить индустриализацию в сжатые сроки; последнюю запустили западные страны в конце 20 столетия как выход из тупика финансовой необеспеченности процесса массовизации высшего образования.

Эксперимент по массовизации и профессионализации высшего образования, который начал СССР, затем повторили многие западные страны (высшее образование в которых до середины 20 века было элитарным). Закономерно задать вопрос: почему советский эксперимент был повторен? Есть основание считать, что это случилось в силу того, что, первоначально, индустриальное развитие СССР впечатляло и, соответственно, его эксперименты копировали (и не только в образовании), поскольку экономический Запад не желал допустить того, чтобы СССР превзошел его в технологическом лидерстве и материальном благосостоянии (ключевые вещи для капиталистической системы).

Процесс массовизации и профессионализации сектора высшего образования в Советском Союзе, стране, которая строила экономику без класса капиталистов и предпринимателей, был концептуализирован американскими экономистами (Т. Шульц и Г. Беккер) в теории человеческого капитала (ЧК), с которой началось активное изучение образования в рамках экономической логики. Можно сказать, что с легкой руки американских экономистов сфера образования стала считаться важной частью экономики и предметом экономических исследований. Был запущен глобальный тренд, рассматривающий образование как фактор развития экономики, который, в конечном итоге, оформился в идее «экономики знаний».

Спустя полвека после создания теории ЧК развитие сферы образования как фактора развития экономики определяют два тренда: экономика знаний (когда к экономическим ресурсам относят не только землю, труд и капитал, но и знания) и политика маркетизации (которая предлагает рассматривать знание как товар на рынке образовательных услуг). Первый тренд акцентирует внимание на образованности работника как его капитале (приносящем доход), второй – на образовании как товаре (покупаемом на образовательном рынке). Эти тренды (знание как капитал и знание как товар) сегодня определяют развитие сферы образования.

Следует отметить, что второй тренд «знание как товар» появился позже, чем «знание как капитал», и может быть рассмотрен как реакция сомнения в первом тренде, которая выразилась, в частности, в том, что правящие элиты перестали рассматривать государственные вложения в образование как фактор экономического роста и общественного благосостояния. Элиты больше не желают инвестировать в человеческий капитал, хотя в силу инерции идея человеческого капитала осталась все еще популярной и привлекательной для некоторой части политиков и инвесторов.

В итоге, общество более не гарантирует бесплатное высшее образование своим членам, студенты должны сами его оплачивать. Сегодня, таким образом, нам приходится иметь дело с тем, что наше образование – это не столько капитал, которым мы зарабатываем, сколько товар, который нам продают. Так как экономический подход к образованию склонился именно в эту сторону, т.е. в сторону маркетизации. Такой поворот событий указывает на необходимость оценить идею рассматривать образованность человека как его капитал и сферу образования как фактор развития экономики с учетом опыта 20 века. Можно сказать, что появилась потребность в переинтерпретации понятия человеческий капитал.

Кутуєв П. В.
Якубін О. Л.
(м. Київ, Україна)
p.kutuev@gmail.com

МІСЦЕ МАЄ ЗНАЧЕННЯ АБО ДЕ ПРИХОВАНІЙ «АРХІМЕДОВИЙ ВАЖІЛЬ» ПОШИРЕННЯ ІННОВАЦІЙ?

Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф73/24456.

Соціологічне вивчення технічних та інших видів інновацій часто зосереджується або на самому процесі їх створення, або на результаті, тобто на самій новачій, або на тому і іншому разом, навіть на їх поширені, яке часто має оцінку у вигляді отриманих або ні додаткових умовних одиниць та ресурсів, але вкрай рідко враховує фактор місця, де зароджуються, акумулюються, передаються, навіть приховуються новачії та актори, які її потім починають поширювати. Такі місця сприймаються, за умовою, це своєрідні «сліпі плями» інновацій. Це нагадує ситуацію з дослідженням фірми та її ролі в капіталістичній економіці, яке набуло своєрідної революційності у 30-х роках минулого століття лише через те, що Рональд Коуз просто поставив банальне питання: а навіщо взагалі в умовах ринку існують фірми? Тобто так, вони існують, але чому? Що в них такого особливого? Це питання ми маємо і собі тримати в уяві, якщо хочемо зрозуміти, як формується інноваційний та підприємницький потенціал в технічних університетах. Тобто ключове тут питання, а навіщо взагалі існують університети, в нашому випадку технічні в процесі накопичення і формування новачій та подальшого їх поширення. Для того, щоб правильно сформулювати саме питання – яке розглянемо детальніше в наступних роботах – поглянемо до схожих питань сформованих в корпусі соціальної науки. Власне щоб не потрапити в пастку парадоксу «питання-відповіді», яку письменник Джуліан Барнс, виразив устами своєї героїні: якщо не знаєш відповіді, то не знаєш як поставити правильне питання, але якщо знаєш вірну вірну відповідь, то навіщо ставити питання? Власне, поставлене питання часто є само по собі важливою відповіддю, що ми знаємо на цей момент. Близькою до вказаного питання є ідеї запропоновані Бруно Латуром щодо місця і ролі лабораторії Луї Пастера у Франції кінця ХІХ сторіччя та способу, як вона досягнула гегемонії – він це метафорично називає ефектом «пастеризації Франції». Далі ми будемо використовувати роботу Латура «Дайте мені лабораторію, і я переверну світ» [Латур Б. Дайте мне лабораторию, и я переверну мир / Бруно Латур // Логос. – 2002. – №35. – С. 1–32]

Лабораторії, в даному випадку, самі по собі можна розглядати, як місця творення новачій, і так як соціальні інновації (з технічним університетом тут пряма аналогія). Задля того, щоб такі інновації прийняло суспільство слід враховувати наступне «підґруття»:

- 1) переконати в необхідності такого способу/виду діяльності;
- 2) поширити інформацію про дану справу/проблему, та запропонувати її власне бачення;
- 3) змінити вже сформовану думку суспільства щодо поточної проблеми.

Власне, зупинимось на реконструкції Латура детальніше. В ХІХ сторіччі у Франції тваринництво, як і де інде по світу, часто ставало «жертвою» сибірської виразки. Але фермери не пов'язували цю проблему з вирішеннями, яке їм могли запропонувати «яйцеголови» з Парижу. А потім «щось» змінилось. На прикладі лабораторії Пастера, яку наводив Латур, можна побачити як суспільство представлене фермерами, бюрократами, лікарями, науковцями, політиками, споживачами м'яса/молока тощо, зі своєю партикулярною логікою бачення світу, які досі нічого не знало про таке місце, як лабораторії, або вкрай мало цим переймалося, почало усвідомлювати потребу в цій інституції і її практиках.

«Така зацікавленість зі сторони осіб, які були далекі від лабораторних експериментів, не виникає сама по собі, а є наслідком проведеної Пастером роботи по завоюванню їх уваги» [Там само, с. 3]. Звідси наступний висновок: «успіх приходить до того, кому вдається перевести на свою мову інтереси інших людей» [Там само, с. 4]. Кожен етап становлення тодішньої лабораторії ніс в собі певне повідомлення цим зацікавленим суспільним групам, яке поступово змінювало їх ставлення до інноваційної на той час установи та запропонованою нею новації. Пастер буквально «створив» цей інтерес. Перший крок – це «завоювання інтересу інших людей». Лабораторії та мікроби були відомі і до Пастера, але він вирішує змінити свій підхід до цих речей. Тож Пастер йде на сміливий крок і починає працювати в пересувній лабораторії, яку встановлює прямо на тваринницькій фермі. Використовуючи наукові поняття в своїй діяльності Пастер пропонує свої назви, які відповідають елементам мови фермерів (фаза «спори-заражене поле»). Загалом, Латур показує як вибудовується мережа – це мережу перекладу сигналів між акторами, які в ній задіяні і саме так вона функціонує, об'єднуючись навколо якоїсь проблемної ситуації.

Крок другий, це «переміщення точки опори зі слабкої позиції на сильнішу». На цьому етапі Пастер їде з ферми знову працювати до Парижу, але забирає з собою отриману культивовану паличку сибірської виразки з ґрунту. Він, отримавши бактерію даної хвороби та помістивши її в сприятливе мікросередовище, отримує владу-контроль над сибірською виразкою. Тобто, вказавши на мікроорганізм як на причину хвороби, Пастер по-новому сформулював інтереси фермерів: «якщо ви хочете вирішити вашу проблему сибірської виразки, то спочатку вам доведеться пройти через мою лабораторію». Таким чином, він починає розповсюджувати думку про важливість лабораторії, місця, яка і сама була інновацією, вказавши на її необхідність у боротьбі з актуальною проблемою. Лабораторія стала місцем де можна зрозуміти процес поширення хвороби та отримати необхідну вакцину від неї. Тобто лабораторія – це місце де створюється «нова реальність», яка має замінити/перетворити «попередню реальність». Крок третій, який зробив Пастер, на думку Латура, це «зрушення світу за допомогою важеля». У випадку

із сибірською виразкою Пастер зосереджує увагу дотичних соціальних груп (вже згаданих, науковців, ветеринарів, медиків, фермерів), демонструючи вирішення цієї важливої проблеми.

Для цього Пастер ініціює проведення експерименту-демонстрації під егідою профільних сільськогосподарських об'єднань і за широкою участю мас-медіа. Латур називає цей процес «інсценізацією» (від. лат. *in* – на і *scena* – сцена), адже це була постановка перед глядачами/публікою – громадськістю те, що було вже до того добре відіграно в стінах лабораторії (при цьому сотні неякісних постановок можна приховати в лабораторії). Таким чином, дана новація поступово перетворюється в інновацію, починає поширюватись через мережу акторів, яку ж вони і формують, об'єднавшись в мережу перекладу.

Зі створенням лабораторій з метою боротьби з епідеміями сибірської виразки французьке тваринництво почало отримувати додаткові прибутки, збільшувалось поголів'я худоби, зменшилась її смертність, збільшились податкові відрахування, а також доходи, як фермерів, так і ветеринарів, також змінилось уявлення про причини суспільних хвороб, з'явилась соціальна потреба контролювати мікробів, організовувати практики гігієни на рівні всього суспільства. Зміна на рівні мережі – макрорівні – призвела до цілої низки наступних послідовних широкого соціального характеру – утворилась ціла мережа лабораторій, трансформуючи саму систему французького аграрної сфери, а з нею і соціальних відносин країни і всього світу. До речі, одну із перших пастерівських лабораторій поза межами Франції було побудовано в Одесі.

На цьому прикладі можна побачити яку трансформуючу силу мають інновації (як місце де вона створена/ так і певний результат – «продукт») і ця трансформація в подальшому суттєво відбивається на соціальних процесах – створюється нова мережа соціальних відносин, складних взаємодії та соціальних перетворень, як наслідок таких інновацій: «за допомогою точки опори, якою є лабораторія, що сама представляє собою частину динамічного процесу, коригується (*displaced*) вся сільськогосподарська система. Тепер їй притаманна рутинна щорічна процедура, частина якої до цього була лабораторної практикою і до цього часу є продуктом лабораторії. Змінилося все, включаючи, висловлюючись простою мовою, «все суспільство»» [Там само, с. 14]. Головною інновацією Пастера, як нам показує Латур, яка мала соціальний ефект була не сама вакцина проти сибірської виразки (як часто думають), а саме зміна суспільних переконань щодо науки та місць науки (лабораторії), а з нею формування нової соціальної реальності, яка стала можливою завдяки мережі акторів, створеній навколо лабораторії і «народжених» в лабораторії.

Кутуєв П. В.
Якубін О. Л.
(м. Київ, Україна)
p.kutuev@gmail.com

ДЕРЖАВА, БІЗНЕС ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Обговорюючи інституції держави, що сприяє розвитку, вкрай недоцільно нехтувати тим фактом, що численні лідери країн третього світу надихалися радянською стратегією розвою (достатньо лише згадати індійську комісію з планування та південнокорейські п'ятирічні плани), ґрунтовними рисами якої були: центральне всеосяжне планування, державна власність на засоби виробництва, масовані державні інвестиції на підтримку індустріалізації та пріоритетний розвиток важкої промисловості. Досвід спізнілого розвитку яскраво засвідчив, що ефективні результати приносило сполучення державного втручання з використанням ринкових механізмів. Ще одним потужним імпульсом для дій держави, що сприяє розвитку, став досвід піднесення Східної Азії. До японського «вундеркінда» у 1960–1980-ті роки прилучилися так звані «азійські тигри», або «банда чотирьох» – Гонконг, Сінгапур, Південна Корея і Тайвань. Успіх цих країн, які на початковій стадії розвитку можна було залічити до напівпериферії (у випадку Японії) та периферії (у випадку «тигрів»), піддав сумніву жорстко-детерміновану бінарну диференціацію світу, що висувалася теоретиками залежності та розвитку недорозвитку, а також став викликом світ-системному аналізу з його наполяганням на тому, що розвиток є лише грою з нульовою сумою. Вельми промовистий є такий показник, як відношення валового національного продукту на душу населення цих країн до середнього світового валового національного продукту на душу населення. У 1960 році цей показник становив для Японії 281,9%, Гонконгу – 103,8%, Сінгапуру – 105,9%, Південної Кореї – 45,4%, а Тайваню – лише 20,9%. Як бачимо, за винятком Японії, стартові показники цих країн були або на рівні середньосвітових, або навіть набагато нижчими. Натомість за 40 років (тобто у 1999 році) східно-азійські держави досягли вражаючого прогресу: японський ВВП на душу населення дорівнював 703,8% від загальносвітового, Гонконгу – 372,9%, Сінгапуру – 461,7%, Південної Кореї – 196,7%, а Тайваню – 211,3% [Arrighi G., Hui P., Hung H.F., Selden M. Historical Capitalism, East and West // The Resurgence of East Asia: 500, 150 and 50 year Perspectives / Ed. by G. Arrighi, T. Hamashita, M. Selden. – L.; N.Y.: Routledge, 2003. – P. 305].

Далеко не всі країни, що стали на шлях розвитку із запізненням – переважно через індустріалізацію – були пасивними одержувачами «дарів» від розвинених країн, які передавали їм застарілі технології, що загалом вимагають екстенсивних витрат праці. Деякі з цих «спізнілих» держав виявилися надзвичайно активними й креативними з огляду на свою здатність до інституційних та політичних інновацій. За допомогою державних субсидій індустріалізовані країни Півдня трансформували приватний сектор своїх економік, наближаючи його до високотехнологічних зразків Півночі.

У широкий соціологічний вжиток «the developmental state» запровадив Ч. Джонсон, на українську він був вперше перекладений П.Кутуєвим в 2000-х роках. Не можна не згадати використання терміну Г.Дерлуг'яном, однак останній автор перекладав його як «держава навздогінної модернізації» або «диктатура розвитку» та вкладав в нього дещо інший зміст [Derluquian G. Bourdieu's secret admirer in the Caucasus: a world-system biography / Georgi M. Derluquian. – Chicago; The University of Chicago Press, 2004]. У сучасній соціологічній думці термін «держава, що сприяє розвитку» використовується для позначення набагато більш широкої групи країн, ніж у авторів-першозасновників терміну, в яких держава відігравала ключову роль на тому чи іншому етапі розвитку.

В класичній своїй формі теорія держави, що сприяє розвитку являє собою синтез особливостей розвитку держав Східної Азії, на основі чого створюється ідеальний тип такої держави. Точний перелік атрибутів, притаманних державі, що сприяє розвитку не є кінцевим, але посиляючись на узагальнену модель Л. Ротлі, ми можемо виділити такі критерії:

- дієздатна, автономна, але закорінена у суспільстві бюрократія;
- політичне керівництво, яке орієнтується на модернізацію;
- близькі, часто взаємовигідні, симбіотичні відносини між деякими державними органами та ключовими промисловими капіталістами;
- успішні політичні заходи, які сприяють економічному зростанню [Routley L. Developmental States: a Review of the Literature / Laura Routley // ESID Working Paper. – 2012. – No. 3. – P. 8].

Згідно із таким визначенням, держава, що сприяє розвитку, на відміну від ленінських держав, має ринкову, а не планову економіку, але не обов'язково є демократичною. Хоча ряд авторів, зокрема А.К. Багчі та Г. Дерлуг'ян ідентифікують СРСР як державу, що сприяє розвитку, що значно розширює спектр можливих економічних моделей в рамках цієї концепції, ця візія не є загальноприйнятою. Для розуміння багатоваріабельності соціологічного теоретизування про державу, що сприяє розвитку, важливим є визначення того, які конкретні сучасні держави концептуалізувалися як такі, що сприяють розвитку в соціологічній літературі.

Класичний тріумвірат держав, що сприяють розвитку зазвичай включає Японію, Південну Корею і Тайвань. Японія стала першою країною, яка була концептуалізована як держава, що сприяє розвитку. Незважаючи на деякі відмінності у траєкторії постання, ці країни зазвичай розглядаються як класичні моделі постання держав, що сприяють розвитку. Іноді в цей список додають і інших Азійських Тигрів – Сингапур і Гонконг (останній на сьогоднішній день є особливим адміністративним районом Китайської Народної Республіки), але через малу територію і специфічний історичний розвиток їх концептуалізація як держав, що сприяють розвитку є ускладненою [Routley L. Developmental States: a Review of the Literature / Laura Routley // ESID Working Paper. – 2012. – No. 3. – P. 11]. Робота Р. Уейда «Керуючи ринком», яка стала вже класичною, присвячена аналізу постання Японії, Тайваню і Південної Кореї. Р.Уейд став одним із перших теоретиків-суспільствознавців, які звернули увагу на те, що

стрімкий розвиток держав Східної Азії завдячував не стільки адаптації принципів вільного ринку, скільки ефективному поєднанню ринкових імперативів, дисциплінованої державної регуляції промислового сектору та національної специфіки кланового капіталізму.

Інша першозасновниця теоретизування про державу, що сприяє розвитку, А. Амсден із співавтором Ван-вень Чу з Інституту соціальних наук і філософії імені Сунь Ят-Сена (Тайбей, Тайвань) в своїй книзі «По той бік наздоганяючого розвитку: модернізаційна політика Тайваню» наводять приклади того, як компанії з невеликої держави наздоганяючого розвитку можуть захопити значну частку на світовому ринку високотехнологічного виробництва. Автори переконливо доводять, що запорукою такого розвитку стала послідовна державна політика в сфері високотехнологічного виробництва, постання великих компаній, які постійно вдосконалювали технології, швидкість модернізації виробничих потужностей та значні обсяги виробництва. R&D на Тайвані, як правило, здійснювався спільно з державними лабораторіями, які закладали основу для виробництва досконалих продуктів [Amsden A. *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialisation* / Alice Hoffenberg Amsden. – Oxford: Oxford University Press, 1989].

Автори також стверджують, що уряд відіграв важливу роль на всіх етапах розвитку Тайваню, втручаючись в економіку за допомогою заходів, які виходять за межі моделі вільного ринку, що зумовило пріоритет у розвитку саме високотехнологічного виробництва. Іншою специфічною рисою розвитку Тайваню стало постання великих національних компаній, а не філій транснаціональних корпорацій, багато в чому також забезпечене державною регуляцією.

Отже, сьогодні перед українськими суспільствознавцями та творцями політики постає завдання осягнення релевантності східноазійського досвіду розвитку реаліям сучасної України та можливості адаптування найефективніших практик політики модернізації до імперативів демократії.

Мельниченко А. А.
(*м. Київ, Україна*)

СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОМІЖ КАПІТАЛІЗМОМ ТА ПОПУЛІЗМОМ

Останні чверть століття в Україні спостерігаються постійні спроби реформувати систему вітчизняної вищої освіти під лозунгами підвищення якості, забезпечення доступності, справедливості. Звичайно, система вищої освіти є складною системою з високим рівнем інерційності, але управлінська компонента її функціонування мала б бути відчутною і оптимізувати її. Ми доходимо до такого висновку, враховуючи думку іспанського експерта в галузі вищої освіти Е. Бенгоеткса (Endika Bengoetxea), що «управління є одним з

головних напрямків реформування політики у програмах модернізації вищої освіти. Управління вищою освітою передбачає не лише аспекти внутрішнього управління університетами, а й роль держави та зовнішніх зацікавлених сторін» [Bengoetxea Castro, E. Higher Education Governance Reform in Practice. Matching Institutional Implementation Practices and Policies // International Journal of Educational Technology in Higher Education. – July 2012. – Volume 9. – Issue 2. – PP. 267–279].

Аналізуючи можливі напрямки модернізації системи вищої освіти, які були б найбільш релевантними вже задекларованим державними популістами завданням забезпечення сталого розвитку нашої держави, дозволимо собі стверджувати, що першочерговою умовою успішності модернізаційних практик у цій царині є усвідомлення державцями того, що освіта і наука є провідними продуктивними силами розвитку суспільства. Якщо брати за орієнтир трансформацію Китаю в напрямку капіталістичного способу господарювання, то варто пригадати, що однією зі складових політики «чотирьох модернізацій» стала саме модернізація науки і техніки, яка невідворотно передбачала і реформування системи вищої освіти. Загалом, на думку Рональда Коуза та Ніна Вана (Ronald Coase and Ning Wang) в 1974–1975 рр., при внесенні Ден Сяопіном поправок до економічної політики, «освіта і технології були визнані найважливішою умовою економічного розвитку» [Коуз Рональд, Ван Нин. Как Китай стал капиталистическим / Рональд Коуз, Нин Ван – М.: Новое издательство, 2016. – 386 с.]. В Україні декларативно освіта і наука також неодноразово визнавалися головним пріоритетом сталого зростання. Але практика реформування освітньої та наукової сфери поки-що дозволяє ставити їм доволі невтішні діагнози: неефективність, низька якість, застарілість, корумпованість etc.

На наш погляд, однією з головних стратегій модернізації вищої освіти стало реформування системи вступу до ВНЗ. Починаючи з 1993 року, коли вперше вступники до вищих навчальних закладів проходили тестування в експериментальному режимі, протягом двох десятиріч в Україні по-різному намагалися зробити справедливою та прозорою систему вступу до університетів. Проте, навіть впровадження зовнішнього незалежного оцінювання не повністю забезпечило гарантії університетам отримання якісного контингенту абітурієнтів. Йдеться, зокрема, і про скандал, який розгорівся у 2016 році, коли Генеральна прокуратура України оприлюднила відомості, що результати ЗНО протягом декількох років фальсифікувалися (серед абітурієнтів, які в 2015 році стали студентами НТУУ «КПІ», згідно листа Генпрокуратури, було близько десяти осіб з підробленими результатами ЗНО). З іншого боку, за результатами опитування проведеного ще три роки тому Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно із соціологічною службою «Ukrainian Sociology service» серед цільової групи (вступники або їх батьки), рівень довіри населення України до ЗНО складав 65%, що є високим показником по відношенню до схвалення будь-яких інших реформ, здійснюваних останнім часом у державі. Справедливим буде вказати,

що модернізація системи вищої освіти через реформування системи вступу буде вкрай недостатньою без супутньої модернізації загальної середньої освіти.

Одним з важливих кроків модернізації всієї системи вищої освіти стало ухвалення у 2014 році Закону України «Про вищу освіту», розробленого широкою групою експертів під керівництвом академіка НАН України М.З. Згуровського. Цей закон дозволив розширити горизонти розвитку вітчизняних ВНЗ, хоча вже за рік після його ухвалення, частина статей або пунктів закону, які стосувалися створення прогресивної і ефективної системи фінансування вищої освіти, була відмінена або скоригована поправками і доповненнями. Проте навіть у такому вигляді, університети отримали безпрецедентні можливості використання академічної свободи та власної автономії, до яких не всі ВНЗ були готовими.

Звичайно, аналіз суто кон'юнктурних особливостей реформування системи вищої освіти, навряд чи наблизить дослідників до розуміння ключових засад розбудови модернізаційних стратегій. Головною запорукою розвитку вищої освіти є розуміння характеру і структури ринку праці не тільки в національному, а й світовому масштабах. В цьому сенсі йдеться про прогностичний потенціал соціологічної та економічної науки. Публікації у фахових і науково-популярних виданнях, що з'являються останнім часом, містять інформацію не тільки про головні сфери майбутньої економіки (широке використання нанотехнологій, біотехнологій, генної інженерії тощо), а й фіксують невідворотність змін у структурі ринку праці. Наприклад, якщо брати до уваги поширені в мережі Інтернет результати «футурологічних вправ» технічного директора Google Рея Курцвейла, то протягом ближчих 20–25 років можуть зникнути бухгалтери, помічники юристів, авіадиспетчери, перекладачі тощо. Натомість попитом користуватимуться ІТ-фахівці, медіатори соціальних конфліктів, екологи і фахівці агросектору, інженери з питань енергоефективності, мережеві юристи, фахівці з кібербезпеки тощо. Проте, можливе «засилля» інженерної компоненти в майбутньому структуруванні ринку праці жодним чином не свідчить про необхідність «консервування» існуючих традицій підготовки інженерів. Сьогодні з певною очевидністю можна говорити про імперативність моделі такої підготовки інженера-інноватора, яка б поєднувала сукупність природничих, технічних, технологічних знань з глибокими знаннями та навичками в царині бізнес-процесів та усвідомленням соціальної відповідальності за результати власної діяльності. Саме тому перед сучасними університетами стоїть важливе завдання якісної трансформації, яка б зробила можливою підготовку такого фахівця.

**AMERICAN TIANXIA: CHINA, THE UNITED STATES,
AND THE END OF HISTORY**

For most of its history, China was at the center of an East Asian interstate system, the Chinese tianxia. The Chinese word for China, Zhongguo, even means “central state” (or “middle kingdom”). By contrast, the modern interstate system is usually understood as an anarchic system of competing states. In reality, the twenty-first century interstate system is a central state system like the Ming Dynasty Chinese tianxia, but centered on the United States, not on China. The American-centered system began to form much earlier than is usually understood, and was clearly described by many intellectuals in the aftermath of World War One. It is now in its prime, not its decline. Like the historical Chinese tianxia, the current American Tianxia is strongly hierarchical, but unlike the Chinese tianxia, it is not relational. This calls into question the key conceit of Westphalian sovereignty, the sovereign equality of states. But it is also responsible for the relatively peaceful conduct of international relations under the American Tianxia.

Contrary to declinist narratives, the dominance of the United States in the contemporary world-system is increasingly solid and stable. The US economy remains vibrant, but the US benefits also from the desire of people to participate in the global economic system that has the United States at its core. The fact that the American Tianxia acts on an individual basis at least as much as on an international one massively privileges US individuals, organizations, and institutions. Others pay this price due to the network externalities gained from membership in the system. These flows counteract political entropy – the tendency of imperial political systems to disintegrate. The American Tianxia thus does not fit the “new medievalism” model of international relations; as Vladimir Putin protests, it is a unipolar system with “one master, one sovereign”. Advocates of a return to multipolarity (including Vladimir Putin) point to the rise of China as their main hope, but forecasts of China's continuing economic rise are vastly oversold.

China faces many hostile neighbors; relations with Japan are particularly fraught. China has thus sought friends farther afield, abandoning the Deng-Hu “keeping a low profile” (KLP) strategy for Xi Jinping's expansive “striving for achievement” (SFA) strategy. The centerpiece of SFA is the One Belt, One Road (1B1R) initiative. China's Silk Road Economic Belt is often said to have sparked a new “Great Game” for influence in Central Asia, but Central Asian economies are much too small to have any substantive impact on Eurasian geopolitics. China's 21st Century Maritime Silk Road to Southeast Asia and beyond has been influential only in Africa, where it has little impact on global power structures. Like the fifteenth century voyages of Zheng He, the ultimate purpose of 1B1R may be to legitimate the Chinese government's rule at home. Even in this it is failing, as elite Chinese seek citizenships abroad. Birth tourism to the United States has emerged as their most important family exit strategy.

When Henry Luce famously called the twentieth century the “American Century,” he strongly implied that it was the “first” American century (i.e., not the only one). Subsequent commentators have misunderstood Luce because they have failed to identify the relevant “width of a time point” for world-historical analysis. World-historical trends unfold over centuries, not decades. Demographic change is also slow but sure. China's low fertility rate means that China's population will soon be declining. By 2100 China may have roughly the same population as the Anglo-Saxon core of the American Tianxia. Francis Fukuyama's famous “end of history” is thus much more stable than he has subsequently maintained. The American Tianxia is the universal homogeneous state that Fukuyama once claimed was to be found at the end of history. The Pax Americana of the American Tianxia is very stable because it is based on personal incentives, not interstate relations. It constitutes a new, postmodern world-system, the millennial world-system, that is likely to last for several centuries.

Weston C.

THE KOREAN ISLAND: NORTH AND SOUTH KOREA BETWEEN GEOPOLITICS AND GEOECONOMICS

The purpose of this paper is to examine the position of South Korea, from both a geopolitical and geo-economic perspective, following the recent election on 9 May of Moon Jae – in as the new President of South Korea.

Moon takes office following a snap election that followed the removal of Park Geun – hye by the decision of the country's constitutional court. (Ms Park is currently in prison awaiting charges on corruption and extortion of bribes from the country's business conglomerates.)

Moon, a former dissident and the first left-of-centre President in almost a decade, won with a convincing mandate but enters office with a considerable array of challenges for the country, among them:

- Its longstanding ally, the USA, elected a relative foreign policy novice, Donald Trump, who in a matter of just a few months has thrust South Korea into an unwelcome position of deploying a defence system which threatens one of its leading economic partners. This was a by-product of exacerbated tensions with its near neighbour on the divided peninsula, North Korea, arising from both its nuclear and ballistic missile tests; and threats of a possible military US strike, included in the mystery of the “aircraft carrier-that-never-was”. Matters have been further complicated by Trump's call for the country to pay for the defence system which is being installed by the USA, as part of its own defensive measures against North Korea.

- China. This accounts for 26 % of South Korea's total exports – it is the largest export market – almost double the size of the exports to the next country, the USA. The reaction of China to the deployment of the anti-missile system – THAAD – has

led to Chinese sanctions on South Korean businesses as well as curtailment of Chinese tourists to the South.

- Japan. Relations with this country have been marred by Japan's status as a former colonial power (officially from 1910 to 1945), its notorious treatment of "comfort" women; Japan's discomfort with its past; and territorial disputes. And yet, Japan is still a major trading partner, investor and a fellow bystander to the North Korean problem and the US/China rivalry.

- North Korea. South Korea's "northern" neighbour is both a threat – they are still technically at war – and an opportunity. Enhanced business relations with North Korea would offset South Korea's demographic problem and provide a new dynamic to the peninsula if transport and other trading links were enhanced. This would be a significant prize in itself – goods to Europe would take less than two weeks by rail; rather than three months by ship.

Following a purview of this, the paper will consider the possibilities of President Moon in navigating a course between the various powers; each of whom have a vested interest, for reasons to be outlined, in maintaining a status quo. In particular, we will consider one major obstacle of a China-US Grand Bargain that will most likely reinforce the current standoff.

The paper will argue that, in fact, both North and South Korea are, in practise, islands, economically and geopolitically.

It will also look at whether the North and South may be able to "escape" the "iron cage" of geopolitics and geoeconomics to create their own "facts on the ground" and bring to a conclusion one of the world's longest "frozen conflicts".

Furthermore, it will also consider whether the Chaebols, both a contributor to, and beneficiary, of the geopolitics and geoeconomics of South Korea and also "villains" in the creation of the modern South Korea, may have a role in assisting President Moon to realise some steps on the way to a reunited peninsula.

Wojciech Rafałowski

Ph.D.

Natalia Letki

D.Phil hab.

Institute of Sociology

University of Warsaw

(Poland)

THE USE OF VALENCE IN PARLIAMENTARY CAMPAIGNS

Extended abstract

Since Stokes' seminal works (1963; 1992) the relationship between positional and valence-related political appeals has been achieving growing attention among political scientists. Valence has proven to be an effective mean for parties to set the campaign agenda and gain voter support (Clark 2009; Abney et al. 2011). In this

paper we investigate the determinants of the short-term dynamics of valence vs. positional appeals over the course of parliamentary campaigns.

Our understanding of valence slightly departs from the original idea and follows the approach proposed by Clark (2009). The Stokes' concept of valence included two types of party stances (Clark, Leiter 2014: 175). One is connected with certain policies that everybody is expected to agree on such as fighting corruption, economic growth etc. The latter embraces more general characteristics of parties or candidates that are related to "non-policy related aspects, namely parties' images with respect to competence, integrity, and unity" (Clark 2009: 113; see also Chytilek 2016: 33). In this article we limit the concept of valence to the latter dimension connected with the pure image of party virtues and vices: honesty, trustworthiness, unity, and competence (Clark, Leiter 2014: 175).

In contrast to the body of scholarship exploring the consequences of valence images, our study focuses on factors influencing parties turning to valence issues during electoral campaigns instead. We hypothesize that the saliency of valence relative to positional issues increases as the elections draws closer. We also propose that parties make a greater use of valence when criticizing their competitors than when referring to themselves.

Abney et al. (2011: 63, 75) demonstrated that the electoral effects of valence are related to what happens in the 3-month pre-electoral period. Dishonesty, displays of incompetence or internal divisions revealed well before the election day do not exert a statistically significant effect on the parties' support. This has an important practical implication for party campaign strategist: the valence characteristics have to be taken care of last in course of a campaign – just before the election day, when valence matters the most (see also Adams & Somer-Topcu 2009; Duch & Stevenson, 2008). Policy-based arguments are more complicated and nuanced than valence and therefore require more sophisticated reasoning to comprehend. Since, as Stokes pointed out, there is only one end of the valence dimension than can be positively evaluated, then it is easier for the voter to make an appropriate association in case of valence-related campaign arguments. Their significance at the end of a campaign results also from the fact that both vices and virtues connected with honesty and competence are associated with emotional reactions influencing voter decisions. Because freshly-generated emotions are a short-lived phenomenon, only evoked right before the election may have significant consequences for the actual voting behavior. Valence creates the impression of a high stake election race.

Building on the research on parties' incentives to turn to either valence or policy appeals we propose that parties will talk about their competitors more often in terms of valence and about themselves – more often in reference to policy issues. This expectation is based on the suggestion by Simon (2002) that candidates ought not to discuss the same policy issues as their opponents even if they face pressure to do so. Getting involved in a programmatic discussion with party's competitors may lead to clarification of postulated policies and may make the voters realize that the opponent proposes better solutions (Banda 2013: 449). Discussing other parties' policy propositions is risky, so it is better to focus on valence critique instead.

We test these propositions using Comparative Campaign Dynamics Project data on press releases during parliamentary campaigns in 9 European countries collected as a part of the “Where Is My Party? Determinants of Voter Agreement about the Ideological Positions of Political Parties” project funded by Deutsche Forschungsgemeinschaft (DE 1667/4-1; Debus, Somer-Topcu & Tavits 2016; see also Baumann, Gross 2016) and find that both these propositions are confirmed. As the election approaches the parties tend to focus in their appeals towards competence, integrity and honesty rather than their programmatic positions. They also devote much more attention to policy issues when discussing themselves and to valence when referring to their competitors.

References:

1. Abney, Ronni, James Adams, Michael Clark, Malcolm Easton, Lawrence Ezrow, Spyros Kosmidis, Anja Neundorf. 2011. When does valence matter? Heightened valence effects for governing parties during election campaigns. *Party Politics* 19 (1): 61–82.
2. Adams, James, and Zeynep Somer-Topcu. 2009. Moderate Now, Win Votes Later: The Electoral Consequences of Parties’ Policy Shifts in 25 Postwar Democracies. *Journal of Politics* 71 (2): 211–26.
3. Banda, Kevin K. 2013. The Dynamics of Campaign Issue Agendas. *State Politics & Policy Quarterly* 13(4): 446–470.
4. Baumann, Markus, Martin Gross. 2016. Where Is My Party? Introducing New Data Sets on Ideological Cohesion and Ambiguity of Party Positions in Media Coverage. Working Paper. Mannheim: Arbeitspapiere – Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung; 167. ISSN 1437-8574.
5. Chytlek, Roman. 2016. Can (Inter-party) Politics Disappear. *Sociální studia / Social Studies* 1/2016: 23–43.
6. Clark, Michael. 2009. Valence and electoral outcomes in Western Europe, 1976–1998. *Electoral Studies* 28 (1): 111–122.
7. Clark, Michael. Debra Leiter. 2014. Does the Ideological Dispersion of Parties Mediate the Electoral Impact of Valence. *Comparative Political Studies* 47 (2): 171–202.
8. Debus, Marc, Zeynep Somer-Topcu, and Margit Tavits. 2016. Comparative Campaign Dynamics Dataset. Mannheim: Mannheim Centre for European Social Research, University of Mannheim.
9. Duch, Raymond, and Randolph Stevenson. 2008. *The Economic Vote*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Simon, Adam F. 2002. *The Winning Message: Candidate Behavior, Campaign Discourse, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Stokes, Donald. E. 1963. Spatial Models of Party Competition. *The American Political Science Review* 57 (2): 368–377.
12. Stokes, Donald. E. 1992. Valence Politics, in: Dennis Kavanagh (ed.), *Electoral Politics*. Oxford: Clarendon Press, pp. 141–164.

Акімова О. А.
канд. філос. наук,
доцент кафедри ТПУ
КПІ імені Ігоря Сікорського
(м. Київ, Україна)
olena.kasatkina@gmail.com

ПІДГОТОВКА ІНЖЕНЕРІВ НОВОГО ТИПУ В УМОВАХ КОГНІТИВНОГО КАПІТАЛІЗМУ

Досліджуючи сучасні трансформаційні процеси у суспільстві, слід зауважити на тому, що в умовах становлення так званої «економіки знань» особливо важливу роль як в економічному, так і в соціальному поступі починають відігравати фахівці, які формують когнітивний потенціал чи «знаннєву» частину вартості продукції. Адже наявність так званої компоненти «інтелектуальної праці» в кожному продукті – є визначною рисою сучасного виробничого процесу. Таким чином, високу конкурентоспроможність сьогодні не можуть гарантувати тільки достатні фахові знання та навички. Відкритість до інновацій, створення умов для вироблення, розповсюдження та використання нових знань – є ключовими факторами, які визначають глобальні тенденції у всіх суспільних сферах. Такі метапрофесійні компетенції формують конкурентну перевагу фахівця на ринку праці. Особливо актуальними вони є для сфери виробництва високотехнологічної продукції, а також для так званого четвертинного сектору економіки, де відбувається «зрощення» науки та виробництва в межах розробки екологічних технологій.

Нова модель конкуренції не лише між країнами чи регіонами, а також у бізнес-середовищі формує запит і до системи вищої освіти, яка і повинна задовольнити попит на фахівців, що відповідають високим вимогам та технологічним викликам сучасності. Трактування знання як провідної виробничої сили в умовах когнітивного капіталізму вимагає розуміння нерозривної єдності технологій, які забезпечують його зберігання, розповсюдження та використання та, власне, самого знання. Перед вищою технічною освітою постає амбітне завдання: виробити оновлені підходи до підготовки інженера нового типу – фахівця, що стоїть на перетині векторів взаємодії «людина – техніка» та «людина – людина».

Разом з тим, потенціал вищої освіти не вичерпується підготовкою технократичної еліти. Важливим аспектом ефективного та успішного втілення нових технологій є готовність суспільства в цілому до сприйняття інновацій. Так, наприклад, характер впровадження сучасних технологій електронного урядування вже сьогодні демонструє суттєвий прорахунок – більшість з національних програм технологізації публічного управління рано чи пізно зіштовхуються з непереборною на перший погляд проблемою – низьким рівнем сприйняття суспільством подібних новацій. Не дарма, згідно досліджень Річарда Хікса, близько 85% усіх проектів у сфері електронного урядування завершаються повною або частковою невдачею [5]. Сучасний рівень розвитку

технологій вимагає від системи освіти не лише «виробництва» фахівців, здатних їх розробляти та втілювати у життя, але й фахівців, які одночасно візьмуть на себе роль «пропагандистів» та «просвітителів». І ними повинні стати саме ті, хто сьогодні навчається за інженерним фахом. Іншими словами, актуальною задачею вищої освіти інженерних фахівців є «формування управлінської суб'єктності (на відміну від існуючої суб'єктивності) у осіб, що приймають рішення» [3, с. 77], тобто потенційних керівників-інженерів.

Саме інтеграція та зрощення технічної й економічної компонент вищої освіти може стати кроком назустріч гуманізації вищої технічної школи, а, значить, кроком до гуманізації самих технологій. Шлях пошуку форм їх взаємодії, від якої варто очікувати синергетичного ефекту, – це шлях від технологічних утопій через гегемонію знань до реально діючих проектів.

Список використаних джерел:

1. Даниелян Н. В. Когнитивный капитализм как новая социально-экономическая концепция [Електронний ресурс] / Н. В. Даниелян // ЭСГИ. 2016. №1 (9). – Режим доступу до ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnyu-kapitalizm-kak-novaya-sotsialno-ekonomicheskaya-kontseptsiya>

2. Ефременко Д. В. Фундаментальные и прикладные исследования в эпоху когнитивного капитализма [Електронний ресурс] / Д. В. Ефременко // Epistemology & Philosophy of Science. 2014. №2 (40). – Режим доступу до ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/fundamentalnye-i-prikladnye-issledovaniya-v-epohu-kognitivnogo-kapitalizma>

3. Мельниченко А.А. Наукове управління суспільними процесами та системами як запорука сталого розвитку соціуму [Електронний ресурс] / А. А. Мельниченко // Збірник наукових праць «Публічне управління та адміністрування». №1 (2015). – Режим доступу до ресурсу: <http://pag.kpi.ua/article/view/77830>

4. Fuchs C. Cognitive capitalism or informational capitalism? The role of class in the information economy [Електронний ресурс] / Christian Fuchs // Cognitive capitalism, education and digital labor. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://fuchs.uti.at/wp-content/uploads/cognitivecapitalism.pdf>

5. Heeks R. University of Manche Most eGovernment-forDevelopment Projects Fail: How Can Risks be Reduced? [Електронний ресурс] / Heeks Richard // iGovernment Working Paper Series. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN015488.pdf>

ТИПОЛОГІЯ ТЕОРІЙ МОДЕРНОЇ ДЕРЖАВИ

«Всі щасливі сім'ї схожі одна на одну» – вислів Л. Толстого Дж.Голдстоун використовує як метафору для теорії держав. «Стабільність режиму визначається коротким і несуперечливим списком умов: дії правителів вважаються як ефективними, так і справедливими; більшість представників воєнної, ділової, релігійної, інтелектуальної, професійної еліт є лояльними до режиму; більшість груп народу користуються стабільними, або такими, що покарщуються умовами роботи, доходу та взаємозв'язків з правителями та елітами», – підкреслює Голдстоун [Голдстоун Дж. К теорії революції четвертого покоління // Логос. – № 5 (56). – 2006. – С. 99–100].

В плюралістських та структурно-функціональних теоріях 50-60 рр. ХХ ст., – зазначає Т.Скочпол, – уряд розглядався лише як арена зіткнень економічних інтересів та соціальних рухів, які конкурують та прагнуть витіснити один одного в боротьбі за вплив на урядові рішення. Натомість, теорія держави зводилась до традиційних легально-формалістських тлумачень. [Skocpol T. Bringing the state back in: Strategies of analysis in current research // Bringing the state back in. – Cambridge: Cambridge univ. press, 1985. – P. 4].

Реагуючи на даний науковий виклик Майкл Манн вже наприкінці ХХ ст. пропонує виокремити три основні теорії держави: класову, плюралістську та елітистську. Остання, в свою чергу, поділяється на «справжній елітизм» та «інституційне державництво». Згідно до класової теорії, модерна держава стає інструментом боротьби класів за своє панування. Для цієї теорії характерним є редуцціонізм, тобто зведення існування держави до функціонування специфічних способів виробництва. Звідси з'являється капіталістична держава чи класова держава. Домінуючі класи реалізують «проект гегемонії», що дозволяє утворювати міжкласові союзи. Труднощі виникають, коли прибічники класової теорії визначають державу загалом, а не лише як інструмент капіталістичного виробництва [Mann M. A theory of modern state / The sources of social power. – Vol. 2: The rise of classes and nation-states 1760–1914. – Cambridge University Press. – 1993. – P. 44–46].

Натомість плюралістична теорія пояснює сучасну державу як ліберальну демократію, з її ключовими принципами змагальності та представництва, які узагальнив Р. Даль. Відносини між урядом та багатоманітними групами формують політичну систему, яка відображає інтереси суспільства в цілому. Але і межах цієї теорії, на думку М. Манна, держава досі не має автономної влади – вона залишається скоріше місцем, ніж актором. Елітистська теорія спирається на те, що в суспільстві завжди буде існувати централізована, згуртована та організована меншість, яка буде керувати неорганізованою більшістю. Класичні елітисти бачили політичну владу як динамічний зв'язок між державою та громадянським суспільством. [Там же, с. 47].

Саме в межах елітизму з'являється розуміння держави як активного місця («State as an active place»). На відміну від марксистського тлумачення, де держава постає як результат певного способу виробництва та плюралізму, в якому політична система формується в межах консенсусу соціальних груп, в елітизмі держава вже постає як раціональний актор, який діє на користь власних інтересів, розподіляє ресурси та утримує політичну владу.

В зовнішньому вияві елітистська теорія посилюється теорію «реалізму», згідно до якої держава володіє суверенітетом і діє відповідно до власних національних інтересів. В чистому вигляді «справжній елітизм» можна простежити у диктатурах або різко авторитарних політичних режимах, що в чистому вигляді, наголошує М. Манн, трапляється сьогодні і не так часто. Тому більш доцільним пояснювальним терміном, на його думку, слугує поняття «інституційне державництво». Держава є одночасно і актором, і місцем, хаотичним, ірраціональним утворенням, всередині якого діють багатоманітні соціальні відносини, від інтересів самих бюрократів до інтересів транснаціонального капіталу [Там же, с. 49].

М. Манн коректує класичне вебріанське розуміння держави як організації, що має монополію на використання фізичного примусу на певній території. Дослідник вказує, що і в історичних, і в деяких сучасних державах фізичне насилля є обмеженим і має монополію щодо інших різновидів впливу. Відповідно інституційне визначення держави полягає у її визнанні як сукупності інститутів та осіб, що втілюють централізовані політичні відносини на визначеній території і є певною мірою авторитарними та здійснюють закони завдяки організованій фізичній силі. Манн [Там же, с. 55].

Дана корекція М. Манна, щодо класичного інституційного визначення держави М. Вебером показує перехід до функціонального аналізу держави. М. Манн називає його поліморфним, взявши термін з хімії, де поліморфом позначається властивість речовини мати одночасно декілька форм та відноситись до декількох систем. Держава кристалізується як центр, але залежно від кількості політичних мереж як множинний центр, що втілюється у багатоманітності інституцій і різнобічності завдань, які стоять перед ними [Там же, с. 75].

Отже, в різних теоріях держава аналізується з різних точок зору і постає як «капіталістична», «династійна», «партійно-демократична», «лютеранська» тощо. Марксизм, плюралізм та реалізм, – підкреслює М. Манн, – зазначають, що модерна держава викристалізовується в першу чергу як капіталістична, партійно-демократична та національно-безпекова, враховуючи багатоманітні ієрархічні відносини, що існують між інститутами [Там же, с. 76]

Як і М. Манн, Ч. Тіллі вказує на групу теорій, що ґрунтуються на визнанні анархічності системи міжнародних відносин та гіпотези про те, що держави діють на основі своїх національних інтересів і називає її етатистською (у М. Манна – це «true elitism» – справжній елітизм, який у зовнішній політиці посилюється теорією реалізму). Наприкінці ХХ сторіччя такі теорії прийнято називати теоріями «структурного реалізму», або «раціонального вибору», за М. Манном – раціонального вибору еліт щодо консенсусу їх національних

інтересів та інших гравців на міжнародній арені. Окрім етатистського підходу, на думку Ч. Тіллі, існує геополітичний підхід – зовнішній вияв його класифікації теорій походження держави, відповідно до якого політичні інститути викристалізуються у сучасну форму національної держави в першу чергу завдяки міжнародному впливу, внаслідок якого всі державні утворення в світі починають бути схожими між собою.

Щодо досліджень за способами виробництва, то як і М. Манн, Ч. Тіллі називає їх марксистськими, підкреслюючи акцент авторів даних теорій на вирішальному впливі способу виробництва, феодальному або капіталістичному, на характер та зміст державного будівництва, згадуючи в першу чергу доробок П. Андерсона з його аналізом різновидів абсолютизму у європейських країнах [Тилли Ч. Принуждение, капитал и европейские государства. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2009. – С. 35].

У зовнішнього вияві економічно-орієнтованих теорій держави першість належить світ-системному підходу з І. Валерстайном та А.Г. Франком на чолі, які пояснюють генезу держав особливостями розвитку світової економіки. Положення держави щодо світової економіки – центральне, периферійне або напівпериферійне – впливає на внутрішню структуру державної організації. Як і М. Манн, Ч. Тіллі вказує на труднощі, які виникають у представників світ-системного аналізу з визначенням держави як такої поза економічними контекстом [Там же, с. 35].

Типологія теорій модерної держави дає змогу зрозуміти завдання, які стоять перед сучасними варіативними політичними системами, інтерпретувати функціонування Української держави в нових концептуальних вимірах.

Баханов А. Г.

(г. Минск, Республика Беларусь)

andrei.socio.basnet@ya.ru

РОЛЬ БОЛЬШИХ ДАННЫХ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

С возникновением новых информационных технологий в современном обществе происходит накопление разнородной информации. Появляется множество социальных сервисов и интернет-ресурсов, которые востребованы потребителями. В постиндустриальном обществе, индивиды всё чаще проводят свободное время в сети Интернет, тем самым порождая массу неструктурированных данных. Чтобы проанализировать весь накопленный массив данных, требуются высокопроизводительные компьютеры и ресурсоёмкие приложения. Следовательно, в цифровую эпоху многократно увеличивается и число электронных сервисов, которые накапливают (архивируют) пользовательские данные. Этому процессу способствует использование различных мобильных устройств и приложений, интернет-

сайтов и др. Большая часть населения, использующего широкополосный доступ к сети Интернет, не представляет свою повседневность без «виртуальной среды», например, регистрации личных профилей в социальных сетях, «виртуальных кабинетах», загрузка данных в «облачные сервисы», использование on-line платежей, системы умный дом и др.

В свою очередь, экспоненциальный рост всевозможной информации повлиял как на положительные качества личности, так и отрицательные. Информация, которая ранее представляла ценность для конечного потребителя, в связи с распространением всевозможных интернет-ресурсов быстро теряет свою актуальность (устаревает). Соответственно, среди пользователей сети Интернет, постоянно преобладает определённый «стереотип». Данный образ «подкрепляется» «трендовым» мышлением референтной группы. Чтобы разрешить возникающие в обществе информационные и социальные противоречия, необходимо быстро анализировать поступающие данные. Безусловно, большой массив данных подвержен изменчивости и нелинейной зависимости. Поэтому, чтобы исключить вероятностные ошибки, при проведении и анализе социально-экономических исследований, стоит обратить внимание на новые методы обработки данных.

Термин «big data» (большие данные) получил распространение в начале XXI в. На рубеже века, данный метод применялся только в специализированных научно-исследовательских лабораториях. Дальнейший рост производительности персональных компьютеров, а также широкое распространение доступа к сети Интернет, способствовали внедрению нового метода анализа данных. Строгого определения «big data» и тем более узконаправленного применения мы не будем придерживаться, в силу специфики данного метода. Далее, мы определяем термин «big data» как собирательное название, которое включает различные подходы, инструменты и методики анализа статистических данных. Следовательно, выделим следующие основные структурные элементы метода «big data»: 1) обучение ассоциативным правилам, 2) смешение и интеграция данных, 3) машинное обучение, 4) нейронные сети, 5) распознавание образов, 6) прогнозная аналитика, 7) имитационное моделирование, 8) пространственный анализ, 9) статистический анализ. Охарактеризуем кратко вышеперечисленную терминологию:

Обучение ассоциативным правилам – методика из области машинного обучения, которая обеспечивает извлечение правил «if-then» из набора данных [1].

Смешение и интеграция данных – совокупность подходов, которые позволяют интегрировать разнородные данные в единое целое для дальнейшего анализа.

Машинное обучение (Machine Learning) – обширный подраздел искусственного интеллекта, изучающий методы построения алгоритмов, способных обучаться [2].

Нейронные сети (искусственные) – устройства параллельных вычислений, состоящие из множества взаимодействующих простых процессоров [3, с. 13].

Прогнозная аналитика – набор методов и инструментов, позволяющий прогнозировать будущее поведение анализируемых объектов [4].

Вышеперечисленные методы и методики находят широкое применение и в междисциплинарных исследованиях. Так, например, метод «распознавание образов» используется в решении задач, связанных с потребительскими предпочтениями. Суть данного метода заключается в преобразовании и соотнесении исходных данных (графическая, визуальная информация) к определённому классу признаков, которые затем обрабатываются на компьютере.

Список использованных источников:

1. Обучение ассоциативным правилам [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://msdn.microsoft.com/ru-ru/magazine/dn683798.aspx> – Дата доступа: 08.05.2017.
2. Машинное обучение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://statsoft.ru/home/textbook/modules/stmachlearn.html> – Дата доступа: 08.05.2017.
3. Каллан, Р. / Основные концепции нейронных сетей: пер. с англ. – Москва : Вильямс, 2001. – 291 с.
4. Бизнес-аналитика и прогнозная аналитика: сходства и различия. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://datareview.info/article/biznes-analitika-i-prognoznaya-analitika-shodstva-i-razlichiya/> – Дата доступа: 08.05.2017.

Дембицкий С. С.
(г. Киев, Украина)
serg_dem@meta.ua

ГРАЖДАНСКАЯ АКТИВНОСТЬ И РЕАЛИЗАЦИЯ МОДЕЛЕЙ НАЦИОНАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА В УКРАИНЕ

Еще в 2005 году украинский социолог Евгений Головаха разработал шкалу, измеряющую установки респондентов относительно гражданской активности. Ее использование в последней «волне» социологического мониторинга «Украинское общество» (Институт социологии НАН Украины, 2016 год) позволило не только получить информацию об отношении респондентов к гражданской активности в Украине, но и проанализировать различные социальные группы с точки зрения их общественного потенциала.

Анализ ответов на вопросы шкалы позволяет выделить тех респондентов, которые характеризуются установками на гражданскую активность. Их общее число в выборке, представляющей взрослое население Украины, составляет 19,7%. Опираясь на ответы по множеству общественно важных вопросов, я проанализировал профиль как граждански активных, так и граждански пассивных респондентов. Так, установка на гражданскую активность характерна прежде всего для лиц, ориентированных на созидательную деятельность, защиту своих законных интересов и конструктивное отношение к

окружающей социальной действительности. Если же говорить о социальных группах с минимальным процентом граждански активных индивидов, то они характеризуются социальной апатией, отсутствием веры в возможность защиты своих интересов и неконструктивным отношением к социальному окружению.

Теперь обратимся к вопросу о тех политических силах, которые могут претендовать на доминантный статус в сегодняшней Украине с учетом уровня их гражданской активности, который фиксируется с помощью указанной выше методики. Для ответа на него привлечем данные о политических взглядах респондентов:

Установка на гражданскую активность в группах с различными политическими взглядами

Политические взгляды	Представленность в выборке	Установка на гражданскую активность
Национально-демократические	11,1	45,5
Националистические	3,3	34,5
Либеральные	2,8	32,7
Социально-демократические	9,4	23,8
Зеленые	2,2	22,5
Социалистические	9,1	18,4
Еще окончательно не определил свою позицию	14,3	18,0
Коммунистические	4,2	14,9
Христианско-демократические	5,8	14,4
Отсутствуют	13,4	12,1
Я не разбираюсь в этих течениях	23,2	10,1

На мой взгляд, приведенные выше данные хорошо описывают состояние украинского общества, в котором национально-демократические и националистические силы являются наиболее активными и включенными в политическую жизнь страны. За ними следуют либералы, что вполне логично в контексте недавней революции достоинства, одним из идеалов которой была личная свобода граждан.

Остальные политические группы характеризуются стандартной представленностью политически активных респондентов. Большинство из них – это индивиды с левыми взглядами, которые на данном этапе нельзя назвать популярными в рамках доминирующего политического дискурса.

В свою очередь респонденты без политических предпочтений, а также те, кто не разбирается в соответствующих вопросах, показывают наименьший гражданский потенциал. И это вполне ожидаемо по причине отсутствия интереса к политике у первых и отсутствия необходимых знаний у вторых.

Теперь рассмотрим эти данные как основу для социологического диагноза нашего общества. Величина правых политических сил (христианские

демократи, национал-демократи и националисты) несколько меньше, чем левых (социал-демократы, социалисты и коммунисты): 20,2% против 22,7%. При этом количество граждански активных выше среди первых: 7,0% всей выборки против 4,5% всей выборки. Последний момент создает преимущества для приверженцев правых политических идей: их активистам легче находить единомышленников в своей среде и, следовательно, эффективно отстаивать свои интересы. В наибольшей степени это верно относительно национал-демократов. В свою очередь их потенциально более активная деятельность является хорошим основанием для привлечения новых последователей из числа тех, кто еще окончательно не определил свою позицию.

Главный вопрос при этом касается того, какая модель национального государства будет принята сторонниками правых политических идей в качестве наиболее популярной – гражданская или этническая. Обе имеют все предпосылки для того, чтобы быть реализованными. Первая по причине соответствия популярным ныне идеалам евроинтеграции, вторая по причине наличия титульной нации, находящейся в процессе противостояния внешней агрессии. Указанные политические дискурсы создают идеологические предпосылки для соответствующих инициатив политических элит в Украине, которые имеют все шансы быть поддержанными «снизу».

Дукач Ю.
(*м. Київ, Україна*)
iulia.dukach@gmail.com

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ – ЧИ ТАК ЛЕГКО, ЯК ЗДАЄТЬСЯ?

Відомо, що перший крок при проведенні мережевого аналізу – це візуалізація даних. Але наскільки просто і швидко це можна зробити?

Існує велика кількість стратегій побудови мережі у просторі. Одна з найпростіших запропонована Крмпелем. Вона передбачає обмеження можливих позицій соціальних об'єктів в процесі їхньої візуалізації найпростішими зразками, про які відомо, що вони легко і просто сприймаються аудиторією [2, с. 66]. Мається на увазі форма квадрата, кола або трикутника, в які комп'ютерні алгоритми «вписують» мережі. Проте подібний алгоритм важко назвати ефективним за умови, що мережа включає велику кількість вершин.

В більшості програм та пакетів, розроблених для мережевого аналізу, в якості стандартного засобу візуалізації мережі (або «укладки» мережі) використовується алгоритм Фрюхтермана-Рейнгольда. В його основі (і в основі більшості популярних алгоритмів) лежить набір естетичних принципів, які значною мірою полегшують сприйняття мережі. Серед них: мінімізація перетину ребер та варіативності їхньої довжини, мінімізація загального простору, що є необхідним для представлення мережі, максимізація

симетричності укладки ребер та куту між ребрами коли вони перетинають або поєднують вершини [1, с. 57].

Естетичні принципи спрощують аналіз мережі та виокремлення важливої інформації, що закладена в структурі мережевих стосунків. Так, наприклад, якщо у мережі велика кількість перетинів ребер, стає складніше побачити прямі зв'язки та відокремити кліки. Якщо довжина ребер сильно варіює в межах однієї мережі, це інтуїтивно асоціюється із різним значенням або вагою. При недостатній кількості простору вершини «наповзають» одна на одну, а при зavelikій кількості «прогалин» та «пустот» стає неможливо розглядати мережу як систему та єдиний об'єкт.

Сьогодні задачам візуалізації та основним естетичним принципам найбільше відповідає клас алгоритмів, що отримав назву «силових» (англійською «force-directed algorithms»). Згідно принципу їхньої дії, між всіма вершинами, що поєднані ребрами, діє сила тяжіння (або «пружини»), а між всіма парами вершин діють сили відштовхування. Пружини намагаються максимально наблизити вершини одна до одної, а сили відштовхування максимально віддаляють несуміжні вершини [1]. Використання цього алгоритму дозволяє зробити ефективну та зрозумілу візуалізацію із використанням мінімального часу та об'єму оперативної пам'яті. Недоліком алгоритму є те, що при його використанні ви кожного разу отримуватимете новий варіант укладки (за умови якщо ви не фіксуєте додатково точну позицію кожної вершини мережі по двом осям). Себто він є інтеративним і не детермінованим.

Окрім методу укладки значна дослідницька увага приділяється на перший погляд «незначним речам» на кшталт розміру, кольору та форми вершин або ребер в мережі. Втім, замалі або зaveliki вершини (так само, як і затонкі або затовсті лінії ребер) можуть мінімізувати ефективність мережевої візуалізації. Зазвичай будь-які програми мають базові налаштування візуалізації, які в більшості випадків задовольняють базові вимоги. Втім, для досягнення мети візуалізації дуже часто значна кількість часу йде на налаштування кольору, розміру та форми.

Гарним прикладом різниці стандартних налаштувань візуалізації є представлення мережі за допомогою функції `plot()` в середовищі R.

Найбільш популярними пакетами для мережевого аналізу є “statnet”, “sna” та “igraph”. І є два типи об'єктів, що відтворюють мережу – це “network” (створюється за допомогою пакету “statnet”) та “graph” (створюється на основі функцій із пакету “igraph”). І якщо ми за допомогою функції `plot()` візуалізуємо мережу типу “network”, ми отримаємо мережу із невеликими червоними круглими вершинами без підписів та із тонкими лініями зв'язків. Якщо же ми використаємо ту саму функцію, але для об'єкта типу “graph”, матимемо візуалізацію мережі, в якій вершини будуть більшого розміру, помаранчового кольору і з великими підписами назв вершин синім кольором по центру вершини; а ребра будуть представлені у вигляді тонких ліній сірого кольору (та переважно будуть приховані за великими вершинами).

Інший аспект – використання розміру вершини для включення до мережевої візуалізації ще одної змінної (як, наприклад, якщо ми хочемо виділити вершини

із найвищими показниками центральності). Часто це супроводжується необхідністю корекції абсолютного розміру вершини – якщо показники, які ми використовуємо для встановлення розміру вершини, мають значний розмах (або нульові значення) для запобігання появи «гігантських» та мініатюрних вершин.

Отже ефективна мережева візуалізація включає в себе велику кількість аспектів та налаштувань. І якщо алгоритми укладки вершин в мережі на сьогодні знаходяться на високому рівні і пропонують досліднику майже завжди якісний результат, то всі інші налаштування повністю лягають на плечі дослідника та його бачення того, яку мету має представлення мережевих даних у схематичному вигляді.

Список використаних джерел:

1. Люк Д. Анализ сетей (графов) в среде R. Руководство пользователя / пер. с англ. А. В. Груздева / Дуглас Люк. – Москва: ДМК Пресс, 2017. – 250 с.
2. Печенкин В. Методы анализа социальных сетей на примере визуализации структуры предпочтений профессий / В. В. Печенкин. // Социология: 4М. – 2001. – №13. – С. 60–75.

Yenin M. N.
(Kyiv, Ukraine)
maximenin@yandex.ru

DISCOURSE CONCERNING THE SOURCES OF FORMATION OF PRECARIAT IN STRUCTURE OF CAPITALIST SOCIETY

Concept “precariat” was spread in class analysis of capitalist societies at the turn of XX and XXI centuries. According to supporters who use this concept, precariat is a social class which is characterized by temporary or part-time employment that has sustainable character. Globalization processes and the prevailing neoliberal ideology reduced stability of employment, advancing to the forefront the idea of flexibility of precarious work. These changes lead to the crisis of labour relations, which are often called precariatization – the deterioration of working conditions while reducing wages or inset legal and social guarantees when the employment relationship may be terminated by the employer at any time. In the frame of precarization study by the European Commission was launched a set of characteristics that demonstrate features of precariatization in various European countries [1]. Distribution of the problem of precariatization is relevant for Ukraine where precariatization includes from 11 to 13 million in 2004 – 2011. It is 50, 4-58, 5% economically active population; other estimates at least from 26.3 to 29.2% of the economically active population of Ukraine in 2004-2012 [2, p. 12].

The origin of precariat remains controversial in scientific discourse. Depending on the position of analysts, understanding and evaluation processes of expanding employment instability is ranging.

The first approach is that the source of precariatization is peculiarity of government policy, focussing of states on the ideological principles of neoliberalism.

G. Standing connects the formation of precariat with the desire of the ruling class to increase labour market flexibility. It is providing varying wages, number of employees depending on market fluctuations; regulation of employer performed tasks and functions of employees; lack of binding social security to the workplace [3].

To be globally competitive on the global market, firms are forced to reduce labour costs, so in the conditions of prevailing of neo-liberal political orientation many employees are socially and economically vulnerable. Many authors emphasize that even in the countries with an active social policy the processes of precariatization are gaining momentum [4]. Often this is due to the fact that the states begin to lose its influence in confronting with global market forces and the desire of the business to profit. So, workers who have to adapt to market demands and the employer and have no voice to protect their interests are becoming precariat. From this perspective, the spread of precariatization is considered to be a negative phenomenon because it destroyed many advances in protecting workers' rights and the creation of institutional environment of insurance.

In the second approach, the spread of precariatization is an objective process caused by new economic conditions of post-industrial society. In a world of global competition some workers become a scarce resource (information workers), while others – variable workforce that is in a situation of structural unemployment [5].

Post-industrial modernization leads, on the one hand, to the increase jobs that are requiring highly qualified technical personnel and professionals with university education, on the other hand, to deprofessionalisation of poorly educated workers and complete disappearance of millions of jobs for them. The process of forming precariat is associated with the expansion of the tertiary sector, which a priori is unstable and dependent on hesitation demands of consumers. The imbalance of supply and demand of certain categories of workers in the labour market is the predominant factor in the formation of precariat.

In the third approach the source of precariatization lies in transformation of values. Socio-economic instability, typical of post-industrial society is incompatible with solidarity and cohesion. According to Z. Bauman, under these conditions the old value system is dysfunctional, long-term goals, values of solidarity and mutual aid lose its relevance.

Personalization career and shortness of labour goals, along with the lack of social cohesion and long-term targets, meets the demands of modern market competitiveness. The instability makes it impossible to be tied to specific organization requirements with tending corporate ethics. Such institutional environment requires the formation of the psychological ability to develop new professional knowledge and skills throughout life, and be psychologically free in the professional position. The consequence of limited opportunities of reproduction skills

is increasing in amount of workers with an uncertain professional status, blurring of professional and status borders in modern society.

Thus, the sources of precariatization can be assessed in different ways. Experience of studying this phenomenon shows its complexity: global competition and social and economic instability; structural modernization of economic structures and values transformation. In addition to objective economic factors there are subjective intentions of interested actors in these processes: the class interests of elite groups and transnational companies and related ideological platforms, embodied in public policy. Individuals who are identified by sociologists as precariat perceive differently the risks of labour market and social-economic instability. Some feel dissonance status, anomie, anxiety and alienation. Others accept the new conditions as freedom and possibility of implementation of their professional interests. It sets a task of methodological problem to identify more clearly criteria of precariat and its conceptualization within class analysis sociologists. Does precariat have features of independent social class, or it has only a certain tendency to gain class features? Is it possible to call precariat a new social formation with the prospect of acquiring its own identity, ideology and political platform which are different, for example, from a traditional working class? Adequate answers to these questions are significant both theoretically and practically in the search for an effective political strategy of modern states and defending social, economic and cultural rights of hired labour people.

References:

1. McKay S., Steve Jefferys Study on Precarious Work and Social Rights. London: Working Lives Research Institute, London Metropolitan University, 2012. – 306 p.
2. Колот А.М. Трансформация института занятости как составляющая глобальных изменений в социально-трудовой сфере: феномен прекаризации // Ринок праці та зайнятість населення. – 2014. – № 3. – С. 10–13.
3. Guy Standing. The Precariat: The New Dangerous Class. New York, Bloomsbury Academic. – 2011. – 192 p.
4. Cedric G. Johnson The Urban Precariat, Neoliberalization, and the Soft Power of Humanitarian Design // Journal of Developing Societies 27, 3&4 (2011). – P. 445–475.
5. Roth G. The Overproduction of Intelligence. The Reshaping of Social Classes in the United States October 5th, 2015 // Available at : <http://www.brooklynrail.org/2015/10/field-notes/the-overproduction-of-intelligence>
6. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2005. – 390 с.

Калінін В. Ю.
канд. пол. наук
(м. Київ, Україна)
kalinin.volodia@gmail.com

ЧИ Є МІСЦЕ СВІТ-СИСТЕМНОМУ АНАЛІЗІ У ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ. ЗАКИД ПРО ЕКОНОМІЗМ

Попри набуття все більшої популярності світ-системного аналізу (далі – ССА), серед політологічної спільноти все ще немає широкого залучення напрацювань авторів цього підходів до галузевих досліджень. Відповідний стан речей можна пояснити двома вагомими чинниками. По-перше, ССА є доволі багатоманітним та різноплановим підходом, що знаходиться на межі з іншими науками. По-друге, сам ССА доволі часто сприймається як соціологічна, історична або економічна теорія. В той час як її політична складова залишається поза увагою. Для того, щоб проілюструвати «політичність» світ-системного аналізу варто також розглянути «економічність» теорії

Оскільки закид базується на економізмі світ-системного аналізу, то оптимальну відповідь зможуть надати спеціалісти, які працюють на межі двох наук. В нашому випадку доречно буде звернутися до Нобелівського лауреата з економіки Пола Кругмана. У своїй роботі «Кредо ліберала» американський вчений аналізуючи феномен економічної нерівності в США, приходить до висновку щодо політичних причин цього соціального явища. «...вся справа в політичних змінах» [4, с. 15]. Пол Кругман має на увазі, що політичні умови грають провідну роль у формуванні економічної нерівності/рівності. Дане твердження будується на декількох тезах, більшість з яких є прикладами з історії та сучасності США.

В контексті поставленої мети для нас буде цікавим те, що створення суспільства середнього класу в США відбувалося не поступово, а за короткий термін. Результатом цих змін заведено вважати створення інститутів започаткованих в часи президенства Франкліна Рузвельта. Тобто, фактично лише політичне рішення реалізоване в діючих суспільних інститутах змогло призвести до відповідного результату. По-друге, Пол Кругман вважає, що реалізація правої неоліберальної доктрини в США у 80-х роках була результатом консервативного політичного повороту у 70-х роках. Власне ці події призвели до поступового обмеження росту та зменшення у перспективі середнього класу. Знову ж таки політичні умови відігравали першочергову роль у формуванні економічних процесів.

Власне багато представників ССА дослідників взагалі відмовляються проводити кардинальну різницю між політикою та економікою на макрорівні. Наприклад, Андре Гундер Франк та Баррі Джиллс стверджують, що «... економічне є також і політичним» [6, с. 21]. Дана теза просто виходить з бачення, що «...економічні та політичні сили неподільні» [6, с. 21].

Також доречним буде використати напрацювання Рональда Інглхарта та Крістіана Вельцеля в їх багаторічному дослідженні щодо розвитку та

культурних змін. «Хоча автори класичних концепцій модернізацій (Маркс, Вебер та інші вчені) в багато чому помилялися, їх головна ідея полягає в тому, що в основі масштабних змін в соціальній, культурній та політичній сферах лежить соціально-економічний розвиток, в цілому відповідає дійсності» [3, с. 10]. Отже, навіть за умовою первинності економічного процесу (що далеко не завжди відповідає дійсним причинам) можна говорити про політичні наслідки та відповідну їх рефлексію над ними.

Таким чином, можна сказати, що економічні процеси на макрорівні можуть бути результатом як політичної активності, так і власне економічної. Як зауважує ще один Нобелівський лауреат з економіки Майкл Фрідман «...між економікою та політикою існує тісний взаємозв'язок, що можливі лише певні комбінації політичного та економічного устрою суспільства...» [5]. Слабким місцем даного твердження є те, що на національному рівні варто говорити про функціонуючу політичну систему, яка незалежно від ступеня демократичності, використовуючи поняття Джона Роулза., базується на такій інтелектуальній фікції про волю народу. Проте залишається відкритим питання чи буде даний стан тотожний у більших за розмірами структурах на прикладі світ-системи.

Проілюстроване співвідношення США до історії та політології говорить про особливий характер підходу. Виходячи з вищезазначеного, все ж таки не варто використовувати щодо світ-системної аналізу такі визначення як політична чи економічна теорії. Оскільки таке обмеження надає лише частковий опис проблематики даного напрямку досліджень, адже, економіка, теорія міжнародних відносин, соціологія та історія мають таке ж саме право використовувати надбання цього наукового підходу як і політологія.

Тому доцільніше говорити про світ-системний аналіз як окремішню науково-дослідницьку програму з власним порядком денним. Це не означає, що вона функціонує поза науковим дискурсом чи не реагує на зовнішні чинники. В цьому контексті світ-системний підхід, завдяки теоретико-методологічному фундаменту, створює оригінальну композицію теоретичних інструментів. Останні, у свою чергу, можуть бути використані в сферах політичних, економічних чи соціологічних дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Валлерстайн И. М. Исторический капитализм. Капиталистическая цивилизация / И. Валлерстайн; [пер. с англ. К. А. Фурсова]. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 2008. – С. 176.

2. Валлерстайн И. Миросистемный анализ / И. Валлерстайн // Время мира. Альманах. Вып. 1: Историческая макросоциология в XX веке; [под ред. Н. С. Розова]. – Новосибирск, 2000. – С. 105–123.

3. Инглхарт Р. Модернизация, культурные изменения и демократия: последовательность человеческого развития / Р. Инглхарт, К. Вельцель; [пер. с англ. М. Коробочкин] – М.: Новое издательство, 2011. – 464 с.

4. Кругман П. Кредо либерала / П. Кругман [пер. с англ. В. Л. Иноземцева]. – М.: Издательство «Европа», 2009. – 368 с.

5. Фридман М. Взаимосвязь между экономической и политической свободами [Электронный документ] / М. Фридман. – Режим доступа: http://kant.narod.ru/fried_1.htm

6. Frank A.G., Gills B. The world system is five thousand years: an introduction / A. G. Frank, B. Gills // Humboldt journal of social relations. – 1992. – Number 18 – PP. 1–73.

Кругляк М. Е.
(м. Житомир, Україна)
marinakrugljak@ukr.net

ГОМОСЕСУАЛІЗМ У СЕРЕДОВИЩІ ЕЛІТИ РОСІЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОШИРЕННЯ

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. гомосексуалізм став актуальним як ніколи. В Росії – насамперед через бажання наслідувати Захід. В цей час популярності набула книга австрійського філософа Отто Вейнінгера «Стать і характер. Принципове дослідження» (1903). Основні ідеї О. Вейнінгера: 1) всі люди бісексуальні як у біологічному плані, так і в психічному (найсильнішим статевий потяг є в парах, в яких чоловіче й жіноче перебувають у співвідношенні перевернутого відображення; гомосексуалізм виникає, коли в особи порівну чоловічого й жіночого); 2) чоловіче й жіноче начала перебувають у стані непримиренного конфлікту; жіноче начало повністю визначається статевим потягом, статевим актом й цілями статевого розмноження. Природні ролі жінки – повії та матері; 3) антисемітизм. Сучасна цивілізація – на межі смерті, адже в ній має місце тріумф жіночого та єврейського начал й відмирання мужності й духовного життя.

Своєрідним відгуком на бестселер О. Вейнінгера в Росії стала книга В. Розанова «Люди місячного світла. Метафізика християнства» (1911), в якій доводиться, що гермафродитизм такий же природний для людини, як і гетеросексуальність. Розанівський «Содом» означає більше не гріховність, а ворожість до гетеросексуальності та дітонародження. «Содоміт» переносить свій часто неусвідомлений одностатевий імпульс в аскезу, творчість і духовне життя. «Урнінг» та «третя статья» – так назвав В. Розанов гомосексуалістів.

Найактивніше відгукнулася на дискусію про витоки гомосексуалізму російська богема. З травня до листопада 1906 р. на квартирі письменника В. Іванова у Петербурзі стали збиратися представники бомонду – письменники М. Кузміч, К. Сомов, В. Нувель, С. Городецький, А. Ауслендер, Л. Зінов'єва-Аннібал, філософ М. Бердяєв (гурток «Друзі Газіфа»). На зустрічах учасники пили вино, наряджались, грали на флейтах, фліртували, цілувалися, читали вірші та щоденникові записи. Невдовзі В. Іванов прагнутиме пізнати гомосексуалізм на практиці, зав'язавши роман з С. Городецьким, вірячи, що

подібні стосунки відкривають для коханців шлях до надлюдського. Ще далі пішов один з учасників зібрання М. Кузмін. Він теж вів щоденник, в якому описував гомосексуальні «пригоди», а у вересні 1906 р. зробив запис про сексуальну близькість із двома чоловіками одночасно.

1906 р. М. Кузмін написав роман «Крила» (апологія гомосексуалізму); 1907 р. з'явилася повість Л. Зінов'євої-Аннібал «33 потвори» (апологія лесбійства). 1908 р. вийшов альманах «Люди середнього пола», по суті, перший російський збірник на гомосексуальні теми, що містив есе про суди над О. Уайльдом (культовий письменник, «скинутий з п'єдесталу» через ув'язнення за гомосексуальні зв'язки). Історія Уайльда розрослася в Росії у міфологічний наратив, через який гомосексуальність – загальна тема європейського модерну – отримала російську інтерпретацію. О. Уайльд для діячів «срібного віку» став еталоном жертвності.

Медицина 1880–1890-х рр. розглядала гомосексуалізм як соціальний порок. З донесень поліцмейстерів 1890-х рр.: гомосексуалісти – в основному заможні люди, для яких стосунки із жінками «ненависні»; їхні «жертви» – молоді й незаможні люди, які ненавидять подібний вид діяльності, але вдаються до нього заради отримання засобів для веселого й легкого існування. «Жертви» – це солдати, юнкери, полкові півчі, кадети, гімназисти, які приходять у вихідні до Зоологічного саду, через систему жестів знаходять гомосексуалістів-аристократів, т.зв. «тіток», а потім після відвідин ватерклозету відправляються з ними до лазень. Одностатевий секс приносив 3–5 руб. за сеанс. Заможні гомосексуалісти влаштовували бали, куди приходили зі своїми коханцями, інколи в жіночому одязі. Наприкінці рауту часто були сексуальні оргії. У 1890-ті рр. в Петербурзі було не менше як 65 гомосексуалістів.

Гомосексуалізм у Російській імперії прагнули приховати. У Кримінальному кодексі (1903) винний у мужолозтві карався ув'язненням від 3 місяців до 8 років.

Американська дослідниця Лора Енгельштейн знаходить ще одну причину популярності «питання статі» в Росії на початку ХХ ст. (монографія «Ключі щастя»): «Коли жалюгідні політичні результати революції 1905 року породили загальне розчарування в країні, інтелігенція, спеціалісти й вся читаюча публіка сконцентрували свою увагу на питаннях сексу, прагнучи компенсувати цим втрату надій на здійснення реформ в суспільстві й кидаючи цим виклик пуританському антиіндивідуалізму лівих радикалів». Отже, після поразки революції 1905–1907 рр. дискурс про сексуальність у Росії «завойовував» все нові території, що було пов'язане із поширенням психоаналізу, творчістю В. Розанова, «атмосферою» «срібного віку». Легалізація культури сексуальних меншин обмежилася вузьким богемним колом й була короткочасною: ця культура не змогла реалізувати себе шляхом конструювання групової свідомості з чіткими «кордонами», але залишилася на рівні допустимого в богемному співтоваристві експерименту (О. Марков).

ДО ПИТАННЯ ВИМІРЮВАННЯ ПОПУЛІЗМУ

Аналіз наукових та суспільно-політичних джерел свідчить про великий дослідницький інтерес до такого феномену як популізм. Так, наш експеримент з пошуком книжок з тегом популізм на amazon.com (17.05.2017) дав в результаті посилання на 144 найменування; лідером цього списку є «The Populist Explosion: How the Great Recession Transformed American and European Politics» шанованого американського політолога Джона Б. Джудіс про популістський «вибух» в американській та європейській політиці [1].

Рис. 1. Фрагмент пошуку книг з тегом «populism» на amazon.com

У звіті Р.Даліо та ін. [2] вводиться індекс, який вимірює силу популізму протягом довгого часу. Це зважений індекс частки голосів анти-істеблішменту партій або кандидатів в національних виборах в основних розвинених країнах, починаючи з 1900 р. Індекс показує, що популізм зараз знаходиться на найвищому рівні з початку 1930-х років. У звіті зроблено спробу охарактеризувати 14 політиків з 10 країн, серед яких є Рузвельт, Гітлер, Муссоліні, Франко, Ленін та ін. Для кожного популіста оцінюються умови: слабка економіка, нерівність, політичний параліч; та риси: атаки на політичний істеблішмент, банки, підсилювання націоналізму, зменшення демократії, протекціонізм, анти профспілкові закони, негативне ставлення до іммігрантів та іноземців.

В сучасній літературі популізм розглядається як рух, як стиль, як ідеологія, дискурс, стратегія, політична культура та ін. [3]. В залежності від кута розгляду обираються емпіричні індикатори для вимірювання популізму. Так, грецькі науковці вимірювали популізм [4] як ставлення до набору тверджень,

пов'язаних с протиставленням народу та еліти: «1. Політики в парламенті повинні виконувати волю народу. 2. Народ, а не політики, повинні зробити наші найважливіші політичні рішення. 3. Політичні відмінності між елітою і народом більше, ніж відмінності між людьми і т. і». Така точка зору підтверджується і політичними малюнками (рис. 2), де народ представлений як відомий персонаж Джонатана Свіфта Гуллівер, а різні актори (Wall Street, Демократична і Республіканська партії, монополії) з'являються у вигляді ліліпути [5].

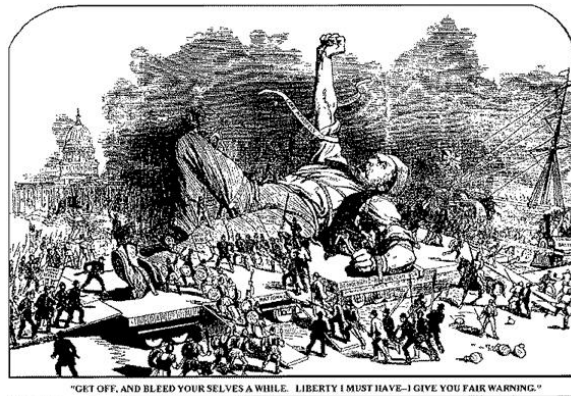

Рис. 2. Народ як Гулівер [5]

З огляду на підхід до вимірювання в рамках вивчення популізму ставлення до окремих партій, політиків, груп, термінів вважаємо перспективним застосування сантімент-аналізу неформального політичного дискурсу (блогів, груп новин) [6], який доречно включити до курсів з підготовки майбутніх соціологів.

Список використаних джерел:

1. John B. Judis. *The Populist Explosion: How the Great Recession Transformed American and European Politics* 2016. – 184 p.
2. Ray Dalio, Steven Kryger, Jason Rogers, Gardner Davis. *Populism: The Phenomenon*. Bridgewater Associates, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bridgewater.com/resources/bwam032217.pdf>
3. Takis S. Pappas. *Modern Populism: Research Advances, Conceptual and Methodological Pitfalls, and the Minimal Definition* : Online Publication Date: Mar 2016 DOI:10.1093/acrefore/9780190228637.013.17
4. Yannis Stavrakakis, Ioannis Andreadis & Giorgos Katsambekis (2016): *A new populism index at work: identifying populist candidates and parties in the contemporary Greek context*, *European Politics and Society*, DOI: 10.1080/23745118.2016.1261434.
5. *The History of the Populist Revolt told through Cartoons from People's Party Newspapers of the 1890s*. Truman State University Press, 2011. <http://courses.missouristate.edu/bobmiller/populism/pcartoon>
6. *Introduction to Sentiment Analysis* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lct-master.org/files/MullenSentimentCourseSlides.pdf>

ВЕРСІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

Для сучасної теорії соціальних трансформацій проблема модернізації країн «периферії та «напівпериферії» є однією з принципово важливих. Без вирішення цієї проблеми, зокрема і в нашій державі, вкрай важко сподіватися на зміцнення інституціональної структури українського суспільства, поширення соціальних змін. Можливим виходом з ситуації є визнання українським суспільством спільних з центральноєвропейськими країнами символічних маркерів, посилення інституційних та соціокультурних засад соціального поступу, важливою ознакою якого є якісна зміна повсякденних норм та практик. Саме культура, як імператив, сукупність соціальних норм та практик, відіграє вирішальну роль в інституційних змінах і визначає траєкторію подальшого розвитку.

При цьому, поза сумнівом, релігійна та морально-нормативна складова відіграють визначальну роль в процесі створення якісно іншого соціального дизайну. Такий дизайн майбутнього не може замінити популістська і безвідповідальна європейська риторика політичного класу, яка усуває на суспільні маргінали змістовне обговорення проблеми ціннісної модернізації в публічній та приватній сфері.

Тим цікавішим є критичний аналіз польського морально-нормативного, соціокультурного та інституційного досвіду III Речі Посполитої: ліберальної візії національної трансформації, механізмів функціонування посткомуністичної влади, яка є органічно пов'язаною з посткомуністичною трансформацією: соціально-економічним розвитком (соціальною мобільністю, розподілом праці, поліпшенням добробуту, здобуттям емансипаційних цінностей (цінностей самовираження), усталеною демократією, яка уособлює вимір інституціоналізації, забезпечуючи її як на рівні норм, так і в площині реальних дій.

В Польщі та Україні, особливо в останні роки, все яскравіше проявляється антиномічна до ліберального тренду тенденція. Впевненість в остаточній перемозі ідеології лібералізму в суспільстві поступово згасає і все актуальнішим стає переосмислення домінуючої ліберальної ідеологічної моделі. Актуалізуються нові орієнтири соціального поступу: ціннісні альтернативи, які опонують світоглядно вихолощеному, передусім на пострадянському просторі, концепту лібералізму. Поступово, і це особливо помітно в Польщі, громадянське суспільство все частіше апелює до концепту «спільного блага», якісно нової місії соціальних спільнот, соціальному діалогу з державою в процесі національної трансформації. Переосмислюється роль влади в формуванні стратегії соціального партнерства: між працедавцями та найманими працівниками.

В контексті польського та українського досвіду все більш очевидною є криза «постметафізичного лібералізму»(Й.Шапіро, З.Краснодебський), який – як доводить також і український досвід – постійно розширює свої монологічні вимоги, уникаючи серйозних інтелектуальних дискусій з іншими ідеологічними та моральними концептами. Таке панування редуційної версії ліберальної ідеології суперечить класичним ліберальним зразкам, усе більше тяжіє до інтелектуальної редуції, звужуючи простір для демократії, національного та культурного самовираження. Підтримуючи демократичну тенденцію розвитку українського суспільства, вважаємо вкрай важливим осмислення соціальних альтернатив пануючим формалізмом та цинізмом як ідеологічним стрижням патримоніального суспільства, що унеможлиблюють соціальні зміни. Однією з таких альтернатив могла б стати політико-ідеологічна модель «третього шляху», яка отримала політичну підтримку в діяльності урядів кількох центральноєвропейських країн. Альтернативою, поза сумнівом, може бути християнська соціально-етична альтернатива Іоана Павла II, теоретичні розвідки відомих представників, комунітаризму, критичної соціальної теорії Ці концепти спрямовані на подолання крайнощів лівого, соціалістичного та правого, ліберального полюсів традиційного політико-ідеологічного спектра. В їх основі лежить соціально-етична доктрина, що базується на міцному культурному підґрунті, яке надає легітимацію ідеям людської гідності, соціальної справедливості, рівних можливостей, розвитку людського та соціального капіталу.

Пиголенко І. В.
(м. Київ, Україна)
pigolenko@gmail.com

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

В ХХІ столітті, в добу глобалізаційних змін та процесів, держава є майже єдиним гарантом стабільності та впевненості громадян у завтрашньому дні. Тобто, будучи громадянами певної країни, сплачуючи податки в бюджет, мешканці очікують на гарантований достатній рівень надання медичних, освітніх, соціальних, культурних, комунальних, побутових та інших видів послуг.

Україна є географічним центром Європи. Так, геодезичний знак та стела «Географічний центр Європи» розташовані в с. Ділове Рахівського району Закарпатської області. Історично територія сучасної України була поділена на частини та перебувала під тиском і владою сусідніх держав (Польща, Росія тощо). При цьому, Україна постійно боролася за власну незалежність, суверенітет та визнання на світовій арені як окремої держави. Нарешті, у 1991 році Україна отримала довгоочікувану та бажану незалежність, чітко окреслену територію, офіційно визнану нашими сусідами. Почалося поступове

становлення та розвиток Української державності (обрання Президента України, Верховної ради України, прийняття Конституції України, введення у використання національної грошової одиниці – гривні тощо). Здавалося, що відкриті всі шляхи для становлення та розвитку нової, сильної, мужньої та незалежної країни.

Але, незважаючи на всю перспективність подій, сьогодні Україна опинилася у стані необхідності підтримки з боку інших держав. Фінансову допомогу, за нашим проханням, надають міжнародні фонди та організації, які, в свою чергу, висувають певні умови для отримання нами чергового траншу. Маючи всі можливості партнерських відносин та налагодження дружніх, рівних стосунків з іншими країнами, ми потребуємо патронажу та фінансової підтримки від європейських держав, а це вже невілює нашу незалежність як таку. З поступовим зростанням фінансової заборгованості, ми втрачаємо найцінніше, що було отримано в 1991 році – незалежність України. Звісно, вона нікому не потрібна, окрім нас самих – українців, але, щоб її зберегти, ми маємо змінити стратегію розвитку не на папері, а в практичній площині.

В сучасній Україні діє демократична система обрання влади. Тобто, єдиним джерелом влади в країні є народ [1]. Чому ж сьогодні, більшість українців вважають, що події в країні розвиваються у неправильному напрямі? Це засвідчують результати соціологічного дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова в березні 2015 року: «лише 17,5% опитаних вважають, що ситуація в країні розвивається в правильному напрямі, 66,9% – що в неправильному і 15,6% опитаних було важко відповісти» [2].

Адже, владу обираємо ми самі і результати exit-poll (результати опитувань на виході з виборчих дільниць) майже повністю, за виключенням деяких окремих випадків, збігаються з офіційними результатами виборів. Отримавши і побудувавши демократичну систему обрання влади на всіх рівнях, наша владна система є цілком закритою. Сьогодні доступом до вищої влади в країні є великі суми грошей, при цьому, їх отримання не пов'язано з офіційними соціальними інститутами, які завжди були соціальними «ліфтами». При владі в країні, яка постійно потребує фінансової допомоги, за відкритою інформацією, знаходяться олігархи, мільйонери, люди, що володіють дуже великими статками. Постає питання, чому кредити, які на думку наших державних діячів потребує країна, має сплачувати населення, шляхом підвищення цін на продукти та послуги, підвищення тарифів ЖКГ, зменшення безоплатних послуг, зростання податків, при цьому, статки найбагатших людей (тих, хто сьогодні при владі) збільшуються і невпинно ростуть?

За результатами дослідження, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» у вересні 2016 року, 30% опитаних українців швидше за все хотіли б поїхати за кордон на постійне проживання. Основними причинами бажання виїзду за кордон на постійне проживання називали: отримання кращих умов життя (53%), бажання забезпечити краще майбутнє для дітей (41%), відсутність гідної роботи в Україні (32%) [3].

Тобто, ми маємо ситуацію, що більшість українців сьогодні не задоволені тим, як розвиваються події в Україні та 30% населення хотіли б поїхати жити в

іншу країну, в пошуках більш гідних умов життя та забезпечення свого майбутнього.

На нашу думку, влада, державні діячі, державні управлінці мають дещо змінити стратегію розвитку країни. Саме від вищих ешелонів влади, в першу чергу, залежить реалізація стратегії розбудови української державності, наше майбутнє і майбутнє наших нащадків. Українці все ще мають надію на реформування та покращення життя. Зрозуміло, що систему, яка будувалася останні 25 років, не змінити за один день або тиждень, і ситуацію, в якій опинилася країна і народ, не вирішить черговий транш Світового банку чи кредит американського уряду. Йдеться про докорінні зміни в суспільстві, свідомості людей, а саме у свідомості тих, хто має доступ до влади сьогодні і від кого залежить прийняття рішень на найвищому державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ, ставлення до політиків та суспільних інститутів, електоральні рейтинги: результати соціологічного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/upload/1427287523_file.pdf
3. 30% українців хочуть емігрувати в другу страну, – опрос [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://focus.ua/society/359365/>

Полтораков О. Ю.
Щиголь І. В.
(м. Київ, Україна)
iryashi@gmail.com

РОЛЬ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПОЛІТИЧНІЙ СОЦІОЛОГІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ «ВЕЛИКИХ ДАНИХ»

Безпрецедентні технологічні новації останніх десятиліть можна вважати повноцінною «інформаційною революцією», зважаючи перш за все на експоненціальне зростання можливостей збору, зберігання та обробки величезних масивів інформації, в т.ч. емпіричної. Технології Big Data («великі дані») – в їх якнайширшому розумінні – відкривають принципово нові можливості для розвитку ключових напрямків соціогуманітарного знання (до педагогіки та археології включно), а надто – суспільствознавства, в т. ч. історичної та політичної соціології.

Своєрідна «Епоха Великих Даних» – це лише один з аспектів еволюційних трансформацій глобалізованого суспільства, проте саме ця епоха може стати основним визначником функціонування майбутньої економіки, контекстним «мейнстрімом» розвитку таких суспільствознавчих дисциплін як соціологія та

політологія. (Втім, принципово значущі властивості цієї епохи науковці – починаючи з В. Вернадського та закінчуючи Е. Тоффлером чи М. Кастельсом – виокремили ще в контексті досліджень становлення інформаційного суспільства та інформаційної економіки.) Окремі дослідники називають епоху «Великих Даних» «модернізацією» економіки та суспільствознавчої думки в глобалізаційному руслі. Однак певний відхід від «мейнстріму» досліджень глобалізації в її гео економічних та суміжних аспектах, дозволяє розглядати та ставити перспективні акценти також на соціально-історичних, соціально-політичних та соціально-психологічних специфіках розвитку та самоосмислення людства в т.ч. за допомогою ресурсів «Великих Даних».

В таких умовах нового звучання набуває загальна проблематика гносеологічного плану – починаючи від концептуальних підходів до загальної методології та конкретних методів пошуку, зберігання та обробки великих обсягів «сирої» інформації (переважно емпіричного та/або «кількісного» характеру), яка є або може бути/стати відносно новим джерелом отримання соціологічно значущих «якісних» знань. Адже «великі дані» (BigData) висувають, відповідно, і «великі критерії» до роботи з ними – вже у їх якості «розумних даних» (SmartData), тобто перш за все у площині їх соціальних та політичних сенсів/смислів – і відповідних соціологічних та політологічних інтерпретацій в прив'язках до відповідних історичних контекстів. Подібний перехід полягає у зміні співвідношення між конкретними методами збирання даних та загальною методологією їх аналізу в контексті загальної зміни підходів до самого аналізу. Характерна, зокрема, поява неологізму «libratory», утвореного від слів «library» (бібліотека) та «laboratory» (лабораторія), – як відображення змін, які стосуються уявлень про те, що можна вважати результатом дослідження.

У разі вирішення специфічного кола проблем, пов'язаних із внутрішньою специфікою збирання та обробки великих масивів переважно неструктурованих даних, – що, втім, вбачається радше технічним, аніж концептуальним завданням – перед такими соціологічними дисциплінами як історична та політична (електоральна) соціологія або соціологія еліт тощо відкриваються нові дослідницькі горизонти та аналітичні перспективи.

Окремого ілюстративного згадування вартий багато в чому перший практичний досвід використання «Великих даних» в контекстах «соціально-політичної інженерії». Показовим, зокрема, є їх внесок у перемогу Б. Обама на президентських виборах в США 2012 р. Адже аналітики виборчого штабу Б. Обама активно використовували саме ресурси Big Data для аналізу настроїв виборців та коригування програми кандидата, і саме це багато в чому обумовило беззаперечну перемогу останнього.

В якості науково-аналітичного прикладу можна взяти історико-політичних соціологію еліт сучасної України. Залишаючись в системно-функціональних рамках стратифікаційної теорії та альтиметричного підходу (Дж. Сарторі) можна стверджувати, що за чверть століття незалежності України членство у своєрідному «елітному клубі» її державності (розуміючи під ним перш за все

обіймання найвищих посад загальнодержавного масштабу) набули, в певному наближенні, десятки сотень осіб – народних депутатів, міністрів та ін.

Тільки суто біографічні та суміжні (майнові, електоральні і т.п.) дані про цю державну та політичну (державно-політичну) еліту України наразі являють собою достатньо великі масиви різнопланової інформації, більшість із яких знаходиться у відносно вільному відкритому доступі. Ці масиви можуть бути належним чином категоріально уніфіковані та проаналізовані із застосуванням методології кількісної обробки великих обсягів «сирої», відносно розрізненої інформації – тобто з використанням перш за все статистичних і суміжних методів її обробки та соціологічної інтерпретації. (Додатково можна залучити, зокрема, методи репутаційного аналізу – перш за все для залучення до перспективних вибірок тих осіб, які формально не входять до офіційної системи державної влади, проте мають значний політичний вплив на прийняття державно-політичних рішень та здійснення державної політики.)

Результатом може стати, зокрема, своєрідний відносно цілісний, динамічний та багатовимірний «відкритий» соціологічний портрет державної та політичної еліти України в широкій контекстній системі її політико-соціальних та інших зв'язків з українським суспільством. Також це відкриває похідні можливості для проведення суміжних і компаративних досліджень в загальному контексті політичної соціології, зокрема електоральної її складової, а також соціології еліт тощо.

Сазонова В.

*студентка 4 курсу факультету соціології
КНУ ім. Т. Шевченка*

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТОДИК ВИМІРЮВАННЯ «АВТОРИТАРНОСТІ» В ДОСЛІДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток науки й техніки, особливо гуманітарних дисциплін, перебуває в повній залежності від подій, що відбуваються у світі, політичного режиму країн, соціально-економічних реалій. Теорії з'являються, щоб пояснити процеси, які відбуваються у соціумі, знайти розв'язання конкретних проблем чи загалом просто зрозуміти ситуацію сьогодення. Зокрема так почалася історія дослідження авторитарності. Становлення та стрімкий успіх тоталітарного нацистського режиму в Європі вимагав пояснень. Розроблена Теодором Адорно та колегами у 1950 році теорія авторитарної особистості деякою мірою задовольнила цю потребу. Після цього певний час продовжувалася робота з поняттям авторитарності як комплексної характеристики, здатної пояснити прихильність людини до тоталітарного режиму. Однак поступово дослідники почали відмовлятися від цього підходу. У ХХІ столітті їх увага зосередилася на процесах демократизації. Однак фундамент демократії сьогодні є дуже хитким,

а майбутні перспективи досить непевними, враховуючи піднесення та становлення нових тоталітарних держав. За таких умов актуалізуються дослідження феномена авторитарності. Надзвичайно важливим стає вивчення механізмів, здатних викликати авторитарну реакцію в широких груп населення. Тому звернення до методик вимірювання авторитарності обґрунтоване сучасними соціально-політичними процесами.

У країнах СНД, де значна частина населення позитивно оцінює авторитарні режими та бажає їх відновлення, це питання набуває першочергового значення. Однак література, напрацьована з даної теми, переважно написана західноєвропейськими й американськими дослідниками. У пострадянських країнах немає достатньої інформаційної та ресурсної бази для дослідження проблем авторитарності. Зокрема бракує адаптованих методик її вимірювання.

Метою даною роботи є представлення порівняльних результатів апробації трьох методик вимірювання авторитарності.

У грудні 2016 р. на факультеті соціології КНУ імені Тараса Шевченка ми провели дослідження, яке охопило 243 студентів 1–5 курсів.

Інструментарій дослідження складався з класичної Ф-шкали, шкали схильності до ієрархічного контролю Ненсі Кокрен та шкали вимірювання авторитарності Детлефа Естерайха.

Для використання класичної Ф-шкали ми скористалися її перекладом та адаптацією російськими соціологами [1]. Шкала складається з 30 запитань, відповідями на які є рівень згоди із наведеним питанням від «абсолютно НЕ згоден» до «абсолютно згоден». Індекс розраховується як середня оцінка за шкалою.

Шкала схильності до ієрархічного контролю американської дослідниці Ненсі Кокрен була перекладена та адаптована нами. Шкала налічує 34 запитання, які мають два змістовні варіанти відповіді, один з яких має бути обраний респондентом. Кінцевим результатом є сумарний показник відповідей на всі запитання [2].

Методика вимірювання авторитарності Детлефа Естерайха складається з 23 запитань, кожне з яких має дві протилежні тези, з однією з яких може погодитися респондент повністю або частково [3].

Респонденти отримували анкету, в якій послідовно були запропоновані три шкали, а в кінці, соціально-демографічний блок. Загалом кількість запитань склала 100.

Найвищий показник надійності α Кронбаха демонструє класична Ф-шкала – 0,85.

Показник надійності для шкали Ненсі Кокрен є досить низький – 0,3. Цікавим виявляється той факт, що при проведенні процедури послідовного видалення елементів шкали для підвищення внутрішньої узгодженості, повністю випадає блок запитань, що стосується загальносуспільних проблем. При цьому, провівши цю процедуру на масиві опитування минулого року [4], ми отримали подібні результати.

Шкала Естерайха має вищий показник внутрішньої узгодженості, ніж шкала схильності до ієрархічного контролю – 0,61.

Щодо кореляції шкал між собою, то статистично значущий зв'язок існує між всіма шкалами, проте сила цього зв'язку не досить висока. Найвищий рівень кореляції 0,34 наявний між Ф-шкалою та шкалою схильності до ієрархічного контролю. Кореляція між Ф-шкалою та шкалою Естерайха складає 0,19, а між шкалою Кокрен та Естерайха 0,15.

Отже, базуючись на результатах наших досліджень, найкращий діагностичний потенціал демонструє класична Ф-шкала, яка має найвищий показник внутрішньої узгодженості та зв'язок з іншими методиками вимірювання авторитарності. Хоча варто зауважити, що питання даної шкали стосуються виключно макрорівня суспільних відносин. Відповіді на дані питання можуть вимірювати прихильність тому чи іншому політичному режиму, що, безумовно, має зв'язок із авторитарністю як особистісною характеристикою, проте має вимірюватися окремо, оскільки не є необхідною умовою авторитарності. Проте пошук відповідей на поставлені проблемні питання буде здійснюватися в рамках подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Денисова Д. М. Шкала Ф как инструмент исследования авторитарного потенциала личности / Д. Денисова // Труды СПИИРАН. – 2012. – № 21. – С. 228–237.
2. Cochran N. Measuring preferences for hierarchical control: an attitude scale for contemporary times / Nancy Cochran // Psychological Reports. – 1975. – № 36. – PP. 695–705.
3. Oesterreich D. Flight into security: a new approach and measure of the authoritarian personality / Detlef Oesterreich // Political Psychology. – 2005. – № 2. – PP. 275–297.
4. Соціологія у (пост)сучасності. Збірник тез доповідей учасників XIV Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – С. 176-179.

Ходус Е. В.
(г. Днепр, Україна)
hodus2@ukr.net

«ПРИВАТИЗАЦИОННЫЕ ТРЕНДЫ» В КОНТЕКСТЕ ЦЕННОСТЕЙ НОВОГО ИНДИВИДУАЛИЗМА

В условиях наличных доминирующих конфигураций социальной жизни именно частная сфера становится пространством личной активности индивидов. Люди не считают себя ответственными за то, что происходит в государстве, их все меньше интересует общественная проблематика, и напротив, «возбуждающее очарование» вызывают темы (которые, к слову, могут иметь реальный мобилизирующий и солидаризирующий эффект),

которые концентрируются вокруг проблем «малого мира». Среди таких тем – индивидуальные права, личная идентичность, межличностные отношения, сексуальная жизнь, здоровье, стиль жизни, потребление, досуг. Подобная тематика свидетельствует об усилении «приватизационных трендов», которые содержат коннотацию нового опыта переживания мира, неразрывно связанного с распространением этики индивидуальной автономии относительно публичной коллективности, расширением принципов свободы (пускай и редуцированной до потребительски мотивированной свободы выбора) распоряжаться собой и своими желаниями по собственному усмотрению.

В своем содержательном основании понятие «приватизационный тренд» вполне созвучно тому, что российский исследователь Н. Козырьков называет «социально-приватизационным процессом», понимая его как экспансию приватной реальности на все формы жизни, в результате чего приватность «превратилась в свою противоположность, став формой общественного бытия и новым способом развития свободной индивидуальности [Козырьков В. П. Регулятивные аспекты частной жизни: обоснование программы спецкурса // Вестник ННГУ. – Вып. 1(5). – 2004. – С. 138–148, с. 140]. Очевидно, мы можем говорить о приватизационных трендах в том случае, когда приватные коды в разнообразных своих проявлениях (в феноменальном, в прагматическом, в вещно-предметном, визуальном) получают все большую распространенность в обществе, становятся объектами символического производства и потребления. Заметим, что сам термин «приватизационный тренд» имеет экономическую нагрузку: будучи рыночной стратегией, тренд устанавливает ценность приватности, то есть способствует экономизации самых приватных и интимных сфер жизни людей. С этой точки зрения идею приватности можно выразить в экономических категориях – стоимости/ценности, товарности, конвертируемости. В условиях биополитического поворота и «рыночного империализма» мы, действительно, стали свидетелями превращения приватной жизни в часть потребительской корзины. Это значит, что даже те сферы, которые прежде считались приватными – такие как, забота о теле, здоровье, внешность, повседневные контакты, любовь, секс, дружба – оказались под экономическим давлением оптимизации.

Надо полагать, что глубинным фоновым основанием, на котором разворачиваются «приватизационные тренды», является изменение самой природы «социального» как квинтэссенции проекта «простой современности». Речь идет о кризисе буквально всех форм социальности (социальных отношений, социальной жизни, системы социальных институтов, коллективных солидарностей) модернового типа, расширение и структурирование которых происходило на протяжении XIX и XX века. Иначе говоря, текущие приватизационные тренды прямо коррелируют с кризисом парадигмы «совместной жизни», с усилением этики аутентичности (Ч. Тейлор), с ценностями нового индивидуализма, которые вменяют субъекту активную созидательную роль, прежде всего, по отношению к «собственному Я». Разумеется, в такой интерпретации практики приватности ни в коей мере не имеет ничего общего с социальным инфантилизмом, не-социализированностью

и, тем более, асоциальностью. Скорее – это «рациональный ответ» на неопределенность безличных бюрократизированных структур, как выразился З. Бауман [Бауман З. Индивидуализированное общество. – М.: Логос, 2002. – 390 с.]. Пор сути дела, речь идет о новом типе субъективности, которая, отнюдь, не препятствует вовлеченности в социальные общности (как было показано выше), однако не ценой отказа от индивидуальной независимости. Выбирая для себя форму «сопричастность» к ассоциированной коммуникации, такой субъект руководствуется в первую очередь личными основаниями (этикой самоосуществления в терминологии Ч. Тейлора). Немаловажно, что в этом случае, вполне искренне стремление к соучастию и сопереживанию может подменяться «вычислением собственных выгод и безразличным авторитетом экономических отношений» [Кнорр-Цетина К. Социальность и объекты. Социальные отношения в постсоциальных обществах знания / Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 283]. Другими словами, «непринадлежащий индивид» способен потреблять отношения, эмоции, чувства в сугубо индивидуализированном духе, как его описал З. Бауман, когда «задачей становится получение удовольствия от уже готового к употреблению продукта» [Бауман З. Индивидуализированное общество. – М.: Логос, 2002. – С. 198]. Приведем уместный в данном контексте пример мотивационных слоганов, обосновывающих участие в волонтерском движении в Украине: наряду с «Помоги спасти еще жизнь!», «Вместе можем спасти жизни!» есть и такой «Сделай свою жизнь яркой и насыщенной!».

Разумеется, мы прекрасно осознаем, что, что есть несомненные различия в понимании природы процессов, которые запустили «этику аутентичности» и практики нового индивидуализма в западном обществе и в Украине. В первом случае процесс индивидуальной автономизации, основанной на частной рациональности, явился прямым следствием неолиберальной рыночной экономики. Идеология неолиберализма, используя соответствующие «технологии личности», облеченные в термины «свободы, автономии и выбора», сформулировала четкий месседж – «Каждый сам ответственен за свое благополучие и благосостояние» [Хани Л. Группы самопомощи в постсоветской Москве: неолиберальные дискурсы «Я» (self) и социальная критика // *Laboratorium. Журнал социальных исследований.* – 2014. – № 6. – С. 143]. В украинских же реалиях практики самоосуществления носят отчетливые следы социальной аномии и общего кризиса всех структурных переломов общества. В отличие от западных индивидов, которые могут позволить себе сказать «пусть государство печется только справедливости, а нашим счастьем мы займемся сами» [Крастева, А. От гражданина посткоммунистического к гражданину сетевому] // *Отечественные записки.* – 2013. – № 6 (57). – [Электронный ресурс – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/oz/2013/6/25k.html> – Загл. с экрана], украинские граждане весьма скептически в своих оценках способности государства обеспечить соблюдение принципов социальной справедливости для всех.

Итак, какие выводы можно сделать из предложенного рассмотрения? Во-первых, новый индивидуализм, с одной стороны, несомненно, способствует

возникновению новейших социальных движений и форм солидарности, инициированных «снизу». И вместе с тем такой индивидуализм усиливает эскепистские настроения «непринадлежащего индивида», очевидной чертой которого становится «минимальное Я» (К. Лэш). Обратной стороной сужения жизненных горизонтов до приватного модуса является острый дефицит реальных отношений и солидарностей. По мысли Ф. Джеймисона, сугубо индивидуальные «проекты спасения» являются всего лишь формой бегства от социально генерируемых проблем. Ограниченная политика частных интересов только усиливает неспособность индивида увидеть общество как предельный горизонт своего существования [Jameson F (1981). *The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1981. 305 p]. Ведь даже такой специфический способ бытия как приватность, является таковым лишь в той мере, в какой он раскрывается на встречу Другому. В результате «автономный, расчетливый, саморегулирующийся субъект неолиберализма» [Gill R. (2008). *Culture and subjectivity in neoliberal and postfeminist times // Subjectivity*. – Basingstoke, 2008, Vol. 25, N 1, P. 443], который спасается «бегством» от «коллективной судьбы» (У. Бек) в узком приватизированном мире интимных эмоциональных переживаний, в действительности, испытывает острое чувство фрустрации – политической, экономической, культурной, личностной. Таким образом, ценностный итог «усиления приватности» (Ю. Хабермас) оказался парадоксальным и эта парадоксальность состоит в противоречии между непрерывно рефлексующим Я и внешним характером регулирования этой самой рефлексивности.

Щербак С. І.
(м. Київ, Україна)
lns@inbox.ru

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК УМОВА ДЕМОКРАТІЇ

Питання про співвідношення соціально-економічного розвитку і демократизації суспільства займає одне з центральних місць в теоріях модернізації. Інтерес до цієї теми виник в середині ХХ століття і був обумовлений завданнями демократичного будівництва в повоєнній Європі і в постколоніальних країнах. Емпіричні дані свідчать про існування значущої кореляції між ефективною демократією й економічним розвитком. Демократія встановлюється і залишається стійкою в багатих суспільствах з диверсифікованою постіндустріальною економікою, з високим рівнем доходу на душу населення, розвинутою освітою та високим рівнем життя. Отже, виникає питання про природу цього зв'язку.

На сьогодні є величезна кількість літератури, присвяченої зазначеному питанню. Її можна згрупувати наступним чином: зв'язок між економічним

розвитком і демократизацією є а) реальним, каузальним і позитивним; б) реальним, каузальним і негативним; с) реальним, але не каузальним; д) хибним.

Перший варіант виражає сутність гіпотези модернізації, що була сформульована, як вважається, С. Ліпсетом [Lipset, 1959]. Згідно цієї гіпотези, політичний розвиток у довгостроковій перспективі є наслідком економічного розвитку, позаяк останній призводить до взаємопов'язаного комплексу змін (transitions) у різних областях, включаючи людський капітал, що врешті решт призводить до трансформації політичних інститутів. Така внутрішня логіка розвитку як такого. Іншими словами, демократія є кульмінацією глобального процесу трансформацій, які називаються розвитком, і в цьому смислі зв'язок між економічним розвитком і демократією є каузальним [Gundlach, Paldam, 2009].

Довгий час вона була панівною, попри те, що їй майже від самого початку протистояв альтернативний підхід (b), що просувався такими авторами, як Б. Мур [Moore, 1966], С. Хантінгтон [Huntington, 1968] і Г. О'Донел [O'Donnell, 1973]. Згідно цього підходу, окрім економічного розвитку, є інші фактори, які впливають на виникнення демократії і за відсутності яких модернізація може призвести до встановлення диктатури. Для Мура ключовим додатковим фактором є класова структура; для Хантінгтона це інституціоналізація; для О'Донела – місце країни у системі глобального капіталізму [Cheibub, Vreeland, 2011].

Серьозним викликом гіпотезі модернізації стала робота А. Пшеворски, Х. Чейбаба, М. Альвареса і Ф. Лімонжи [Przeworski, Cheibub, Alvarez, Limongi, 2000] «Демократія і розвиток». Автори запропонували варіант (c), на основі статистичного аналізу дійшовши висновку, що демократія є контингентним результатом динаміки режиму і не зумовлена соціально-економічним розвитком – вона може бути встановлена за будь-яких умов. На це впливають як ендогенні, так й екзогенні фактори; встановлення демократії не є неизбежним, необхідним і незворотнім, і предсказати його доволі складно. Проте економічний розвиток є необхідною умовою стабільності демократії – в нерозвинутих країнах демократія є крихкою і може швидко прийти до колапсу, зокрема через політичну та економічну нестабільність. Для виживання демократії рівень доходу на душу населення має визначальне значення.

Варіант (d) був сформульований у роботах Аджемоглу, Джонсона, Робінсона і Яреда [Acemoglu, Johnson, Robinson, Yared, 2008, 2009]. Цей підхід пропонує принципово інше бачення природи суспільства і суспільного розвитку. Згідно нього, взаємозв'язок між економічним розвитком і демократією є хибним і пояснюється типом інститутів, притаманним розвинутих країнам. Аджемоглу та ін. в своїх роботах показали, що врахування фіксованих країнових ефектів усуває кореляцію між доходом і демократією, яка насправді приховує важливі відмінності в якості інститутів різних країн, що впливає як на зростання доходів, так і на розвиток демократії.

Роботи Пшеворськи та ін., а також Аджемоглу та ін. викликали бурхливу дискусію і низку нових емпіричних досліджень. Взаємна критика стосується як виправданості застосування того чи іншого інструментарію для оцінки даних, так і використання тих чи інших показників демократії та економічного

розвитку – власне, потрактування інститутів, демократії та розвитку як таких. Серед дослідників немає згоди щодо цих питань. Це свідчить на користь того, що виключно економетричних процедур недостатньо, щоб прояснити сутність зв'язку між економікою та політичними інститутами. За тим чи іншим підходом криються певні уявлення про природу суспільства, інститутів та інституційної динаміки тощо.

Таким чином, хоча кореляція між економічним розвитком і демократією є очевидною, питання про природу цього зв'язку залишається відкритим.

Список використаних джерел:

1. Acemoglu D., Johnson S., Robinson J.A., Yared P. Income and Democracy / D. Acemoglu, S. Johnson, J.A. Robinson, P. Yared // *American Economic Review*. – 2008. – Vol. 98. – № 3. – P. 808–842.

2. Acemoglu D., Johnson S., Robinson J.A., Yared P. Reevaluating the modernization hypothesis / D. Acemoglu, S. Johnson, J.A. Robinson, P. Yared // *Journal of monetary economics*. – 2009. – Vol. 56. – P. 1043–1058.

3. Cheibub J.A., Vreeland J.R. (2011). Economic development and democratization // *The dynamics of democratization: dictatorship, development and diffusion*. Edited by N.J. Brown. Baltimore: The Johns Hopkins University Press. – P. 145-182.

4. Gundlach E., Paldam M. A farewell to critical junctures: Sorting out long-run causality of income and democracy / E. Gundlach, M. Paldam // *European Journal of Political Economy*. – 2009. – Vol. 25. – № 3. – P. 340–354.

5. Huntington S.P. *Political Order in Changing Societies* / S. P. Huntington. – New Haven: Yale University Press, 1968.

6. Lipset S. M. Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy / S. M. Lipset // *American Political Science Review*. – 1959. – Vol. 53. – № 1. – P. 75.

7. Moore B. *Social origins of dictatorship and democracy: Lord and peasant in the making of the modern world* / B. Moore. – Boston, Massachusetts: Beacon Press, 1966.

8. Przeworski A., Cheibub J.A., Alvarez M.E., Limongi F. *Democracy and Development: Political Institutions and Material Well-being in the World, 1950-1990* / A. Przeworski, J.A. Cheibub, M.E. Alvarez, F. Limongi. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

ЕТИЧНІ НОРМИ В ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ: РИТОРИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ І СВОБОДА

Процес модернізації, який переживає сучасне українське суспільство, пов'язане з руйнуванням традицій, передусім тоталітарного політичного режиму, що спирався на укорінені в певних життєсвітах і квазі-релігійних картинах світу комунікативно-культурні форми, забезпечуючи соціальну інтеграцію, ідентифікацію «Ми». Трансформація духовної сфери (надбудови, за К. Марксом) відбувається через подолання тотальності світогляду з міцним ідеологічним (монологічним) кредо, що було засноване на спільних інтересах (зокрема, такий теоретичний витвір доби розвиненого соціалізму, як «нова соціальна спільнота – радянський народ») напрямом лібералізації цієї сфери, конкретніше творенням нормативної системи на противагу матеріальній системі цінностей. В. І. Ленін доводив, що в «марксизме нет ни грана етики» і з позиції цієї парадигми, де людина є носієм класових інтересів з певним ідеологічним навантаженням, усе є логічним і послідовним, оскільки суще збігається з належним, а соціальний актор є виразником об'єктивних історичних законів прогресивного розвитку. У широкому українському культурно-політичному дискурсі, що відбувається в різних соціальних групах і за різними комунікативними технологіями, проблемними виявляються такі категорії радянської філософії, як класові інтереси, ідеологія, тотожність сущого і належного, об'єктивні історичні закони, деперсонізація людини, матеріальні (субстанційні) цінності тощо.

Інтелектуали і експерти, які для пересічного українського громадянина є авторитетними і пошанованими (від політиків, спортсменів, письменників і до науковців і представників Церкви) беруть активну участь у творенні таких соціальних інтеграцій (ідентифікація того, що можна назвати займенником «Ми»), які будуються вже не стільки на спільних цінностях, укоріненіх у життєсвіті, скільки на нормативній системі, яка є певним компромісом між інтересами. Загальна рефлексія соціального поступу і мотивацій впливати на суспільні відносини у бік реалізації бажаних цінностей ґрунтується не на субстанційно-світоглядних підвалинах і матеріальному етосі, а на формальній системі правових і моральних норм. Іншими словами, українська ментальність має звужувати свій *Gemeinschaft* і відтворювати актуальні форми *Gesellschaft*, що може досягатись швидким і широким розвитком громадянського суспільства. Гадаю, саме у цьому базова семантика євроінтеграції, а саме в активності та актуальності публічної сфери. Оскільки повсякденного досвіду та колективного безсвідомого для реальної, а не позірної поваги до людини не вистачає, остільки можна стверджувати про нагальність поширювати дискурсивні практики трансформації соціальної системи з орієнтацією не на впровадження матеріальної етики цінностей (М. Шелер), а формальної етики норм (І. Кант, Ю. Габермас, А. Єрмоленко). І навіть основні цінності сучасного

суспільства, такі як «свобода», «справедливість», «солідарність», що стали базовими для сучасної демократії, є формальними, тому що така цінність як «свобода» не приписує саму матерію свободи, бо сама «матерія» визначається індивідуально. Але це не означає сваволю, понад те, матерія моєї свободи визначається формальним принципом універсалізації взаємності.

Те саме стосується й таких цінностей, як «справедливість» і «солідарність», про що писав Дж. Ролз. Вони не приписують субстанцію дії, а забезпечують симетричність відносин у суспільстві, отже, дають можливість сформулювати процедури обґрунтування і легітимації ціннісних орієнтацій, практик, проектів тощо.

Беззаперечно, що демократія – це процедура. В українському суспільстві демократичні процедури не сформовані, понад це, їхнє функціонування наражається на безліч перешкод, однією з яких є недовіра людей до влади в трьох (чи навіть вже чотирьох, тобто ЗМІ) її гілках, а також до неоліберальної ідеології, демократичних цінностей, зрештою знижується рівень довіри й на міжособистісному рівні. Попри такий морально-психологічний стан суспільства фундатори і транслятори соціальних ідей сприяють тому, аби процедури стали простими, прозорими, динамічними і зрозумілими, а їхня солідарна дотриманість гарантувала б усім громадянам правильність соціальної дії. І на такому шляху загрозою постає популізм. Для моєї візії українського суспільства з позиції комунікативної соціальної теорії небезпечним є риторичний популізм, який приховується в іллокутивних цілях висловлювань, перформативних протиріччях, невизначених конотаціях тощо. Наприклад, в академічній педагогічній науці поширеною є теза про дитиноцентричність або людиноцентричність педагогічно-виховальних практик. На перший погляд, а чому б ні? Проте якщо ми розглядаємо людину, сутністю якої є свобода і відповідальність, тоді не може бути жодних асиметрій, навіть в бік дитини. Бо навчання – це взаємодія людей, яка реалізується через певні форми, правила, процедури на засадах етичного принципу універсальної взаємності. І різні гасла, на кшталт: держава для народу чи народ для держави – яскраві прояви риторичного популізму, тому що ефективна держава успішно функціонує на принципах суспільного договору у разі, якщо вона – не Левіафан.

За умов швидкісного розвитку комунікативних технологій, інтерактивного спілкування природна мова, мова постійного вжитку постає як нове панування, а дискурси – засобами такого панування. І це певною мірою так. Проте тут треба враховувати, що в даному випадку дискурси, спрямовані на порозуміння, підміняються суперечкою, яка є формою стратегічної дії, що – на відміну від комунікативної дії, метою якої є порозуміння – націлена на досягнення успіху, часто-густо за будь-яких умов. Риторичний популізм створює такі дискурси, які є не дискурсами, а суперечками через різні політичні, економічні, релігійні тощо інтереси. У судженнях, за допомогою яких учасники дискурсу висловлюють свою думку, орієнтуючись не на комунікативну ціль, а на стратегічну, ховаються перлокутивні цілі (як елементи сугестивного комунікативного акту). Результатом таких практик стає не консенсус як регулятивна ідея (Ю. Габермас), а конфігурація партикулярних угод чи змов стосовно тих, хто залишається за їхніми межами.

РАЦІОНАЛЬНИЙ ВИБІР – ІМПЕРАТИВ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У сучасних умовах актуалізуються пошуки оптимального (якщо не раціонального) шляху українського суспільства до демократії. Очевидно, що це завдання потребує переосмислення взаємовідношень між капіталізмом та модернізацією, заснованою на ліберальній моделі. Ситуація ускладнюється не лише через внутрішньополітичні чинники, а й кризою ліберальної та електоральної демократії у глобальному масштабі, хвилею популізму у демократичних країнах Заходу. Ми дійсно обрали не найкращий час для переходу. Бо сама його мета, яка декларувалась – ліберальна демократія – зникає, як посмішка Чеширського кота. І якщо східноєвропейські країни встигли здійснити перехід, переконані у реальності ліберальної моделі, то українські еліти змушені робити свій вибір в умовах невизначеності. Ну що ж, таке трапляється в історії, і зовнішній приклад та вплив – це лише один із факторів соціальних, політичних та економічних трансформацій.

Як прихильник теорії вибору, стверджую: ця теорія, нема на то ради, «просідає» у багатьох пунктах, але має беззаперечний потенціал в умовах невизначеності, кризи та ситуаціях переходу. Теорія вибору інтерпретує соціальну взаємодію як послідовність (серію) виборів індивідуальних та колективних акторів. У ній поєднуються макросоціологічні підходи, які зосереджуються на дослідженні суспільства, соціальних систем і великих соціальних груп та мікросоціологія з її традиційною увагою до повсякденності, індивідуальної поведінки та взаємодії face-to-face.

«Ситуація вибору» (центральне поняття теорії) розуміється як пошук та визначення оптимального варіанту з-поміж наявних альтернатив, у ній перетинаються соціальне та індивідуальне, дія та структура, знання та досвід; з кута зору теорії вибору, політика, економіка, право, культура, наука, освіта, війна, мир та ін. є результатом індивідуального та колективного вибору. Крилатий вислів часів Цезаря: «*Alea jacta est!*» («Жереб кинуто!»), означає фактично «Вибір Зроблено!».

Важливість звернення до теорії вибору обумовлена тим, що з інтелектуального горизонту зникають одні орієнтири (мова про кризу лібералізму, електоральної демократії, капіталізму, ін.) і необхідно шукати інші. У межах даної теорії пропонується в якості такого орієнтиру для модернізації українського суспільства, влади та політики обрати раціональність. Адже, саме після появи сумнівів щодо ролі та місця раціональності у суспільстві, політиці та управлінні було проголошено кризу проекту «модерну». Елімінування раціональності призвело до кризи. Раціональний вибір європейських еліт у період з XV по XVIII створив демократичні інституції, але нам справді невідомо, що у результаті створить

раціональний вибір українських еліт. Чи будуть вони здатні колись діяти «всупереч собі», як еліти Нового часу?

З кута зору теорії вибору, в основі реформ – не моралізаторство (заклики «подумати про суспільство», «про інших», бути добрими та чесними), а раціональний вибір еліт, який вони здійснюють із урахуванням реальних правових, політичних, економічних умов, переваг та обмежень. Політична діяльність українських еліт нерозривно пов'язана із економічною вигодою – діяти раціонально, переслідувати власні інтереси, намагатись мінімізувати витрати і максимізувати прибуток. Саме тому, діяльність еліт характеризується гіперболізацією приватного інтересу та використанням незаконних методів конкуренції. Це, звичайно заважає руху реформ. Але яка альтернатива такій раціональній поведінці? «Зверхне» ставлення до приватного інтересу, наголос на необхідності домінування «суспільного» інтересу. Такий вибір не є раціональним, бо має інтенцію перетворюватись на захист «державного» інтересу, уособлюватись бюрократією, апаратом, номенклатурою. У цьому випадку відбувається монополізація державою політичного, економічного, культурного просторів, активно розвиваються тоталітарні тенденції. Але це ми, здається, вже проходили.

Є одне зауваження, яке важливо усвідомити у процесі дослідження: реформи з кута зору теорії вибору інтерпретуються не як результат природного, вільного від втручання структурування, а як наслідок планування й створення відповідних юридичних умов та політичних інститутів. Як закликав Е. де Сото: найкраще, що можуть зробити суспільства під час переходу – це думати. Додамо – й робити раціональний вибір. Серед інших інтелектуальних джерел та наукових складових теорії вибору слід відзначити таких авторів, як Н. Автономова (типи раціональності, відмінності між Розумом та Розсудком), Ф. Гаск (ринкова економіка як результат раціональної взаємодії), О. Гьоффе (право і раціональність), К. Ероу (теорема «неможливості»), В. Парсонс (вибір і раціональність у прийнятті рішень у публічній політиці), Й. Шумпетер (раціоналізація та демократія, креативна деструкція як основа вибору), М. Олсон (теорія колективного вибору; раціональна організація влади, що пов'язує економіку та політичну діяльність), Д. Норт (інституційні дослідження, порядки відкритого доступу), ін.

На нашу думку, раціональність виступає у якості останньої надії модернізації в Україні, а сучасна теорія вибору, на основі цього, може запропонувати нову модель людини – *Nomo elegit*, тобто «Людини, яка обирає».

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРСПЕКТИВИ І ОБМЕЖЕННЯ

Сучасний політичний процес вимагає швидкої реакції усіх сторін на події, тобто ефективна взаємодія політиків, посадовців з громадою відбувається виключно у режимі «live». Традиційні ЗМІ втратили монополію на формування громадської думки через швидкий розвиток альтернативних каналів комунікації. Паралельними тенденціями є постійне зростання числа інтернет-користувачів, а також стрімкий розвиток технологій аналізу і обробки даних.

Вищезазначене зумовлює розвиток технологій Big Data, і зараз фахівці працюють над формуванням моделей застосування їх у політичному процесі. Загалом, Big Data – це сукупність підходів та інструментів обробки структурованих і неструктурованих даних для виявлення сприйнятих людиною результатів у процесі постійного накопичення даних.

Найбільш масштабне використання технологій Big Data у політиці, пов'язано з президентською виборчою кампанією Дональда Трампа в США. Інші спроби застосування мають точковий характер, проте розробки програмного забезпечення для втілення цієї концепції тривають в багатьох країнах світу.

Дійсно, Big Data відкриває нові можливості для досягнення політичних цілей. Конкретизуючи, це прогнозування політичних настроїв, аналіз лояльності до кандидата або партії, оцінка наслідків суспільного порядку денного. Окремим бонусом є оперативність обробки великого масиву даних, висока якість планування і точність результатів у порівнянні з традиційними соціологічними методами. У виборчих кампаніях технології Big Data застосовуються для мобілізації своїх прихильників, оцінки позицій конкурентів, прогнозування явки та результатів голосування. Якщо говорити про масштабний підхід використання політичною силою чи провладними органами технологій Big Data, то у подальшому створюється система ком'юніті-менеджменту як управління співтовариствами прихильників на основі визначеного набору параметрів.

В першу чергу, алгоритм застосування Big Data у політичному процесі полягає у створенні деталізованої електоральної бази, кластеризації, розробці точкових стратегій для роботи з цільовими групами, на базі яких будуть вибудовуватися взаємовідносини з виборцями, що призведе до формування мобілізаційних мереж.

Загалом, Big Data – це інструмент донесення меседжу до кожної цільової аудиторії, що найбільше корелюється з її переконаннями. Тобто у політичного менеджменту з'являється можливість розробляти та поширювати одночасно одразу декілька політичних стратегій і програм, спрямованих на кожну соціальну групу окремо з метою отримання найбільшої підтримки.

Проте, на первинному етапі застосування Big Data у політичному процесі виникає ряд складнощів та обмежень. Перш за все, щоб сформувати

електоральну базу, потрібно мати доступ до персональної інформації виборців. Звичайно, у нагоді стануть списки партійних прихильників і дані агітаційних мереж, але найбільшу увагу варто звернути на соціальні мережі та форуми. Для розширення кола прихильників часто використовують соціальну інтернет-ініціативу, яка формує певне цільове ядро, проте у подальшому, перетворюється на партійний проект. І тут виникає питання етичного аспекту використання зібраної персональної інформації у політичних цілях.

Наступна проблема, з якою зіштовхуються спеціалісти: оцінка параметрів «картки виборця» та їх кількість. Враховуючи невеликий досвід практичного застосування Big Data, важко здійснити політичну кластеризацію. Проведення такої роботи потребує великого обсягу часу. Специфіка політичного процесу України полягає у тому, що виборчі кампанії розгортаються стрімко, за 1-2 роки партійні суб'єкти до них не готуються. Якщо такий підхід не зміниться, то використання технологій Big Data стане скоріше виключенням, ніж правилом.

Окрім того, українська інтернетизація ще не стала тотальною, особливо у селах, відповідно, технології Big Data будуть ефективними лише тоді, коли їх застосування поєднувати з традиційними «польовими структурами», щоб включати для аналізу настрої тих людей, які знаходяться оффлайн. Цілком логічно, що спочатку технології Big Data будуть поширюватися у великих містах, де слабо працюють традиційні методи «польових» агітаційних заходів.

Останньою масштабною проблемою щодо технологій Big Data є інтерпретація даних. Наразі часто наголошують на тому, що зібрані в інтернеті дані є не репрезентативними, це вирішується шляхом внесення даних в систему, зібраних агітаційною мережею. Але для формування окремого порядку денного для кожної із цільових груп потрібно розуміти які канали збори інформації будуть давати динаміку, як її оцінювати і яким чином корегувати політичну програму.

Однозначно, що технології Big Data дають великі можливості для радикальних змін у політичному процесі, але їх практично-інструментальне освоєння знаходиться ще на початкових етапах.

Bogdan O.
(Kyiv, Ukraine)
olena.v.bogdan@gmail.com

WHAT HAPPENED TO SURVEY DATA AFTER EUROMAIDAN?

Looking closely at Ukrainian survey data after Euromaidan, we discover that data from different research centers differs unprecedentedly. Nowadays we occasionally see unusual discrepancies even in political surveys, which have always been closely watched by media, politicians and general public in Ukraine. The key reason for this

is in changes in sampling approaches which happened after the annexation of Crimea by the Russian Federation and the war in the Eastern part of Ukraine.

Firstly, most centers are unable to survey Crimea after its annexation. Thus, new data may or may not include Crimea. This reason for discrepancies is very easy to take notice of since professional press-releases mention whether a particular survey included Crimea.

Secondly, the situation becomes more complicated when it comes to Luhansk and Donetsk Regions. Sampling practices may differ even within one center, depending on resources and customer's preferences. There are several approaches to working with these regions.

1. To exclude Donetsk and Luhansk regions entirely from the survey.

2. To include only those their parts which are under the Ukrainian control at the time of the survey. Here confusion starts since the controlled area is not fixed in time: thus, surveys representative for the adult Ukrainian population on controlled territories are not necessarily representative for exactly the same territories due to the changing border of those territories.

3. To include the controlled territories and some parts of the territories that are not controlled by Ukraine: only those where a research center managed to arrange the work of local interviewers. In other words, no research center is able to survey the whole uncontrolled territory but, in some surveys, some parts of Eastern uncontrolled territories are covered. Since different parts are covered in different survey, we once again have a situation when results are representative for different populations.

Thirdly, the greatest confusion happens at the stage when data are collected and weights are applied to datasets. Centers usually use demographic «weights» to calibrate their datasets: if there are any slightest discrepancies between the state population statistics and data, coefficients are applied. Before Euromaidan, this practice used to be relatively straightforward: since most surveys contain electoral questions, researchers were likely to prefer the most recent data of the State Electoral Commission as weights for their datasets to make sure their results had the best chances to forecast electoral choices. However, weights have never been mentioned in any press releases.

Nowadays, the decisive question is, “What kind of weights should be applied in the situation when there are no exact recent data for the population on uncontrolled territories?” There are cases when, aiming to keep data comparable in time, a center might use data before(!) the military conflict as weights for uncontrolled territories. Needless to say, such weights do not correspond to the current situation: there has been a considerable migration of people from the East of Ukraine since the war had started.

Moreover, aiming for comparison in time, yet unable to survey population on uncontrolled territories, a polling organization might extrapolate data from controlled territories of Luhansk and Donetsk regions to the uncontrolled ones. This creates even a greater confusion since there are no reasons to believe that views of the population remaining on occupied territories are the same as of those who stay in those parts of Luhansk and Donetsk regions that are controlled by Ukraine.

The critical part of this confusion is that, as of today, weights are not declared by research centers in their press releases and analytical reports. Hence, even the most

competent and inquisitive reader does not have any information how the data were weighted in a particular survey. This challenge is not unique to Ukraine but is particularly pressing nowadays in our society due to the diversity of currently applied dataset weights. Potentially, having datasets, survey specialists could explore weights and experiment with them to understand to which extent data discrepancies are caused by differences in weights; however, as of today, most polling centers in Ukraine do not make datasets publicly accessible even when data are not commercially owned.

Don Kalb

THEORY FROM THE EAST: FROM DOUBLE POLARIZATION TO CRYPTO FASCISM

Western media have for long designated postsocialist transition toward democratic capitalism as a success. That was a liberal conceit, pointed out by critics for a long time, the truth of which is now coming out in the form of right wing, neonationalist populism. The explanation of that populism is not an essentialist one. Histories of anti-Semitism and fascism in the region do not explain it, though they do, unfortunately, inform it. The explanation is a class driven one. Capitalist transition was deeply disruptive and painful and left seriously polarized societies in its wake. EU accession did deliver some benefits and subsidies, but the actual social impact of capitalist markets was infinitely stronger and more consequential. This was not only because the benefits and subsidies came very late in the process, half a generation after 1989, and were small in comparison to what the EU had distributed to the post-fascist Mediterranean countries from the mid-80s. Postsocialism integrated into global and EU capitalism as a dependent neoliberal project in the full sense of that term, a project that was organized to institutionalize downward pressures on living standards and subdue voice and bargaining. The simultaneity with the rise of East Asia magnified the outcomes. The effect was what Jonathan Friedman has called “double polarization”, the dialectical production of widening social divides paired with deepening cultural divisions and consequent identity politics. While these relational processes were happening everywhere in Europe and the US, laying the foundation for the Brexit, Trump, and Le Pen disasters, the sheer dimensions of the process in CEE have made the region a locus classicus from which we should learn: Hence Theory from the East. Since the class dimension could not be expressed and acted upon, the new political Right turned class issues into culture arguments and declared protection of cultural boundaries the new project. Neonationalism as a popular as well as an electoral and geopolitical force was the upshot. The protection and resurrection of domestic hierarchies and the control over external borders the most direct political outcome.

**FLUIDITY OF POLITICAL CLASS.
THE CASE OF POST-INDEPENDENCE UKRAINE**

In many young democracies, especially in Central and Eastern Europe discussion on effects of electoral rules stays ongoing. In Poland in the 2015 parliamentary elections this was the main issue on political agenda of the third political force – “Kukiz’15”, it was raised many times in Ukraine as well, also before 2014 elections when a switch to open list PR system was debated. The arguments in this dispute often echo distinction between accountability provided by majoritarian systems and scope of democratic representation and power sharing granted by proportional voting systems (made by Lijphart and others). I elaborate on those issues in the setting of Ukrainian transition, placing them at the backdrop of political instability. Ukraine serves as an interesting case for that purpose, since the actual choice between electoral systems was intensely practiced – in the course of 25 years of its post-Soviet history it switched between majoritarian, proportional representation (PR), and mixed voting rules. At the same time it experienced two major political upheavals (Orange Revolution, Euromaidan) and pro-independence movement (which in contrast to revolutions was relatively consensual) and high flux on the party scene. It is compelling to pose questions on how are all those political developments interrelated.

I'm going to empirically address two questions: one concerning impact of revolutionary events on fluidity of Ukrainian political class, and another concerning influence of electoral system on candidate's attachment to a party or political bloc. The basic framework that can be applied in the analysis of party switching assumes that act of candidacy is a mutual choice by a politician and a party (or other political entity, like bloc or committee). Hence the actual scope of party switching is shaped by particular matrixes of incentives. Those are in turn shaped by institutional setting, including prominently electoral rules, party system and other arrangements that govern recruitment to politics.

I'll use the East European Parliamentarian and Candidate Data (EAST PaC) on Ukraine which encompasses the whole population of candidates to Ukrainian parliament, the Verkhovna Rada (VR), in the period of 1990-2014. It enables me to compare personal fluidity in the ranks of Ukrainian political class parallel to changes in electoral rules and to most significant political events. In other studies on this issue in Ukrainian context the scope of analysis was confined to parliamentary roster or higher positions in state administration. My approach is more comprehensive as it encompasses relations between parties and whole population of VR candidates which is based on the assumption that there are important processes underlying mutual assortment of individual politicians and parties, and that those processes may have implications for the stability of political representation and accountability. In the data covering only MPs this assortment is overlaid by another selection process – the voters' verdict. What is more, switching Verkhovna Rada factions was altogether

banned in the 2004 2010 period (ban was reinstated in 2014) which disabled analysis of intra parliamentary fluidity throughout the independence period.

Кайс З. В.
(м. Київ, Україна)
zosia.kais@gmail.com

ПІВСТОЛІТТЯ В ДЗЕРКАЛІ ЛЯЛЬКИ БАРБІ: СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Створена в 1959 році американською компанією «Маттел» лялька Барбі і через 58 років залишається чи не найпопулярнішою дитячою іграшкою, знаменитістю світового масштабу, яка за опитуванням кінця 90-х років була визнана найвпізнаванішим обличчям на планеті. Барбі існує на перетині дитячого та дорослого світів та весь цей час була своєрідним відображенням соціальних змін та ключем до їх розуміння. Трансльований компанією-виробником образ ляльки Барбі, з її легендою про життя, друзів, кар'єру та набір особистісних якостей, що мав би сприяти формуванню світогляду дітей через проєкції їхнього власного життя та орієнтації на майбутнє, давно вийшов з під контролю маркетингових стратегій компанії «Маттел». Сьогодні Барбі є швидше за все не лише безневинною іграшкою, а соціокультурним феноменом, який створюється вже не компанією-виробником, а ЗМІ та споживачами. Зовнішній вигляд Барбі та його зміни фіксують не лише історією розвитку індустрії іграшок та технологічний прогрес, а також є відображенням цілої низки питань і проблем: суспільство споживання, глобалізація, поп-культура, етнічні та расові відмінності, гендерне самовизначення, сім'я, інклюзія та багато іншого. В 2005 році вийшла друком книга ізраїльської письменниці та поетеси Лінор Горалік «Полая женщина. Мир Барби изнутри и снаружи», в якій робиться спроба дослідити соціокультурний феномен ляльки Барбі в розрізі її символічності: Барбі як символ західної цивілізації, символ жіночності, символ матеріального достатку, символ дурості, символ кітчу, символ консюмеризму, секс-символ та символ шаблонності. Барбі є чи не єдиною іграшкою, яка постійно викликає неоднозначні та суперечливі думки та відгуки про себе. Компанія завжди тримала руку на пульсі і відповідала на соціальні запити. Так, наприклад, для дорослих колекціонерів сьогодні є цінною серія Celebrity Dolls, в якій втілена портретна схожість ляльок з персонажами поп-культури і політики (Одрі Хепберн, Елізабет Тейлор, Вів'єн Лі, Мерілін Монро, Шер, Spice Girls та інші). В кінці 60-х відповіддю на суспільну думку стосовно відношення до расового різноманіття став випуск ляльок азіаток, латиноамериканок та темношкірих. В 1999 році з'явилася подружка Барбі, Беккі на івалідному візку (чемпіонка паралімпійських ігор). В 2003 році Барбі втілила образ викладачки мови жестів. Навколо Барбі постійно створюються інформаційні приводи. Випущений в 1993 році «Earring Magic Ken» з сережкою

у вусі та в фіолетово-ліловому гламурному вбранні, викликав гарячі обговорення, а фото «гей-Кена» опинилося на головній сторінці «Нью-Йорк Таймс». В 2005 році компанія «Маттел» повідомила про розлучення Барбі і Кена, також викликавши бурю емоцій.

Основне дискусійне питання стосовно Барбі пов'язане із зовнішнім виглядом ляльки та сексуальною лібералізацією. В рік випуску іграшки вона була сприйнята суспільством вкрай неоднозначно і була названа розпусною, оскільки вперше в масове виробництво була пущена лялька для маленьких дівчат, яка гіперболізовано відтворювала образ жіночого тіла. Провокативна сексапільність Барбі викликала безліч дискусій, а в Саудівській Аравії була заборонена для продажу як символ розбещеного Заходу. Сьогодні ім'я «Барбі» стало загальним для позначення зовнішньої привабливості з претензією на ідеальність, а вислів «Барбі і Кен» – для позначення ідеальних пар. Барбі в масовій свідомості є шаблоном для наслідування та відіграє немало роль в соціалізації дівчинки та її стосунках з однолітками. Тому культ зовнішньої привабливості Барбі наштовхується на питання сексуальної та гендерної освіти, а саме: чи не викривлюється у дівчат та хлопців уявлення про реальне жіноче тіло, оскільки тіло ляльки надто нереалістичне, а більшість справжніх жіночих фігур далекі від пропонованих Барбі пропорцій 124-64-90. Суперечливими також є питання про те, чи навіює лялька дівчатам штучно створені гендерні стереотипи, чи вона фемінізує того, хто грає, незалежно від статі, чи викликає вона у дівчат комплекс меншовартості, психологічні проблеми та анорексію. В масовій свідомості Барбі асоціюється з пустоголовою блондинкою, китчем та рожевим кольором. Популярний в кінці 90-х гурт Aqua зафіксував ці уявлення у своїй пісні «Barbie Girl» із нав'язливою мелодією та беззмістовним текстом: «...Life in plastic, its fantastic. You can brush my hair, undress me everywhere, imagination life is your creation. Come on, Barbie, let's go party!»

Ще одним суттєвим моментом є консюмеризм Барбі та комерціалізація дитинства. У ляльки є більше мільярда костюмів плюс брендований ліцензований одяг для дівчат, меблі та «будинок мрії» та безліч аксесуарів. Компанія «Маттел» свого часу створила принципово нову парадигму дитячої іграшки: купуючи ляльку за 3\$ батьки ставали заручниками все нових бажань дитини. Барбі втілює у собі всі пороки суспільства споживання, крім того вона певним чином легітимізує моду, постійну зміну вбрання, образів та модні тенденції: одяг або аксесуар, який з'являється у Барбі, може вважатися мейнстрімним та таким, що без сумнівів приймається широкими масами. І знову постає питання, чи не викривлюються у дітей цінності, чи не створюється стандарт «речі – головне в житті» і чи не формується у дітей міф, що дружба, багатство, популярність і радість життя доступні тільки красивим і гарно вдягненим.

За 58 років Барбі змінила більше 70 професій і ці зміни також були легітимізатором, барометром того, що відбувалося на ринку праці, зокрема історію жіночого трудового руху. Для дівчат пострадянського простору Барбі була однозначним символом Америки та заповітною мрією, «пределом мечтаний». При цьому патріотизм самої Барбі безпосередньо декларувався

компанією «Маттел». В 1965 році була випущена Барбі-астронавт з американським прапором, була Барбі – олімпійська чемпіонка, в моделі «Stars and Stripes» Барбі втілила свою військову кар'єру, також вона відтворила в собі образ статуї Свободи і врешті в 2000 році Барбі брала участь у передвиборній кампанії і була випущена «Barbie for President!». Безсумнівної «американськості» ляльці додає її єдиний і незмінний вираз обличчя з єдиною емоцією – вічна посмішка, яка видається приклеєною та фальшивою. Так званий «синдром Барбі» та вплив візців західної культури на дівчат пострадянського простору зокрема відбивається у величезній кількості сьогодишніх дорослих жінок, які «недограли» у Барбі в дитинстві. Існують російські та українські форуми фанатів та колекціонерів Барбі, на яких люди обмінюються враженнями про придбану чергову (у деяких 200 за рахунком) ляльку, демонструють пошитий власноруч одяг та майстерно виконані мініатюрні меблі та аксесуари, створюють сюжетні фотосесії постановочних ігор за певними сценаріями за участю ляльок. Деякі дорослі колекціонери зізнаються, що Барбі для них – це можливість програти своє неіснуюче життя і компенсувати відсутність у ньому чогось.

Для більш точних висновків необхідні детальні соціологічні дослідження та статистичні дані. Але можна зробити узагальнення, що лялька Барбі з одного боку втілює у собі, фіксує та відображає певні соціальні норми: зовнішність жінки, мода, гендерні стереотипи, жіноча праця, уявлення про родину та інші, а з іншого боку має потенційну силу соціального міфу, формуючи відповідні уявлення та соціальні стандарти.

Mikołaj Pawlak
PhD,

Assistant professor of sociology
Faculty of Applied Social Sciences and Resocialisation
University of Warsaw
mikolajpawlak.bio.uw.edu.pl

FIELD OF ASYLUM PROTECTION IN POLAND. EMERGENCE, EUROPEANIZATION, AND SEIZURE BY POPULISM

Asylum is a very old phenomenon, yet in modern history, it became institutionalized after the World War II. Since 1951 the international framework for refugee protection is the Geneva Convention on the status of Refugees. Poland as other communist states was not a contracting state of the Convention, and at first, it was designed to regulate the situation of refugees and displaced people from the Soviet bloc. Despite the refugee-like immigration from Greece and Chile, Poland until the fall of the communism did not have the experience with arrivals of asylum seekers. It changed with the transition. First Polish democratic cabinet was elected in September 1989. In the beginning of 1990, Poland was recognized by Sweden as safe

country and group of African and Middle Eastern asylum seekers were sent back from Ystad to Świnoujście (Ząbek, Łodziński 2008). The group of asylum seekers needed to be taken care of and the state authorities had to respond to the new situation. The fact that Poland was recognized as a safe country was actually greeted with satisfaction – it was the confirmation of the democratic status of Poland. In September 1991 Poland became the contracting state of Geneva Convention and the social field around the issue of asylum protection started to emerge. Social fields are mesolevel social orders (Fligstein, McAdam 2012), which emerge when social actors have to relate to each other in regards to a certain issue (Hoffman 1999). In case of the field of asylum protection in Poland several social actors got brought together, because of the asylum seekers and refugees presence in Poland: state agencies like Ministry of Interior, Border Policy, eventually founded Office for Foreigners, International Organizations like the representative of United Nations High Commissioner for Refugees, local governments and their agencies (like welfare centers, schools), and non-governmental organizations interested in helping refugees in various ways (providing legal aid, assisting in integration). Since 1990 the field of asylum protection was increasing its complexity and evolving parallelly to the macro-processes influencing Polish society. The field is very much institutionalized because it is a field of the state intervention and primary regulated by international law. The national law in regards to asylum protection was also gradually extending: in 1991 it was just a few paragraphs in the Act on foreigners, while in 2003 the asylum protection was regulated by the separate legal act, which now consists of 147 articles (Łodziński, Szonert 2011). Asylum policy is a part of migration policy, which is usually very strictly regulated and controlled by the state.

In the case of Poland, the field of asylum protection was quite highly institutionalized but relatively small. The main and obvious reason was a small number of asylum seekers migrating to Poland. In the 1990 asylum seekers were coming to Poland mainly from Bosnia and Armenia. Since the year 2000, the largest group are Chechens. The existence of the field for a very long time did not gain wider public attention. Therefore the actors of the field have not had to orient themselves towards an audience of public opinion. In Poland, the field of asylum protection was therefore managed in a technocratic mode in conditions of public ignorance (McGoey 2012). The presence of refugees in Poland was perceived as something new (Pawlak 2013a). The most important external pressures on the field were caused by the process of European Union accession because the EU asylum policy is harmonized. This was the reason for the adoption of the separate Act on protection in 2003 – one year before the Poland's accession. So the institutional conceptualization of the process of Europeanization (Olsen 2002; Radaelli 2000) is a very useful theoretical tool to understand the field since the accession and the first ten years of Poland's membership in the EU (Pawlak 2013b). Poland had to conform to the *acquis communautaire* in regards to the asylum protection. The most important institutional factor for the field was the Dublin Regulation according to which the EU member-state of arrival is responsible for the asylum procedure and the protection of refugee. As Poland for many asylum seekers was not recognized as the target of their migration, the Dublin Regulation stuck them in Poland. Membership in EU shaped

institutions key for the field but it also strengthened certain actors: thanks to the EU funds non-governmental organizations assisting refugees increased in size and became better equipped in working with refugees and lobbying for them (Pawlak, Matusz-Protasiewicz 2015).

Another turning point for the field of asylum protection in Poland was the year 2015. In the summer of this year, public attention was focused on the large numbers of refugees crossing the Aegean Sea and then through Balkans, Hungary, and Austria traveling to Germany. It was with exaggeration named European refugee crisis. The EU response towards the crisis was the launch of the relocation scheme, which contrary to the Dublin Regulation was replacing the asylum seekers from the states of the first arrival (Italy and Greece) to other EU member-states. The crisis and hot negotiations how to respond to it coincided with parliamentary elections in Poland. The issue of refugees for the first time got in the center of public attention and became one of the most important topics of the electoral campaign. So the presence (and potential presence of relocated refugees) ceased being ignored by Polish public opinion. Yet, the attitudes towards refugees became dramatically negative. Eventually, the 2015 elections were won in Poland by populist-conservatives openly expressing anti-immigrant slogans in order to mobilize support. Since 2015 the field of asylum protection in Poland is not anymore ignored. This factor reshapes the internal architecture of the field. Important actors in the field like Ministry of Interior orient themselves towards the public opinion. The issue of asylum protection ceased being framed as a humanitarian problem and started being framed as a problem of security.

By using the case of the evolution of the field of asylum protection in Poland I achieve three research goals. First, it is a good mesolevel illustration of the macro-processes of transformation in Poland (Pawlak, Sadowski 2017). Second, it is an interesting case study of the social field experiencing change, caused by the external jolts (Greenwood, Suddaby, Hinings 2002). The EU accession was the jolt that changed the architecture of the field, and the recent jolt of becoming in focus of public attention is also changing its architecture. Third, it is an interesting case for studying how an interplay between public ignorance and attention towards an issue influence the policy response (Łodziński, Szonert 2016). Such situation is a window of opportunity because it allows breaking with the routine management of the policy. But it is also a threat – as in this case – it opens the opportunity for the seizure by populism.

References:

1. Fligstein, N., McAdam, D. (2012). *A Theory of Fields*. Oxford: Oxford University Press.
2. Greenwood, R., Suddaby, R., Hinings, C.R. (2002). Theorizing Change: The Role of Professional Associations in the Transformation of Institutionalized Fields. *“Academy of Management Journal”* 45(1): 58–80.
3. Hoffman, A.J., (1999). Institutional Evolution and Change: Environmentalism and the U.S. Chemical Industry. *“Academy of Management Journal”* 42(4): 351–371.

4. Łodziński, S., Szonert, M. (2011). Polityka uchodźcza w Polsce: Ewolucja “pola uchodźczego” w latach 1990-2011. “Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 4(37): 165–188.
5. Łodziński, S., Szonert, M. (2016). “Niepolityczna polityka”? Kształtowanie się polityki migracyjnej w Polsce w latach 1989-2016 (kwiecień). “CMR Working Papers” 90(148): 1-35.
6. McGoey, L., (2012). Strategic unknowns: towards a sociology of ignorance. “Economy and Society” 41(1): 1-16.
7. Olsen, J. P. (2002). The Many Faces of Europeanization. “Journal of Common Market Studies” 40(5): 921–52.
8. Pawlak, M. (2013a). Organizacyjna reakcja na nowe zjawisko: Szkoły i instytucje pomocowe wobec uchodźców w Polsce po 2004 r. Warszawa: IPSiR UW.
9. Pawlak, M. (2013b). Imitacja w tworzeniu polskiej polityki integracji cudzoziemców. “Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 39(3): 97–121.
10. Pawlak, M., Matusz-Protasiewicz, P. (2015). Organizacje pozarządowe wobec cudzoziemców w Polsce: Od pomocy doraźnej do upowszechniania europejskiej ramy polityki integracji. “Trzeci Sektor” 35(2): 11–21.
11. Pawlak, M., Sadowski, I., (2017). Nowy instytucjonalizm w analizach społeczeństwa polskiego: Tradycje, stan badań i perspektywy. “Studia polityczne” (forthcoming).
12. Radaelli, C. M. (2000). Policy Transfer in the European Union: Institutional Isomorphism as a Source of Legitimacy. “Governance. An International Journal of Policy and Administration” 13(1): 25–43.
13. Ząbek, M., Łodziński, S. (2008). Uchodźcy w Polsce: Próba podejścia antropologicznego. Warszawa: Polska Akcja Humanitarna, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW.

Коржов Г. О.
(м. Київ, Україна)
korzhovgena@yahoo.com

ПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф73/24456.

Підприємництво виступає в якості однієї з провідних рушійних сил соціально-економічної модернізації, сприяючи формуванню та зміцненню інститутів і моделей соціальних відносин, властивих сучасним високо-розвиненим суспільствам. Виняткового значення в сучасних умовах набуває динамічне та стале зростання малих форм бізнесу, що обумовлене особливим

статусом власне малого (та певною мірою середнього) підприємництва в економічній та соціальній системах модерного соціуму. По-перше, слід зважити на економічні міркування. Малий бізнес у розвинутих країнах та державах, які стали на шлях динамічного розвитку, виконує важливі господарські функції, будучи найбільшим виробником благ і послуг, роботодавцем і каталізатором науково-технічного прогресу. В цілому, у світі від половини до двох третин усіх винаходів припадає на сферу малого бізнесу [1, с. 79]. По-друге, мале підприємництво виконує істотні соціальні функції, створює значну кількість робочих місць в слабо-ієрархічних організаціях, які виступають певною альтернативою великим бюрократичним державним чи господарським структурам. По-третє, малі підприємства як більш гнучкі та динамічні актори на ринку здатні створити більш здорове конкурентне середовище, швидше реагувати на потреби споживачів, в першу чергу з середніми та невисокими доходами, а також сприяти формуванню позитивної трудової мотивації як серед самих підприємців, так і їхнього персоналу. Для країни з деформованою моделлю трудової поведінки та недорозвинутим конкурентним середовищем це може значити надзвичайно багато. По-четверте, не можна недооцінювати суттєвий соціально-психологічний та ціннісно-мотиваційний вплив малого підприємництва. Для значної частини людей власне самостійна господарська діяльність виступає важливою, а іноді і єдиною доступною формою самовираження та самореалізації. Існує категорія людей, які принципово не хочуть йти на державну службу або працювати в великих організаціях, для них підприємництво є формою реалізації своїх задумів і життєвих планів. Цю важливу соціальну функцію мале підприємництво в нашому суспільстві все ще виконує недостатньо. Нарешті, розвинене мале підприємництво – база для великих соціальних зрушень в суспільстві завдяки парадигмальним змінам в соціальній структурі та стратифікації у вигляді формування так званого середнього класу.

Представники малого та середнього бізнесу як носії нової ринкової – конкурентної та продуктивної – культури найчастіше сприймаються як головне джерело «середніх класів», як соціальна опора та гарант незмінності демократичних перетворень в суспільстві. Про необхідність розвитку численних прошарків середнього класу – як старого, так і нового, – сказано досить багато слів політиками, вченими, журналістами. Однак до теперішнього часу Україна залишається суспільством, де середній клас перебуває в зародковому стані, не дивлячись навіть на окремі, нетривалі періоди економічного підйому. Чи стануть малі підприємці основою середнього класу або ж залишаться одним з його численних прошарків, чи взагалі сформується потужні та самостійні середні верстви як опора ринкового та демократичного соціуму – питання історичного майбутнього і соціально-економічної еволюції. У будь-якому випадку, як показує історичний досвід провідних країн світу, саме дрібним підприємцям було призначено зіграти важливу роль в становленні ринкових відносин та забезпеченні економічного розвитку своїх громад, а також у встановленні та зміцненні демократичних інститутів і правових механізмів. Акцент на даній соціальній групі також робиться в тому зв'язку, що

для соціальної структури України – це відносно нове соціальне утворення – «породження реформ», з розвитком якого багато в чому пов'язані надії на їхній успіх. Наведений перелік функцій малого підприємництва в суспільстві перехідного типу є далеко не вичерпним, але й цього достатньо, щоб упевнитися в непересічній економіко-соціальній ролі малого бізнесу.

А втім протягом останніх двадцяти п'яти років рівень розвитку малого підприємництва в Україні залишається явно недостатнім в порівнянні навіть з постсоціалістичними державами, не кажучи вже про розвинені країни Заходу. Зокрема, в середині 1990-х років на 10000 населення в Росії доводилося 56 малих підприємств, в країнах ЄС – 450, Японії – 496, США – 742, в той час як в нашій країні цей показник складав 19 [2]. Надзвичайно низькими були й залишаються показники малого бізнесу в Україні щодо його частки у загальному обсягу ВВП.

Для України особливої ваги набуває стимулювання промислового підприємництва, розвиток якого залишає бажати значно більшого, на відміну від бізнес-активності в торгівлі, посередницьких операціях, громадському харчуванні та деяких інших, переважно малокваліфікованих сегментах сфери обслуговування. В переробній промисловості, на відміну від сільського господарства або добувної промисловості, з розширенням обсягів виробництва витрати знижуються, а не зростають. Ця закономірність носить назву зростаючої віддачі. Проте, переробна промисловість не є в цьому сенсі унікальною. Як зазначає Ерік Райнерт, в постіндустріальних суспільствах останніми десятиліттями в багатьох галузях сфери обслуговування стрімкими темпами впроваджуються інновації та науково-технічні розробки, які сприяють зростаючій віддачі [3]. Отже, грань між переробною промисловістю та сектором послуг поступово затирається. Таким чином, головними драйверами сталого економічного розвитку виступають переробна промисловість і сфера послуг, тобто ті галузі господарства, що ведуть до зростаючої віддачі. Водночас спостерігається поступове згортання тих сфер економічної діяльності, які спираються на використанні сировинних товарів і відрізняються спадаючою віддачею.

Соціальна роль бізнесмена-промисловця істотно відрізняється від тої моделі ділової активності, яка притаманна домінуючому до теперішнього часу торгово-посередницькому типу бізнесмена. Власне промисловий підприємець може започаткувати ту модель інноваційного ставлення до справи, яка призводить до максимальних ринкових і соціальних результатів, надаючи необхідної динаміки процесам господарського розвитку. Саме промисловий підприємець несе в собі риси раціонального і водночас ціннісно налаштованого економічного актора.

Водночас слід враховувати ті базові господарські та соціальні умови, в яких відбуватимуться процеси відродження промислового підприємництва на якісно новій соціально-економічній основі, і головне – розвиток інноваційного підприємництва. Протягом кризових 1990-х років виник феномен соціально-економічної регресії суспільства, який в літературі отримав також назву «народної економіки» [4], важливим компонентом якої виступає «народне

підприємництва». Виникнення такого типу економіки відноситься до періоду гострої економічної кризи і полягає у відродженні архаїчних, але необхідних для виживання людей форм організації економічного життя – натурального господарства, човникової та дрібної вуличної торгівлі, гастарбайтерства. В результаті лібералізації господарської діяльності в першій половині 2000-х був істотно ослаблений колишній контроль за неформальною економікою. За оцінками експертів на той час, як мінімум, кожний третій житель в Україні отримував додатковий дохід від особистого підсобного господарства, саду або городу. На сучасному етапі фінансово-економічної кризи питома вага заробітної плати в доходах населення знижується на користь альтернативних джерел доходу: надходжень від підприємницької діяльності, самостійної зайнятості, здачі в оренду власного житла, а також соціальних трансфертів, які надходять із бюджетних джерел. Протягом останніх років відзначається негативна тенденція щодо зростання ролі держави в перерозподілі ВВП на фоні негативної економічної динаміки. Іншими словами, суспільний «пиріг» стає все меншим, а зазіхання держави на його розподіл все більші. Такий тренд прямо протилежний щодо тих стратегій, які застосовували держави, що сприяли розвитку. Такими діями українська держава не тільки не стимулює економічне зростання, але й сприяє посиленню патерналістських та соціально-паразитарних габітусів серед широких мас. Саме тому, розповсюдження промислового підприємництва, яке на відміну від торговельно-посередницького ставить на меті продуктивну діяльність з вироблення нового національного багатства, об'єктивно сприяє покращенню умов життя людей і позитивно впливає на зміну ціннісних орієнтирів трудової та економічної, зокрема підприємницької діяльності.

Офіційна статистика яскраво свідчить про те, що розвиток приватнопідприємницької ініціативи в сфері промисловості залишається найслабкішим місцем сучасного українського бізнесу. В промисловому виробництві домінуючі позиції належать великим підприємствам, частка яких на той період часу складала 58,2% від загальної чисельності підприємств (55,3% зайнятих працівників, 53,5% обсягу реалізованої продукції) [2]. Таке переважання великих організаційних форм пояснюється не тільки особливостями промислового виробництва, де найчастіше спрацьовує ефект економії на масштабах, але й спадщиною радянського минулого. Великі промислові підприємства сучасної України в переважній більшості були створені за радянських часів. Навіть невеликі промислові підприємства часто густо являють собою реструктуризовані старі радянські гіганти або їхні частини. Малі промислові підприємства складають лише 11,4% серед суб'єктів господарювання даного типу (17% та 11,6% відповідно до зайнятих та обсягів виробництва) [2].

Певну надію дає те, що деякі, хоча й дуже повільні зміни в структурі виробництва товарів та надання послуг суб'єктами малого підприємництва відбуваються з плином часу. Зокрема, протягом 2010–2014 років на 2% збільшилася частка промислової продукції, на 1,4% – в транспорті, водночас зростає присутність малого бізнесу в сільському господарстві (зростання

обсягів продукції на 5,3%) [2]. При цьому скорочуються обсяги діяльності в царині професійної, наукової та технічної діяльності, майже не зросли обсяги в сфері інформації та телекомунікації. Загалом, зміни не є суттєвими, а якщо і спостерігаються позитивні зрушення, то проходять вони вкрай повільно. Отже, необхідні істотні перетворення як в зовнішньому середовищі, пов'язаному з регуляторною політикою держави, так і всередині самої підприємницької верстви. При чому йдеться не стільки про діючих підприємців, скільки про потенційних або протопідприємців, тобто про ті верстви населення, які на разі не задіяні в незалежній господарській діяльності, але які за своїми об'єктивними характеристиками та вираженими намірами почати власну справу можуть істотно підсилити підприємницький потенціал українського суспільства. Це саме той контингент, який має не тільки бажання, але й необхідні можливості, здібності, навички, знання та вміння, щоб стати новим поколінням бізнесменів, який буде активно займатись не торговельно-посередницькими або фінансовими операціями, а створювати додану вартість у великих обсягах в промислових галузях виробництва, буде насправді продуктивною силою нашого соціуму. Власне на ці верстви суспільства з великим інноваційним підприємницьким потенціалом має бути направлена головна діяльність університетів, які мають готувати нові кадри промислових бізнесменів.

Список використаних джерел:

1. Малое предпринимательство в кризисном обществе («круглый стол») // Социол. исслед. – 1999. – №7. – С. 78–90.
2. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Райнерт Э. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / Э. Райнерт. – М.: ВШЭ, 2011. – 384 с.
4. Пилипенко В. Є. Реформи. Підприємництво. Культура / В. Є. Пилипенко. – К.: Стилос, 2001.

СЕКЦІЯ 1. УКРАЇНА ТА ДИНАМІКА СВІТОВИХ ПОПУЛІЗМІВ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ

Балацька А. А.
(м. Київ, Україна)
balatskaya01@gmail.com

ПОЛІТИЧНА МОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЗАСОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ефективний розвиток держави безпосередньо залежить від рівня активності її громадян. Цілком ясно, що низька участь народу у житті країни несе за собою негативний відбиток на функціонуванні громадського суспільства.

Протиріччя політичного процесу, невирішеність багатьох соціальних, економічних, культурних проблем, нестабільність політичної та соціальної систем обумовлює відстороненість громадян, їх аполітичність та пасивність до політичних подій. Така ситуація перешкоджає виконанню політичного курсу, що відповідає демократичним нормам та вимогам, і тому виникає необхідність активізації громадськості, мобілізація її до різних форм діяльності.

Політична мобілізація – це процес спонукання населення до участі в політичному житті країни. Вона розглядається як важлива умова демократичної модифікації суспільства – розвиток політичних інститутів неможливий без формування активної поведінки громадян, що здатні оцінювати політичні процеси, брати участь в виборчих кампаніях, підтримувати або ні запропонований політичний курс, виказувати свої пропозиції.

Американський політолог Джеймс Розенау розробив теорію політичної мобілізації, за якої існує два типи населення на політичній арені: «масова публіка» – пасивна більшість, що активізується у випадку необхідної масової підтримки дій (вибори, референдуми тощо), і «уважна публіка», що складає всього десять-п'ятнадцять відсотків і є залученою до суспільних заходів та політичних справ, може впливати на прийняття рішень. Завдяки такому розподілу суспільство знаходиться у стані рівноваги і є стійким до політичних розбіжностей, проте порушення механізму участі громадян в політичному житті може сприяти зростанню конфліктних ситуацій.

Вирішити проблему аполітичності суспільства можна за допомогою мобілізаційних технологій – комплексу цілеспрямованих дій з організації та консолідації громадськості, що здійснюється завдяки ЗМІ та PR, задля досягнення певної мети.

Найбільш поширеними засобами для реалізації цих діє є звертання до авторитету політичного лідера (наприклад, застосування в лозунгу посилення на авторитетну фігуру); відчуття власної приналежності до певної групи через своє походження, соціальний статус тощо; використання актуальних цінностей суспільства, створення інформаційних платформ для обговорення різних

питань, обміну думок; формування відчуття значущості громадянина у прийнятті рішень шляхом публічних комунікацій; створення різноманітних молодіжних організацій та рухів, що сприяє розвитку їх політичної соціалізації; використання грошової мотивації тощо.

Політична активність українців хитка і залежить як від внутрішніх (власні норми, цінності та пріоритети), так і від зовнішніх факторів (політичне, соціально-економічне становище в країні). І саме тому в сучасному суспільстві необхідно використовувати різноманітні форми впливу на громадян з метою активізації їх політичної участі.

Аналіз виборчих кампаній декількох кандидатів свідчить, що велика результативність спостерігається завдяки використанню комунікативних та психологічних технологій, таких як дискусійні майданчики, зустрічі з виборцями, участь в заходах, робота зі зверненнями громадян. Це обумовлено безпосереднім впливом та веденням прямого діалогу кандидата з електоратом. Стосовно інших мобілізаційних технологій треба сказати, що вони є стандартними, це може знизити їх ефективність, проте не виключає їх позитивного впливу. Таким чином, застосування таких технологій в сучасному політичному просторі передбачає інтеграцію політичними суб'єктами різноманітних ресурсів і засобів для досягнення політичних цілей, і головною умовою є збереження і розвиток умов влада-суспільство, що формуються та підтримуються за рахунок спільної участі в прийнятті важливих політичних рішеннях.

Безпалько О. С.

(м. Київ, Україна)

bos0x0mail@gmail.com

Науковий керівник: Ларченко М. Л.

к. політ. н.,

доцент ФСП НТУУ «КПІ»

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ПРАВОВА ДЕРЖАВА

В науковій літературі можна знайти багато дефініцій поняття «громадянське суспільство». Зокрема, воно визначається як суспільство з високорозвиненою системою взаємодії вільних і рівноправних громадян, їх об'єднань, з реальним забезпеченням державою рівних можливостей вільно і безпечно розпоряджатися своїми силами, здібностями, майном, спираючись на право і власну правосвідомість [1]. Тобто це сфера відносин між людьми, не опосередкована державою. Головними інститутами такого суспільства виступають політичні партії, громадські об'єднання та рухи, профспілки, територіальні та етнічні спільноти, сім'я, церква тощо. Всі вони дозволяють індивіду реалізовувати власні інтереси та задовольняти різноманітні потреби. В його межах вільно поєднується індивідуальне та колективне життя, влада має

децентралізований характер, а актуальні суспільно-політичні проблеми розв'язуються на основі виважених, консенсусних рішень.

Які ж позитивні здобутки може привнести в життя людства утвердження інституту громадянського суспільства?

По-перше, слід згадати про його гуманістичний потенціал. Як показує історичний досвід, війни не несуть ніякого раціонального змісту, як казав Ейнштейн, «у третій світовій війні будуть воювати палицями». Тому ми маємо розвивати в суспільстві демократичні засади, засновані на гуманізмі та взаємоповазі. Крім того, значна кількість конфліктів виникає через обмеження прав і свобод людини в тій чи іншій сфері. Коли немає можливості донести свою точку зору до влади, або щось змінити на краще, до рук береться зброя. Такі події можуть викликати ланцюгову реакцію, що є дуже небезпечним для функціонування та розвитку держави.

По-друге, економічний аспект – встановлення та розвиток ринкових відносин, що серед іншого передбачають наявність вільної конкуренції. Переважна більшість технологічних наукових винаходів робиться за ініціативи приватних власників, адже вони зацікавлені в отриманні прибутку та залученні більшої кількості клієнтів. Також, як підкреслюють економісти, «вільний ринок» – найкращий спосіб збалансувати попит та пропозицію.

По-третє, політичний аспект – підвищення рівня політичної та правової культури, усвідомлення взаємовідповідальності особи та держави, нерозривності свободи та внутрішнього самообмеження тощо.

По-четверте, соціальний аспект – розгортання позадержавних структур та відносин в масштабі всього суспільства. Створення різноманітних асоціацій та об'єднань громадян є невід'ємною частиною адміністративної структури високорозвинених держав. Правляча еліта окреслює лише загальний вектор розвитку держави, тому у більшості передових країн світу гарно розвинена система громадських організацій та спілок, які займаються задоволенням нагальних потреб населення та є гарантами реалізації їх прав та свобод. Також слід відмінити, що самі ці структури є основними суб'єктами благодійної діяльності.

В Україні функціонує цілий ряд таких організацій та асоціацій, зокрема:

1. Асоціація інтернів Верховної Ради України (м. Київ). Створена з метою надання молодим громадянам України можливості брати безпосередню участь у законодавчому процесі та процесах прийняття державних рішень, набути досвіду роботи в органах законодавчої та виконавчої влади.

2. Асоціація Молодих Медиків України (м. Київ). Метою організації є проведення заходів, спрямованих на підвищення стану здоров'я населення України та інформування українців про сучасні методи лікування тих чи інших захворювань шляхом реалізації освітньо-виховних проектів.

3. Молодий Народний Рух (м. Львів). Об'єднує молодь національно-демократичних поглядів, яким не байдужа доля української держави [2].

Особливим елементом громадянського суспільства виступає церква. Вона не втручається у справи держави (але перебуває з нею в партнерських відносинах),

а займається лише питаннями, пов'язаними із задоволенням релігійних потреб громадян; служить їм духовною і моральною опорою.

Можна зробити висновок, що становлення демократичної, правової держави неможливе без існування громадського суспільства, адже воно і є основним проявом свободи слова та плюралізму поглядів і думок. Також за його допомогою забезпечується економічний та політичний розвиток, особиста свобода, публічність і загальна поінформованість, справедливість та дотримання законів, верховенство права.

Список використаних джерел:

1. Шайгородський Ю. Громадянське суспільство у пошуках нових смислів і практик / Ю. Шайгородський // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна №111, серія «Питання політології». – Випуск 26. – 2014. – С. 22–28.

2. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка [Електронний ресурс]. – 2017 – Режим доступу: <http://lib.if.ua/publish2010/1273821259.html>

Бондаренко М. М.

(м. Київ, Україна)

coltbond@ukr.net

ПОПУЛІЗМ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ МІМІКРІЇ

В теперішній час, де той, «хто володіє інформацією, володіє світом», а доступ до неї стає більш відкритим і можливим, передача даних, тобто обмін інформацією, комунікація, стає чи не найважливішою соціальною дією. Це стосується не лише приватної, міжособистісної сфери, а й суспільно-політичної комунікації в цілому, де, завдяки передачі ідей, політики намагаються продемонструвати народові свій послід, апелюють до нього, застосовуючи різноманітні прийоми, щоб утвердити свою позицію та, зокрема, отримати схвальні відгуки. Вони намагаються встановлювати «свої правила гри» та спонукати інших «грати» за ними, вдаючись до співвіднесення себе із публікою, до уявної демонстрації спільності, однаковості з аудиторією – вони вдаються до політичної мімікрії.

Соціальний психолог та політолог Дмитро Ольшанський визначає явище політичної мімікрії як «наслідування; складний комплекс захисних заходів і пристосувань соціально-політичного характеру, що дозволяють вижити і зберегтися тим соціальним групам, силам і прошаркам, для яких у суспільстві виникли нестерпні умови життя і діяльності» та «вимушений засіб самозахисту в кризових ситуаціях» [1, с. 54]. Тому, на думку української дослідниці Алли Лобанової, людині «іманентно властива розумова здатність відшукувати

різноманітні шляхи для пристосування в природному та соціальному (як у небезпечних, так і цілком сприятливих) середовищах» [2, с. 1].

Сфера політики як соціального явища є, беззаперечно, вельми привабливою для вмінь політичних акторів реалізовувати майстерність мімікріювання у першу чергу через те, що вона сприяє захопленню та використанню влади, а це дозволяє задовольнити їх особистісні або групові інтереси. Таких прикладів можна побачити достатньо на сторінках різних видань, по телебаченню – політична мімікрія має свій вплив на повсякдення. Відповідно, не можна не помітити, що поширеним стає такий адаптаційно-мімікрійний спосіб діяльності політиків, який полягає у імітації, маскуванні цими політичними діячами своїх первинних намірів, у введенні в оману людей з допомогою гасел, обіцянок задля досягнення власних (егоїстичних) цілей, що є одним із «симптомів» популізму.

Популізм (від лат. *populis* – народ) – тип політичної свідомості (та риторики) або «політина діяльність, яка має за мету забезпечити широку політику в масах ціною демагогії та необґрунтованих обіцянок» [3, с. 546]. До того ж, згідно словенського дослідника Дарія Заднікара, механізми популізму «сьогодні експлуатуються всіма політичними партіями, але вони охоплюють його в мімікрії політичного маркетингу» [4]. Цей факт демонструє зв'язок популістичних висловлювань з прагматичними цілями політичних партій, а відповідно, і з політичною мімікрією як такою. Це додатково підтверджується Д. Ольшанським, котрий вважає, що «найбільш поширеним прийомом політичної мімікрії в сучасній практиці є демонстративний популізм – пропагандистська риторика і політичні жести, спрямовані на накручування притяжіння й очікувань електорату, на всілякі, зазвичай нереальні обіцянки в ході передвиборчих кампаній» [1, с. 55]. До того ж, слід пам'ятати про основні популістські методи комунікації, так як:

- Спроби підлаштуватися під вимоги і очікування мас;
- Просте вирішення складних проблем;
- Простота і зрозумілість запропонованих рішень;
- Безпосередній контакт між лідером і масами;
- Перевага малих, але конкретних справ;
- Спекуляція на вірі людей в легкі шляхи виходу з кризи;
- Необґрунтовані обіцянки [5, с. 93].

Хоча точної методології фіксації популізму та політичної мімікрії ще не розроблено, але знання про ці методи та основні ключові точки популізму допоможуть розпізнати його та попередити маніпулятивний вплив.

Отже, популізм є формою прояву та реалізації політичної мімікрії, котрий, за допомогою демагогії, обіцянок, гасел доносить політичні рішення і погляди в маси, тим самим намагаючись зблизити політика чи політичну партію з народом, показати спільність їх цінностей, взаємну «близькість», але, в той же час, маючи на меті досягнення егоїстичних інтересів політичної сили. Імітація та маскування реальних намірів за популістичними висловлюваннями дозволяє політикам «вигравати» та «зберігати» свої владні позиції, тому, відповідно, нагальною необхідністю постає розробка методології «схоплення» та фіксації популістичних, мімікрійних посилів, задля їх вірного тлумачення і викриття.

Список використаних джерел:

1. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии / Д. В. Ольшанский. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 309 с.
2. Лобанова А. С. Політична мімікрія в сучасному українському суспільстві: чи є ремедіум проти її деструктивних наслідків? (або про те, як протистояти маскувальним політичним іграм) / А. С. Лобанова. – 10 с. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staptp/2010_45/files/ST45_03.pdf (Дата звернення: 15.05.2017).
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право. – 2015. – 816 с.
4. Zadnikar D. Haider na sončni strani Alp / D. Zadnikar // Časopis Za Kritiko Znanosti. – 2000. – 28 (2). – P. 95–99.
5. Дем'яненко М. М. Популізм в демократичному суспільстві: особливості використання та сприйняття/ М. М. Дем'яненко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: КНУ, 2013. – Вип. 3 (113): Філософія. Політологія. – С. 93–96.

Босенко В. В.
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ІДЕЙ ФЕМІНІЗМУ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНУ СФЕРУ

Військово-політична сфера в Україні на сьогоднішній день є однією з найактуальніших тем обговорення кожного громадянина. Процес інтеграції жінок у військову галузь стрімко розвивається з низки причин: розширилося коло військових спеціальностей, за якими змогли працювати жінки; професійне зростання дозволило їм просуватися по службі і займати високі посади; вони отримали право брати участь у військових операціях. По даним за осінь 2016 року в складі ЗСУ налічується понад 17 тисяч жінок. Це приблизно 8,5% від загальної кількості військовослужбовців [1].

Ідеї фемінізму у військово-політичній сфері відіграють важливу роль, оскільки основна їх мета – це рівність прав і можливостей у всіх військовослужбовців, незалежно від статі. Спираючись на досвід країн членів НАТО можна сказати, що на жінок у військово-політичній сфері можна покластися. Так, наприклад, з 2013 року міністерство оборони Німеччини очолює – Урсула фон дер Ляйен, яка прийшла у цю сферу з посади міністра праці і міністра у справах сім'ї, жінок і молоді Німеччини. Одним з найпромовистіших прикладів рівності є те, що Роуз Геттемюллер, 63-річна американка, 17 жовтня приступила до виконання обов'язків заступника генерального секретаря НАТО [2]. Це перший випадок в історії, коли таку високу посаду в НАТО зайняла жінка. Також в 2016 році

міністр оборони США розпорядився допустити жінок до служби у всіх бойових підрозділах, включаючи морську піхоту і війська спеціального призначення.

Армія є не тільки специфічним соціальним інститутом, який виконує функції зовнішнього і внутрішнього захисту держави, вона також є досвідом маскулінної соціалізації. Можна погодитися з висловом Е. Мещеркіна, що до основних етапів формування чоловічої ідентичності слід віднести «дитинство, молодіжну субкультуру, армію і професійну діяльність» [3]. Для професійних військових останні два етапи збігаються і, в кінцевому підсумку, визначають військову службу як специфічну чоловічу сферу діяльності, багаторазово акумулюючи дух мужності і маскулінне культурне середовище.

Диференціація причин присутності жінок в армії, з точки зору чоловіків і жінок, обумовлена, на мій погляд, стереотипним сприйняттям ролі гендерного розподілу в цілому. К. Міллет зазначає, що «з точки зору діяльності статева роль відводить домашню працю і догляд за дітьми – жінці, інші ж людські можливості, інтереси і амбіції – чоловікові» [4]. Такий міф підтримується не тільки чоловіками, але і самими жінками.

У дослідженні питання проблем фемінізму у військово-політичній сфері доцільно озвучити ідеї Р. Коннела, який стверджував, що сферою тендерних відносин, крім влади і катексиса [5], є і сфера професійної зайнятості, саме вона є фундаментом для формування «нормативної мужності». Тому, незважаючи на те, що ендокринологія та генетика не дозволяють з упевненістю говорити про психосоціальні відмінності між чоловіками і жінками, такий стереотип продовжує культивуватися в свідомості як чоловіків, так і жінок за допомогою надиктованої патріархатною культурою норм і цінностей традиційного суспільства. Це відіграє важливу роль з боку чоловічої статі у сприйманні жінок на високих посадах в армії чи інших силових та військово-політичних структурах.

Одним із найкращих прикладів подолання гендерної нерівності у військово-політичній сфері є Ізраїль. Особливістю цієї армії є те, що кожен громадянин (незалежно від статі) зобов'язаний пройти військову чи громадянську службу. До недавнього часу участь у бойових діях жінкам-військовослужбовцям була заборонена. Дівчата проходили службу як водії, зв'язківці, медики, авіатехніки, штабні працівники та медики. В останні роки відбулися кардинальні зміни в статусі жінок-військовослужбовців. Вони були викликані фемінізацією військово-політичної сфери за подальше зміцнення прав і можливостей жінки. У 1995 році Верховний суд Ізраїлю вніс зміни в Закон про військову службу, що дозволили жінкам служити в бойових частинах, а також вчитися в офіцерських школах льотчиків і морських командирів [6].

Отже, основними проблемами інтеграції фемінізму у військово-політичну сферу є гендерні стереотипи, які в свою чергу сформовані патріархатною культурою норм і цінностей. За останні роки світ починає відмовлятися від цих нав'язаних стереотипів і роль жінки набуває вагомий вплив у військово-політичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Цензор.нет, У лавах ЗСУ служать 17 тисяч жінок, – віце-прем'єр Климпуш-Цінадзе, 15.09.2016, режим доступу: http://ua.censor.net.ua/news/406180/u_lavah_zsu_slujat_17_tysyach_jinok_vitsepremyer_klympushtsinadze
2. Радио Свобода, Впервые заместителем главы НАТО стала женщина – Роуз Геттемюллер, 17.10.2016, режим доступу: <https://www.svoboda.org/a/28059120.html>
3. Мещеркіна Е. Введення в антологію чоловічого життя // Долі людей: М. 1996, с. 325.
4. Миллетт К. Теорія сексуальної політики // Питання філософії. М., 1994.
5. Connell R. W. Gender and Power. Society, the Person and Sexual Politics. / Cambridge: Polity Press, 1987. P. 141.
6. О. Шульман, Жінки в Ізраїльській армії, 03.04.2012, режим доступу: <http://ujew.com.ua/zhenshiny-v-izrail-skoj-armii>

Василець О.

(м. Київ, Україна)

ovasilec@gmail.com

ПОПУЛІСТИ КОНСТРУКТИВНІ, СПРАВЖНІ І ПЕРЕТВОРЕНІ, АБО – У ЯКОГО НАРОДУ Є МАЙБУТНЄ?

Заклики до боротьби із популізмом лунають усе частіше на теренах різних країн, у той час коли його цілі та цінності начебто крокують цими самими теренами. Справедливим буде уважніше придивитися до цього «начебто», як і до постатей самих популістів.

Від правого популіста Трампа до банкіра-технократа Макрона, у партію якого можна вступити в Мережі за два натискання. Від путінського авторитаризму, який граючи на хворобливих гордощах пригночених невігласів прийшов до влади і, тримаючись за неї, оголошує, наразі, популістами своїх політичних противників. До сумнозвісного «балкону» латиноамериканських вболівальників за «простих людей». Харизматичні постаті недолугих управлінців сприяли тому, аби сам термін популізм набув негативних конотацій. Лідер не завжди експерт, а навіть щира відданість народу не перетворює посереднього менеджера на хорошого стратега і тактика. Хороший, у даному випадку, це той, хто не істерично вимагає народної любові через невіршені внутрішньо особистісні проблеми (Гітлер), а хто здатен адекватно оцінювати ситуацію, ресурси, ворогів, союзників, перспективи. Маємо популістів Ганді і Мартіна Лютера Кінга, Бертрана Рассела («англійського Вольтера»). «Новий курс» Ф. Рузвельта і Сандіністський фронт, сучасні екологічні та християнські об'єднання – усі вони акцентують увагу на проблемах звичайної людини. І трудящі, для тих, хто писав Омахську (1892 р.)

та Спрингфельдску (1894 г.) декларацію, це не абстракція, а той, хто дійсно працює у місті або селі.

У кризовій ситуації спрацьовує сукупність різних факторів – від психофізіологічного стану до інтервенції неочікуваних чинників зовні. Піддатися спокусі уявно простого рішення природно і для окремого індивідуума, і для їх об'єднання.

Популізм як негативне явище політичного життя (перетворена форма взаємодії із інтересами трудящих) з'являється тоді, коли політики на службі плутократів не стримують хижацькі зазіхання своїх клієнтів, а спекулюють на бідності народу, водночас роблячи все, аби той лишався бідним. «Антисистемник» Макрон не тотожний у своєму популізмові Ле Пен, для якої справжнім і єдиним народом є ображені. Звідси – конспірологія, вигнання винуватців і допомога нужденним. Причому така допомога, аби вони жили сьогоднішнім днем і винували у своїх проблемах усіх, крім себе. Аби критикували уряд не за некомпетентні безвідповідальні рішення, а окремих осіб за локальний тиск. Легше стимулювати найпримітивніші людські емоції і обкратити людей під виглядом турботи про них. Це і є перетворений популізм, бо заохочує ірраціоналістичні марення особистості, називаючи їх природними правами, здоровим глуздом, тощо. Зміщеним форматам раціонального не притаманна самокритика, відтак вони позбавлені критичності того самого здорового глузду, який все ж іманентно приймає діалектичні суперечності життя.

З точки зору того, що перетворена форма свідомості також є справжньою, (у всякому випадку дієвою для історичної реальності), а «хороший» – оцінка, а не категорія, важко знайти визначення тим, хто насправді дослухається голосу серця, не втрачаючи голову. Та прагну завважити, що конструктивні (справжні, позитивні) популісти працюють для створення середнього класу і вважають, що люди повинні об'єднуватися, незалежно від расової та конфесійної приналежності, для того, аби протистояти владі монополістичного капіталу, для того, щоб у свою чергу, контролювати державу, що мусить опікуватися проблемами громадян, а не олігархату, із інтересами якого чиновництво співпадає у класичних традиціях патріонімалізму.

Посилення соціальних функцій держави – це не механічний перерозподіл, як імітація реформ, але підвищення і оновлення форматів участі у житті кожного громадянина. І ця участь стає перетвореною формою популізму, коли свобода розводиться з патріотизмом, коли до людини ставляться як до нерозумної дитини, начеб то задля неї самої охороняючи її заборонами.

Популісти у їх позитивному, не перетвореному форматі можуть бути конструктивними, на відміну від тих, хто не переймається стратегічними інтересами тих, хто їх делегує. Вони мають, перефразовуючи А. Грамши, оптимізм волі та песимізм розуму, реально відчують поклик до захисту інтересів тих, до яких зараховують і себе. І вони здатні до відповідальності: контролювати державних службовців, відстоюючи соціальні програми і спрацьовуючи, у такий спосіб на укріплення й розвиток країни. Саме управлінський апарат мусить стримувати плутократів і сприяти поширенню реальної демократії через поєднання її прямої і представницької форм. У нашу

добу, коли більшість соціальних інтеракцій є представленими віртуально, цифрова демократія (як пряма – за образом) вже показала свою дієвість. І на її розвиток покладаються великі надії.

Вітенбек М. О.
Майструк Н. О.
(м. Київ, Україна)
m.vitmar@gmail.com

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ

З часу виникнення державності і до теперішнього часу люди не навчилися уникати сили або загрози застосування сили при вирішенні конфліктів між народами і країнами. Вчені підраховали, що за останні 5,5 тисячі років на землі було більше 15 тисяч воєн, і тільки 300 років люди жили у мирі. Тільки за 50 останні років локальні війни і збройні конфлікти спалахували в світі більше 250 разів.

Деякі вчені, намагаючись спрогнозувати майбутнє на найближчі 40 років, вважають, що люди продовжать і далі воювати через те, через що воювали завжди: ресурси, території, релігію, ідеологію і масу інших причин, що провокують напруженість і ворожість у відносинах між державами.

Однак механізм виникнення конфліктів зміниться. Протягом наступних 40 років, у міру того як населення світу може наблизитися до 9 млрд людей і через наслідки глобального потепління, боротьба за ресурси і соціальна дестабілізація, як очікується, лише посиляться. Прогнози, згідно з якими в найближчі роки світ досягне точки «піку видобутку нафти», піднімають питання про пошук нових резервів, глибоководне буріння, комерціалізацію методів видобутку нафти і сланцевого газу.

Сфера міжнародного права і міжнародних відносин природним чином не залишилася осторонь від феномена конфлікту. Їх учасниками спочатку ставали міста-поліси, потім – цілі країни і, нарешті, блоки держав. Після закінчення Другої світової війни міжнародне співтовариство прийшло до усвідомлення необхідності прагнути до того, щоб якомога більше число конфліктів було врегульовано мирними політичними і правовими засобами. При цьому під врегулюванням конфліктів зазвичай розуміються будь-які дії, що спрямовані на запобігання або припинення збройної боротьби і розв'язання суперечностей за допомогою мирних засобів.

Сьогодні все більша кількість держав починають усвідомлювати, що необхідно шукати нові, багато в чому нетрадиційні підходи до вирішення проблем виживання людства, створення нових і реорганізації існуючих механізмів для координації зусиль не тільки держав в цьому напрямку, але і самого населення планети. Однією з реально існуючих, але не

використовуваних на глобальному рівні можливостей є визнання державами партнерської ролі численних неурядових організацій.

Декларація тисячоліття ООН, затверджена Резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2000 року в п. 30 закликає «надати приватному сектору, неурядовим організаціям і громадянському суспільству в цілому більш широкі можливості для сприяння досягненню цілей і здійсненню програм ООН». Підсумковий документ Всесвітнього саміту 2005 р підкреслює «позитивний внесок приватного сектора і громадянського суспільства, включаючи неурядові організації, в заохочення і здійснення програм в областях розвитку та прав людини і [...] важливість їх подальшої взаємодії з урядами, Організацією Об'єднаних Націй та іншими міжнародними організаціями».

У 2014 р Генеральний Секретар ООН Пан Гі Мун підкреслив все зростаючу роль неурядових організацій і відповідно громадянського суспільства у всіх демократичних країнах, що розвиваються. Він визнав, що існують три основних види діяльності, при здійсненні яких, неурядові організації можуть внести свій вклад в широку область управління конфліктами і побудови світу. Ними є:

1) превентивна дипломатія, оскільки НУО знайомі з положенням на місцях і мають можливість звернути увагу урядів на небезпеку зароджуються криз і конфліктів, що виникають;

2) миротворчість, коли НУО можуть надавати гуманітарну і соціальну допомогу в небезпечних і складних умовах;

3) постконфліктне миробудівництво, коли НУО можуть допомогти уряду і населенню набутти впевненості в собі і ресурси для побудови довгострокового миру.

Найважливіша роль НУО в запобіганні конфліктів була визнана різними міжнародними експертами. Представники Інституту міжнародних мирних досліджень визначають важливі області, в яких НУО можуть посилити вплив урядів і міжнародних організацій на раннє попередження та запобігання внутрішніх конфліктів шляхом «збільшення можливості доступу до сторін, які беруть участь в конфлікті, і потоку інформації про них; повнішого реагування; посилення впливу мирних стратегій через власні організаційні структури; і створення умов для участі великих держав в великомасштабні операції превентивного і рятувального характеру».

Список використаних джерел:

1. Резолюція S/RES/2310(2016). Угрозы международному миру и безопасности [Електронний ресурс] // Резолюції Ради Безпеки ООН. 2016. Режим доступу до ресурсу: [http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=S/RES/2312\(2016\)](http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=S/RES/2312(2016)).

2. Кременюк В. А. На пути урегулирования конфликтов / В. А. Кременюк. // США: экономика, политика, идеология. – 2001. – №2. – С. 47–52.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ІНТЕРНЕТУ В ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ

Світове розповсюдження Інтернету та соціальних мереж відкрило людям простір для вільного вираження думок та обміну інформацією. Завдяки високій швидкості передачі даних Інтернет можна використовувати як засіб мобілізації та впливу на населення, і яскравим досвідом цього можна вважати так звану Арабську весну.

Початком складних соціально-політичних процесів на Близькому Сході та в Північній Африці, тобто Арабської весни прийнято вважати акт протестного самоспалення молодого тунісця Мухаммеда Буазізі, що відбувся в грудні 2010 року.

Всупереч розповсюдженій думці, це був не перший акт протесту в арабському світі. Так наприклад у Єгипті вже з 2004 року існував опозиційний рух «Кефая», а в 2007–2008 проходили масові страйки на текстильних заводах в місті Ель-Махалла-ель-Кубра. І навіть тоді опозиція використовувала Інтернет як засіб мобілізації.

Хоча ці акції були дуже масові в межах Єгипту, вони різко відрізняються від феномену Буазізі, адже саме його протест отримав шалений розголос в лічені години по всьому арабському світу. Головною площадкою розповсюдження цієї новини стали соціальні мережі Facebook та Twitter, користувачами якої є переважно освічена молодь з високим протестним потенціалом. Саме завдяки ефекту вірусності вчинок Буазізі став певним символом Арабської весни, який надихнув людей на подальші масові протести.

Говорячи про роль соціальних мереж неможливо не згадати про те, що саме там з'явилися скандальні матеріали, які викривали деталі жахливої корупції в країні. Ці матеріали були взяті з сайту WikiLeaks, який є заблокованим на території Тунісу. Ця інформація обурила населення. Свою реакцію вони, знову ж таки, висловлювали на теренах Facebook.

Окремою особливістю соціальних мереж є те, що їх досить важко абсолютно повністю блокувати. Досвід Єгипту показує, що навіть повна відсутність Інтернету не є стовідсотковою гарантією зникнення соціальних мереж з країни.

Так, після остаточного відключення Інтернету 31 січня 2011 року компанія Google надала можливість публікації постів в Twitter без Інтернету.

Варто відмітити, що такі радикальні заходи навіть більше загострили ситуацію в країні.

Інтернет, не лише як засіб комунікації, а ще й як джерело інформації про виборців в свою чергу досить вміло використав Дональд Трамп. В своїй передвиборчій кампанії він робив ставку саме на Інтернет.

Суть роботи трампівської кампанії полягала у швидкісній реакції на соціологічні опитування, що дозволяло моніторити ситуацію. Також це

дозволило вичленити три групи населення, які підтримували опонента Трампа – Гіларі Клінтон, та в негативному світлі виставити перед ними Клінтон за допомогою Facebook.

Також завдяки Facebook Бред Парскаль (голова передвиборчої кампанії Трампа) розширив базу даних виборців, яка вже мала у наявності. Він розробив моделі, які співвідносять імена виборців з їх профілями в соцмережі, виокремлюють їх друзів зі схожими інтересами. Це було зроблено для детального вивчення прихильників Трампа.

В подальшому ця база даних була використана для збору пожертвувань для кампанії. І хоча спочатку 60% розісланих повідомлень були відмічені як спам, вже в перші два тижні вдалося зібрати близько 40 мільйонів доларів.

Подалі всі потужності трампівської кампанії були направлені на розширення бази даних та збирання пожертвувань.

Також значні зусилля витрачались на відбірку найрезультативнішої реклами з усього запущеного в Інтернет контенту.

Несправедливо було б не згадати досить провокаційний Twitter акаунт політика. Ще з початку передвиборчої кампанії публікації на акаунті Трампа викликали бурхливу реакцію виборців. Після перемоги на виборах Twitter акаунт Трампа почав впливати на фондовий ринок. З моменту свого обрання в листопаді Дональд Трамп опублікував кілька негативних коментарів із згадкою конкретних компаній. В результаті акції цих компаній пережили короткострокове падіння вартості.

Дивлячись на вдалий досвід використання Інтернету в політичній мобілізації суспільства, можна зробити висновок, що «всесвітня павутина» є надмогутнім засобом впливу на найрізноманітніші верстви населення.

Список використаних джерел:

1. Арабская весна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://postnauka.ru/faq/61168>

2. Интернет в арабском мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/internet-v-arabskom-mire>

3. Inside the Trump Bunker, With Days to Go [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-10-27/inside-the-trump-bunker-with-12-days-to-go>

4. Twitter Дональда Трампа – как работать с новым фактором фондового рынка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ffin.ru/market/review/82/56884/>

ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Євроінтеграція – складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав [1].

Сьогодні євроінтеграція для України – це шлях модернізації політичної системи та економіки, залучення іноземного капіталу та новітніх технологій, а найголовніше забезпечення демократії, безпеки і стабільності держави. Традиційно в Україні були чіткі регіональні відмінності щодо ставлення громадськості до зовнішньополітичних відносин. Захід та Центр нашої держави підтримували ідею входження України до ЄС, в той час як Південь і Схід підтримували Митний Союз. Проте після Революції Гідності, анексії Криму і воєнних дій, які ще тривають на сході країни, думка щодо євроінтеграції стала ще більш привабливою.

У кожній країні настає такий момент, коли євроінтеграційний процес із зовнішньополітичного питання перетворюється на конкретні завдання внутрішньої політики. Для України цей момент настав з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. З цього часу перед урядом країни виникло безліч завдань та реформ, наприклад, імплементація сотень європейських нормативних актів, аби державний сектор нашої держави функціонував за тими ж правилами, що і Європа. Так як наша країна робить тільки спроби асоціації з ЄС, варто звернути увагу на досвід найближчого і схожого на нас сусіда – Польщі [3].

Шлях Польщі до євроінтеграції фактично тривав 13 років – від асоціації в 1991 році і до вступу у 2004. Як стверджував О. Моцик, колишній посол України в Польщі, становище, в якому зараз перебуває Україна, чимось схоже на тогочасні події в Польщі. Спротив Росії, скептичність держав, присутність іноземних військ на території Польщі, суперечливі думки населення щодо ЄС, тощо. Проте, різним політичним діячам поступово вдалось досягти єдиного рішення – інтеграція до західних структур – головний державний інтерес держави. Отже, попри відмінності їх програм та часу правління, вони активно доводили – Польща хоче бути в ЄС. На жаль, в нашій державі ця думка починає ставати одноголосною тільки зараз.

На той момент країна відставала фактично за усіма показниками від західноєвропейських держав, а це означало, що попереду довгий шлях реформ. Період з 1991–1994 роках характеризувався реформами економічної та політичної сфери. Так вони перейшли з авторитарного режиму до демократичного, була створена багатопартійність, встановлена рівновага між попитом і пропозицією, лібералізація цін і торгівлі, була досягнута макроекономічна стабільність. Торгівля переорієнтувалася на ринки ЄС, у Польщу надійшов закордонний капітал, сучасні технології. Проте держава

зіштовхнулась із зростанням безробіття, переважанням імпорту над експортом, зупинкою багатьох виробництв.

Справжньою перемогою Польщі та інших країн ЦСЄ став саміт країн–членів ЄС у Копенгагені (1993 р.), де вперше оголосили, що держави, з якими підписана угода про асоціацію, можуть стати повноправними членами Євросоюзу. Для відповідності Копенгагенським критеріям було проведено реформи саме у суспільних інститутах країни. Тут слід відзначити саме модернізацію судової системи, яка ґрунтувалась на загальноприйнятих правилах ЄС: незалежності, професіоналізму, відповідальності, організаційної досконалості. Це призвело до збільшення кількості судів, повного оновлення адміністративного, кримінального, цивільного та трудового права [4].

Не менш важливими датами стали: подання Польщею офіційної заявки на членство в ЄС у 1994 р.; початок офіційних переговорів між сторонами у 1998 р.; вступ Республіки Польщі до Європейського Союзу, який відбувся у 2004 р. [2].

За час інтеграції Польща не тільки провела внутрішні реформи, а й вдосконалила зовнішню політику. Наприклад: участь у Вишеградському об'єднанні, створене Чехією, Словаччиною, Польщею та Угорщиною (головною метою угруповання було проголошено саме інтеграцію до євроатлантичних структур), співпраця у рамках Веймарського трикутника, вступ до НАТО.

Тож для України досвід Польщі є надзвичайно актуальним. Звичайно, не можливо застосувати всі реформи або угоди, як наш сусід, проте взяти до уваги деякі події все ж таки треба. Безумовно, Україні необхідно адаптувати своє законодавство до Європейського, а для цього треба почати підготовку висококваліфікованих фахівців; провести реформи в економічній, судовій та соціальній сфері, аби наблизитись до Копенгагських критеріїв; варто налагоджувати тісніші зв'язки з країнами-членами ЄС на прикладі Веймарського трикутника (нашою найбільшою підтримкою на сьогоднішній день виступає саме Польща).

На мою думку, особливу увагу необхідно приділити досвід Вишеградської четвірки, адже Україна може об'єднатися з Грузією та Молдовою, оскільки ці країни знаходяться на початковому етапі інтеграції до ЄС і мають спільні проблеми та перспективи.

Отже, безумовно наша країна вже досягла значних успіхів до Євроінтеграції. Про це свідчить майже ратифікована угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, очікується безвіз для українців влітку 2017 року, а угода щодо участі України в програмі COSME значно сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу. Проте, наша політична та економічна ситуацію в країні, яка значно стримує весь процес, може негативно впливати на всі угоди.

Але аналізуючи досвід Польщі – все залежить від нас, бо крім нас самих, ми нікому не потрібні, тому майбутнє України в наших руках.

Список використаних джерел:

1. Європейська інтеграція. URL: <https://uk.wikipedia.org/> (Дата звернення 11.05.2017).

2. Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства: інформ.аналіт.вид. Київ, 2014. – С. 44.
3. І. Беззуб Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL:http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stand-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350 (Дата звернення 11.05.2017)
4. Бочаров С. В. Основні напрямки та проблемні питання офіційних переговорів щодо приєднання Польщі до ЄС (1998-2002 рр.) / С. В. Бочаров // Схід. 2009. – № 1. – С. 66–71.

Гавриш Д. О.

(м. Київ, Україна)

darina.gavrish@gmail.com

Колесник Н. В.

(м. Київ, Україна)

natashakolesnik1@gmail.com

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

Інтернет – це відносно новий засіб масової комунікації, головною відмінністю якого є те, що у нього немає офіційного керівника. Недавно вважалося, що Інтернет – це лише один із засобів спілкування, проте зараз соціальні мережі нерідко орієнтовані на політичну пропаганду або навіть політико-правовий вплив.

Інтернет-технології відіграли визначальну роль у початку та проведенні революцій, що отримали назву «арабська весна». Цей термін використовується для позначення складних політичних і соціальних процесів, які почалися в грудні 2010 року в Тунісі актом самоспалення Мохаммеда Буазізі [1] та продовжилися в інших арабських країнах, проте соціальні протести почалися набагато раніше (в Єгипті з 2004 року діє рух «Кефая» («Досить»), а масові страйки робочих відбувалися з 2007 року).

Основною відмінністю подій 2010 року в Тунісі було те, що протести в місті Сіді-Бузід набули розголосу завдяки соцмережам. Відео протестів, викладені у Facebook, перехоплював катарський телеканал «Аль-Джазіра». Події в Сіді-Бузід надихнули тунісців і в інших містах вийти на вулиці, завдяки чому з'явився слоган «арабської весни»: «Народ хоче повалення режиму».

У червні 2010 року єгиптянин Халед Саїд загинув в поліцейській дільниці в Олександрії. Фото Халеда зі слідами побоїв і знівеченим обличчям, викладене в соціальні мережі, викликало акції протесту. Єгиптяни вимагали розслідування смерті чоловіка і відставки глави МВС Єгипту Хабіба аль-Адлі. В соцмережі Facebook з'явилася сторінка «Ми всі Халед Саїд», де розміщувалися його фотографії, а також заклики до мовчазних пікетів. Після проведення акцій на сторінці викладалися фотографії та відео з місця подій. Поступово сторінка

«Ми всі Халед Саїд» перетворилася на ефективний інструмент критики уряду з величезною аудиторією (приблизно 300 тисяч прихильників). Згодом на сторінці була запланована подія «П'ятниця гніву» з датою 28 січня 2011 року, місце проведення якої було «всюди в Єгипті». Намагаючись зупинити хвилю протестів, єгипетська влада спочатку блокувала Facebook та Twitter, а 28 січня Інтернет був повністю відключений. Проте до цього моменту хвиля протестів в Єгипті вже досягла точки неповернення, і масові демонстрації продовжилися аж до відходу Мубарака.[2]

Таким чином, інформація не потрапила, на відміну від традиційних ЗМІ, під цензуру держави, і саме це відіграло ключову роль у зміні режимів в Тунісі і Єгипті.

Проте Інтернет-технології можуть виступати не лише інструментом для повалення антидемократичного уряду, але й способом маніпуляції.[3] Варто розглянути вплив соціальних мереж на перемогу Дональда Трампа. Під час виборів цей кандидат випереджав Гіллари Клінтон за кількістю прихильників у соціальних мережах (у Facebook – 11,8 млн проти 7,7 млн; у Twitter – 12,9 млн проти 10,2 млн).

У своїх твітах Трамп використовував кілька типових висловів, найпопулярнішим з них був «crooked Hillary» (в перекладі з англійської означає «не чиста на руку»). В середньому твіт Трампа отримував 30 тисяч лайків, а Клінтон втричі менше.[4]

Зміст постів у соціальних мережах суттєво відрізнявся в обох кандидатів. У Клінтон більше 50% постів – це посилання на офіційний сайт, а у її опонента це фото та статуси, що робило контент цікавішим для середньостатистичного користувача соціальних мереж. Трамп частіше виходив у прямі ефіри в соціальних мережах. Наприклад, у жовтні Трамп провів 33 онлайн трансляції, а Клінтон тільки 11. Основна частина витрат на рекламу припала на Facebook. Пости відрізнялися за цільовою аудиторією, змістом повідомлень (відео, текст, зображення) [4].

Однією із основних цілей команди Трампа було зменшення кількості прихильників Клінтон. Рекламний штаб Дональда Трампа часто застосовував метод прихованих постів, який допоміг контролювати подачу інформації до окремої аудиторії серед виборців Гіллари. Таким чином це могло б зменшити імовірність віддати голос за кандидатку.

Отже, підводячи підсумки, можна виділити наступні наслідки використання Інтернет-технологій як одного зі способів політичної комунікації:

1) в умовах розвитку інформаційного суспільства відбувається зниження витрат та часу на отримання та передачу інформації, в результаті чого поступово збільшується група людей, що мають можливість приймати участь у виробленні і прийнятті політично значимих рішень, відкриваються передумови зменшення нерівності політичних можливостей громадян;

2) стрімкий розвиток Інтернет-технологій також супроводжується значним спрощенням процесу маніпуляції масовою свідомістю, оскільки взаємодія з аудиторією відбувається миттєво, причому вплив на неї є безпосереднім.

Список використаних джерел:

1. Fahim K. Slap to a Man's Pride Set Off Tumult in Tunisia [Електронний ресурс] / Kareem Fahim // The New York Times Company. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nytimes.com/2011/01/22/world/africa/22sidi.html>
2. Філіу Ж.-П. Арабська революція. Десять уроків на демократичному повстанні. П., 2011. – С. 34–35.
3. Туронок С. Г. Інтернет та політичний процес // Суспільні науки та сучасність. – 2001.
4. Саваневський М. В. Як цифрові технології вплинули на результати президентських виборів у США [Електронний ресурс] / Максим Саваневський // К. : Громадська Організація «Інститут Свободи Слова». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://uainfo.org/blognews/1479483753-yak-tsifrovi-tehnologiyi-vplinuli-na-rezultati-prezidentskih.html>

Герчанівський Д. Л.

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

(м. Київ, Україна)

ПЕРЕДУМОВИ ПОСТАННЯ ЯПОНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ЩО СПРИЯЄ РОЗВИТКУ

В сучасних умовах глобальної кризи, яка на теренах України накладається на виклики трансформації постсоціалістичного соціуму, розробка і реалізація ефективної стратегії модернізації стає завданням першочергової ваги. Подібні інтелектуальні і ідеологічні завдання особливо актуальним роблять питання про те, який саме досвід може стати корисним для шляху розвитку нашої країни. Відповідно для адекватного вироблення такої стратегії необхідним стає дослідження історичних прикладів наздоганяючої модернізації інших держав [2].

Одною з таких стає стратегія держави, що сприяє розвитку, що базується на запереченні (нео)ліберального принципу *laissez – faire*, натомість активному втручанні держави в економіку. Історично можна прослідкувати різноманітні сценарії успішного постання держав, що сприяють розвитку в принципово різних умовах та з принципово різних геополітичних позицій, сам термін «the developmental state» був введений до наукового обігу в 1982 році американським соціологом Ч.Джонсоном для позначення ефективної моделі держави у повоєнній Японії [3].

Досліджуючи постання японської держави, що сприяє розвитку у 70-ті ми повинні виходити з того, що її розбудова базувалася на політекономічних практиках, що були закладені під час модернізації доби Мейдзі та у часи другої світової війни. У своїй роботі «The Evolution of the Japanese Developmental State: Institutions Locked in by Ideas» сучасний японський політеконом Сасада Хіронорі (Sasada Hironory) висвітлює значимість історичних чинників створення і еволюції державних установ, а також розглядає теоретичні основи

історичного інституціоналізму. Він задається двома питаннями: по-перше, чому в Японії система держави, що сприяє розвитку, виникла саме під час війни і, по-друге, чому вона тривалий час продовжувала успішно діяти всупереч радикальним реформам окупаційного часу [4].

На його думку японську державу, що сприяє розвитку, можна охарактеризувати як певну форму історичного консенсусу між радянською плановою та ліберальною ринковою економікою. За такої системи бюрократія відіграє ключову роль через «агенції, які сприяють розвитку», що розробляють та впроваджують довгострокові економічні плани. В цьому випадку взаємовідносини між державою та промисловістю можуть істотно впливати на економічні показники. Щоб зрозуміти витoki та еволюцію системи, Сасада спробував прослідкувати процес формування таких «агенції, які сприяють розвитку» та промислових асоціацій [4].

Ключовими гравцями в Японії у передвоєнний період (1920–1936 рр.) та під час війни (1937–1945рр.) були бюрократія, військові, партійні політичні діячі та комерційні підприємства. Всі сторони можна поділити на дві групи: партійно-підприємницька коаліція, що виступала на підтримку ліберальної ринкової економіки, та військово-бюрократична коаліція, яка дозволяла державі втручатись у ринкові відносини та підтримувала нову економічну ідею «*tōsei keizai ron*» (теорія регульованої економіки). У 1920-х та середині 1930-х перша коаліція була сильнішою. Велика Депресія та військові дії між Японією та Китаєм похитнули сталий баланс сил. Завдяки військовим зусиллям, японські політики були зацікавлені у створенні нової економічної системи, заснованої на теорії «*tōsei keizai ron*».

У процесі становлення нової системи за взірць брали державні установи Манджурії, як успішний приклад держави, що сприяє розвитку. В результаті, у 1937 році було створено Бюро планування при Міністерстві (Cabinet Planning Board), а також контролююча асоціація «*Tōseiikai*», створена з метою здійснення непрямого контролю над роботою підприємств.

Більшість з економічних установ, що існували під час війни, продовжили функціонувати і в післявоєнний період. Сасада бачить причину цього у тому, що від впроваджених ідей було отримано очікуваний позитивний ефект.

Таким чином, досвід побудови держав, що сприяють розвитку в Японії може стати плідним матеріалом для аналізу можливих стратегій модернізації з метою винайдення потенційних шляхів розвитку для нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Кутуєв П. В. Держава, що сприяє розвитку: вступ до соціологічної проблематики / П. Кутуєв, О. Якубін, Д. Герчанівський // Соціологія: теорія, методи, маркетинг : Науково-теоретичний часопис. – 2015. – № 4. – С. 3–19.
2. Кутуєв П. В. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм / Павло Кутуєв. – К. : Сталь, 2005. – 500 с.
3. Johnson C. MITI and Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925–1975 / Chalmers A. Johnson. – Stanford: Stanford University Press, 1982. – 393 p.

4. Sasada H. The Evolution of the Japanese Developmental State: Institutions Locked in by Ideas / Hironori Sasada. – Abingdon, Oxon, NY: Routledge, 2013. – 220 p.

Говорова М. В.
govorova96@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНА МАНІПУЛЯЦІЯ І ПРОПАГАНДА

В наш час люди прагнуть до влади, багатства і інших благ. В політиці, як і в бізнесі діє жорстка конкуренція. Амбітні політики борються за право сидіти в парламенті, займати високі посади, отримувати різні привілеї, які є невід'ємним атрибутом влади. Для досягнення бажаного результату треба заслужити репутацію свідомого громадянина, активного громадського діяча, який бореться за права народу, людини. А для того, щоб здобути таку репутацію не обов'язково в дійсності бути такою людиною. Для створення позитивного образу політика в суспільній свідомості існує велика кількість технологій, особливо важливими з яких є різні PR-технології і реклама.

Бажаючих отримати політичну посаду в державних органах влади дуже багато. Адже, ціль діяльності будь-якої політичної партії, групи, об'єднання – здобуття влади. Прийшовши до влади, лідер політичної партії прагне її реалізувати та зберегти, бо завжди є ті, хто хоче її відійняти. В таких випадках існує політична маніпуляція.

Політична маніпуляція – це засіб для досягнення поставлених цілей. А головним «призом» політичної боротьби є влада, яка здійснюється шляхом виборів. Успіх на виборах неможливий без виборців. Виходячи з цього, ціль політичних маніпуляторів – формування у виборців необхідної та вигідної для їхньої політичної сили думки. Маніпулятори повинні розуміти очікування суспільства та запропонувати оптимальний образ кандидата або програму.

Засобом політичної маніпуляції є пропаганда. Пропаганда – розповсюдження інформації : аргументів, слухів, фактів (не завжди правдивих), для впливу на суспільну думку. Пропаганда розповсюджується усно, через засоби масової інформації у вигляді ідей, поглядів, переконань. Пропаганда завжди має ціль або комплекс цілей. Для досягнення поставлених цілей пропаганда відбирає факти і презентує їх так, щоб вплив на свідомість був найбільш можливий та найбільш ефективний.

Цілі пропаганди бувають позитивні (конструктивні) та негативні (деструктивні). Позитивна пропаганда намагається донести інформацію у зрозумілій формі. Ціль такої пропаганди – сприяння соціальній гармонії, виховання людей у відповідності із загальноприйнятими цінностями. Позитивна пропаганда виконує виховну та інформаційну функції в суспільстві.

Негативна пропаганда діє під лозунгом «мета виправдовує засоби». Її ціль – розпалювання соціальної ворожнечі, загострення протиріч у суспільстві. Це дає можливість роз'єднати людей. Основна функція негативної пропаганди –

створення паралельної реальності з «перевернутою» системою цінностей, переконань, поглядів. Основна мета пропаганди – донести головні цілі і теоретичні знання до широких верств населення і перетворити їх в особисті переконання.

Прикладом негативної маніпуляції є так званий чорни піар під час виборчої кампанії. Саме за допомогою нього політичні партії, організації висвітлюють інформацію, що компрометує іншого кандидата, яка не завжди є правдивою. Таким чином ця інформація впливає на суспільну думку населення при виборі кандидата.

Можна зробити висновок, що політичні маніпуляції чинять вплив на широкі маси населення, та не є якимось парадоксальним явищем. Маніпуляція – це ефективний інструмент впливу на поведінку і психіку людини. Такий «прийом» є невід’ємною частиною боротьби за владу. Тому питання вивчення феномену «політичної маніпуляції» в сучасних умовах є досить актуальним.

Данилюк О. І.
(м. Київ, Україна)
Danyliuk_olya@i.ua

КРАУДСОРСИНГ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Останнім часом все швидше зростає роль соціальних мереж у житті людей. Сучасне суспільство формує та виражає свої думки використовуючи новітні комунікаційні технології. Через це постає завдання до створення нових форм взаємодії влади та громадськості. Відбувається пошук нових прозорих та ефективних методів роботи з суспільством, до числа яких відноситься і краудсорсинг. Влада активно освоює віртуальний простір та сучасні інформаційні технології, покращуються канали зворотного зв’язку.

Краудсорсинг – це мобілізація ресурсів людей за допомогою інформаційних технологій з метою вирішення завдань, що стоять перед бізнесом, державою і суспільством в цілому.

Таке явище у якості елемента демократії широко поширене закордоном, у державах в яких розвинена соціально-орієнтована ринкова економіка. Вони залучають новітні технології для ефективного державотворення. Велика популярність таких платформ обміну інформацій в суспільно-політичній сфері на сьогоднішній день є очевидною. Краудсорсинг максимально задовольняє потреби обох сторін комунікаційного процесу. Рівень розвитку електронного уряду говорить про розвиток демократичності країни та її економічну стабільність. Це покращує життя людей та сприяє формуванню позитивної думки спільноти про владу.

Громадяни кожної країни мають право знати про особливості різних державних реформ. Дана технологія дозволяє всім верствам населення бачити оприлюдненні в інтернет середовищі реформи, брати участь та вдосконалювати

їх. З іншої сторони ця можливість допоможе уряду досягти бажаних цілей та покаже як оцінює їх роботу суспільство.

Запровадження краудсорсингу в політичній сфері України вже планується багато років. Розвиток даної платформи допоміг би вирішити проблеми інформатизації в державі та забезпечив би планомірний розвиток інформаційної системи, яка орієнтована на задоволенні інтересів української спільноти.

Успішний розвиток держави та нації за умови всебічного розвитку глобальної інформатизації обумовлюється ефективністю національної інформаційної системи, у якій координатор – українська влада. Українські державні органи беручи за основу діючу правову базу мають забезпечити розвиток інформаційної індустрії в Інтернет середовищі. Розвиток інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя допоможе підвищити значення державних структур в організації національної інформаційної безпеки, у збереженні й розвитку суверенних інформаційних ресурсів, а також в організації національного протистояння в інформаційних війнах і нейтралізації проявів комп'ютерного тероризму.

Запровадження краудсорсингу в системі публічного управління та публічного адміністрування допоможе Україні в створенні громадянського суспільства, у якому активність громадян, суспільна експертиза та народний контроль стануть невід'ємною складовою процесу прийняття важливих стратегічних рішень. Застосування цього досвіду важливе через прагнення держави до євроінтеграції.

Запровадження краудсорсингу як нового формату участі народу в державотворенні допоможе зменшити дезорієнтованість людей при підписанні нових реформ, ліквідує кількість непорозумінь, що за собою зменшить кількість мітингів, зробить владу більш відкритою. Але це буде ефективно лише в тому випадку, якщо влада зі своєї сторони буде прислуховуватись до думки людей.

На загальнодержавному рівні, робота цієї системи може ефективно забезпечити конструктивний інформаційний обмін України з іншими країнами на міжнародній арені і допоможе розвитку національної інформаційної бази при мобілізації вітчизняних ресурсів. Даний процес стане передумовою прогресу суспільства.

Деревинська Т. О.
(м. Київ, Україна)
taniader22@mail.ru

СТАНОВЛЕННЯ КАПІТАЛІЗМУ ТА ЗАСАДИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Одним з ключових питань нашої держави після здобуття незалежності та до сьогоднішніх днів є побудова такої економічної системи, яка б забезпечила високу конкурентоспроможність на міжнародній арені та добробут кожного

громадянина всередині країни. Особливого загострення це питання набуло після нещодавніх політичних подій 2013–2014 років, які стали підґрунтям для кардинальних змін практично в кожній сфері державного регулювання.

На основі позитивного досвіду таких пострадянських країн як Польща, Словаччина, Естонія ми переконуємося, що соціалістичне минуле не обов'язково приводить країну до економічного застою, та ні в якому разі не є перешкодою для розвитку. Колишній міністр фінансів Польщі Лешек Бальцерович у своїй статті наводить тому підтвердження. Він пише, що в період 1989–2013 років ВВП на душу населення в Польщі зріс у два рази, у Словаччині виріс на 83%, а в Естонії – на 90%. В той час, як в Росії цей показник збільшився лише на 18%. Така розбіжність пояснюється вибором економічної моделі та ступенем втручання державних інститутів в економіку [1].

Вихід України з депресії та застою більшість сучасних науковців вбачають в ринковому капіталізмі. Однак саме в «адекватному» значенні цього поняття, яке засноване на моральних чеснотах та етиці. Поняття, яке висуває відсутність корупції, чесну конкуренцію, запровадження інновацій та творчий підхід задля отримання прибутку та забезпечення суспільного блага.

Капіталізм пройшов багаторічний шлях становлення та розвитку. Тому й існують різні думки щодо його трактування, які мають як позитивний, так і негативний характер. Саме слово «капітал» виникло ще в XII – XIII століттях, за словами історика Фернана Броделя в ті часи воно означало «фінансові засоби, товарні запаси, суму грошей або грошовий інтерес» [2, с. 18]. Не досить дружнього відтінку надав поняттю капіталізм у XIX столітті французький соціаліст Луї Блан, визначивши його як «привласнення капіталу деякими людьми за рахунок інших» [2, с. 18].

Значного розповсюдження термін капіталізм набув 1912 року, після опублікування книги «Сучасний капіталізм» Вернера Зомбарта, що був послідовником Карла Маркса. Останній, в свою чергу критикував капіталістів та капіталістичний спосіб виробництва. Разом з Фрідріхом Енгельсом вони визначали буржуазію з однієї сторони – як власників капіталу та засобів виробництва, а з іншої – як тих, хто живе та годується за рахунок держави та її влади.

Однак, необхідно зазначити, що капіталізм в своєму широкому значенні виступає не тільки економічною системою, а більше формою суспільства, що об'єднує вільних індивідів з високими моральними якостями. Головними засадами капіталізму є [3]:

- свобода в можливості самостійно визначити ціль, діяти та приймати рішення в її рамках, нести повну відповідальність за свій вибір;
- громадянське суспільство, що виступає в якості стійких інститутів, які є вільними від корупції та тиранії;
- мобільну людину, що готова взаємодіяти з різними інституціональними структурами, не підкоряючись їм, а навпаки, зберігаючи свою незалежність та свободу;
- демократію, як форму правління, що виступає за політичну свободу та дії вибраного народом правителя згідно з інтересами виборців;

- приватну власність, що надає всім членам суспільства рівні права щодо володіння ресурсами;
- ринкову систему, що включає ринок капіталу, ринок праці та ринок землі;
- свободу підприємництва та ринкову конкуренцію;
- обмежену роль діяльності урядових структур.

Притримуючись цих засад, держава та суспільство, яке перебуває в стані економічної кризи, може зробити великий прорив на шляху до стабільності та добробуту. Але щоб досягти позитивного результату необхідні кардинальні зміни як в економічному устрої, так і в менталітеті самого народу. Адже поки існує ланка людей, що зацікавлена у власному збагаченні більше, ніж у національному добробуті, ніякі закони не зможуть зрушити економіку з критичної точки.

Список використаних джерел:

1. Бальцеревич Л. Бархатная революция: Выигрышная польская формула. 2014. URL: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2014/06/05> (дата звернення: 13.05.2017).

2. Палмер Т. Історія поняття капіталізм. // Моральність капіталізму. Київ: ОСНОВИ. 2014. – С. 17–25.

3. Баскина А. С., Боткина О. И., Ишмановой М. С. Основы экономической теории. // Курс лекций. Ижевск: Издательский дом «Удмуртский университет». 2000. URL: <http://www.economicportal.ru/ponyatiya-all/kapitalizm> (дата звернення: 13.05.2017).

Докторова Д.

СОЦІАЛЬНА СОЛІДАРНІСТЬ: ПОШУК ОСНОВНИХ СМИСЛІВ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОНЯТТЯ

Будь-яка група чи спільнота дуже залежить від бажання її членів допомогти іншим у скруті, сприяти загальному благу, демонструвати себе гідними довіри та бути справедливими і розсудливими. Не зважаючи на те, що це є широко відомим, менш очевидним залишається питання, чому люди в одних ситуаціях проявляють солідарність, а в інших – ні. Таким чином, задля висвітлення пошуку основних смислів та особливостей поняття соціальної солідарності мною були розглянуті теоретичні та емпіричні здобутки даного опорного поняття [1].

В різних трактуваннях можна виявити такі смисли, в яких використовується вираз «соціальна солідарність» та відображаються основні вагомні відмінності від зазначених близьких понять [2]: наявність об'єктивної функціональна взаємозалежності, взаємодоповнюваності і спільності інтересів індивідів, груп, товариств. Має бути присутня суб'єктивна взаємна симпатія, співчуття, співпереживання, консенсус соціальних акторів, альтруїстична допомога,

взаємодопомога або ж підтримка соціальних акторів, їхня спільність поглядів та відповідальність акторів, що відображається також у їхній прихильності одним і тим же нормам і цінностям. Не останнє місце посідає загальна соціальна (групова) ідентичність та соціальний зв'язок в самому широкому сенсі, а також соціальна інтеграція в прямому сенсі та спільна діяльність для досягнення певної мети. Визначним є моральний обов'язок, заснований на цінності справедливості і що пропонує допомогу іншим людям (ближнім, соратникам у спільній справі, які потребують, обділеним долею). Різні форми соціальної, економічної і політичної підтримки, в тому числі з боку держави, спрямовані на поліпшення становища певних соціальних груп і прошарків, включаючи діяльність інститутів соціального захисту і соціального страхування. Спільна відповідальність за що-небудь (звідси, наприклад, характеристика солідарності як «кругової поруки» і застосування принципу «один за всіх і всі за одного» в словнику Володимира Даля) і т. д.

Все перераховане пов'язує індивідів, групи і суспільства між собою, але по-різному. У різних теоретичних інтерпретаціях можна постійно спостерігати висунення на перший план одних форм, різновидів або аспектів за рахунок інших, їх змішання і, разом з тим, численні спроби їх аналітичного розрізнення, зіставлення і протиставлення.

Із солідарності як норми і боргу неможливо безпосередньо вивести реальну солідарність. Насильно ж змусити індивідів бути солідарними так само неможливо, як змусити бути вільними. Тому сама по собі ідея солідарності, що не базується на реальній взаємній зацікавленості, взаємному інтересі, справедливості і індивідуальній свободі неможлива, вона не має нічого спільного з примусом і нав'язаним єдністю.

Серед існуючих підходів вивчення солідарної поведінки особливо імпонуючим є такий, що описує механізми, за допомогою яких індивідуальні характеристики суб'єкта у поєднанні з соціальним, інституційним та культурним контекстом формують солідарну поведінку.

З. Лінденберг наводить більш комплексний приклад цієї моделі та часткового випадку цільової моделі, що зображує механізми, через які ситуаційна складова відповідає суб'єктивному визначенню самої ситуації та поведінки суб'єкта.

Основними елементами моделі є характеристики особистості «суб'єкта», ситуації, усвідомлення ситуації суб'єктом та ступеня прояву солідарної поведінки.

Згідно з З. Лінденбергом, під солідарною поведінкою розуміються наступні типи поведінки [4]:

Кооперація. Це поняття відноситься до категорії загального(спільного) блага. Его та Альтер-Его разом належать до групи, що продукує загальне благо. Его продовжуватиме вносити вклад у спільне благо навіть, якщо особа продовжуватиме залишатися пасивною без особливих негативних наслідків для себе.

Справедливість. Цей термін має відношення до категорії розподілу. Якщо можна розділити переваги та ціну та при цьому Его є фактором поділу, особа не буде намагатись максимізувати переваги та мінімізувати ціну, а візьме

«справедливу частку» обох факторів (міра «справедливої частки» є змінною, проте найчастіше обмежена певними нормами).

Альтруїзм. Поняття належить до площини потреби. Его буде допомагати Альтер-Его за потреби останнього (фактори, що впливають на ситуацію потреби та мінімальну норму допомоги у проявах солідарної поведінки, є змінними).

Довіра. Категорія відноситься до питання ймовірності настання бажання не виконати обіцянку перед собою чи іншою стороною. Суб'єкт ймовірніше утримається від завдання шкоди іншим навіть за рахунок власних інтересів.

Обачність. Цей термін відображає ситуацію ухилення від негативних наслідків та здатність налагодити справи в умовах її погіршення (невдачі). Цей вид солідарної поведінки передбачає використання досвіду взаємодії конкретної особи з іншими. Вчинки можуть не підпадати під визначення солідарної поведінки, навіть якщо особа не передбачала такого розвитку подій. Особа може не здогадуватись, що деякі її вчинки могли заподіяти шкоду партнеру та йдуть усупереч з його усвідомленням поняття солідарності. У такому випадку особа змушена пояснити, чому вона діяла інакше(або у ситуації, коли особа знала, що така поведінка буде неприйнятною чи були причини, що не дозволяли діяти інакше) та те, що їй шкода, і вона змінить поведінку, якщо така кривдить оточуючих. Більш того, якщо суб'єкт знає заздалегідь, що не стримає обіцянку, він повідомить інших, щоб вони змогли мінімізувати негативні наслідки.

Список використаних джерел:

1. Siegwart Lindenberg, Detlef Fetchenhauer, Andreas Flache, and Abraham Buunk, «Solidarity and Prosocial Behavior: A Framing Approach», in *Solidarity and Prosocial Behavior: An Integration of Sociological and Psychological Perspectives*, ed. Fetchenhauer, Flache, Buunk, and Lindenberg (New York: Springer, 2006), 1–15.

2. Гофман А. Б. Лас-Вегас как центр социологической мысли. Заметки российского участника ежегодного собрания Американской социологической ассоциации 2011 г. // *Социологический ежегодник 2011*. – М.: ИНИОН РАН, 2011. – С. 173–179.

3. De Beer P., Koster F. *Sticking together or falling apart? Solidarity in an era of individualization and globalization* / Paul De Beer and Ferry Koster. – Amsterdam: Amsterdam University Press 2009. – 246 p.

4. Lindenberg S.M. *Solidarity: Its microfoundations and macro-dependence. A framing approach*. In P. Doreian and T.J. Fararo (Eds.), *The problem of solidarity: Theories and models*. – Amsterdam: Gordon and Breach, 1998, pp. 61–112.

ВИРОБНИЦТВО БРЕНДОВОГО ОДЯГУ В УКРАЇНІ: «ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ» ЯК ПАСТКА СУЧАСНИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ

Дослідження глобальних ланцюгів постачання у виробництві одягу переважно зосереджені на ситуації в Азії, адже саме робоча сила цього регіону найактивніше інтегрована у брендові ланцюги. Однак, після катастрофи у Бангладеші 2013 року, коли під завалами будівлі загинуло більше тисячі працівниць і працівників, багато виробників одягу говорять про переміщення своїх замовлень до «безпечніших» країн Східної Європи. Насправді, багато брендів вже роками виробляють продукцію в цьому регіоні, користуючись його «інвестиційною привабливістю». Питання в тому, чи дійсно умови сприятливі для переміщення брендового виробництва у ці країни – як з точки зору репутаційних вигравів, так і з точки зору політики дешевого виробництва. Інше питання – чи збільшення замовлень всесвітньо відомих брендів може позитивно вплинути на економічний розвиток регіону.

Це дослідження базується на аналізі статистичних даних, законодавства, вторинних джерел, та на 35 напівструктурованих інтерв'ю з працівницями і працівниками швейних підприємств України, які шують одяг для відомих брендів. Інтерв'ю були проведені в період між вереснем 2016 та березнем 2017 року на 5 різних за розміром фабриках, які знаходяться в різних регіонах України, у різних за розміром населених пунктах.

Загалом ситуація з умовами праці працівниць і працівників швейної індустрії в Україні дещо краща, ніж у багатьох країнах, де традиційно виробляється брендовий одяг. У всякому разі – на легальних фабриках, які потрапили у це дослідження. Успадкована з радянських часів інфраструктура та будівлі, регулярні перевірки державними інспекціями фактично виключають можливість серйозних виробничих трагедій. У той же час, існуюче законодавство захищає права найманої праці. На противагу цьому, дешевизна робочої сили є основним фактором, що приваблює замовників в Україну, створює її «інвестиційну привабливість». Середня «Чиста» заробітна плата (після відрахувань) серед опитаних працівників і працівниць на момент проведення дослідження становила трохи менше 2800 гривень, що при конвертації у міжнародну валюту, робить українську робочу силу найдешевшою в регіоні.

Однак, на практиці, наймані працівники та працівниці часто працюють у важких умовах, особливо влітку, коли температура в цехах може сягати 40 градусів за Цельсієм. Доволі прогресивне законодавство часто залишається таким лише на папері – за даними досліджень, лише 10% швейних фабрик в Україні працюють повністю в рамках закону. Це дослідження підтверджує подібні дані, вказуючи на безліч порушень: невиплати мінімальної зарплатні, незаконні

понаднормові години, неналежна оплата понаднормових, примусове переведення на півставки, примусове відправлення у відпустку, репресії проти профспілкової діяльності. Погіршенню захисту найманої праці також сприятимуть зміни в трудовому законодавстві, які зараз на порядку денному. Проте, як показує практика функціонування ланцюгів виробництва брендового одягу, подібні порушення не часто стають на заваді розміщенню замовлень у країні.

Адже найсуттєвішою характеристикою найманої праці у швейній індустрії в Україні є її дешевизна. Спрацьовуючи, з одного боку, як фактор «привабливості» для іноземних замовників, з іншого боку низькі норми оплати праці ставлять під сумнів позитивні наслідки такої «інвестиційної привабливості» для сталого економічного розвитку країни. Один із блоків питань інтерв'ю складала питання про реальні витрати найманих працівників і працівниць, та витрати, необхідні для забезпечення гідного рівня їх життя. Аналіз показує, що середня «чиста» зарплатня людей, що шують брендовий одяг в Україні, у три рази менша за середній необхідний дохід для їх гідного життя.

У такій ситуації робітники і робітниці змушені часто звертатися до городнього господарства, допомоги родичів, залазити у борги – щоб вижити в наявних умовах. Іншою опорою їх виживання стає держава – у вигляді пенсій по віку, пенсій по інвалідності, субсидій на комунальні рахунки, субсидій міського транспорту. Тобто, виникає парадокс, коли українська держава фактично забезпечує виживання людей, які виробляють дорогий брендовий одяг для споживачів із багатих країн.

Тож «інвестиційна привабливість» України може завести економіку у пастку. Перш за все, практика існування сучасних ланцюгів виробництва вказує на те, що країни-виробники зазвичай не мають можливості рухатися вверх по цих ланцюгах – вони застрягають на його нижніх щаблях, де додана вартість, яка залишається в країні, є мінімальною. Реалії ж дешевої робочої сили та низьких податків навіть на цю додану вартість не призводять до очікуваного ефекту суттєвого зменшення дефіциту державного бюджету. Тягар підтримки дешевої найманої праці лягає на той же бюджет, в той час як більшість доданої вартості (відповідно – податків) створюється за межами країни, на вищих ланках ланцюга постачання.

Заєць Т. П.
(м. Київ, Україна)

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: НОВІ ОРІЄНТАЦІЇ

Існуюча в останні роки в нашій країні нестабільна політична ситуація є причиною та наслідком того, що переважна більшість громадян України володіє низькою політичною компетенцією, їх політична обізнаність залишається на надзвичайно низькому рівні.

Так, за визначенням Н. Гедікової, «сутність політичної соціалізації особи полягає, перш за все, в процесі впливу на особу соціально-політичних умов, за яких здійснюється передача норм, принципів, цінностей, політичних орієнтацій, а по-друге, сприйняття нею на соціально-психологічному рівні цього впливу з метою формування моделі політичного світогляду, політичної свідомості і поведінки» [1].

Українська дослідниця О. Березенська стверджує про існування двох шляхів, які сприяють процесу політичної соціалізації.

Перший стосується простої передачі наступним поколінням вже заздалегідь визначених та сформованих минулими поколіннями ідеалів політичної поведінки та свідомості. Нове покоління, не створюючи та, відповідно, не вдосконалюючи власні способи пізнання існуючої політичної реальності, запозичує норми мислення у минулих поколінь, засвоюючи при цьому сталі форми свідомості. Таке засвоєння сталої, невідрефлексованої новими носіями свідомість за умови постійної зміни та розвитку суспільства загрожує втратою у молоді здатності до критичного та самостійного пізнання політичної сфери в будь-якому суспільстві.

Однак, існуючий в реаліях українського життя, розрив зв'язків між поколіннями, а також між закладами освіти та виховання стає наслідком того, що соціалізація як молоді, так і дорослих, проходить відокремлено від політичної соціалізації, не зачіпаючи її. Відповідно для українського суспільства говорити про використання першого шляху політичної соціалізації вкрай важко.

Другий шлях політичної соціалізації «надає можливість отримання політичних знань із власного досвіду» [2]. Така необхідність власними силами набувати необхідних знань та навичок створює умови, за яких молоді українці потребують власного знаходження у стані активної залученості по відношенню до будь-яких політичних процесів. Проте даний варіант стає домінуючим у періоди, що характеризуються значними та різкими змінами у суспільних сферах та житті суспільства загалом, коли минулі зразки свідомості та культури є не лише не актуальними, але й вкрай недоречними.

Втім, для забезпечення стабільності політичної системи ці два шляхи політичної соціалізації повинні функціонувати одночасно та бути взаємодоповнюючими.

Таким чином, відсутність єдиного системного підходу щодо формування процесу політичної соціалізації населення України державними та соціальними інститутами, а також існуюча наразі криза багатьох суспільних сфер, роблять необхідним швидке знаходження виходу з даного положення.

Так, спостережена в останні декілька років тенденція до націоналізації (українізації) суспільства може стати тим чинником, який допоможе відновити системний процес політичної соціалізації, що функціонував в нашій країні раніше, однак із урахуванням тих змін, які спіткали українське суспільство внаслідок бурхливих подій 2013–2014 років.

Зокрема відбувається перехід від традиційних шляхів соціалізації, коли «люди старшого віку, які мають певний тип соціалізації, передають свої життєві

настановлення молоді», до новітніх, за яким джерелом політичної соціалізації стають отримані «зразки соціальної поведінки в процесі навчання, а також із засобів масової комунікації та з практики новітніх суспільних відносин» [3].

Наразі в українському суспільстві ЗМІ перетворюються на особисті інструменти політиків, що використовуються для політичного маніпулювання діями звичайних людей. Такий вплив визначається формуванням ілюзії обізнаності та здатності розбиратися у ситуаціях політичного характеру у свідомості пересічних громадян, формуючи тим самим масове переконання суспільства щодо необхідності тих чи інших дій.

Відповідно це говорить про наявність тенденції до некритичного засвоєння інформації, а також цінностей і норм, українським суспільством, та відповідно формування псевдополітичної освіти та псевдораціонального підходу до аналізу політичних подій внаслідок набуття ЗМІ статусу головного агента політичної соціалізації

По-друге, процес політичної соціалізації нині знаходиться під впливом активного зростання національно-патриотичної ідентичності в українському суспільстві.

По-третє, внаслідок суспільних криз політична соціалізація сьогодні носить трансформаційний характер.

Список використаних джерел:

1. Гедікова Н. П. Політична соціалізація особистості в період демократизації українського суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: 23.00.02 / Н. П. Гедікова; ОДУ ім. І. І. Мечникова. – О., 1999. – 18 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1457/%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (дата звернення 25.03.2017).

2. О. М. Березенська Соціалізація особистості як основа формування і втілення системи політичних цінностей на національній основ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38814/19-Berezenska.pdf?sequence=1> (дата звернення 25.03.2017).

3. Мандрик Л. П. Політична соціалізація, особливості розвитку на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mnau.edu.ua/abstracts/abstracts2013-04-24-26.pdf> (дата звернення 25.03.2017).

Калюжна Г.

АНАЛИЗ ИЗМЕНЕНИЯ СТРУКТУР РЫНКА ТЕЛЕВИДЕНИЯ С ПРИМЕНЕНИЕМ КАЧЕСТВЕННОГО ИНСТРУМЕНТАРИЯ

В мае 2017 года проходил Первый Всеукраинский хакатон по социологии. Хакатон – это форма интенсивной работы в командах, когда перед участниками соревнования ставится задача, которую они должны решить максимально

быстро, качественно и инновационно. В ходе соревнования нашей команде, представляющей НТУУ «КПИ им. И. Сикорского», была поставлена задача исследовать изменения на рынке телевизионных услуг после вступления в силу изменений, связанных с трансляцией каналов украинских медиа-холдингов через спутниковое телевидение.

В ходе решения поставленной задачи было решено руководствоваться теорией фреймов Гофмана и акторно-сетевой теорией Латура. Телевидение – это одна из повседневных практик людей, поэтому мы решили отойти от концепции рационального выбора индивидом «смотреть или не смотреть» телевизор, в целом, или тот или иной канал, в частности, в пользу изучения моделей поведения индивидов в процессе просмотра ТВ.

Разработанная нами методология подразумевала проведение качественного исследования проблемы путем применения трех различных практик, с целью углубленного понимания факторов, которые влияют на просмотр телевидения. Первый и второй этапы исследования будут проводиться вместе – это наблюдение за повседневными практиками испытуемых при помощи камер наблюдения и первичный опрос. В 100 различных домохозяйствах украинских телезрителей будут установлены камеры наблюдения. Камеры будут работать на протяжении десяти дней, три из которых уйдут на привыкание к камере и семь дней – полный недельный цикл просмотра телепрограмм, чтобы зафиксировать в каком формате происходит взаимодействие между актантами (индивидом и телевизором) в разное время и в разных контекстах. Запись на камеры будет осуществляться только во время работы телевизора.

Последний этап – нарративное интервью с испытуемыми, в ходе которого им будут показаны отрывки видео с их поведением с просьбой объяснить ту или иную модель поведения. Так появляется возможность «уточнить» модели поведения испытуемых из тех, для кого доступ к «новым платным» каналам важен.

Целесообразно изучать именно домохозяйства, так как возможны изменения на уровне связей между домохозяйствами и провайдерами, провайдерами и медиа-холдингами, а также домохозяйствами и медиа-холдингами. Таким образом, нулевая гипотеза заключалась в том, что на уровне просмотра телевидения домохозяйствами произойдут значимые изменения, которые повлияют на общую структуру рынка.

Таким образом мы ограничиваем наш framework в пространстве – жилищная площадь домохозяйств и во времени – период работы телевизора в режиме теле вещания. Теперь интересующая нас акторно-сетевая модель выглядит вот так:

Все дальнейшие изменения после трансформации сети можно охарактеризовать по двум критериям: наличие или отсутствие доступа к «новым платным» каналам украинских медиа-холдингов (далее: «НПК») и наличие или отсутствие платы за них. Отсюда выводим четыре возможных варианта:

- наличие доступа к НПК и платы за них;
- наличие доступа к НПК и отсутствие оплаты за них;
- отсутствие доступа к НПК и отсутствие платы за них;
- отсутствие доступа к НПК и отсутствие оплаты за них.

	ДОСТУП	ОПЛАТА
КОНФОРМИЗМ	+	+
РАВНОДУШИЕ	-	-
ПИРАТСТВО	+	-
АЛОГИЗМ	-	+

Условно разделяем полученные группы на тех, кому важно телевидение и он не готов отказаться от него и тех – конформисты и пираты, и тех, для кого телевидение не представляет никакой ценности – равнодушные. АЛОГИЗМ – чисто логическая модель, не имеющая дальнейшего значения. Две последние категории исключаются из дальнейшего исследования.

Исследуя повседневные практики телезрителей, выделяется ряд индикаторов дихотомического характера, которые позволят нам вычлениить разные фреймы поведения. Эти фреймы послужат моделью для создания универсального опросника, который позволит определить к какой из групп относится телезритель.

Таким образом, благодаря качественным методикам будут получены данные, необходимые для проведения дальнейшего исследования рынка, но уже на данном этапе можно говорить об изменениях в структуре, связанных с разными моделями поведения индивидов в повседневной практике.

Количество дней было установлено эмпирически В. Вахитайном в ходе его исследования восприятия телерекламы.

Коваленко І. І.

(м. Покровськ, Україна)

irina201517@ya.ru

Макарова А. І.

(м. Покровськ, Україна)

anasia971@gmail.com

ПОСТПРАВДА ЯК «ГРА ЛЮДСЬКОЮ СВДОМІСТЮ»

У 2015 році Оксфордський словник назвав «емої» (маленьке цифрове зображення на позначення в електронних засобах зв'язку емоції чи ідеї) словом року, наступного ж року цей титул зайняло слово «post-truth». Чи говорить це про те, що громадськість нарешті готова звернути увагу на більш серйозні речі, такі як, наприклад, маніпулювання власною свідомістю? Можливо, неодноразові випадки гібридизації правди, використання інформації у власних цілях істеблішменту та, загалом, агресивна медіариторика вагомих персон геополітики наштовхнула принаймні на роздуми членів світової спільноти.

О. Кара-Мурза, член Медіалінгвістичної комісії Міжнародного комітету славістів, прокоментувала рішення Oxford University Press так: «Правда виявляється дискредитованою, працюють якісь інші механізми, які навряд чи можна вважати конструктивними». Сучасна ліберальна думка, з її класиками Ролзом та Хабермасом, стоїть на тому, що політика – не місце для емоцій, стверджуючи необхідність максимально раціоналізованої дискусії, що базується на конкретних фактах та логічних аргументах. Однак, ситуація складається таким чином, що більшість людей як суб'єкти політики поведуться частіше нерационально, покладаючись саме на емоціональний аспект, тим самим, не усвідомлюючи того, стають контрольованим об'єктом політики. Тож, апеляція до особистих переконань, емоцій як засіб маніпулювання суспільною свідомістю набула свого розквіту в наш час.

Скандальні заяви, які дуже активно транслуються телебаченням, різними соціальними мережами, які, до речі, стали ефективною зброєю в політичних гонках нашого часу, дуже часто не мають нічого спільного з реальністю, проте важать більше, ніж об'єктивні факти. Яскравим доказом примату емоційного над раціональним підходом стають вибори президента Америки. Коли Трамп говорить, що Клінтон була злочинницею – це цікаво, що вона не змогла задовольнити свого чоловіка у ліжку – це здійсмає резонанс. Проте, те, що більше половини його заяв визнали брехнею та спотворенням фактів, на його рейтингу не відбилось. Зі свого боку, девіз кампанії Клінтон, який полягав у тому, що простий доступ до інформації, до сухих фактів моментально веде до розуміння та вірної інтерпретації, потерпів фіаско. Використання алгоритму Ada, що спирався на голі факти, не дозволило побачити більш повну картину того, що відбувається, врахувати всі нюанси.

Чому ж подібний вид дій виявився таким ефективним? Очевидно завдяки впливу на таку значиму особову складову, як власні ідеологічні погляди на світ за допомогою прямої або непрямой дії на емоції і почуття людини. Знаючи особливості людської поведінки, можна впливати на його когнітивну складову.

Наприклад, у постправді можна помітити такі методи впливу, як: пояснення тих або інших подій через звинувачення чогось або когось; емоційність історій; зміщення акцентів; підтасовування карт.

Політичними силами завжди активно використовувались ЗМІ, бо це дієвий засіб маніпулювання свідомістю, їх не дарма називають четвертою владою, бо вони можуть активно впливати на громадську свідомість, корегувати її та, навіть, змінювати. Із розвитком ЗМІ збільшилася інтенсивність руху інформаційних потоків, що дало змогу людству отримати доступ до різних джерел інформації, проте з іншого боку, воно стало заручником маніпулятивних методів та прийомів, що безупинно реалізуються на аудиторії. «ЗМІ сьогодні є інструментом ідеології, а не інформації. Головне в їхніх повідомленнях – ідеї, впроваджені в нашу свідомість контрабандою», – стверджує автор «Маніпуляції свідомістю» С. Кара-Мурза. Інтернет, здавалося би, дав нам можливість необмеженого допуску до інформації, до альтернативних поглядів, проте, як показує практика, користуємося ми ним не часто. Телебачення, безумовно, спотворює реальність, але тут можна переключити канал, з Інтернетом таке не спрацює. У соціальних мережах діє принцип персоналізації, який, як каже колишній глава Google Ерік Шмідт, заважає людям побачити те, що так чи інакше не було підібрано заздалегідь. У цьому випадку соціальні мережі лише посилюють тенденцію людей закриватися у вузькому інформаційному просторі.

Б. Рассел у книзі «Вплив науки на суспільство» дав своєрідний прогноз на рахунок розвитку мистецтва маніпулювання: переконати людей, наприклад, у тому, що сніг чорний – справа банального розрахунку, проте цьому навчати будуть виключно правлячі кола, і простим людям не дозволять знати про те, звідки беруться їхні переконання. І коли влада вдосконалисть цей механізм, вона зможе тримати свій народ під контролем, не залучаючи ні армію, ні поліцію.

Як наслідок такого роду маніпуляцій ми маємо підконтрольну масову свідомість, яку можна спрямувати у будь-яку сторону, у залежності від потреб маніпулятора. Для того, щоб цього не сталося з українцями, необхідно підвищувати рівень їхньої політичної культури, та виникає закономірне питання – чи потрібно це владі?

Коломієць Т. В.
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЯК НЕОБХІДНОГО ЧИННИКА МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Попри те, що дискурсу модернізації притаманний методологічний плюралізм, що є властивою рисою як сучасних наукових теоретизувань, так і повсякденних практик, важливість ідеї формування громадянського суспільства як рушії модернізаційних процесів ні в кого, здається, не викликає сумніву.

Основним актором громадянського суспільства виступає вільна, активна, освічена, особистість, здатна усвідомити свою суб'єктність шляхом включеності у основні історичні, суспільно-політичні процеси, готова дати релевантні відповіді на важливі виклики сучасності, спроможна нести відповідальність за дії та вчинки, що визначають долю наступних поколінь (нинішні тенденції перебігу подій в Україні, спровоковані інформаційною і військовою агресією Росії та зумовлені необхідністю збереження власної ідентичності у культурному, економічному, територіальному, комунікативно-інформаційному вимірах, позбавляють останні фрази високої патетики і надають їм необхідно-буденного змісту).

У форматі Національної рамки кваліфікацій, затвердженій з метою оптимізації навчально-освітнього процесу, вищезазначені якості особистості трактуються як «автономність і відповідальність» – здатності самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та нести відповідальність за результати своєї діяльності [1] – і виступають одними з наріжних каменів компетентнісного підходу. Запровадження компетентнісного підходу є наслідком зміни парадигми освіти, що полягає в зміщенні акцентів з освіти як суми абстрактних знань і умінь («освіта на все життя») до освіти як набору конкретно-практичних компетентностей, що дозволяють людині пристосовуватись до динамічно-трансформаційних умов сьогодення, використовуючи весь потенціал проблемно-орієнтованого навчання («освіта протягом життя»). Саме таке значення освітнього процесу обґрунтував П. Фрейре у концепції «освіти як практики свободи» [2].

«Освіта як практика свободи» прагне, передусім, сформувати критичну свідомість, що унеможливить маніпуляцію суспільною думкою на основі готових інструкцій і рішень, сформульованих виключно політичними експертами і представниками влади з метою обмеження числа суб'єктів політичної діяльності. Позбавлена можливості вільно думати та інтерпретувати інформацію, формувати активну громадянську позицію, вести конструктивний діалог у соціально-політичній площині, людина поступово перетворюється на знеособлений деіндивідуалізований об'єкт політичного впливу з яскраво вираженою «наївною транзитивною свідомістю». Наївна транзитивність має характеристики надмірного спрощення проблем, стійкої ностальгії за минулим, відсутності зацікавленості у ґрунтовних дослідженнях, здатних надати наукові пояснення існуючому стану речей, схильності до демагогії і популізму, посилення тенденцій масифікації [3]. Головними наслідками цих процесів стають неможливість здійснити вільний усвідомлений вибір, політичний нігілізм та абсентеїзм.

У контексті розвитку громадянського суспільства як вагомого чинника політичної модернізації саме політична культура і в її аксіологічному сенсі (в якості системи цінностей), і в її праксеологічних імплементаціях (в якості набору поведінкових патернів), відіграє провідну роль у реалізації концепції «автономної і відповідальної» особистості з розвинутою критичною свідомістю.

Студенська молодь, в силу своїх соціально-демографічних характеристик, виступає рушієм найбільш прогресивних і креативних суспільних

трансформацій і, за логікою речей, має бути носієм високого рівня політичної культури і свідомості, що базуються на вищеперерахованих властивостях особистості (автономність, відповідальність, критичність мислення, усвідомленість вільного вибору, і т.д.). Надзвичайно важливими ці риси є в нинішніх умовах пошуків механізмів консолідації українського суспільства на основі вироблення свідомої громадянської позиції, здатної виступити потужним інтегративним чинником в умовах інформаційно-військової інтервенції в Криму і на Сході. Однак, особливістю формування політичної культури студентства на нинішньому етапі є практична відсутність дієвих інструментів реалізації даного процесу, зумовлена планомірним вилученням політології та соціології як важливих ланок соціогуманітарної освіти із переліку нормативних дисциплін, необхідних для оформлення цілісного неупередженого світогляду. Між тим, активна перетворювальна суспільно-політична діяльність студентів як членів громадянського суспільства, неможлива без опанування основ соціально-політичних студій, що виступають важливою передумовою функціонування «освіти як практики свободи». Саме тому усвідомлення (як на рівні державної освітньої політики, так і на рівні автономної політики вишів), ролі і значення соціально-політичних дисциплін у процесі реалізації студентами таких важливих компетентностей як громадянська свідомість та активна життєва позиція, що втілюються у політичній культурі особистості, виступає однією із необхідних заporук повноцінної модернізації українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій // Кабінет Міністрів України; Постанова, Опис від 23.11.2011 № 1341. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>
2. Фрейре П. Освіта як практика свободи / Пауло Фрейре // Формування критичної свідомості. – К.:Юніверс, 2003. – С. 17–98.
3. Фрейре П. Освіта як практика свободи / Пауло Фрейре // Формування критичної свідомості. – К.:Юніверс, 2003. – С. 33–34.

Колотило М. О.
(м. Київ, Україна)
fortitudea@yandex.ua

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, ПОПУЛІЗМ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

З'ясування міри та характеру впливу популізму як політики та риторики по відношенню до населення певної держави, на перспективи розвитку на її теренах громадянського суспільства передбачає дослідження політичної культури цієї держави. Справа в тім, що хоча кожна держава має певну

політичну культуру, остання не завжди за своїм змістом є громадянською політичною культурою, тобто спроможною сформуванню громадянського суспільства або ж виступити основою формування, якщо наразі його ще не існує. Запорукою формування цієї політичної культури може стати стабільність демократії в державі, досягнення якої, на погляд Р. Патнема, передбачає формування такої системи управління демократичною спільнотою, за якої не буде ані надміру суспільних пристрастей та девальвації цінності влади в суспільстві, ані апатії та байдужості громадян стосовно умов життя в своїй державі [3].

Подібною точки зору дотримуються й американські соціологи С. Верба та вже згаданий Г. Олмонд, зазначаючи, що громадянська політична культура не передбачає тотального залучення усіх громадян до політичних справ (концепція раціонально-активістської моделі громадянської поведінки – С. Верба, Г. Олмонд), оскільки політична діяльність громадянина складає лише частину його інтересів, до того ж не найбільш значиму [2, с. 339]. Послідовно заперечуючи тотальний громадянський активізм, дослідники вказують на детерміновані ним потенційні загрози для стабільності демократії, а відтак появу критики суспільством будь-якої державної влади в цілому, без об'єктивної оцінки її діяльності. Окреслена політична ситуація, на наш погляд, є сприятливим підґрунтям для поширення популізму та зростання числа популістів. Отож, наявність громадянської політичної культури в державі є вагомим фактором розвитку громадянського суспільства, котре має мислитися не як організація людей, що втілюють певний теоретичний чи політичний план, а суспільство людей, котрим вдається реалізувати свої потреби та бути почутими.

Наступним аспектом дослідження є особливості взаємодії культури цього типу та популізму. Процес формування громадянської політичної культури, на погляд Г. Олмонда, зіштовхується з низкою перешкод, в числі котрих поява популістичної участі, що девальвує принцип «балансу нерівності» (Р. Інгельгардт), як основоположного принципу захисту громадянського суспільства [1].

Виходячи з природи популізму, що вказує на схильність політичних діячів досягати визнання їх політичних та громадянських заслуг шляхом проголошення прийнятних для населення пропозицій та уникнення необхідних, проте непопулярних рішень, його поява та популярність зумовлена саме тотальним громадянським активізмом, котрий апелює до аргіогі «лихої» природи державної влади, а відтак актуалізує громадськість ставати більш відкритою до популістичних політичних лідерів. Наявність громадянської підтримки дає можливість останнім контролювати державний апарат, а базований на особистій харизмі стиль лідерства веде до зниження ролі посередницьких структур, що призводить до послаблення громадянського суспільства.

Окреслена політична ситуація є характерною для нашої держави, як і низки пострадянських країн, оскільки в умовах розпаду попередньої держави з 70-літньою історією, політичні еліти, пропагуючи новий спосіб ведення

економіки, базований на вільному ринку, та декларуючи політику публічності та громадянської участі, втілювала власний популістичний проект, тим самим перешкоджаючи розвитку громадянської політичної культури, а відтак і громадянського суспільства.

Таким чином, перспективи розвитку громадянського суспільства детерміновані наявністю громадянської політичної культури, котра будучи базованою на стабільності демократії, та відсутності тотального громадянського активізму, сприятиме його утвердженню та функціонуванню на благо кожного члена цього суспільства. Перешкодою становленню такого типу політичної культури є зростаючий суспільний запит на популістичну риторіку та політику, котрі користуючись наявним дисбалансом між активністю та пасивністю громадян, контролюють громадську думку та дію за рахунок стратегії «загравання з народом».

Список використаних джерел:

1. Almond G. The Civic Culture: Prehistory, Retrospect, and Prospect / G. Almond // CSD Working Papers. – 1996. [Electronic Source]. – URL: <https://escholarship.org/uc/item/4mm1285j>

2. Almond G. The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations / G. Almond, S. Verba. – Princeton: Princeton University Press, 1963. – 562 p.

3. Putnam R. Making Democracy Work: civic traditions in modern Italy / R. Putnam. – Princeton: PUP, 1993. – 275 p.

Кононенко О. В.
(*м. Київ, Україна*)

ОСНОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Сьогодні ми не рідко зустрічаємо термін «маніпуляція», в чому його особливість? Маніпуляція завжди має прихований характер, якщо ми розуміємо, що на нас чинять вплив, то це вже не є маніпуляцією. За основну мету ставиться вплив на свідомість, поведінку та думки людини. В умовах інформаційної війни між Росією та Україною метою є вплинути на моральний і психологічний стан протилежної сторони, позбавивши її можливості чинити опір, а також переконати свою сторону в справедливості дій. Чому маніпуляція взагалі можлива? Це пояснюється низкою соціально-психологічних закономірностей і потреб людини. Всі ми хочемо бачити несуперечливу картину світу, хочемо розуміти, що відбувається. Окрім цього, ми прагнемо, самостійно дати ці пояснення, ми не задоволені, якщо нам пропонують пояснення картини світу зі сторони, набагато приємніше думати, що нашої кмітливості достатньо, щоб самостійно до цього додуматися. Однак, люди настільки ліниві, що пояснення, які вони знаходять, мають бути досить простими і не відрізнялися від думки

більшості. Чому саме так? Тому що, на нашу думку, на стороні більшості знаходиться правда, і таким чином відчуваємо себе переможцями, адже відчуваємо себе частиною чогось більшого [3].

Медіа ж створює ілюзію того, що розділяючи їх позицію, ми знаходимось в середовищі більшості, і ми не наважуємось протистояти їй. Існує так звана теорія «спіралі мовчання» – Е. Ноель-Нойман [1]. Її сутність полягає в наступному: якщо точка зору телебачення, ЗМІ, більшості суперечить вашій, то ви не наважтесь висловити її публічно. Тому що, з'являються думка, що ви в меншості. Але насправді ситуація може бути цілком протилежною, а ми навіть не замислились про це.

ЗМІ створює картину світу для нас, яка пояснює що в ній відбувається, оскільки ми цього потребуємо. Однак, вони не кажуть, що «добре», а що «погано». Вони пропонують нам самим зробити певні висновки, для цього нас потрібно підштовхнути, щоб вони дійсно були «правильними». Наприклад, нам говорять: «хвилювання в Києві», « безлад в Києві», « розгроми в Києві». Описуються цілком однакові події, але в залежності від того, яке поняття застосовується, у нас виникають зовсім різні асоціативні ряди. Телебачення лиш називає події, а висновки ми робимо самі, принаймні, нам так здається. Ще одним важливим аспектом є створення живої присутності: ми знаходимось саме зараз на місці подій. Ми знаємо, що політики нас дурять і як знайти з цього вихід підказує те ж саме телебачення: воно дає посилання на витоки інформації. Люди не вірять політикам, але їм цікаво чому вони це говорять, своєрідна жага до таємниць, і ЗМІ дають нам кінчик цієї правди, дають простір для домислювання. Ще одним прийомом маніпуляції є «порядок дня», наприклад, на російському телебаченні немає проблем інфляції чи зниження доходів, а лише адаптація Криму чи криза України. Це також пов'язано з нашими психологічними особливостями, адже запам'ятати ми можемо лише 4-6 думки в середньому. Якщо вважається, що немає нічого важливішого даного питання, то телебачення буде про це говорити, говорити і говорити [2].

Методів, якими користуються при створенні картин світу, величезна кількість. Якщо ми хочемо, щоб суспільство надало перевагу чомусь, то можна показати, що те, що ми не хочемо, щоб люди обирали, жахливе. Створюємо негативне сприйняття і тоді люди обирають альтернативу. Даний метод носить назву «лякаюча альтернатива». Як приклад, швидка зміна кадрів палаючих шин, біг людей, тривожна музика – в цей момент людей занурюють в транс, наша підсвідомість стає відкритою. Часто вживаними методами є «наклеювання ярликів» та вибір «правильного» ракурсу картинки. Також існує трансформація подій, коли нам показують явно «погане», а потім те, що необхідно оцінити, відбувається певне склеювання подій, при цьому нам не кажуть, що це негативне явище, а просто показують репортаж. Ще одним методом є «магія чисел», а поруч із ним і «магія авторитетів». Люди сприймають числа як дещо досить переконливе, однак це не має бути наближено, необхідно називати чітку цифру. Якщо є свідки подій, то цифри зазвичай не називаються. «Магія авторитетів» працює через запрошення експертів і чим вищі вони мають статуси, тим більше люди їм вірять. Досить

добре працює техніка висміювання, оскільки не можна постійно освітлювати події лише на трагізмі. Так, коли в російських медіа Петра Порошенка називають «шоколадний заєць», вмикається сарказм, який також гарно знижує здатність критичного сприйняття [2], [3].

Отже, підводячи підсумки, варто виділити головний спосіб для того, щоб захистити себе від маніпуляцій: необхідно більше читати, адже тоді ми здатні переосмислити прочитане. Загалом основна проблема людства – лінь. Якщо нам пропонують картину світу, яка відповідає нашим певним стереотипам, ми не задумуючись, з задоволенням її приймаємо. Отож, необхідно пам'ятати, що поняття «маніпуляції» носить лише негативний характер, тому необхідно чинити опір. Навчайтеся, розвивайтеся і бережіть свої думки!

Список використаних джерел:

1. Спіраль мовчання [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Спіраль_мовчання.

2. Як телебачення маніпулює свідомістю [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.telekritika.ua/daidzhest/2015-02-14/103744>.

3. Нагорний А. І. Сучасні методики маніпулювання суспільно-масовою свідомістю та їх застосування в політичних технологіях [Електронний ресурс] / А. І. Нагорний – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/4.2008/Pages%20from%20167-174.pdf>

Кулаковська Т. О.

(м. Київ, Україна)

kulakovska.tetyana@gmail.com

Науковий керівник: Ларченко М. Л.

к. політ. н.,

доцент ФСП НТУУ «КПІ»

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Глобальна мережа Інтернет відіграє важливу роль в житті сучасного суспільства. Особливо яскраво його вплив виявляється у політичній сфері. В даному контексті показовим прикладом може слугувати виборча кампанія 2008 року у США. На думку американського політолога Клер Міллер, колишній президент Америки Барак Обама не був би обраним на свою посаду без проведення своєї кампанії у мережі [1]. Не зважаючи на те, погоджується хтось з цією думкою чи ні, важко заперечувати, що Інтернет змінив весь політичний простір, визначаючи як сьогодні розглядається, досліджується та обговорюється політика.

Згідно з даними Pew Research Centre, 40% дорослих користувачів Інтернету використовують всесвітню мережу для пошуку інформації про активність та витрати уряду; 75% з них використовують соціальні мережі, відео-ресурси,

електронну пошту чи текстові повідомлення для того, щоб постійно отримувати сповіщення про його роботу [2].

Отже, що саме змінилось у політичному просторі завдяки Інтернету?

1. Інтернет відкрив нові можливості для налагодження діалогу між виборцями і політиками. Останні можуть більш ефективно здійснювати передвиборчу агітацію за допомогою мережі, безпосередньо звертаючись до цільової аудиторії. У Білому Домі використовують такі медіа ресурси, як Твіттер, Фейсбук, Ютьюб, Реддіт для проведення публічного діалогу. Зокрема, під час правління Обами, через Твіттер було організовано сервіс «онлайн ратуша», щоб президент міг оперативно відповідати на запитання громадян [3].

2. Останні новини, статистичні дані та їх аналіз доступні 24/7. Впродовж останнього десятиліття процес отримання новин змінив свій формат на цілодобовий. Це означає, що ЗМІ завантажують та аналізують політичні новини з надзвичайно високою швидкістю. Громадяни, які мають бажання миттєво отримувати нову інформацію, можуть без перешкод це зробити.

3. Інформація про кандидатів отримується у один клік. Перевіряти надані факти тепер значно легше, використовуючи пошукові системи. Наприклад, Гугл у 2008 р. оприлюднив інформацію про те, що під час проведення між кандидатами політичних дебатів кількість пошукових запитів у межах країни суттєво зростає [4]. Під час дебатів доречно використовувати й спеціальні сервіси цих систем, на кшталт Google Election Toolkit, Bing's Campaign Landscape, Yahoo Labs тощо.

4. Публічних платформ для висловлення своєї думки стало більше, ніж будь-коли. Політичні дискусії також суттєво змінились завдяки Інтернету, адже можливість висловитись та бути почутим тепер є в кожного. Сьогодні будь-хто може створити блог, залишити коментар чи взагалі бути учасником дискусії через відповідний форум, тобто за допомогою мережі знайти ще більшу аудиторію.

5. Активне використання онлайн-відеосервісів. Доступні веб-камери, аудіо редактори та сервіси розповсюдження відео (Ютьюб), дають можливість створювати власні відео та завантажувати їх на великий сервер. Політики також використовують ці сервіси, наприклад для розповсюдження відео питання-відповідь (Q&A) чи онлайн-трансляцій дебатів. Станом на липень 2012 року, канал Барака Обами мав більше 200 мільйонів переглядів [5].

Як бачимо, вплив інтернету з часом лише збільшується, що сприяє покращенню загального розуміння політики, зростанню значення думки «простої людини» та швидкому розповсюдженню важливої інформації. З одного боку, всевітня мережа є передовим засобом об'єднання громадян та заохочення їх до активної участі у політичному житті. З іншого ж, Інтернет може ще більше поляризувати виборців, що є прихильниками різних точок зору чи політичних позицій. Отже, як для виборців, так і для кандидатів, всевітня мережа стала інструментом політичного впливу, ігнорувати який неможливо.

Список використаних джерел:

1. Блоги Нью-Йорк Таймс [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bits.blogs.nytimes.com/2008/11/07/how-obamas-internet-campaign-changed-politics/?_r=0. – Як Інтернет кампанія Обама змінила політику – (Дата звернення: 07.05.17).
2. Дослідницький центр Pew [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pewinternet.org/2009/04/15/the-internets-role-in-campaign-2008/>. – Роль Інтернету у виборах 2008 р. – (Дата звернення: 07.05.17).
3. «Онлайн ратуша» Білого Дому [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://askobama.twitter.com>. – (Дата звернення: 07.05.17).
4. The Economist [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2016/03/election-forecasting>. – Наскільки корисний пошук у Google при прогнозуванні результатів виборів. – (Дата звернення: 07.05.17).
5. The Guardian [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2012/jul/24/obama-youtube-milestone-online-videos>. – Обама проходить чергову точку Ютьюб, в той час як онлайн-відео змінюють процес проведення кампаній. – (Дата звернення: 08.05.17)

Куровська Г. В.
(м. Київ, Україна)
solem675@gmail.com

ДИНАМІКА ПОСТЛЕНІНСЬКИХ РЕЖИМІВ У ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Радянський союз, як державне утворення, що характеризувалось тоталітарним політичним режимом, припинив своє існування у 1991 році. Із падінням радянського «левіафану» вивільнилося 15 нових суб'єктів геополітики, 15 нових незалежних держав. На основі політичної та адміністративної системи республік мали утворитись нові політичні режими. Спільним для них стало походження із системи державного управління тоталітарного режиму: централізованість влади, наявність комуністичної партії як партії гегемона у парламентах, перебування значної частини підприємств у державній власності та бюрократизованість владної структури. Кризові явища в економіці та механізмі управління (що саме призвели до краху радянської системи) спричинили необхідність змін. Новостворені країни мусли зіткнутись із проблемою комплексної зміни інститутів суспільства: економічного, адміністративного та політичного. Особливість цих перетворень у пострадянських суспільства полягала у одномоментності цих перетворень та доволі короткому періоду часу, за який ці перетворення мали бути здійсненими. Клаус Оффе називає «дилемою одномоментності» необхідність комплексної перебудови усіх інститутів суспільства одночасно, покрокова ж зміна цих

галузей, яка є більш швидким та більш доступним шляхом, з великою ймовірністю може спричинити кризові явища в таких суспільствах [1]. З метою економічної інтеграції і збереження сталих економічних зв'язків (економічного простору) було сформовано СНД [2]. Хоч нові незалежні держави і обрали дещо різні вектори розвитку (курс на європеїзацію країн Балтії, нейтралітет (Туркменістан), зближення з СНД тощо), внутрішньо, нові національні держави мали спільний бекграунд, що проявлявся у спадку планової економіки та тоталітарного режиму правління.

Варто зазначити, що комуністичного минулого, також прагнули позбутися держави Східного блоку (Болгарія, Румунія, Угорщина). Проте якщо дані демократизацію даних країн відносять до третьої хвилі демократизації за С. Хантінгтоном [3], то процеси, що відбувались у державах колишнього – до періоду її затухання. За О. Фісуном [4] вибудова нового політичного режиму через демократизацію проходила за інверсійною логікою розвитку. Якщо у інших країнах третьої хвилі (Західна Європа, Латинська Америка) процесу демократизації передувала раціональна бюрократизація побудова національної держави, то у випадку пострадянського простору усе вийшло навпаки: демократизація та маркетизація відбувалась за відсутності підґрунтя національної держави та становлення раціональної бюрократизації. Саме з цих причин натомість повноцінним демократіям утворилась низка неопатримоніальних режимів.

Неопатримоніальні режими характеризуються централізацією влади, управлінням державою – як приватним володінням певних груп, значною роллю особистих (родинних, етнічних) зв'язків у системі державного управління, наявністю клієнтарно-патронажних мереж. Патримоніальні відносини являють собою крайню форму вияву клієнтелізму [6].

Так, країнами демократичної консолідації стали лише Латвія, Естонія та Литва, Казахстан, Азербайджан, Туркменістан – державами з султаністським неопатримоніалізмом, Україна, Молдова, Вірменія – з олігархічним неопатримоніалізмом, Грузія Росія та Білорусь – бюрократичним неопатримоніалізмом [4].

Явище «кольорових революцій» на пострадянському просторі – є явищем розпаду неопатримоніального режиму, переважно, неопатримоніальної структури. Вони є наближеними до неопатримоніальних революцій у країнах Третього світу, за критерієм скидання однієї клієнтарно-патронажної мережі на чолі з її лідером з метою зміни її на іншу [4].

Отже, у значній частині держав колишнього СРСР через низку умов, що перешкождали повноцінній демократизації політичних режимів, утворилась неопатримоніальна форма правління для якої характерне обмеження демократії та узурпація влади групою осіб. Відмова від неопатримоніальної форми організації, спираючись на досвід західних країн кінця ХІХ – поч. ХХ. ст, можливий за умови бюрократичної реорганізації таких держав [5] проте з урахуванням поточної кон'юнктури економічних, політичних, адміністративних інститутів, а також, міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Гельман В. Я. Из огня да в полымя? (Динамика постсоветских режимов в сравнительной перспективе) / В. Я. Гельман. // Полис. Политические исследования. – 2007. – №2. – С. 81–108.
2. Пивовар, Е. И. Постсоветское пространство: альтернативы интеграции : исторический очерк / Е. И. Пивовар. – СПб. : Алетейя, 2008. – 317 с.
3. Хантингтон С. ТРЕТЬЯ ВОЛНА Демократизация в конце XX века / С. Хантингтон. – М: РОССПЭН, 2003. – 365 с.
4. Фисун А. А. Постсоветские неопатримониальные режимы / А. А. Фисун. // Отечественные записки. – 2007. – №6. – С. 8–28.
5. Фисун А. А. К переосмыслению постсоветской политики: неопатримониальная интерпретация – Политическая концептология № 4, 2010 г.
6. Кутуев П. В. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм / П. В. Кутуев. – Київ: Сталь, 2005. – 500 с.

Болдарева Д. А.

(м. Київ, Україна)

boldarevad@gmail.com

Лещенко М. О.

(м. Київ, Україна)

mashaleshchenko22@gmail.com

МЕРЕЖЕВА КУЛЬТУРА І КОНСТРУЮВАННЯ НОВИХ СПОСОБІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

З кожним роком людство все більше розвиває та освоює комп'ютерні технології. Разом з ними розширюються і межі віртуальної реальності – продукта інформаційно-комп'ютерної революції, що створює поле кіберпростору, котре вже сьогодні представляє конкуренцію реальному соціальному простору.

Віртуалізація суспільства є яскравою характеристикою його глобалізації. Це новий тип мережі взаємодій, що покриває кожен точку планети, забезпечуючи безперервну та швидку комунікацію з будь-ким та доступ до будь-чого.

Перехід до віртуального життєвого простору відбувається за участі трьох рівнів буття людини. На макрорівні – це соціальна реальність, на мезорівні – площина соціальних спільнот людей та міжособистісної комунікації, на мікрорівні – власне життєсвіт конкретної особи.

Рівень міжособистісних взаємодій трансформується у широку мережеву структуру, де переважають непрямі способи взаємовпливу людей, що базуються на феномені довіри до віртуального образу.

Систему багаторівневого соціального простору намагалися сконструювати теоретики Франкфуртської школи. За основу було взято множинність копій

образів реальних об'єктів, що відтворюються у нелокалізованій соціальній взаємодії.

Нова сфера соціальних взаємодій базується на відтворенні образів і моделей міжсуб'єктної взаємодії.

Постструктуралісти представляють соціальну реальність як текст, що допомагає сформувати уявлення про віртуалізацію у вигляді процесу для якого є характерним заміщення реальних об'єктів смисловими симуляціями. Сама ж віртуальна реальність є «текстом», що розчинений у специфічному мовному середовищі.

Представники постіндустріальної парадигми розглядають віртуальну реальність у контексті культури візуальних взаємодій за допомогою якої можлива «втеча» від матеріальних основ у постмодерному суспільстві.

Нова система комунікації формує специфічну культуру інформаційного простору, де, як і у культурі реального простору, є потреба у засвоєнні культурних норм та адаптації людини до співіснування у інформаційному суспільстві.

Чи віртуальна комунікація являє собою симуляцію соціальних зв'язків або є новим універсальним проявом взаємодії у глобалізованому постмодерному суспільстві?

Важко заперечувати, що з появою нових інформаційно-комп'ютерних технологій світ почав змінюватися, відбулась трансформація людського світосприйняття. Якщо ще десять років тому спілкування online здавалось неможливим, то зараз важко уявити свій день без цього. На сьогоднішній день інтернет набув такого поширення і розвитку, що став найпотужнішим різновидом комунікації, а також засобом впливу на людську свідомість, дії і взагалі життя.

Під впливом соціальних мереж та інтернет-спілкування реальне життя доповнюється, та в деякій мірі витісняється віртуальним, відбувається заміна матеріального середовища екранним. Така зміна відбувається не тільки стосовно комунікації, основні види діяльності такі як: купівля товарів та послуг, зберігання даних переходять в електронний формат. Подібна віртуалізація сучасного життя формує нову світоглядну культуру, та новий тип взаємодії між індивідами, разом з цим формується новий тип буття, поведінки, спілкування, мислення та інтересів особистості.

Цей феномен віртуалізації життя має як позитивні наслідки, так і негативні. З одного боку така тенденція переходу життя в електронний вимір призводить до знецінення наявних соціальних інститутів, нехтування змістом, цілями та функціями сталих норм в суспільстві. Відбувається імітування образів життя, які часто не збігаються з реальною дійсністю. В результаті маємо симуляцію повсякденності насичену ілюзіями.

З іншого боку, швидкий та простий доступ до будь-якої інформації, зручний спосіб спілкування з особами, які проживають в іншій країні, можливість заробітку завдяки новим нестандартним видам праці, а також можливість мати доступ до усіх сфер життя не витрачаючи багато часу та грошей.

Отже, як результат віртуалізації маємо комп'ютеризацію усіх сфер життєдіяльності, розповсюдженість неформальних відносин, наповненість

соціальної реальності неіснуючими образами, уявними взаємовідносинами та віртуальним спілкуванням, але в той же час ми живемо в інформаційно-мережеву епоху, яка надає можливість використовувати переваги віртуалізації на користь людства, допомагає спрощувати життя, таким чином даючи можливість удосконалити життя цілих цивілізацій.

Лоянич Н. І.
(м. Київ, Україна)
a.s17@yandex.ua

«ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬСТВОМ»

Популізм як політичне явище сформувався дуже давно. На сьогодні, даний термін піддається багатогранному визначенню, породжуючи багаточисленні дискусії і неабияку концептуальну плутанину. Популізм є певною ідеологією, деяким образом думки, яка весь час відтворюється в різноманітних історичних чи географічних умовах, як тільки до цього підштовхує специфіка соціальної ситуації в тих общинах, в яких середовище соціального посередництва відсутнє або занадто слабе. Або ж даний термін потрібно розглядати з точки зору політичної психології, як негативне явище. Популізм описується і як патологія політичного процесу, і як стиль публічної політики, і як синдром масової демократії, і як особлива доктрина. Але перш за все, популізм спрямований на «народ», в незалежності від того, що розуміється під «народом» [1].

Що ж таке «народ»? В популістському політичному красномовстві, цей термін виявляється фатальним образом двозначності. Народом можна назвати як все населення країни, так і окрему його групу. Можна назвати народом лише тих індивідів, які належать до певної нації чи культури (виключивши всіх інших). Якщо слово «народ» означає общину крові, культури та раси, популізм легко перетворюється в расизм. Популізм є породженням антагоністичної дихотомії, неминуче закладений в категорії «народ – еліта» [2].

Сама по собі констатація соціальних протиріч між «елітою» та «народом» не дозволяє зрозуміти гетерогенну природу останнього в політиці популізму. Особливість популізму в тому, що його дискурси можуть виникати в будь-якій точці соціально-інституціональної структури [3, ст. 44]. Популістичний дискурс зароджується при протиставленні колективних інтересів, ідентифікованих як «народні», інтересам панівної еліти, чії дії або бездіяльність антагоністичні «народу». Популізм виникає при невиконанні елітою своїх специфічних обов'язків перед суспільством [3, ст. 120].

Політична логіка дій еліти в тому, щоб представити таке невиконання як виконання. Одним з механізмів досягнення цієї мети є задоволення потреб різних соціальних груп в індивідуальному порядку (наприклад, широке

розповсюдження в ЗМІ відкриття нової лікарні при незадовільному стані в сфері медицини загалом). Там, де влада успішно використовує даний механізм, їй вдається попереджувати виникнення соціальних антагонізмів, нав'язуючи суспільній думці «логіку різноманіття» [3, ст. 36–37].

Для того, щоб ефективно впливати на свідомість, влада повинна орієнтуватися на зв'язок з спільнотою, вивчаючи її основні потреби. Тобто, популізм як засіб спрямований на здійснення духовно-психологічного та ідеологічного впливу на громадську свідомість, нав'язуючи потрібні ідеї, цінності, а також цілеспрямовано впливати на суспільну думку та як наслідок, спрямувати її у потрібному напрямі.

Важливо зауважити, що методи маніпуляції на сьогоднішній день, вражають своєю різноманітністю та масштабністю. Але найчастіше використовуються такі як: спотворені факти; розповсюдження соціальних міфів, обману, наклепів; селекційне надання інформації та її своєрідне трактування. Часто використовують завуальовану інформацію, так звану «напівправду», представляють конкурентів у невігідному світлі.

Щоб приховано нав'язувати і впроваджувати в психіку людей цілі та установки, потрібно мати неабияку майстерність маніпулятора. Згадавши історію, можна помітити, що такі видатні постаті як Адольф Гітлер, Сільвіо Берлусконі, Ким Чен Ин, а також Жан-Марі Ле Пен вдало використовували популістські лозунги. Політична маніпуляція найчастіше реалізується за рахунок ЗМІ, особливо яскраво це виражається під час виборів чи референдумів. Вони у свою чергу формують уніфіковані й навмисно спрощені, в громадській свідомості уявлення про життя, які залишаються на теоретичному рівні. Маніпулятивний вплив популізму на маси використовується у ролі штучно створених та нав'язаних суспільству іміджів, мовних штампів, певних стереотипів поведінки, попередньо підготовлених відповідей на ті запитання, що найбільше турбують людей та виникають постійно, вони націлені здебільшого на утопізм, неологізм та уніфікацію.

Вплив на індивідуальну та громадську думку формує потрібну маніпуляторну поведінку певного індивіда чи окремої громади. Завдяки даному методу політична активність мас використовується задля задоволення інтересів політиків або ж взагалі нейтралізується. Маніпулювання суспільною думкою за допомогою використання популізму, досить поширене явище у світі, особливо в умовах інформаційного суспільства. Тому таку маніпуляцію можливо розглядати як психологічний вплив, філігранне виконання якого призведе до збудження в людини намірів, які співпадають з актуальними бажаннями.

Отже, популізм – це свого роду маніпулятивна технологія, яка застосовується під час безпосереднього контакту з ціллю вплинути на свідомість суспільства, для досягнення бажаних результатів в процесі боротьби за владу та її реалізації. Він опирається на максимальне застосування політичних ідей для впливу над суспільним судженням через демагогічне фразерство, харизматичність лідера, ідеали та цінності, які є фундаментом ідеології популістів. Він заснований на маніпулюванні вірою людей, яким обіцяли швидке вирішення суспільних проблем; маніпулюванні громадською свідомістю, зневагою людської

особистості; переорієнтацією гніву суспільства на інші інститути влади, політичні еліти, які не задовольнили інтереси мас; використання обіцянок, на які не вистачає ресурсів для їхнього здійснення.

Список використаних джерел:

1. Berlin, Isaiah, Richard Hofstadter, and D. MacRae. 1968. To define populism. *Government and Opposition* 3.
2. Mudde, Cas. 2004. *The Populist Zeitgeist*. *Government and Opposition*.
3. Laclau, Ernesto. 2005. *Populism: What's in a Name?* In *Populism and the Mirror of Democracy*, edited by F. Panizza. London, New York: Verso.

Мігалуш А. О.
(м. Київ, Україна)
mignastyia@ukr.net

РОЛЬ ВІРТУАЛЬНИХ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР В РОЗВИТКУ К-СУСПІЛЬСТВА

За сучасних умов динамічного розвитку інформаційних технологій та віртуальних систем комунікації людство здійснює поступовий перехід до Knowledge society або ж К-суспільства. «Знання та інформація стають рушійною силою економічного зростання та соціальних змін, що безпосередньо впливають на суспільний прогрес, виступають специфічною універсальною культурою, смисловою і ціннісною конструкцією інформаційного суспільства» [1, с. 96]. Інформація стає найбільш вагомим ресурсом який можна зробити навіть зброєю в війні з іншими країнами (війни нового (четвертого) покоління (4GW – The 4th Generation War)), або ж основою для просування в політиці (використання Big Data для вибудовування правильної агітаційної стратегії для Д. Трампа).

Вагому роль в сучасному інформаційному суспільстві звичайно ж відіграють соціальні мережі. За допомогою віртуальної системи на сьогодні можна поширити інформацію, продати товар, підвищити популярність свого продукту, віднайти свою аудиторію не лише для обміну інформацією, а й для надання послуг, зібрати кошти на допомогу потребуючим (краудфандинг), створити платформу для потенційних донорів, здійснювати політичний тиск. Так за допомогою системи друзів он-лайн були підняті маси на мітинги «проти іспанського прем'єр-міністра Хосе Марії Азнара у 2004 р., багатотисячний марш проти марксистського партизанського руху FARC у Боготі (Колумбія), заворушення після парламентських виборів у Молдові у 2009 р., зелена революція в Ірані у 2009 р., події «арабської весни», демонстрація на Болотній площі в Москві та акція «Окупуй Уолл-Стріт» [2, с. 87].

Крім того соціальні мережі сприяють використанню потенціалу маси для вирішення багатьох питань шляхом краудсорсингу («від англійських слів

«crowd» – натовп і «sourcing» – використання ресурсів, і означає передачу певних виробничих функцій невизначеному колу осіб, і не передбачає укладання трудового договору» [3]). В Ісландії за допомогою соціальних мереж було розроблено новий проект Конституції країни. В грудні 2012 року організація 350.org закликала до проведення екологічних демонстрацій з використанням числа 350 і до цього проекту долучилися 180 країн та було проведено понад 5200 демонстрацій. Організація Internet Response League розробила проект по залученню гравців онлайн-ігор до оцінки наслідків надзвичайних ситуацій та розробки підходів до їх уникнення. З використанням краудсорсингу забезпечується збір ресурсів для НДО, що діють на волонтерських засадах через мережу Sparked (<http://www.sparked.com/ask>). Цікавим є й проект з перекладу відео, книжок, ігор, програм в межах Notabenoïd. Отже, соціальні мережі стають платформою для багатьох проектів до яких можна залучити тисячі людей з усіх куточків світу. Найактивніше розвиваються звичайно ж Р-мережі (peer-to-peer, «рівний-рівному») де люди можуть обмінятися будь-якими знаннями і знайти все необхідне в різних куточках світу. Крім того, за допомогою віртуальних мережевих структур (е-соцмереж) людина може розширити свій соціальний капітал виходячи навіть за межі рідної країни. Відсутність візуального контакту з співрозмовниками знімає психологічні бар'єри і дає можливість розкрити себе іншим. Також соціальні мережі дають можливість зняти психологічне напруження, висловити все, що турбує. В мережі людина може реалізувати свій творчий потенціал не напружуючись, а граючись, з цікавістю і без примусу, а інколи навіть й анонімно.

Також Інтернет на сьогодні надає можливість зберігати великі обсяги інформації, які вже просто не можуть вміщатися в формат звичайних бібліотек. Адже книжок, наукових журналів, монографій, підручників стає все більше і більше, а вмістити їх на обмеженій площі в архівах просто стає неможливим. Внаслідок «бунту учених» та ідеям американського фізика П. Гінспарга та угорського вченого С. Харнада було здійснено зрушення в бік електронної архівації досліджень та розміщення їх в вільному доступі не лише для науковців, а й для інших шукачів знань. Але з іншого боку саме Інтернет породжує багато неправдивої інформації, розмножує однотипні данні та призводить до зазіхань на авторські права, піратство, а головне перетворює науку на комерцію.

В умовах стрімкої глобалізації та інформатизації суспільства віртуальні мережеві структури можуть сприяти ефективному використанню інформаційних ресурсів але можуть нести з собою й загрози. Віртуальне суспільство, поки ще не захищене і не містить реальних норм та правил тим воно і приваблює людей але в такій свободі не варто забувати про цінності та моральність. Варто пам'ятати, що знання та інформацію варто використовувати на благо людства.

Список використаних джерел:

1. Савченко С. В. Теоретико-методологічні засади інформаційного суспільства/ С. В. Савченко// Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 3. – С. 96–102.
2. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства: [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.]. – К.: НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2013. – 220 с.
3. Митева Ц. Краудсорсинг в бізнесі: колективний розум спешит на допомогу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kontur.ru/articles/415>

Міщенко Б. М.

ДЕРЖАВА, МОДЕРН ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Важливого значення в розвитку України набуває досвід євроінтеграції країн Центрально-Східної Європи, а саме Республіки Польщі, яка, окрім географічної та історичної близькості з Україною, виступає важливим економічним партнером та локомотивом європейського руху нашої держави [1]. Науковий аналіз процесу інтеграції Польщі до ЄС має вагомий значення для розробки і реалізації стратегії зовнішньої та внутрішньої політики України на сучасному етапі, дозволяє сформулювати практичні рекомендації для нашої країни на шляху до Європейських структур.

28 серпня 1991 р. три європейські держави – Республіка Франція, Федеративна Республіка Німеччина та Республіка Польща підписали спільну декларацію про співпрацю. Держави засновниці Євросоюзу – Франція та Німеччина сподівались, що залучення Польщі до такої трьохсторонньої співпраці сприятиме і включенню її до загальноєвропейської спільноти. Серед ініціатив трьохсторонньої взаємодії варто відзначити адаптацію польської економіки та юридичної системи як країни-кандидати на вступ до ЄС, завдяки численним франко-німецьким зв'язкам в галузі сільського господарства, навколишнього середовища, транспорту та внутрішніх справ [2].

Велику увагу військовій співпраці приділяли Держави-учасниці «Веймарського трикутника»: збори експертів, організація щорічних військових семінарів, а після вступу Польщі до НАТО основна увага приділялася узгодженню позицій з європейської політики, безпеки та оборони. Загалом, можна сказати, що участь Польщі у «Веймарському трикутнику», а саме тісна співпраця із Францією та Німеччиною сприяли вдалій інтеграції до НАТО та ЄС. Польща, окрім цього, приєднання до Північноатлантичного альянсу вважала важливим кроком на шляху до членства в ЄС. 12 березня 1999 року Польща стала повноцінним членом НАТО. Республіка Польщі в даний час є прикладом країни, де ефективні економічні та соціально-політичні реформи призвели до значного економічного зростання та політичної стабільності, а

також збільшення невинного державного авторитету і політичної ваги в світі. Протягом останніх 20 років Польщі вдалося здійснити багато перетворень, які допомогли країні стати однією з найбільш стабільних і передбачуваних в Європі.

Сучасне розуміння держави пов'язане з переходом від державоцентризму до «людиноцентризму», запровадженням ідеології лужіння держави своїм громадянам. Виходячи з цього держава як суспільний інститут покликана прогнозувати та вирішувати суспільні проблеми, і, по можливості, запобігати їх виникненню, ефективно служити громадянам, забезпечувати вироблення і реалізацію стратегії суспільного розвитку [3].

Для України економічна привабливість ЄС полягає, насамперед, у змозі приєднатися до високої культури дієвого ринкового господарювання піднести на відповідний рівень власну економіку.

Багато країн світу, у тому числі Китай, Японія, США, Індія, Бразилія намагаються завоювати Європейський ринок, тому що він є одним з найбільш платоспроможних та новітніх. Показник інноваційності виробництва в ЄС становить більше 75 %. Євросоюз являє собою територію високоефективної іноваційної економіки. У середньому показник ВВП на душу населення в Єврозоні майже у 8 разів більший ніж в Україні. Крім того, євроінтеграція для України – це поштовх для осучаснення економіки, подолання технологічної відсталості, збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій і інноваційних технологій, зростання кількості робочих місць, підвищення конкурентоспроможності національних виробників, вихід на світові ринки збуту, передусім на ринок ЄС.

Отже, можемо зробити для України, аналізуючи досвід Республіки Польща, наступні рекомендації : – розпочати найближчим часом підготовку висококваліфікованих фахівців з адаптації законодавства України до законодавства ЄС; – врахувати жорстку та дієву тактику ведення переговорів Польщі, та не очікувати перших кроків з боку структур ЄС; – провести реформи, що дозволять наблизитись до Копенгагенських критеріїв, особливо в економічній, судовій та соціальній сферах; – вдосконалити вже існуючі механізми інституційного забезпечення європейської інтеграції а, можливо, творити вищий Координаційний орган, на кшталт польського Комітету європейської інтеграції; – українському керівництву варто налагодити тісніші контакти всередині самого інтеграційного утворення, співпрацю з окремими країнами-членами ЄС, яскравим прикладом такої плідної співпраці Польщі було об'єднання – «Веймарський трикутник» [4]. Важливість курсу євроінтеграції для України у світлі динаміки міжнародних відносин зумовлює потребу подальших досліджень специфіки євро інтеграційного процесу Польщі та інших країн Центрально-Східної Європи.

Список використаних джерел:

1. Рябінін Є. В. Європейський Союз – сутність, роль та українські перспективи: навч. посіб. / Є. В. Рябінін. – Маріуполь : Юго-Восток, 2011. – 125 с.

2. Горенко О. Європейська соціальна модель і європейські перспективи України / О. Горенко // Віче. – 2009. – № 20. – С. 8–10.

3. Шульц С. Л. Інноваційний вектор євроінтеграції України: проблеми та перспективи / С. Л. Шульц, О. М. Луцків // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 3. – С. 157–165.

4. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. – Київ: НАДУ, 2013. – 120 с.

Міщенко К. Ю.
(м. Київ, Україна)
mikate.ua@gmail.com

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК РУШІЙНА СИЛА МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ

Засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють важливу роль у формуванні суспільної свідомості в сучасному суспільстві, а, відповідно, і в конструюванні соціальної реальності. Зміна інформаційного простору, в свою чергу, веде до формування єдиного глобального медіасередовища і штучно створеної соціальної реальності. Важливу роль в цьому процесі відіграють методи маніпулятивного впливу.

Засоби масової інформації відривають людину від реального світу і інших людей, обмежують її коло спілкування, в значній мірі впливаючи на теми і предмети, за якими ведеться спілкування. ЗМІ намагається замінити спілкування з живими людьми спілкуванням з повністю контрольованими віртуальними «знаменитостями», ведучими різних шоу, персонажами серіалів і фільмів, акторами та журналістами.

В умовах трансформації деяких державних інститутів, вплив держави на інформаційний простір відіграє виняткову роль в сучасному постіндустріальному суспільстві. Слід зауважити, що інформація сама по собі є одним з інструментів управління суспільством, а тому не може бути повністю доступна для соціуму. Філогенетично розвиток мас-медіа справив величезний вплив на ефективність використання інформації та удосконалення технологій управління суспільною свідомістю [1].

Маніпуляція є рядом взаємопов'язаних методів, в яких здійснюється управління шляхом створення ілюзій та умов для контролювання поведінки. Така тактика може включати в себе використання логічних помилок, психологічних маніпуляцій, прямий обман, риторичні та пропагандистські прийоми, і часто пов'язана з придушенням інформації або точок зору, витісняючи їх, індукуючи інших людей або груп людей, для зупинення прослуховування певних аргументів, або просто відволікання уваги іншим. Кінцевою метою таких маніпуляцій є здобуття влади над суспільством,

здатності керувати ним і підпорядковувати його. Так поняття «маніпуляція» у політології 50-70-их років 20-го століття активно використовувалось одночасно обидвома головними противниками в «холодній війні». Література тих часів зосереджувалася на «розвінчанні маніпулятивної суті буржуазних (імперіалістичних) ЗМІ», в той час як США звинувачували СРСР і КНР в «промиванні мізків» взятим у полон американцям в роки Корейської і В'єтнамської воєн.

Проблему маніпуляцій масами було досліджено багатьма вченими, кожен з яких розглядав обговорюваний предмет під різним кутом зору, і кожен з них звертав більшу увагу на ті чи інші методи та прийоми. Так С. Г. Кара-Мурза акцентує увагу на фабрикації фактів, маніпулятивній семантиці, спрощенні і стереотипізації, а Е.Л. Доценко пропонує на розгляд такі прийоми, як підтасовування фактів або зсув по семантичному полю поняття. А ось Л.П. Грімак зазначає, що з усіх засобів масової інформації, саме телебачення виступає в якості найефективнішого засобу формування гіпнотичної пасивності глядача, яке сприяє міцному закріпленню створюваних психологічних установок.

На сьогоднішній день у практиці багатьох мас-медіа широко впроваджуються методи підсвідомого впливу. Застосовують ці методи шляхом формування стереотипних уявлень до тих чи інших подій через впровадження їх у потік новин, згодом викликаючи або негативну, або позитивну реакцію цільової аудиторії на конкретну подію в масовій свідомості. Такими методами засоби масової інформації привчають людину мислити стереотипами, при цьому знижуючи інтелектуальний рівень аудиторії.

Таким чином, із розвитком мас-медіа, прийоми маніпуляційних технік все частіше можна зустріти, здавалося б, у звичних для людини речах: телевізійних програмах, статтях газет та журналів, рекламі, тощо. Так слід дійти висновку, що маніпуляційні техніки вже багато років вживаються у політиці певних країн, через основний чинник впливу – ЗМІ. Стрімкий розвиток методів маніпуляції суспільної свідомості спричинений детальним дослідженням маніпуляційних технік вченими, дав змогу визначити безліч методів та тактик маніпуляцій, які на даний час в основному використовуються засобами масової інформації. І тепер перед людством постане питання шляхів захисту від методів маніпуляцій та пропаганди.

Список використаних джерел:

1. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием: [публицистика] / Сергей Григорьевич Кара-Мурза. – М.: «Алгоритм», 2000. – 864 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ПОРОГОВОЇ МОДЕЛІ ГРАНОВЕТТЕРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Колективну поведінку можна визначити як відносно стихійну та неорганізовану поведінку людей, які реагують на невизначену чи загрозову ситуацію [1, с. 3–4]. Носіями колективної поведінки є натовп та маса. Дж. Лофланд дає чітке визначення поняттям «натовп» та «маса». Натовп – це відносно велика кількість людей, які знаходяться в безпосередній близькості один від одного [2]. Маса – це сукупність людей, яких хвилює одна і та ж тема, але вони не знаходяться в безпосередній близькості один від одного [2]. Таким чином, колективна поведінка може проявлятися як на рівні натовпу, так і на рівні маси.

Враховуючи такі особливості колективної поведінки як стихійність та неорганізованість виникає запитання: яким чином можна пояснити та спрогнозувати колективну поведінку? Відповіддю на це запитання можуть стати математичні моделі, спрямовані на вивчення колективної поведінки. Можна виокремити два типи математичних моделей колективної поведінки: 1) моделі команд (спільне адаптивне прийняття рішень групами людей на основі інформації про невизначені фактори); 2) моделі конформної порогової поведінки (прийняття агентами рішень в залежності від того, яка частка або кількість агентів з їх оточення вже прийняла відповідне рішення) [3, с. 5]. Нижче буде розглядатися саме порогова модель Грановеттера яка відноситься до категорії моделей конформної порогової поведінки. Вона представлена у роботі М. Грановеттера «Порогові моделі колективної поведінки» і передбачає, що індивіди (агенти) здійснюють вибір: вчиняти ту чи іншу дію чи ні. Грановеттер виходить із того, що кожен індивід діє раціонально, зважаючи всі за і проти свого вибору, але разом з тим зазнаючи соціального тиску з боку інших агентів. Ще одна особливість моделі – це те, що вибір здійснюється агентами одночасно і незалежно один від одного.

Для характеристики рівня вразливості індивіда до тиску інших агентів Грановеттер вводить поняття порогу. Поріг вказує на те, яка частка агентів необхідна для того, щоб індивід прийняв рішення про необхідність здійснення дії. Значення порогу змінюється від 0% до 100%. 0% – це значення порогу, яке характеризує схильність агента до здійснення дії навіть тоді, коли ніхто її не вчиняє. Для такого індивіда дія є самоціллю і є сама по собі цінною. Це індивід, який першим і розпочне дію. Якщо індивід має поріг 100%, то це вказує на те, що він за жодних умов не приєднається до інших агентів і не буде вчиняти дію. Таким чином, логіка вибору агента щодо того, діяти, чи ні наступна. Якщо частка діючих індивідів дорівнює чи вища за поріг цього агента, він діє. Якщо ж частка діючих індивідів нижча за поріг агента, він не діє. Грановеттер наводить приклад зі 100 агентами, кожен з яких має свій унікальний поріг. Значення їхніх порогів коливаються від 0% до 99%. Першим дію розпочне індивід з порогом 0%, до нього приєднається індивід з порогом

1%, потім до цих двох приєднається агент з порогом 2%. Цей процес триватиме доти, доки не приєднається останній агент з пороговим значенням 99%. Математично це можна зобразити наступною формулою:

$$r(t+1)=F[r(t)],$$

де $r(t)$ – частка осіб, які приєдналися до певної дії за певний проміжок часу t ; $F[r(t)]$ – частка населення, яка має поріг, що є нижчим або дорівнює $r(t)$.

Таким чином, дана формула показує, що за період часу $(t+1)$ до дії приєднуються особи, які мають поріг, що нижчий або дорівнює $r(t)$. Також вищенаведена формула дозволяє розрахувати частку осіб, що приєднуються до певної дії за наступний період часу.

Охарактеризувавши модель, також варто звернути на сфери її застосування. Сам Грановеттер вважає, що її можна застосовувати в таких сферах:

- розповсюдження інновацій. Сюди також можна віднести моду;
- розповсюдження чуток та хвороб;
- страйки;
- голосування;
- здобуття освіти (рішення індивіда щодо того, вступати до ВНЗ чи ні залежить від того, яка частка осіб вступить до ВНЗ);
- буденні ситуації (рішення студента про те, чи піти на останню пару, чи ні залежить від того, яка частка студентів піде останню пару);
- міграція;
- експериментальна соціальна психологія (наприклад, експерименти, які стосуються дослідження конформності) [4, с. 1423–1424].

Таким чином, Грановеттер розробив досить просту та універсальну модель колективної поведінки. Але ця модель має свої обмеження. Так, вона не може дати чіткої відповіді на запитання, які фактори впливають на бажання індивіда діяти або не діяти. Вибір тих чи інших факторів залежить від того, що саме досліджується. Також порогова модель Грановеттера не приділяє уваги перебігу дії; вона лише дозволяє визначити, чи відбудеться дія, чи ні, яка частка осіб приєднається до цієї дії (якщо вона відбудеться) певний проміжок часу.

Список використаних джерел:

1. Дементьева И. Н. Теоретико-методологические подходы к изучению социального протеста в зарубежной и отечественной науке // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. – 2013. – № 4 (116). – С. 3–11.
2. Нейл Смелзер. Коллективное поведение и социальные движения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://scepsis.net/library/id_640.html
3. Бреер В. В., Новиков Д. А., Рогаткин А. Д. Управление толпой: математические модели порогового коллективного поведения. – М.: ЛЕНАНД, 2016. – 168 с.
4. Granovetter M. Threshold Models of Collective Behaviour//The American Journal of Sociology. – Vol. 83. – №6 (May, 1978). – PP. 1420–1443.

ПРО ДЕЯКІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОБУДОВИ ІДЕОЛОГЕМ

Серед фундаментальних історичних та соціальних теоретичних питань сьогодення ідеологічні належать до ключових. Вочевидь докладну відповідь на незручні питання ідеології не варто шукати на шляхах очевидності буденної свідомості та емпіричної наочності, тим паче популізму. Скажімо, подолання конфлікту поміж приписами неолібералізму, зміцненням мілітарно-репресивних сил і прагненням реалізації соціального проекту інноваційного і сталого суспільного розвитку, – завдання, вирішення якого потребує неабияких ідейних, наукових, теоретичних передумов і важелів. Розбудова демократичних інституцій, цифрової демократії та електронного врядування громадянського суспільства неможлива без самостійного, критичного, науково-теоретичного мислення у граничному суспільно-історичному масштабі у кожного свідомого громадянина. Тож без ідейної готовності, зацікавленого ставлення і компетентного підходу громадськості така демократизація ризикує лишитися нездійсненою. Ідеологічна грамотність передбачає критичність мислення в єдності із здатністю викривати соціально-економічні, політичні та ін. ідеологеми, розбирати спосіб їх утворення і поширення, розкривати популізм та апологетичну, консервувальну, гальмувальну дію ідейних стереотипів і штампів.

Кризові процеси та їх негативні соціальні наслідки, непередбачуваність та стрімкість історичних змін, дестабілізація і руйнування усталених норм і форм суспільного життя, загострення конфліктів та протистояння соціальних сил разом із дією інших впливових чинників активно продукує «безапеляційні критичні» погляди і «нешадно протестні» ідеї не лише на рівні масових стихійних настроїв і соціальної психології, але й концептуально оформлених утворень, які здаються атакувальними, але в дійсності виконують охоронну, закріплювальну роль. Це вельми своєрідне і парадоксальне ідеологічне явище, духовних продукт суперечливості та мінливості сучасної епохи, радикалістський пафос якого полягає у гострій критиці реального стану речей аж до вимоги «тотальної ліквідації», безжального скасування існуючої цивілізації як всуціль антигуманної, «репресивної», «патологічної» і т. ін. Під гаслом подолання деспотизму однобічностей та ідеологічного догматизму протилежних позицій в ході емансипації людства однаково відкидаються і вважаються за неприйнятні як буржуазний, так і антибуржуазний вектор соціального руху, як праві, так і ліві сили. Щоб розробити таку соціальну теорію, яка б могла дати науковий орієнтир у рішенні докорінних завдань і проблем нашої епохи, що неминуче висувуються сучасним інноваційним, науково-технічним, соціально-економічним розвитком; допомогла відшукати дійсні шляхи виходу з кризових ситуацій і суперечностей, що їх породжують; стати ідейним знаряддям соціальної активності, спрямованої дійсним суспільним розвитком, – необхідно розкрити ідеологічний механізм побудови

цих радикальних протестних концептів та показати їх коріння і функції у соціальному русі сьогодення.

Інструментарієм усвідомлення суспільних процесів у формі ідеологем радикального критицизму є перш за все абсолютизація феноменів індивідуальної і колективної буденної свідомості, а через них – закріплення видимості явищ, очевидних поверхових зв'язків соціальної реальності в уявленнях, які утримують людське мислення у межах наявності, зупиняють лише на формах прояву процесів без розуміння їх причин. Наприклад, в якості безумовних орієнтирів і джерел визвольного руху, соціальної активності чи дій людей беруться «субстанціалізована психічна енергія», «інстинктивно-безсвідоме», «нерозумна воля», «владолюбство» і т. п. неконтрольовані та непідвладні людині сили суб'єктивності.

Ідеологеми конструюються також на викриванні соціальності як «тотальної несвободи», адже функціонування індивідів в системі соціальних зв'язків, їх діяльність в структурі суспільного цілого вочевидь обертається деперсоналізацією, деградацією і втратою індивідуальності, знеособленням, що можливо здолати лише поза межами соціуму, через десоціалізацію. І ці уявлення набули популярності саме у наш час, коли гостро постала проблема консолідації цілей та масових організованих дій суспільних суб'єктів для вирішення завдань, якими наразі визначається хід історії.

Переконання у негуманності, техногенності та ворожості науки, її нездатності осягти людину і суспільні процеси, неспроможності розкрити історичні рушії та перспективу, поширюється саме тепер, коли наука здатна дати засоби і керівництво для соціальної дії та управління. Натомість культивуються ідеї абсурдності, нерозумності, безглуздості людського існування, які сковують чи послабляють всіляку цілеспрямовану, свідомо зорієнтовану соціальну дію, стримують суспільний рух.

Центральні, фундаментальні суспільно-історичні проблеми набувають у подібних «радикально критичних» ідеологічних концепціях з префіксом «анти-» чи «контр-» такої форми, яка активно приховує дійсні шляхи їх теоретичного і практичного розв'язання, заводить свідомість у глухий кут, безвихідь, тупик, чим готує прорив деформованої руйнівної активності під тиском сліпого гніву, збурення, бунту, тобто провокує соціальний вибух замість розвитку. Коли войовниче заперечення не знає міри, то воно діє таким чином, що те, що є неприйнятним і наче підлягає тотальній негації – наявні форми науково-технічного прогресу, цивілізації, культури, соціальності тощо, – лише ідеологічно маскується і закріплюється, тобто така нищівна критика «працює» як найефективніша апологетика.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОПУЛІЗМУ І ПОСТПРАВДИ ЯК ЗАГРОЗА ДЕМОКРАТІЇ

За останні роки в деяких найбільш стабільних демократичних державах світу почали з'являтися помітні тенденції до популістських політичних рухів і лідерів. Вибори президента Трампа в Сполучених Штатах і голосування Сполученого Королівства за вихід з Європейського союзу (Brexit) були розтлумачені як популістська реакція проти усталених політичних еліт та інститутів, які їх підтримують, а також виклик традиційним ліберальним інститутам демократії.

Існують два широко поширених пояснення збільшення підтримки популістських політичних партій і використання популістської політики серед основних партій істеблішменту (популізм-lite) в ліберальних демократичних країнах. Найбільш поширене полягає в тому, що ця підтримка є результатом зростання економічної нерівності, соціального відчуження, підвищення економічної незахищеності для великих прошарків населення, і це могло стимулювати зростання невдоволення традиційними політичними інститутами. Альтернативна версія розглядає популізм не лише як економічне явище, але і контрреволюційний удар проти послідовних культурних змін з 1970-х років, які сприяли соціальній толерантності до різних способів життя, релігій і культур. При цьому значна кількість населення обурюється витісненням своїх традиційних соціальних цінностей, і становить групу потенційних виборців, сприйнятливих до популістських закликів повернутися до них.

Цей новий популізм підкріплюється політикою постправди, яка використовує соціальні медіа в якості рупора для фальшивих новин і альтернативних фактів з наміром викликати певну реакцію.

Загальним риторичним інструментом, що використовується в популістській політиці постправди, є повторення домінантного мотиву, який може не ґрунтуватися на будь-яких достовірних доказах [1].

Постправда характеризується тим, що об'єктивні факти менш впливові в формуванні громадської думки, ніж заклики до емоцій і особистих переконань. Стан свідомості виборців деформовано, стереотипи вже втратили зв'язок з реальними образами. У світі постправди емоції заміщують факти, а фейки – новини, задаючи тон конструюванню політичного дискурсу та альтернативної реальності. Постправда посиляється на відверту брехню, політики можуть брехати без осуду.

Це може пояснити нинішню політичну ситуацію в Сполучених Штатах і в інших місцях. Спостерігається виражена громадська терпимість до цих явищ. Коли політичні лідери не докладають жодних зусиль для забезпечення того, щоб їх «факти» не стали предметом пильної уваги, залишається тільки зробити висновок, що вони зарозуміло ставляться до громадськості.

І при цьому велика частина громадськості чує те, що вона хоче почути, тому що багато людей отримують новини виключно з джерел, з якими вони погоджуються. Лідери і виборці, які користуються махінаціями, підривають демократичну ідею правління народу [2].

Може здатися, що це просто політика: кандидат робить все, що потрібно, щоб бути обраним або отримувати політичну перевагу. Проблема в тому, що такий метод – це загроза для основоположних принципів демократичного управління. Замість побоювань щодо неліберальної демократії нам загрожує зростання ілюзорної демократії.

Ставлення до інформації, що характеризує політику «постправди», прямо суперечить особливості прийняття демократичних рішень, адже політики приховують або спотворюють інформацію, і виборець не інформований належним чином, а тому його вибір по суті не є вільним. Прояв демократичної згоди ілюзорний [3].

Завдання суспільства, що бажає встановити істину, полягає в тому, щоб використовувати потенціал нових технологій і технологічних послуг для забезпечення більш широкої участі в громадських справах [1].

Список використаних джерел:

1. Speed E. The Rise of Post-truth Populism in Pluralist Liberal Democracies: Challenges for Health Policy / Ewen Speed, Russel Mannion // *Int J Health Policy Manag*, 2017 – <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5417145/>

2. Higgins K. Post-truth: a guide for the perplexed / Kathleen Higgins // *Nature*, 2016 – <http://www.nature.com/sci-hub.cc/news/post-truth-a-guide-for-the-perplexed-1.21054>

3. Fish W. J. Post-Truth Politics and Illusory Democracy / W. J. Fish // *Psychotherapy and Politics International*, 2016. – <http://sci-hub.cc/10.1002/ppi.1387>

Наухацька Т. А.
(м. Обухів, Україна)
tamila1996@bigmir.net

ІДЕОЛОГІЯ ПОПУЛІЗМУ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Проблематика популізму займає одне з чільних місць серед тем сучасних політичних досліджень. І це пов'язано з важливою роллю популізму у житті суспільства. Розвитку популізму в будь-який період його становлення сприяють низка причин, зокрема: посилення політичної та економічної кризи, соціальне розшарування, загострення наболілих проблем в освіті, медицині, культурі. На цьому ґрунті й виникає популізм політичної влади і режиму, метою якого було примирення протилежних інтересів різних верств суспільства та досягнення консенсусу між рухами і партіями, що їх відстоювали. Феномен популізму на сьогодні є актуальним для політичного життя так званих пострадянських

країн – суверенних держав, якими стали республіки колишнього СРСР після його розпаду у 1991 р. Трагічність ситуації на пострадянському просторі полягає в тому, що люди в різних країнах, справедливо обурюючись політикою уряду і почавши діяти, в результаті скидають за допомогою однієї частини еліти іншу її частину, але всі системні проблеми залишаються. Країни, в яких один або кілька разів змінювалася влада за останні 15 років (Україна, Киргизія, Молдова і Грузія), своїх системних економічних і політичних проблем не вирішили. Саме в зв'язку з цим необхідно проаналізувати ситуацію на пострадянському просторі, використовуючи поняття популізм. Необхідно також проаналізувати вплив популістської ідеології на мікрорівні, оскільки популізм за рахунок створюваного їм відчуття ентузіазму маніпулює почуттями та емоціями людей. Своєю логікою прямої і простої дії популізм створює видимість реальної боротьби з хвилюючими людей проблемами.

При розгляді того, що вважається популістською політичною мобілізацією, треба обов'язково враховувати більш широкий контекст східноєвропейського регіону, де популістські настрої артикулюють по-різному, але є у них і загальні елементи.

Перший спільний елемент – це політика пам'яті, що пов'язаний з періодом перебування країн або в складі СРСР (Україна, Молдова), або в соціалістичному таборі (Польща, Угорщина). Багато експертів обговорювали феномен нової хвилі антикомунізму, яка проявилася в законах (про заборону символіки комуністичних режимів), в ситуаціях боротьби з символами (знесення пам'ятників або монументів,

перейменування вулиць). Той факт, що після більш ніж 20 років після «оксамитових» революцій, краху СРСР, комуністичне минуле або його образ займають настільки важливе місце в національному порядку є цікавим ідеологічним феноменом для аналізу. Подібна особливість політики пам'яті в посткомуністичних країнах є симптомом кризи їх діючих економічної і політичної моделей. Захопленість бажанням постійного очищення від слідів комуністичного минулого (дискусії про люстрацію, боротьба з символікою) свідчить про кризу або глухий кут, в який потрапили країни в результаті реформ останніх десятиліть. Через неможливість визнання даної ситуації в дію вступає фундаментальна логіка перманентного очищення від минулого.

Другий спільний елемент – включеність в економічний і політичний інтеграційний проект в якості напівпериферії (положення Угорщини в ЄС) або пошук свого місця в регіоні, де конкурують кілька інтеграційних проектів (положення України, Молдови і деяких інших країн пострадянського простору між ЄС і Євразійським економічним союзом). Для популістських політичних сил України та Молдови ідеологія будується на протистоянні Російської Федерації, яка в уяві виступає як авторитарна імперія, яка, незважаючи на різні форми правління і типи політичного режиму (Російська імперія, СРСР, Російська Федерація), веде агресивну політику щодо даних держав. При такому баченні зникає відмінність між поняттями російський і радянський.

У країнах не створена ефективна сучасна економіка, яка здатна підтримувати гідний рівень життя для більшості населення. Політична система або імітує

демократичні процедури, за фасадом яких конкурують різні групи великого капіталу, або вона зазнала авторитарний відкат. Політичний лібералізм майже повсюдно маргіналізований, неоліберальні принципи економічної політики існують, але тільки під гучною націоналістичною завісою.

Підводячи підсумок, можна констатувати наступне – важливим чинником, який сприяє появі та зростанню впливу популістів, є нездатність політичного істеблішменту ефективно реагувати на нові труднощі та виклики. Загальна криза посткомуністичного транзиту в сукупності з триваючою світовою економічною кризою створює на пострадянському просторі об'єктивні причини для соціального невдоволення і бажання трансформувати політичні та економічні інститути. Держави пострадянського простору потребують прогресивних змін, і питання не тільки в тому, як тактично їх здійснити (вибори або масові вуличні протести), основне питання – як вирватися із замкнутого популістського кола змін, які нічого не дають. У цьому основна небезпека популістської ідеології – поєднуючи різномірні верстви суспільства для тиску на владу або її повалення, вона, містифікуючи і зміщуючи реальні конфлікти, не може бути ефективною.

Нерсисян Г. А.
(м. Київ, Україна)
nersesyan@ukr.net

СИМУЛЯКРИ І СИМУЛЯЦІЯ

Симулякри Ж.Бодріяра і симуляція стали визначальними репрезентантами суспільних відносин нашого часу. Це візитна картка епохи постмодерну, маркерами якої є «форма» та «символ». Сьогодні у всіх сферах суспільного життя все більше споглядається саме формальність і символізм – форма без дійсного (оригінального, істинного) змісту. Саме ця беззмістовна формальність і породжує ті болючі вади і проблеми суспільства, які нас завжди непокоять і які гальмують розвиток людини, суспільства, країни, людства.

Саме завдяки медіа і інтернету ми живемо у світі оманливих знаків, символів, декорацій, копій, ілюзій, видимості, які у дійсності відірвані від реальності. І цей віртуальний (несправжній) світ суспільних відносин є самодостатнім і живе за своїми законами і правилами.

Симулякри, – тобто формальність і символізм, штучність і імітація, – сьогодні усюди. Симулякри не тільки на полі футболу при симуляції гравцем фолу. Більшість суспільних взаємовідносин є саме формальними або символічними. Наприклад, процедура конкурсного відбору керівників на державні посади, проходження медичного огляду у медичних закладах, складання екзаменів на отримання водійських прав, номінальне керівництво більшістю державних підприємств, псевдоборотьба із корупцією і показові публічні відкриття кримінальних проваджень по відношенню до

високопосадовців, робота правоохоронних органів по захисту інтересів держави, система ухвалення судових рішень, формальна наука, імітація охорони здоров'я, робота контролюючих і регуляторних органів по захисту прав споживачів і пацієнтів, робота уповноважених антимонопольних інститутів, формальне функціонування інституту церкви і релігії, та багато іншого. В політиці – суцільний популізм, номінальні керівники, формальна незалежність, інститути так званих «наглядачів» за структурами і підприємствами. У стосунках людей – формальна турбота, показова дружба, імітована допомога та ін. Бутафорність або декоративність (зовнішність) практик поширюється й на сферу виробництва. Близько 40% асортименту товарів у супермаркетах – це сурогати справжніх продуктів, коли в ковбасі немає ковбаси, в шоколаді немає шоколаду, в молоці – немає молока. Всі ці та безліч інших практик в країні є формалізмом і імітацією. Навряд чи ці практики можуть багатьом подобатись. Але ж ці практики продукують люди.

У цих практиках формально імітується образ дії, тобто її форма, а зміст приховується – спотворюється, деформується, – стає таким, що не відповідає істині. Відтак, самі відносини не мають жодної цінності, вони стають пустопорожніми – в них немає користі.

Проблема в тому, що від суцільних симулякрів спотворюється й саме суспільне життя в цілісності. Адже симулякри – це обман, копія, декорація, штучність, косметичність. І постмодернове життя все більше продукує такі симулякри для індивідуалістського задоволення. Стиль, мода, реклама, розкута чуттєвість – все це елементи прихованої дійсності.

Шлях симуляції суспільних відносин – великий обман, адже за формою – прихована пустота. Відтак й годі жалітися на наше життя, коли у нормальної (освіченої) людини здебільшого все, що відбувається в країні, викликає в душі хіба що порожнечу. У системі взаємовідносин втрачається цінність. А через цінність втрачається й сама людина. Нові оманливі псевдоцінності морально розбещують людину – рівень етичних відносин між людьми невпинно знижується. При цьому роль традиційних цінностей нівелюється і підміняється. В результаті маємо замкнене порочне коло, яке в майбутньому невідворотно призведе до руйнівних наслідків для людини, країни, людства.

Сучасні відносини на рівні симулякрів стали вже нормою. Популізм, вміння заробити «на посаді», майже всеохоплююче розкрадання бюджетних коштів, імітація ефективної діяльності – все це вже стало нормою для наших людей. І навіть прості люди, колись дорвавшись до омріяного крісла, на жаль будуть роботи те саме, за що тепер з усіх диванів критикують інших. Тому що продукують симулякри усі, різниця хіба що у масштабах втрат і руйнацій. Нормальні люди стали «білими воронами» у бідь-якому міністерстві, службі, агентстві, підприємстві. Чесна людина – сьогодні це фактично «вигнанець».

Переломити ситуацію із нашаруванням симулякрів, якими рано чи пізно суспільство «задохнеться», можна двома шляхами. По-перше, вірний шлях продукування істинних відносин і практик пролягає через освіченість людей, але не на рівні формального диплому, а на рівні дійсної освіченості. Освіта формує мораль людини, яка має бути стійка до теперішніх світоглядних

постмодерністських подразників. Тільки людина із стійким духовним і моральним стрижнем здатна переломити ситуацію – діяти істинно і корисно. Освіта – істинне джерело дійсних вчинків і поведінки людини. А людина – суб'єкт усіх суспільних відносин. При цьому не можна забувати й про виховання, яке поряд із освітою й соціалізує людину. Другим дієвим напрямом впливу на ситуація із симулякрами є зовнішній вплив через функціонування правоохоронної системи і невідворотності покарань за імітацію діяльності, зловживання, формальність виконання обов'язків тощо. Тільки справедливе покарання стримає інших повторювати ганебні практики відтворення практик-симулякрів. Справедливість через дотримання норм закону – універсальний регулятор людської діяльності і суспільних взаємовідносин. Втім, краще, щоб в країні у єдності діяли як моральний закон всередині нас, так і адміністративний закон ззовні.

Олійник А. В.

(м. Київ, Україна)

nastyoleyunik1357@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ У ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У наш час стрімкий розвиток науково-технічного прогресу впливає на буденну життєдіяльність людей, проникає та регулює кожен сферу їх життя. Аналіз провідних тенденцій розвитку міжнародних партнерів, показує, що електронна комунікація стала одним з найпотужніших факторів соціально-економічних трансформацій, саме завдяки їй відбувся швидкий перехід до зовсім нового етапу розвитку людства – інформаційного суспільства.

Наприклад, під час президентських виборів в США був створений офіційний передвиборчий сайт Барака Обами. На ньому розміщено розділ «Obama everywhere» (пер з англ. «Обама всюди»), який включав посилання на профілі Обами у популярних серед виборців соціальних мережах Facebook, Twitter, MySpace, Flickr, LinkedIn та на ряд інших ресурсів, створюючи повний образ кандидата [1].

Бачимо, що зараз обсяги влади, особливо політичної, визначається кількістю доступних джерел інформації у тій чи іншій сфері. Тому актуальність та важливість мережі Інтернет у сучасному суспільстві ніхто не може заперечити.

Існує тісний зв'язок між політичною комунікацією та мережею Інтернет, адже політична взаємодія – це спосіб комунікації між владними органами, громадськими організаціями, політичними діячами, населенням, виборцями, тощо, який охоплює усі сфери суспільного життя. Інтернет-комунікація – це основа платформа демократичного спілкування суспільства, де кожний учасник може висловити власну думку, отримати вільний доступ до необхідної інформації і т. д.

Можна спостерігати дану тенденцію використання різними політичними суб'єктами, особливо чітко вона проявляється напередодні важливих політичних подій, наприклад, президентських виборів, виборів до парламенту тощо. Адже у передвиборчій кампанії реклама у мережі Інтернет та у ЗМІ – один із найважливіших факторів, які впливають на думку виборців. Так, аналізуючи останню президентську кампанію в Україні (2014 р.) політики представляли не лише тези програм, а також шляхи вирішення існуючої в країні кризи. Таким чином, виборча кампанія під час виборів 2014 р. мала демократичний і збалансований характер, кандидати намагалися нейтрального представитись виборцям, без яскраво виражених власних переваг чи недоліків. Найбільш активно використовували соціальні мережі як політичний ресурс наступні кандидати: Петро Порошенко, Юлія Тимошенко, Сергій Тігіпко та Михайло Добкін [2].

Також спостерігаємо, що створення веб-ресурсів для політичних партій є доволі яскравою тенденцією в Україні. На даних сайтах знаходиться різноманітна інформація про діяльність партії (програма, різні благодійні акції, досягнення тощо). Функція сайтів партій полягає у формуванні головних векторів партійної діяльності та ідеології.

На даний момент віртуальне спілкування найбільш впливове, бо діє на місцевому (регіональному), національному та глобальному рівні, охоплюючи відповідну кількість цільової аудиторії. А головною перевагою Інтернету є легкість доступу до будь-якого роду інформації, свобода слова та прояв власної громадської та політичної позиції без обмежень.

Проте, є і негативні наслідки використання мережі Інтернет: дезінформація користувачів (приховування реальних фактів); суспільну думку можуть спрямовувати на певну виборчу проблему а також пріоритетність естетичної та рекламної форми впливу.

Тому, у взаємозв'язку політики та мережі Інтернет на даному етапі суспільного життя можна виділити головні позитивні і негативні аспекти – це надання можливості громадянам брати активну участь у політичному житті, висловлення власної думки та наявність безпосереднього контакту з представниками політичної влади; значний рівень маніпуляції користувачами Інтернету, часто висвітлення некоректної інформації.

Отже, спостерігається збільшення популярності використання серед українців мережі Інтернет, проте це, здебільшого, властиво для молоді. Для більшості людей похилого віку та серед жителів сільської місцевості така тенденція майже не спостерігається. Проте, не зважаючи на це, в Україні є перспектива для використання мережі у якості політичного інструменту. На даний момент у багатьох українських політиків вже є власні акаунти в соціальних мережах для створення власного іміджу перед виборцями, але ще ні один із даних проектів в Україні не досягнув високого професійного рівня. Тому можливі і небажані наслідки використання Інтернет-ресурсів. Для того, щоб позбавитись цього, політикам необхідно ґрунтовно вивчати аудиторію та передбачувати можливі наслідки їхньої діяльності. Дана сфера політики ще потребує детального вивчення та аналізу. Адже інформативний розвиток

суспільства веде до покращення відносин між його суб'єктами та до активної демократизації його.

Список використаних джерел:

1. Василь Кедик. Інтернет та соціальні мережі на службі політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://article-blogger.blogspot.com/2011/02/blog-post_7013.html

2. Фінальний звіт за результатами моніторингу висвітлення президентської виборчої кампанії 2014 національними та регіональними мас-медіа [Електронний ресурс] // Асоціація «Спільний простір». – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.prostir-monitor.org/foto/mtree/2014/06/media_monitoring_2014_final_report.pdf

Onufriienko O.

PhD,

*student of the Department of Sociology
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

BUSINESS EDUCATION AS AN ADVANTAGE FACTOR OF A PROFESSIONAL ENGINEER

Nowadays, in the conditions of the market economy development especially relevant becomes the development of private small and medium industrial enterprises aimed at satisfying the consumer market and giving a serious impetus to the socio-economic development of this country. However, as far as the possibility of starting one's own business and creating a private industrial enterprise in Ukraine is concerned, Ukrainian young professionals face certain problems. The most important problem is good business education because without having a certain level of business education it will be impossible to conduct business activity in modern conditions.

Business education is a relatively new phenomenon in the Ukrainian market of educational services. The need to update knowledge and improve skills is not new; it also existed in the USSR. Traditionally, these services were provided by the Institutes of Advanced Training (IAT), which provided the functioning of the system of training, retraining and advanced training of managing personnel for state-owned enterprises and institutions. All the knowledge obtained from IAT was suitable for use only in conditions of administrative command economy, so after the collapse of the USSR the vast majority of graduates of IAT failed to solve the most burning problems of the development of enterprises in the conditions of destruction of the established economic ties, hyperinflation, barter relationships, changing banking and tax environment. Therefore, it became necessary to obtain new market knowledge and skills in the shortest possible time [1, 1].

A leading Ukrainian education institution – The National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute” – already has notable success in providing students with business education. First Ukrainian Innovation Ecosystem “Sikorsky Challenge” is aimed at attracting young people to the innovative entrepreneurship and includes a school of startups, business incubator, venture fund and other elements of innovation infrastructure. In addition to direct educational function – teaching innovative entrepreneurship, this system also helps to develop business projects, find investors, provides advice in the field of creating prototypes and business products, holds pitch sessions of business projects to investors, prepares students for the competition of innovative projects “Sikorsky Challenge” Festival [3].

Another successful example is “Startup Depot” – a business incubator in Lviv. Together with Polish Institute of Urban Development located in Krakow (Instytut Rozwoju Miast, Krakow) and Lviv Urban Institute in the framework of Polish Aid Project for the second time it launched a specialized school for students who are interested in entrepreneurship or modern technology and are planning to start their own businesses in the future. This event brought together two reputable higher education institutions of Lviv: Polytechnic National University and the Ivan Franko National University.

In order to achieve better results in providing technical professionals with business education it is necessary to analyze the experience of developed countries. The international education community is practicing different directions and training programs for a new generation of engineers.

The American model or the “new model” is also called “professional manager”. It is implemented in business schools which are the centers of education and research in the field of business. The students of such education institutions are both high school graduates and university graduates with practical experience in the field of business.

Thus, the following general conclusion can be made: in Ukraine there is an urgent need for introduction of business education to technical higher education institutions. A leading role in modernization of the private sector in the field of high-tech industry should be played by technical higher education institutions combining both technical education and business education. Only this combination will lead to significant growth in the new generation of dynamic and productive entrepreneurs with unconventional way of thinking.

Despite the fact that in Ukraine there are many problems of legislative, economic and social nature, certain changes are still taking place. It is extremely important to choose the strategic direction of national development which should emerge from the necessity of development of national industrial enterprises of the innovative type. A key task for our country is a structural improvement of the legislative base in the field of innovation policy and creation of necessary conditions for attracting businesses to interact with research institutions aimed at creation and implementation of modernized state patents. Another significant task is to increase the efficiency of use of the potential of technical universities.

References:

1. Красовська О. Ю. Сучасні моделі реалізації бізнес-освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору / О. Ю. Красовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму – Д.: Вид-во Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – 2012. – №1 (5). – Том 2. – 455 с. – С. 167–171.
2. Пиголенко І. В. Фахівці-інженери і бізнес-сфера в Україні : реалії та перспективи. / І. В. Пиголенко // Держава та глобальні соціальні зміни: 25 років української незалежності: Матеріали VII міжнародної наук.-практ. конф. – Київ Одеса: Типографія «Айс Принт», 2016 – С. 33–34.
3. Сайт інноваційної еко-системи Sikorsky Challenge / Режим доступу: <http://www.sikorskychallenge.com/>

Остапюк Н. В.
(м. Київ, Україна)
onatalya20@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Вдала модернізація Південної Кореї спричинила значну зацікавленість фахівців різних галузей: сходознавців, політологів, істориків, економістів. За доволі короткий термін Південній Кореї вдалось збудувати розвинену державу майже з нуля. Головне місце в процесі модернізації Південної Кореї займає побудова конституційної моделі правління як невід'ємної характеристики демократичної системи.

Перешкодами на шляху до модернізації були дії японської колоніальної влади: культурна асиміляція, обмеження проникнення й поширення західних цінностей у країні та депортація прогресивного прошарку суспільства. Значний вплив мала традиція конфуціанства, що також стримувала модернізацію. У країні фактично не було передумов до демократизації, що суттєво сповільнювало процес політичної модернізації. Демократизація відбувалась завдяки реформам «зверху» під контролем США. Модернізація стала можливою багато у чому завдяки допомозі США, які в тому числі задали вектор політичного розвитку.

Прийнята конституція викликала суперечливе ставлення у суспільства. На ранньому етапі держава намагалась обмежити політичний плюралізм та дії опозиції.

Труднощі для модернізації спричинила Корейська війна, що призвела до посилення авторитарної влади та закликів до відмови від певних демократичних положень. Поступове впровадження демократичних свобод було загальмоване військовим переворотом 1961-го року, який означав повернення до традиційних порядків, звичних для корейців. Таким чином був

зроблений вибір на користь сильної державної влади, яка могла забезпечити політичну стабільність, хоч і обмежувала демократичні свободи та права [1]. Проте надмірна експлуатація громадян постійно супроводжувалась військово-політичними репресіями задля підтримки економічної «дисципліни» та політичної «стабільності» [2].

Корейський народ сприйняв економічну модернізацію, чому сприяли традиційні норми моралі конфуціанства, на відміну від політичної модернізації. Пак Чон Хі відмовлявся від західних принципів ліберальної демократії на користь так званої «східної» демократії, де народ відіграє певну роль, але керувати суспільством має сильна особистість.

Політична модернізація мала бути не сприйняттям західних цінностей, а їхнім переосмисленням із врахуванням традицій та устроїв корейського суспільства. Головним рушієм модернізації мав бути націоналізм [1].

Зі значним економічним ростом політична напруга в суспільстві призвела до перевороту, що у результаті спричинив ряд демократичних реформ. Мав місце потужний робітничий та профспілковий рух. Суттєвий поступ у соціально-економічному розвитку створив умови для подальшої політичної модернізації, впровадження реформ та поправок до конституції, спрямованих на демократизацію та покращення благоустрою громадян. Поступово відбувалась девоєнізація влади, проводилось усунення політичних обмежень авторитарної епохи. Важливе місце мала ефективна боротьба з корупцією та сімейністю в політиці.

Важливу роль у модернізації Південної Кореї зіграли особисті якості громадян: самодисципліна та відмова від індивідуалізму для загального блага, корпоративний підхід до вирішення проблем, повага до влади, прагнення до стабільності в державі, працелюбність, чесність, патріотизм. Також важливу роль відіграла освіта, залучення молодих фахівців, зацікавлених у модернізації [1].

Наразі потребує розвитку політичний плюралізм, захист прав меншин, співвідношення суспільних та індивідуальних інтересів. Характерна для конфуціанства авторитарна модель влади гальмує розвиток представницької системи, парламент відіграє другорядну роль.

Отже, західні соціальні, політичні та економічні концепції не можуть мати вдалого застосування у східних країнах. У сучасному корейському суспільстві досі зберігається спадщина конфуціанства та повага до влади. Національно-культурні особливості корейського суспільства та авторитарного режиму позитивно вплинули на форму та темпи модернізації. На сьогодні Південна Корея є однією з найбільш ідеологізованих та політизованих країн, постійно відбуваються політичні дискусії [3].

Список використаних джерел:

1. Толстокулаков И. А. Политическая модернизация в республике Корея (1945 – 1987 гг.) / И. А. Толстокулаков // Вестник Дальневосточного отделения Российской академии наук. – 2005. – № 2.
2. Кутуев П. В. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм / П. В. Кутуев. – К.: «Сталь», 2005. – 500 с.

3. Толстокулаков И. А. Посттрадиционное общество Южной Кореи и проблемы политической модернизации. / И. А. Толстокулаков // Известия Восточного института. – 2010. – № 16.

Пархоменко Н. О.

Грицан С. В.

3 курс, ФАКС, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник: Ларченко М. Л.

к. політ. н., викладач ФСП НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

В реаліях інформаційного суспільства, розвиток якого зумовлений насамперед масштабним поширенням та застосуванням інформаційно-комунікаційних мереж, питання ідентичності людини постає з новою силою та набуває особливої гостроти. Актуальність окресленої проблеми зумовлена декількома факторами: по-перше, за своїм змістом питання ідентичності не належить до числа таких, котрі є остаточно розробленими у сучасній науці; по-друге, сучасне вивчення різноманітних аспектів ідентичності, поява котрих зумовлена багатомірним впливом інформаційних технологій, дозволить осмислити онтологічні підстави людського буття в інформаційну еру.

Варто зазначити, що для комплексного розуміння ідентичності сучасної людини, слід звернути значну увагу на питання віртуальної складової даного феномену. Людина у глобальній мережі є вільною у виборі формування моделі свого особистого «Я», а соціальні мережі надають простір для самопізнання через порівняння та зіставлення себе з іншими людьми. Разом з тим, надані сучасним інформаційно-комунікаційним простором можливості провокують цілий спектр проблем, пов'язаних безпосередньо з процесом самоідентифікації людини, в числі яких слід назвати насамперед складність і підвищену відповідальність життєвого вибору, зумовлену відсутністю у віртуальному світі таких рис соціокультурного простору як цілісність і смислова визначеність. В далекій перспективі, для людини може постати проблема неможливості повноцінної самоідентифікації та самореалізації поза віртуальним простором.

Не будемо забувати, що у формуванні віртуальної ідентичності відіграє особливу роль такий феномен, як віртуальне співтовариство. Американський есеїст та мережевий активіст Джон Перрі Барлоу в документі з промовистою назвою «Декларація незалежності Кіберпростору» серед іншого зазначає: «Ми творимо світ, де хто завгодно і як завгодно може висловлювати свої думки, якими б екстравагантними вони не були, не відчуваючи страху, що його або її примусять мовчати або погодитись з думкою більшості» [1].

Дійсно, відчуття причетності до соціального та мережевого буття водночас, дає сучасній людині небачені раніше можливості самовизначення і

самореалізації. Разом з тим, в дуальності «реального» і «віртуального» останні немов би міняються місцями, точніше – реальністю для людини стають відкриті даними соціальними мережами внутрішні цінності та можливості. В цьому й полягає основна проблема. За словами польсько-британського філософа Зигмунта Баумана: «Відмінність між спільнотою і мережею полягає в тому, що ти належиш спільноті, але мережа належить тобі. Ти можеш додавати друзів і можеш їх видаляти, контролювати людей, з якими ти пов'язаний. Люди почуваються трохи краще, тому що самотність є великою загрозою в наш час індивідуалізації» [2]. Поділяючи погляди дослідника слід зазначити, що соціальні мережі по суті виступають своєрідними заміниками реального світу.

Таким чином, в сучасному інформаційно-комунікативному просторі ми всі є очевидцями поглиблення суперечностей між наростаючими тенденціями «знеособлення» людини, зумовленими віртуалізацією соціокультурної дійсності, та ідентичністю конкретної особистості, а відтак наявністю не тільки позитивного, але і негативного впливу нових інформаційних мережевих технологій на процес самоідентифікації індивіда, що з необхідністю призведе до пошуку нових смислів самого феномену ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Барлоу Дж. Декларация независимости Киберпространства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: posix.ru/openway/declaration
2. Бауман З. Соціальні мережі – це пастка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/47024>

Пашковська О. В.

(м. Київ, Україна)

olgapashkowska@gmail.com

РОЛЬ ЗМІ, РЕКЛАМИ ТА ЗАСОБІВ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В КАМΠΑНІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА 2016 РОКУ

На сьогоднішній день використання ЗМІ та інтернету в виборчих кампаніях та для досягнення політичної мобілізації народу або конкретної групи людей є досі ефективним та з кожним роком адаптується та модернізується під особливості цільової аудиторії. В даних тезах буде розглядатись це на прикладі виборчої кампанії Дональда Трампа 2016 року.

На свою кампанію ним було витрачено 430 млн дол. та з цього на рекламу 68 млн, що приблизно в 4 рази менше за його опонента. Д. Трамп не заручився підтримкою офіційних та популярних ЗМІ: за даними, з близько 600 видань його схвалювали приблизно 20. За частотою згадувань як у виданнях, так і на телеканалах він випереджав Клінтон, але в більшості випадків тон висловлювань був негативним. Лідируючими в критиці були Wall Street Journal, NBC і CNN,

проте таке невизнання зіграло роль привернення уваги до неоднозначної постаті, що також можна відзначити як рекламу, хоч і спірну. Трамп, в свою чергу, активно використовував соціальні мережі для критики ЗМІ.

За останні роки користування соціальними мережами та користування «Twitter» стало незамінною складовою вдалого сприйняття молодого аудиторією того чи іншого кандидата. «Twitter» стає місцем агітації, висунування точки зору, проведення опитувань, допомагає налаштувати особистий контакт з аудиторією. Інколи аккаунти ведуться помічниками, як наприклад аккаунт Б. Обами, та у випадку Д. Трампа всі записи робились ним власноруч. Характер записів був у більшості випадків критикуючим або скандальним: звинувачення в брехні ЗМІ, погрози або плани відмінити прийняті реформи та угоди (ObamaCare, угода з Кубою та ін.), критика або висміювання іноземних держав та окремих персоналій як у політичній сфері, так і в сфері кінематографу (А. Шварцнегера – за низькі рейтинги шоу, а М. Стріп назвав однією з найбільш переоцінених актрис її згадку на кінопремії «Золотий глобус» випадку з пародіюванням журналіста з інвалідністю). Сьогодні кількість читачів його twitter-аккаунту складає майже 29 млн. Користувачі по-різному сприймають та реагують на його повідомлення: деякі стверджують, що йому варто було б бути більш стриманим, інші ж бачили в такому характері повідомлень сильного лідера, що дійсно готовий забезпечити краще життя громадянам США, надавати робочі місця та обмежувати всіх хто хоче розжитися за їх рахунок.

Іншою великою сферою просування своєї кандидатури був інтернет та реклама в соціальних мережах. Роль реклами та просування у мережі не можна сьогодні недооцінювати, адже статистика щороку фіксує зниження довіри читачів до і читає лише інтернет-видання, тому digital-кампанія була на другому місці за обсягом витрат у статті розходів кандидата. Досить резонансною стала стаття з швейцарського журналу «Das Magazin», в якій була роз'яснена суть психометрії у виборчій кампанії та застосування цього методу за допомогою Big Data. Big Data, як сукупність підходів до структурування отриманої інформації в даному випадку з соціальних мереж, запитів та пошуків, дала можливість видавати новини, нативну рекламу та інформацію, що буде якнайкраще сприйнято певною категорією людей. Аналізуючи дані, що можуть бути зібрані з різних джерел, таких як соціальні мережі, часто відвідуваних інтернет-сторінок та сервісів, можна поділити людей на групи за статтю, інтересами, поділити на підтримуючих ту чи іншу партію. Такий поділ застосовувався для подальшого виведення користувачам реклами та новин з певним акцентуванням на тому, що буде краще сприйняте саме цією групою, до якої входить користувач. Cambridge Analytica, компанія, що займається просуванням клієнтів саме за допомогою цих підходів, за результатами досліджень доводить, що психологічне таргетування підвищує число переходів за рекламними посиланнями або на сторонні сторінки на 60%, а ймовірність того, що ці результати будуть сприйняті (як інформація або ж просто точка зору) зростає на 1400%. У статті можна було знайти інформацію стосовно зв'язку Cambridge Analytica з кампаніями, підтримуваними Brexit (вихід

Великобританії зі складу Європейського союзу), з кандидатом на пост президента Франції Марі Ле Пен. Не можна з впевненістю сказати, що даний підхід забезпечує гарантований успіх, проте результати ми можемо бачити все сьогодні та з часом цей підхід буде розвиватись і розширювати межі свого впливу.

Сукупність всіх чинників, що були створені засобами масової інформації, інтернет-виданнями, рекламою, а також разом з економічними чинниками та психологічною налаштованістю людей в результаті дали можливість Д. Трампу отримати перемогу на виборах, хоч протягом всього часу передвиборчих кампаній рейтинг кандидата рідко досягав відмітки у 50%.

Пелипенко І. І.
(м. Київ, Україна)
Ipelipenko27@gmail.com

СОЦІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ФУТУРОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ ЩОДО НОВИХ СПОСОБІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Значимість інтелектуального пошуку багато в чому унаочнюється можливостями прогностичних функцій, що є іманентно притаманними даному типу наукових розвідок. Відповідно, вартість соціологічних та політологічних передбачень може вимірюватися валідністю їх футурологічної складової.

Марксистсько-ленінська традиція аналітики історичних перспектив не вважала футурологію науковою дисципліною (див., напр., роботи К. Шахназарова). У той же час на Заході з 60–70-х рр. поширюється усе більше теорій щодо майбутнього людства. Не тільки «Римський клуб» (1968), але і низка інших урядових та поза урядових організацій, соціологи, політологи та ін. працюють над моделями можливого розвитку суспільства (у 1974 року було утворено «Всесвітню федерацію досліджень майбутнього»). Виникають наукові центри під егідою ООН, ЮНЕСКО, аналізуються різні виміри та аспекти людського буття (так, у 1968 р. Г. Кан, колишній директор Гудзонівського інституту, спільно з А. Вінером публікують працю «Рік 2000», де головним показником соціального поступу визначають рівень доходів на душу населення). З усією повагою до цих досліджень, я пропоную доповнити класичні теорії та здобутки, зокрема таких знаних соціологів, що переймалися футурологічною проблематикою, як Р. Дарендорф (посткапіталізм), А. Етциони (постмодернізм), К. Боулдінг (постцивілізація) і, обов'язково Е. Тоффлер з його працями «Зіткнення з майбутнім» («Future Shock», 1970), «Доповідь про екоспазм» («The Eco-Spasm Report», 1975), «Третя хвиля» («The Third Wave», 1980) та ін. [1]; а також доповнити культурно-психологічною, аксіологічною вимірністю, яка відома з виступів нашого сучасника Ж. Фреско.

Увага до тих цінностей, що будуть поширюватися і, власне, ініціювати розвиток майбутніх суспільств була притаманна усім соціологам (наприклад,

С. Алстром писав про постпротестантський світ), та саме проект «Венера» [2], засновниками якого є Жак Фреско та Роксана Медоуз, привернув до себе увагу міжнародної спільноти і за різноманітним національним, конфесійним, тощо складом його учасників, і за трансдисциплінарною синергією практичної налаштованості на реалізацію соціальних перетворень, що сформують нове альтернативне суспільство, в якому будуть вирішені всі одвічні проблеми. Жак Фреско переконаний, що це не утопія, він доводить, що змінити майбутнє можливо, як і вирішити питання війни, бідності, нерівності, голоду, екологічного забруднення, вичерпності природних ресурсів.

На даний момент Україна переживає важкі часи, і використання футурологічних можливостей соціології у поєднанні з іншими науками про людину й суспільство надає змогу здійснити кардинальні перетворення та вивести країну до нових горизонтів. У 2015 році у нашому університеті (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського») вперше було проведено масовий захід по вивченню ідей Жака Фреско з проведенням телемосту включно [3]. На зауваження щодо утопічності його проекту автор зазначив, (і це потім було повторено у інтерв'ю журналу «NAKED SCIENCE»), що агресивна жадібність сучасної людини спричинена існуванням дефіцитів як визначною характеристикою історичного процесу, але « якщо золотий дощ йтиме протягом року, золото будуть вимітати на вулицю, як сміття».

Людство прагне змін, однак готовність діяти – це вже інше питання стосовно формування нового суспільства, економіки та суспільних відносин. Розвиток технологій, глобалізація, різкі перепади в економіці, стрімкий темп життя стимулюють процес переходу від старих недієвих форм правління, суспільного ладу до суто нового пізнання та сприйняття світу.

Визначальною є роль та цінність соціогуманітарних наук, які займають провідне місце у розширенні обрію бачення, науковому обґрунтуванні реальності, побудові нового світосприйняття внаслідок фіксації подій та явищ дійсності, а також прогнозуванні основних засад людського буття. Цьому сприяють нові інформаційні технології, що допомагають прихильникам різних теорій через всесвітню мережу дискутувати, адже соціологічно-футурологічні концепції набувають усе більшої популярності, головне, аби вони слугували розвитку нових способів соціальної взаємодії у напрямку їх гуманізації, стабільного функціонування та ноосферної безпеки.

Отже, швидкі темпи розвитку суспільства стимулюють процес інтеграції соціології з іншими науками, що в свою чергу розширює форми та способи вивчення, пізнання майбутнього людства.

Список використаних джерел:

1. Історія економічних учень: Підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.thevenusproject.com/>
3. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://kpi.ua/15-06-03>
4. «Проект Венера. Світ без політики, бідності та війн». Пресс-кит. – 2014 р.

МЕРЕЖЕВА КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У культурі людства, беремо ми її у широкому, чи вузькому значенні цього слова, завжди знаходять своє відображення цінності, сенси людського розвитку. Культура базується на системах цінностей, встановлених у процесі розвитку людства. Вони завжди вульгаризувалися під час розповсюдження, але у індустріальну добу, коли відбулася масовізація будь-яких вимірів людської життєдіяльності – від освіти до художньої творчості, це набуло нових рис. Орієнтація не на ідеократичну системність, а на економічну вигідність перш за все, спричинила використання будь-яких наукових здобутків у сфері споживання. З розвитком інформаційних технологій маємо пріоритетним споживання послуг, що отримуються, стають відомими і на часі, завдяки інформації, причому сама інформація також активно споживається. Технічні зміни, про які писав Елвін Тоффлер [1] «спричинюють глибинні потрясіння. У певний момент вони ...втягують людей у незворотний процес реформування світової інфраструктури». І хоча ці зміни супроводжуються загостренням різних видів конфліктів, але прагнення до нового – цінностей, речей, технологій – зупинити неможливо.

Модернізація вивисує постать масового споживача. Появі цього явища сприяла велика кількість засобів масової інформації. Під час швидкого розвитку засобів комунікації та легкого доступу до мережі суспільство переходить на новий етап свого становлення. Виникає феномен мережевої культури, вона багато у чому успадковує, і навіть підсилює риси культури як прояву «штучності», що природно притаманна людині діючій, але має і певні особливості. Адже віртуальність нових культурних реалій може існувати лише у комунікативному просторі взаємодій. Відтак, інформаційна культура, як спосіб та один із рівнів розвитку комунікації людей, є, з одного боку, наслідком історичного розвитку людської спільноти, а з іншого – сама формує соціуми у їх глобальній взаємопов'язаності, формує світову спільноту через створення світового інформаційного простру. На базі цього виникає особливий формат спілкування, який не потребує особистої присутності, є гнучким та мобільним у використанні.

За допомогою різних каналів комунікації у суспільстві йде процес швидкого розповсюдження будь-якої інформації, який має регулюватися споживачами інформації як на особистому рівні, так і на рівні соціуму як системного цілісного утворення. Адже наразі, інформаційна культура може використовуватися як і для автоматизації буденних дій для полегшення життя людини, так і в неординарних ситуаціях, що потребують творчого підходу, а алгоритмізовані упередження можуть призвести до негативних наслідків, що спричинить інформаційну (і не тільки) війну.

Ми зустрічаємося з новим видом девіантної поведінки – залежності людини від поглинання інформації. Відтак, виникає потреба в обробці й аналізі отриманих даних та передачі їх до колективу в правильній істинній формі. Адже витягування речення з контексту, посилення на авторитети цитатно, без урахування загальної культурної інтенційності їх творчості – все це призводить до того, що в руках (мізках) індивідуума може опинитися часткова й перекручена інформація. Мережа досить специфічно ставиться до постаті Вчителя. Відсутність цензури і ієрархії має і свій зворотній бік. Коли заклики до спротиву «сваволі поліцейської держави» перетворюються на терористичні акти? Для того, аби не перейти межу, суспільство має володіти сучасними методами, засобами та технологіями роботи з інформацією. Кожна людина має підвищувати свою мережеву культуру як і мати навички селекції накопиченої інформації, вміти самостійно її осмислювати, диференціювати, тобто мати певний рівень культури щодо сприйняття інформації. Інформаційна культура соціального простору синонімізується, у контексті мого викладу, із мережевою культурою і вибудовує специфічну сферу життєдіяльності людини. У цій області соціального можна змоделювати рівень досягнутого суспільством, кількість і якість нововведень та їх вплив на суспільство, тенденції його розвитку.

Інформаційна культура є складовою загальнолюдської культури, а отже пов'язана із соціальною природою людини. Вона є результатом поєднання різноманітних розумових здібностей людини, прикладом яких є навички у використанні технологічних пристроїв, знаходження потрібної інформації та ефективного її використання, володіння аналітичною обробкою інформації, здатність до слідкування за інформаційними потоками не тільки у своїх галузях діяльності, але і у світі культури і політики. Отже, індивід має швидко пристосовуватися до плинності інформації, має вміння обмежуватися від надлишкової накопиченої інформації в його життєдіяльності. Мережева культура, таким чином, корелює із здатністю людини до вибору таких джерел інформації, що витримають критичну перевірку, є чесними щодо неминучої (різниця у ступені – але вона- суттєва!) соціальної (політичної, економічної ангажованості) та відкритими щодо публічних дискусій, гребують фейками і здатні пройти перевірку на боти.

Список використаних джерел:

1. Элвин Тоффлер Третья волна Изд-во «АСТ» М., 2004.

ФЕНОМЕН «НОВИХ ПРАВИХ» І ПЕРСПЕКТИВИ КАПІТАЛІЗМУ

Термін «нові праві» з'явився ще в 70-і роки ХХ століття для позначення політичних сил, що з'явилися як ідеологічна альтернатива «новим лівим», відкриті політичні виступи яких в 1968 році у Франції налякали капіталістичний істеблішмент значно більше, ніж надихнули противників капіталізму. Налякали не своїм розмахом чи радикалізмом (і того, і іншого в цих виступах було значно менше, як уявляли собі їх учасники чи їх прихильники), скільки тим, що цими самими «новими лівими» виявилися не якісь там маргінали, а дітки з цілком буржуазних сімей. Вони виступили проти капіталізму не тому, що їм не вистачало хліба, а чи то видовищ, а з чисто ідейних міркувань, хоча часто-густо ці ідеї не відзначалися особливою продуманістю. Один з найголовніших лозунгів цієї, як її називає Імануїл Валлерстайн, «світової революції» [1, с. 50] звучав приблизно так: «Капіталізм – лайно». Яскраво, але не глибоко, – зазначив би інший класик.

В будь-якому разі, терміново потрібна була потрібна якась ідея, яка б могла конкурувати з цим нехитрим лозунгом. І вона швидко знайшлася. Якщо виразити її коротко, то вона звучала приблизно так: «Соціалізм – це лайно, а от вільний ринок – цяця».

Авторами, чи, як мінімум, натхненниками, цієї «геніальної» ідеї, яка мусила здійснити «коперніканський переворот» в головах молоді західних країн, були Фрідріх Август фон Хайєк і Мілтон Фрідман. І якщо в 70-ті роки цей ідеологічний продукт зовсім не мав збуту в університетах Заходу і йшов в основному на експорт – для ідейного забезпечення латиноамериканських, африканських та азійських диктаторських режимів – то вже через 20 років він користувався неймовірним попитом серед «інтелектуалів» пострадянських країн, а зараз навіть в самих західних країнах прихильники цієї ідеології зовсім не вважаються ні новими, ні правими. Зараз ці ідеї складають те, що називається мейнстрім.

Автори книжки «Чи є майбутнє у капіталізмі?» зауважили одну цікаву річ. Вживаючи поняття «нові праві» в новому значенні, вони підкреслюють, що і старе його значення не втратило актуальності:

««Нові праві» з'явилися в двох різновидах, які нерідко змішувалися на практиці: релігійно-патріотичний фундаменталізм і ринковий лібертаріанський фундаменталізм» [1, с. 277].

А кількома рядками раніше вони пишуть:

«Нові праві перейняли багато тактик (і навіть переманили багатьох активістів) у деморалізованих і переможених «Нових лівих»» [1, с. 227].

І з цими зауваження важко не погодитися. Як з тим, що здавалось би протилежні різновиди «нових правих» постійно «змішуються на практиці», так і з тим, що «нові праві» нерідко виявляються колишніми лівими.

Дійсно, в останні десятиліття «новим правим», які знаходяться при владі (а навіть «старі ліві» з числа соціал-демократів чи колишні компартійні секретарі, коли мова йде про колишні країни соціалістичного блоку, ставали «ринковими фундаменталістами» відразу, як тільки приходили до влади, не кажучи вже про колишніх «нових лівих») протистоять «нові праві» з числа прихильників «релігійно-патріотичного фундаменталізму».

Якщо ж ми візьмемо, скажімо, сучасні ісламські фундаменталістські організації, то кожен раз виявиться, що їх поява пов'язана з діяльністю певних інституцій, які втілюють в життя ідеї «ринкового фундаменталізму», чи, висловлюючись більш звичною мовою, «цінності західної демократії». Так, засновник «Аль-Каїди» Усама Бен-Ладен починав свою кар'єру в Афганістані, де він фінансово підтримував тих же самих моджахедів, що і уряд США. А колишній парламентський статс-секретар міністерства оборони ФРН Андреас фон Бюлов в інтерв'ю німецькій газеті «Тагесшпигель» від 13 січня 2002 р взагалі стверджує, що рух «Талібан» було створено за сприяння ЦРУ. Та й «Ісламська держава» ще в 2013 році сприймалася як частина підтримуваної урядами західних країн «мирної опозиції» проти «кривавого тирана» Асада.

Виглядає так, ніби західні «ринкові фундаменталісти» вирощують «ісламських фундаменталістів» як своїх ситуативних союзників, але вони – невдячні такі – перетворюються в концептуальних противників, з якими ті, хто їх створив, потім воюють не на життя, а на смерть.

Виходить щось абсурдне. І це не єдиний абсурд, який породжує феномен «нових правих». Хіба не абсурдом є те, що дуже багато лівих в Росії щиро співчували Трампу чи Ле Пен?

Але всі ці абсурди легко пояснюються, якщо взяти до уваги, що всі ці «старі праві» – це насправді, якщо можна тут каламбурити, добре забуті «старі ліві». Перетворення лівих у правих почалося зразу ж як тільки з'явилися самі ці поняття – тобто в епоху Великої французької революції, яка спочатку інтенсивно рухалася «вліво», перетворюючи, тих хто її розпочав, у «правих», і закінчилася тим, що її саму прикінчили колишні крайні «ліві» (так лідери термідоріанців Баррас і Фрерон, будучи комісарами Конвенту прославилися своїми безжалісними заходами стосовно повсталих роялістів в Тулоні та інших південних містах Франції). Слово «ліберал» в ХІХ столітті було повним синонімом до слова «революціонер». Причому зовсім не «кольоровий», а справжній. До речі, факт того, що в ролі ударних загонів «кольорових революцій» зазвичай використовуються неонацисти, в той час, як їх «масовку» дуже часто складають «демократичні ліві», теж є свідченням того, що відмінності між лівими і правими зараз носять чисто формальний і навіть, можна сказати, ситуативний характер. Згадайте, як напередодні розвалу СРСР прихильники капіталізму іменували себе лівими, а прихильників соціалізму називали правими.

В.А. Босенко радикально вирішив тоді цю плутанину, заявивши, що зараз у нас немає лівих і правих, а є тільки праві і ще більш праві. Він говорив це стосовно перебудовного СРСР, але сьогодні цю формулу можна назвати універсальною.

І причина тут зовсім не моральних якостях політиків. Причина – в засиллі опортунізму. Опортунізм – це зовсім не лайка на адресу політичних противників. Опортунізм – це певна гносеологічна позиція, яка, до речі, охоплює далеко не одну тільки політику. Просто сформульоване це поняття було в політичній сфері, тому його перенос в інші сфери здається метафорою. Насправді ж, все навпаки – політичний опортунізм є лише наслідком опортунізму гносеологічного.

Суть опортунізму, як зазначав Енгельс полягає в тому, що це є «забуття великих, корінних міркувань заради нагальних інтересів дня, це гонитва за хвилинними успіхами і боротьба з-за них без урахування подальших наслідків, це принесення майбутнього руху в жертву сьогоденню» [2, с. 237].

Секрет популярності «нових правих» в тому, що це протест проти капіталізму. А секрет його підтримки з боку капіталістів в тому, що це протест саме справа. Тобто «нові праві» протестують проти поганої практики капіталізму, апелюючи до хорошої ідеї капіталізму. Автори книжки «Чи є майбутнє у капіталізму?» відзначили цю особливість «нових правих», характеризуючи такий їх різновид, як неоліберали:

«Фундаменталістський характер неоліберального руху розкривається в його категоричній відмові визнавати «істинним» капіталізмом будь-що, крім ідеалізованих ними вільних ринків із власної утопії» [1, с. 278].

Насправді ж це виявляється не особливістю неолібералів, а тим, що їх поріднює з їх «заклятими однодумцями» із табору «релігійно-патріотичних нових правих»:

«Про християнський, ісламський, буддійський, індуїстський та інші сучасні фундаменталізми щось важливе говорить те, що їх підозри та фобії практично всюди поєднуються з ідеалами дрібного бізнесу..» [1, с. 277].

Іншими словами, суть феномену «нових правих» полягає в тому, що капіталізм перестав відповідати власній ідеї.

Під час публічної лекції в Київському політехнічному інституті в 2013 році Г. Дерлугьян закважив, що політичний механізм, який панує сьогодні в світі, виник понад 300 років тому і давно застарів.

Тобто, з'явившись як цілком адекватна економічна, соціальна та політична форма для розвитку товарного виробництва на його початковій стадії, він придатний для вирішення сучасних завдань не більше, ніж машиніст парової машини придатний для управління ядерним реактором, а машиніст паровоза для управління космічним кораблем.

Феномен «нових правих» – це є політичне вираження цієї колізії на чуттєвому рівні. Вони артикулюють масове відчуття того, що капіталізм як суспільний устрій застарів, але не можуть запропонувати в цій ситуації нічого крім ідеї повернення в ті часи, коли капіталізм справлявся зі своїми задачами.

Звичайно – це утопія. Повернути назад у своєму розвитку суспільство, як доводить наша власна історія, може. Але це уже буде не розвиток. Це буде щось подібне до того, як окрема людина в старості «впадає в дитинство» – тобто маразм.

Можливо тому, єдина альтернатива капіталізму, яку визнають цілком вірогідною всі автори книги «Чи є майбутнє у капіталізму?», незважаючи на те, що одні з них є прихильниками капіталізму, а інші його противниками, така:

«Якщо щось і може прикінчити капіталізм», так це спалах широкомасштабних воєнних дій, які досягли межі своєї руйнівної сили в ядерну епоху, або глобальна екологічна криза» [2, с. 297].

Список використаних джерел:

1. И. Валлерстайн и др. Есть ли будущее у капитализма. М. Издательство Института Гайдара. 2015.

2. Ф. Энгельс. К критике проекта социал-демократической программы 1891 года. Маркс К., Энгельс Ф. собр. соч. 2-е изд. – Т. 22.

Туяхова А. Є.

3 курс, ФАКС, НТУУ «КПІ імені І. Сікорського»

(м. Київ, Україна)

tuyahova@list.ru

Прищепя А. О.

3 курс, ФАКС, НТУУ «КПІ імені І. Сікорського»

(м. Київ, Україна)

anichkap478@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК СУЧАСНИЙ ФАКТОР ЛЮДИНОТВОРЕННЯ

Сучасне суспільство перебуває на тій стадії еволюційного поступу, поява котрої зумовлена насамперед стрімким розвитком інформаційних технологій фактично у всіх сферах його життєдіяльності. Характерною ознакою цієї стадії стає тенденція до збільшення участі соціальних спільнот у суспільних процесах, сформованих під впливом масової комунікації інформаційної природи. І констатація того факту, що значна частина міжлюдських, міжгрупових та міждержавних конфліктів існує в межах інтернет-простору, й засвідчує актуальність досліджень, присвячених аналізу інформаційних воєн.

Видатний французький соціолог Ж. Баландьє впевнений, що сучасним світом керують три сили – інформація, техніка і комунікація. «Людина кінця ХХ століття немов перебуває в незримій оболонці, яка створена мережами...» [1, с. 440]. Відтак, стає можливим стверджувати, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології «ліплять» людину нашого часу, витісняючи наочне спілкування та замінюючи його віртуальною комунікацією в кіберпросторі.

Інший дослідник, а саме канадський філософ Маршалл Маклюен, аналізуючи значення інформації у сучасному світі, вважає, що актуальні економічні взаємозв'язки стали приймати модель обміну знаннями, а не матеріальними артефактами [2, с. 215].

Не дивлячись на те, що прояви інформаційної війни своїм корінням сягають стародавніх часів, як і філософські дослідження інформаційного фактору у веденні війни (Геракліт, Сунь Цзи та ін.), розгляд її як методу реалізації загарбницької геополітичної стратегії припадає саме на сьогоднішній день. У загальному сенсі інформаційна війна – це сукупність організаційних механізмів та операцій з управління й використання інформації, спрямованих на отримання оперативної переваги над ворогом [3, с. 28]. Праксеологічні аспекти реалізації інформаційних воєн пропонуємо простежити на прикладі останніх суспільно-політичних подій в Україні.

Наша країна опинилася перед масштабною загрозою масованого впливу інформаційної війни. Натомість невиконання сучасними державними керманічами низки дій у сфері національної безпеки та оборони призвели до того, що значна частина вітчизняних засобів масової інформації демонструють власне, доволі часто викривлене бачення всіх подій, що відбуваються в країні.

З іншого боку – Росія. В ній існує лише одна, єдина влада, процес руйнування якої будь-якими іншими політичними силами увімкне систему, спрямовану на знищення кожного з них. Відтак, ведення інформаційної політики в країні відбувається за рахунок стратегій, які були завчасно створені і функціонують як добре налагоджений механізм. Пропагандистська діяльність нашого північного сусіда користується одним із способів військової боротьби, пов'язаним з безпосереднім впливом на людей: поширює дезінформацію, напівправду, користується сучасною інформаційною зброєю, яка містить в собі електронні засоби масової інформації, блоги та соціальні мережі.

Таким чином, основною метою інформаційної війни є це створення «вигідного» для певних соціальних сил розуміння світу у людській свідомості. Це дає привід до необхідності осмислення і формування адекватних відповідей подібним інформаційно-психологічним впливам. Вихід з означеної ситуації пролягає через необхідність зміни світогляду людей, які піддалися пропаганді, бо наслідки таких війн призводять до деморалізації суспільства, які не виправдовують жодної мети.

Список використаних джерел:

1. Желтов В. В. Теория власти / В. В. Желтов. – М.: Флинта: МПСИ, 2008.– 584 с.
2. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего/ М. Маклюэн. – М. : Академический проект, 2005. – 496 с.
3. Кочетков В. В. Социология межкультурных различий / В. В. Кочетков. – М.: Социум, 2000. – 258 с.

ГУМАНІТАРНИЙ КАПІТАЛ В СТРАТЕГІЇ ПЕРЕТВОРЕНЬ

В постсоціалістичних країнах побутує думка, що у критичній фазі ринкових перетворень пріоритет мають макроекономічна стабілізація та структурні зрушення в матеріальному секторі економіки, а соціальні питання можна відкласти на майбутнє. Розвиток гуманітарного капіталу помилково потрапляє до розряду другорядних питань. Тим часом гуманітарний капітал треба розглядати як одну із головних форм суспільного багатства.

Гуманітарний капітал характеризує природжені здібності, таланти, включає освіту і набуту кваліфікацію, стан здоров'я і якість харчування, фізичний стан, здатність до виживання, а також інші характеристики, що забезпечують продуктивність і самозабезпеченість людей. Значення особистого чинника у функціонуванні і розвитку суспільного виробництва невпинно зростає, адже нині гуманітарний капітал значно підвищує конкурентоспроможність нації.

Водночас економічні чи соціальні умови можуть нейтралізувати віддачу гуманітарного капіталу, якщо відбувається відтік кваліфікованої робочої сили та інтелектуалів за кордон або вони переходять в інші сектори економіки, де працюють не за призначенням. Найшвидше знецінюються професіоналізм і знання, які є найважливішими чинниками посилення конкурентних переваг держав у контексті світового ринку. Іншим визначником національних конкурентних переваг є попит на товари і послуги галузі на внутрішньому ринку. Структура і характер попиту залежать від купівельної спроможності населення, її величини та структури. Саме попит визначає характер і швидкість запровадження новацій та ставить вимоги до кваліфікації працівників, що має визначальне значення для зростання конкурентоспроможності галузі всередині країни та на міжнародному рівні. Важливість розвитку гуманітарного капіталу, зокрема рівня кваліфікації робочої сили, підтверджує досвід країн Західної Європи, США та Японії. Вони відзначають, що нині могутність країни вимірюється кваліфікацією її робітників, мистецтвом її менеджерів та силою їх технологій. Хоча причинні зв'язки впливу гуманітарного чинника на економічне зростання складні й достатньо не вивчені, емпіричні дослідження свідчать, що поєднання таких чинників, як високий рівень освіти, імпортовані технології і досвід людей, ще повернулися з-за кордону, сприяли швидкому і стабільному економічному розвитку.

Найбільшої шкоди гуманітарному капіталу в постсоціалістичних країнах завдало безробіття, яке швидко зростало на фоні різкого скорочення виробництва. За таких умов неодмінно відбувається масова еміграція кращих фахівців до заможніших зарубіжних країн, що означає втрату стратегічних конкурентних переваг. Інтелектуальний капітал країни, на підготовку якого були витрачені великі кошти і значний час, починає працювати на зарубіжні країни.

Важливі соціально-гуманітарні наслідки мала масштабна лібералізація цін та заробітної плати, що є важливим компонентом реформ. Вона спричинила значну

диференціацію доходів та значне розшарування населення. З'явився невеликий елітний прошарок населення, доходи і життєвий рівень якого значно підвищилися. При цьому так званий середній клас став розмиватися і значно зменшується; водночас зростає прошарок людей зuboжілих, причому значною мірою – за рахунок середнього класу. Водночас зростання нерівності в доходах призвело до значних змін у ринковому споживчому попиту стають все більше різномірними, змінюються і моделі споживання. Все значніша частина населення з великими зусиллями може придбати предмети першої необхідності.

Втрата позицій в галузі гуманітарного капіталу означає і втрату перспектив нарощування конкурентоспроможності, а отже, і втрату можливостей подолання кризового стану. Вихід з проблеми треба шукати у зміні акцентів соціальної політики, а саме – в наданні пріоритетності активній, а не пасивній політиці. В першу чергу збереження та розвиток людського капіталу, здатного створювати умови для більшої економічної ефективності, оскільки сучасна економіка може бути ефективною лише за умов володіння високо розвинутим людським потенціалом, а для збереження і розвитку людського капіталу необхідна виважена державна політика на ринку праці. Соціальна допомога, яка на сьогодні переважає, має відігравати допоміжну роль і надаватися тільки тим громадянам, які її потребують з об'єктивних причин.

Світовий досвід доводить, що соціальні пріоритети мають найретельніше реалізовуватися саме в періоди найбільшої економічної скрути, а не відкладатися на кращі часи. Соціально орієнтований підхід до ринкових перетворень несумісний не тільки з нині панівним залишковим принципом витрат на соціальні програми, він потребує спрямування державних коштів переважно на розвиток пріоритетних сфер, пов'язаних з гуманітарним капіталом – науки, освіти та нових технологій, що стануть основою для новітніх структурних зрушень і значного підвищення конкурентоспроможності національного виробника на світовому ринку.

Пупенко Г. І.
студентка ФСП, СЛ-61м

КОНСЮМЕРИЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ СПОЖИВАННЯ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОЛОГІЇ: КРИТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

Чи можемо ми стверджувати, що майбутня екологічна катастрофа зустрічає замало розуміння серед українців? А катастрофа таки станеться, якщо ми продовжуватимемо і надалі так бездумно розпоряджатися нашим природним багатством та халатно ставитися до виконання вже підписаних угод, що націлені на поліпшення екологічної ситуації в Україні. Доволі часто складається враження, що для пересічного українця можливий колапс Землі –

далека та малоімовірна подія, про яку він може дивитись фільми-катастрофи, але яка навряд може стосуватися безпосередньо його.

Особливо прикро спостерігати подібну безвідповідальність, зважаючи на Чорнобильську катастрофу, яка стала прикладом та досвідом для багатьох крах по всьому світу і яка мала місце всього в сотні кілометрів від Києва. Близькість Чорнобиля – суворе нагадування кожному з нас про те, як людська халатність може коштувати життів та здоров'я мільйонам людей.

Але з розмаїттям екологічних проблем стикається не лише Україна – вони наявні на порядку денному практично будь-якої країни. І питання лише в тому, наскільки усвідомлено підходять різні уряди до роботи над вирішенням цих проблем. Україні в цьому аспекті є чому повчитися у країн ядра, адже більшість успішних європейських держав, Сполучені Штати, Японія та Канада мають складну та детально пророблену систему запобігання та зменшення вже наявних негативних наслідків екологічної халатності.

Але окрім усвідомлення наявності проблем в екологічній сфері, є ще один важливий момент – наскільки кожен пересічний житель Землі готовий на щоденній основі працювати над собою та своїми звичками, аби поліпшити екологічну ситуацію в Україні та, відповідно, світі. І вкрай важливим аспектом вирішення цих проблем мені видається робота над філософією консюмеризму, тотального споживання заради споживання.

Те, як наші споживацькі звички на щоденній основі впливають на глобальну екологічну картину стає дедалі більш опуклим – тонни сміття у Світовому океані, мільйони викинутих через «неактуальність» речей, втрачені робочі місця – це лише початок списку того, на що впливає ця релігія нашого часу. Для багатьох людей по всьому світу стає дедалі більш природнім викидати речі не через те, що вони не придатні до використання, а лише через те, що вони більше не «в тренді». Із країн ядра ця тенденція перекинулася на країни периферії і тепер ця філософія захоплює все більше розумів, нових ринків та свіжих грошей.

Один із яскравих прикладів нашого часу – Китай. Населення усіх різноманітних етносів стрімко багатіє, але коли нові мільйонери думають, куди витратити гроші, то першим на думку спадають нові сумки, як на найновіших показах мод у Європі та Північній Америці, а не сусідні до великих міст села, де люди можуть жити в невеличких будинках не найпершої якості та безпеки побудування. Це виглядає цілком природньо – тягнутися в сторону того «модного», що розповсюджує глобальний Захід.

Проблема в тому, що розповсюдження консюмеризму як філософії споживання призводить до критичних наслідків для екології. Нове сміття, нові зайві пакування продукції та нові товари, що прослужать лише до випуску інших, ще модніших. Споживання стає новою універсальною ідеєю – якщо людина може дозволити собі витратити гроші, вона виглядає в очах багатьох інших більш успішною, багатогою та авторитетною.

Відповідь на питання, чому саме матеріальні витрати на багатство є такими важливими для сучасного суспільства показниками, може допомогти нам вирішити екологічну проблему. Розуміння причини – перший крок до

вирішення проблеми, адже після цього ми, використовуючи засоби масової інформації зможемо поінформувати суспільство про те, наскільки важливою є робота кожного з нас задля поліпшення екологічної ситуації, на якісно новому рівні сприйняття.

Зараз більшість людей відчують постійні розмови про економне використання води або бережливість щодо продуктів скоріше як нецікаву повторювану оповіданку, відповідно, це з вельми низькою ймовірністю може стати чимось із розряду повсякденних практик. Якщо ж ми зрозуміємо, чи так важливі матеріалі вираження грошей для сучасних суспільств, то зможемо змінити таке відношення через якісно нову інформаційну політику.

Боротьба з консюмеризмом має стати новою універсальною метою, адже це те, що стосується кожного з нас без винятку. Так, майже в кожному суспільстві так чи інакше виражені корупція та апатичність щодо змін, але якщо ми не розберемося з екологічними проблемами зараз, то завтра дійсно може не бути. Отже, одне із надзвичайно важливих питань, яке має ставити соціально-відповідальний соціолог собі сьогодні – чому так важливі матеріальні вираження багатства, а не, наприклад, добродійність?

Рева Д. О.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНО-СІМЕЙНИХ РОЛЕЙ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних соціологічних дослідженнях проблема трансформації гендерно-сімейних ролей розглядається у зв'язку із трансформаційними процесами у сучасному постіндустріальному суспільстві та їх впливом на сім'ю як соціальний інститут. Такі зміни в характері сімейних відносин і в самому інституті сім'ї зазвичай описуються соціологами в поняттях еволюції, модернізації або кризи сім'ї, за допомогою яких акцентується увага на процесах трансформації в цій сфері. [1, ст. 165]. Актуалізується у зв'язку з процесами трансформації і гендерний аспект відносин в сім'ї, оскільки їх розвиток тісно пов'язаний із структурними змінами в інституті сім'ї. У сучасній демократичній партнерській сім'ї ці відносини все більше наближаються до егалітарних. Гендер та сім'я аналізуються разом, оскільки саме в сім'ї почали формуватися традиційні гендерні ролі і саме у зв'язку із її трансформаціями змінювався їх зміст в інших сферах. Гендерно-сімейні ролі у соціологічному фокусі також досліджуються з точки зору владних відносин. Актуальними у зв'язку з цим є проблеми розподілу обов'язків, дискримінації жінок та конфліктів у сім'ї.

З провідних теоретиків соціології до теми трансформації сім'ї звертались такі науковці як П. Сорокін, Е. Гіденс та А. Карлсон. Сорокін відмітив, що «стають більш слабким і союз чоловіка і дружини, і союз батьків і дітей, тобто дві основи сім'ї, якими вичерпується її зміст» [2, ст. 8]. На думку британського

соціолога Ентоні Гідденса, з появою ідеї романтичної любові, а також з обмеженням народжуваності засобами контрацепції, переосмислюється значення ролі чоловіка та жінки в шлюбі, вони стають партнерами. Вперше для жінок сексуальність відділилась від вагітності та дітонародження, процесу відтворення і набула автономності та пластичності [3, ст. 54]. Інший дослідник, А. Карлсон, апелює до загальної кризи держави загального добробуту в Америці, падіння релігійних цінностей, процесів депопуляції та фемінізації чоловіків як причин безпрецедентної глобальної кризи сім'ї. На думку автора, «імпорт західної сексуальної революції руйнує основи суспільства і послаблює моральний контроль» [4, ст. 15].

В цілому, до перелічених чинників різкої трансформації інституту сім'ї сьогодні додається глобалізація, розвиток інтернет технологій та інформаційного суспільства, стреси, генетичні та репродуктивні технології, розвиток споживацького суспільства та ідеології матеріалізму, сексуальна революція. До негативних тенденцій також часто відносять «плюралізацію допустимих форм шлюбу і сексуального партнерства, гіперемансипацію жінок і фемінізацію чоловіків, рух «childfree»» [5, ст. 7]. Підвищення економічної незалежності жінки та підвищення її соціального статусу передбачає новий тип подружніх відносин і перерозподіл ролей в сім'ї. В той час як жінки намагаються знайти баланс між роботою та сім'єю, чоловіки не поспішають змінювати ролі. Очевидно, що процес встановлення гендерної рівності не може відбутися негайно : «дослідники в США стверджують, що жінки швидше змінили свої ролі поза домом, ніж чоловіки всередині будинку» [6, ст. 12].

В загальному, роль чоловіка слабшає, втрачає гендерні акценти, а в жінки додаються можливості, але обов'язки покладені на неї як на жінку виходячи з усталених гендерних практик залишається. Однозначно можна сказати тільки про ослаблення ролі чоловіка в сім'ї та дефіцит «справжніх чоловіків», що може бути спричинено покращенням соціально-економічного становища в країні і матеріального забезпечення сімей в 2013 році [7, ст. 5].

Чоловік може відмовитись від стереотипної чоловічої ролі, а жінка має слідувати, хоча лідерство досі належить чоловіку. Більшість не вважає такий стан гендерних відносин проблематичним. Жінки отримують більше можливостей поза домашньої сферою, але при цьому егалітарним відносини в сім'ї встановлюються досить повільно. Результати дослідження «Гендерні ролі та стереотипи», проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення Аналітичного центру RATING Pro, протягом 1-6 жовтня 2015 року [7] ілюструють відсутність значних змін у сімейно-гендерних ролях чоловіка та жінки. У сім'ях майже половини опитаних функції голови сім'ї виконують чоловіки, а також 60% жінок і 80% чоловіків вважають, що головою сім'ї має бути чоловік, і більше половини опитаних вважає, що жінка не має право обмежувати чоловіка в тому, як проводити вільний час і лише 28% вважають, що вона має право знехтувати обов'язками в будь-який час. Це призводить до перевантаження жінок обов'язками. «Аналіз основних характеристик сучасної української сім'ї та її реального функціонування показує, що більша частина українських сімей (60-70%) функціонують як егалітарний. Переважання даного

типу серед українських сімей не означає, втім, здійснення рівного розподілу у виконанні домашніх обов'язків» [8, ст. 14]. Навіть якщо в більшості сімей роль жінки в прийнятті рішень як по дрібних, так і по важливих справах є пріоритетною, це разом з тим поєднується і з набагато більшим колом обов'язків, які виконує жінка як дружина і мати.

Існує також інший аспект гендерних відносин в сім'ї – це розподіл влади та лідерства в сім'ї, визначення годувальника та економічне забезпечення сім'ї. Якщо стосовно розподілу домашніх обов'язків роль чоловіка втрачає гендерні акценти і забарвлення, гендерний розподіл праці в сім'ї слабшає і суто «чоловічої» роботи фактично не залишається. З іншого боку, «жіноча» робота залишається прерогативою дружини- жінки. Цікавою також є особливість сучасних гендерних відносин в сім'ї, пов'язана із невідповідністю тверджень респондентів про рівність відносин в їх сім'ї та очікуваннями стосовно ролі жінки та чоловіка. Більше 60% респондентів вважають, що в їх сім'ї егалітарним відносини, тоді як очікування стосовно гендерних ролей в них досить традиційні. Можна припустити, що респонденти або не пов'язують своє розуміння гендерних ролей в сім'ї з рівністю або нерівністю відносин. Інша причина таких відповідей може бути пов'язана із тим, що егалітарність відносин визначається партнерами в сім'ї з точки зору стереотипи уявлень про ролі. Тобто вони згодні, що і жінка, і чоловік може бути главою сім'ї, приймати рішення, але конкретно в їх сім'ї традиційний розподіл ролей і обов'язків не є проблематичним.

Список використаних джерел:

1. Лежнина Ю. П. Трансформация гендерных ролей в современной России // Общественные науки и современность. – 2013. – № 4.
2. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
3. Гидденс Э. Трансформация интимности. – СПб.: Питер, 2004. – 208 с.
4. Карлсон Аллан. Общество – Семья – Личность: Социальный кризис Америки. Альтернативный социологический подход Социальная мысль Запада. Американская школа альтернативной социологии. Пер. с англ. и общ. ред. профессора А. И. Антонова. М.: 2003 г. – 288 с.
5. Носкова Семейная тематика в европейской социологии // Социологические исследования – 2012. – № 1.
6. Гурко Т. А. Институт семьи в постиндустриальных обществах // Ценности и смыслы. – 2011. – №4 (13).
7. Дослідження окремих аспектів стосунків чоловіків та жінок / Rating pro: http://www.ratingpro.org/research/doslidzhennya_okremih_aspektiv_stosunkiv_cholovikiv_ta_zhinok.html?toindex=1
8. Лавриненко Н. Гендерные отношения в украинской семье / Н. Лавриненко // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2010. – № 1. – С. 138–162. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/crtmm_2010_1_11

ТЕХНОНАУКА І АКТУАЛЬНІСТЬ ХОЛІСТИЧНОГО ПІДХОДУ

Світ стоїть на порозі необхідності вибудови нової стратегії розвитку. Ми пересвідчуємося у тому, яким непростим є шлях до практичного втілення ідеалів стабільності і гнучкості у поступі, що має бути процесом інноваційним і безпечним водночас. Це саме стосується і проблеми поєднання технологічної та гуманістичної складової. Таким чином, ми підходимо до розуміння плідності нового типу світо-відношення, де наукова цінність дослідження, якої б галузі воно не стосувалося, неминуче включає до себе людину, а до опрацювання гіпотез стають дотичними аксіологічні фактори та виміри. Сучасний тип суспільної практики, відповідно, у його прагненні розглядати світ як процес, з необхідністю виводить нас до обривів реальності як теорії дійсного, укоріненої у певних проектах суб'єкт-об'єктної взаємодії, де пристрасть та афекти долучаються не тільки до процесу дослідження, як писав про це Бруно Латур [1], але і знаходять своє відображення у результатах наукового пошуку.

Сучасна картина світу логічно пов'язана з розгортанням такого суспільного феномену як технонаука. Це нова форма наукового осягнення світу, де презумпція доказовості поєднується з практикою адекватних до певної ситуації дій індивіда. Тобто відбувається взаємодія, змішування науки і техніки у адаптивних інтенціях людини нової доби когнітивного, соціального, економічного й технологічного розвитку. На зміну прагненню отримувати нову інформацію задля зміцнення та збільшення фундаментального знання приходить структурне оновлення і перегляд компетентностей. Діяльність різного штибу суспільних об'єднань підлягає дії законів синергетики – єдність набувається через різноманітність, а системність являє себе у форматах самоорганізації. Відтак, оновлюються характеристики соціальних інтеракцій. Обмін інформацією стає справою глобальною і винятково інтимною водночас.

Оскільки, наразі, ефективність функціонування будь-якої структурної ланки визначається її відкритістю до інноватики, вони неминуче набувають якостей ціннісно-цільової зорієнтованості. Відмова від класичної раціональності веде до перегляду місця та ролі самої науки як способу осягнення навколишнього світу. Вона визнається найважливішим, але не єдиним форматом пізнання. Не випадково у колективній праці 2014 року [2] «Новое производство знания: динамика науки и исследований в современных обществах» такі вчені, як М. Гіббонс, Х. Навотни, Б. Ніколеску пропонують концепцію другого типу виробництва знань. Йому (Mode2) притаманні трансдисциплінарність та організаційна багатоманітність.

Суттєво підвищується значення соціальної відповідальності та рефлексії у процесах оцінювання якісних характеристик духовного (а почасти – і матеріального) виробництва та його продуктів. Саме знання як вид суспільної діяльності усе більше розглядається у контексті його практичної

аплікативності. Теоретичні досягнення повинні мати практичне втілення, бути прибутковими економічно, завдяки логістиці доходити до споживача. Це пов'язано із модернізаційним розвитком і спрацьовує, але має і негативні конотації щодо гуманістичного виміру діяльності, де споживання є творчим актом самовідновлення та саморозвитку особистості.

У контексті окреслення такої залежності, логічно підкреслити, що як би ми не захоплювалися наукою, бо вона є унікальним засобом облаштування для людини насправді людського, культурно-історичного місця перебування буттєвості, та ніхто не відміняє її детермінованості іншими формами суспільного виробництва, ініціювання та обмеження соціальними обставинами – політичний та ідеологічний фактори включно. Через останні визначається спричиненість наукового пошуку запитами економічного гатунку, виявляє себе об'єктивна матеріально-предметна залежність теоретичних розвідок від практики повсякденного зиску. З цим пов'язане, як на мене, бачення суб'єкта діяльності не як безпосередньо даного, базисного чинника взаємодій, а як актора комунікації, де формуються риси його характеру, які, у свою чергу, відображають якості суспільних інтеракцій.

Економіка, політика, культура – і як самостійні сфери людської діяльності, і як ті, що ініціюють наукові розвідки та зазнають суттєвого впливу від результатів останніх – усе рухається у спіралі взаємовизначеності. Відтак, ми приходимо до визнання необхідності спиратися на холістичний підхід у поясненні як окремих явищ реальності, так і світу загалом. Еволюційна епістемологія є проявом такого підходу, адже у відповідності до неї, а зокрема – до теоретичних здобутків еволюційного конструктивізму, унаочнюється конвергенція науки та технологій, а саме пізнання вже не фіксується як вихідний пункт, але виступає ланкою та функцією універсального еволюційного процесу, де відкриваються нові обрії для гуманізації взаємодій між науками, філософією як наукою і світоглядом та розвитком технологій. Головне – не втратити такий шанс.

Список використаних джерел:

1. Latour B. From the world of science to that of research? // Science magazine. Wash., 1998. Vol. 280. № 5361.
2. Gibbons M., Limoges C., Nowotny H., Schwartzman C., Scott P., Trow M. The New Production of Knowledge. The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies // Sage Publications. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 1994. Vol.179. № 303.483.

ІНТЕРНЕТ: ІМПУЛЬС ДО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЧИ АРЕНА МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ?

На сьогоднішній день одним з головних засобів масової комунікації вважається мережа інтернет. Це всесвітнє павутиння давно дратує законодавчу владу, оскільки саме тут ведуться запеклі диспути щодо різних представників політичного устрою кожної держави. Як наслідок, інтернет став полем для маніпуляцій над населенням. Саме тому питання реалізації демократичних процедур, політичного управління, проблем легітимності влади та формування громадянського суспільства гостро поставлене і вивчається багатьма політологами.

Суб'єкти політичних відносин використовують будь-які можливі засоби впливу над свідомістю народу, і тому виникає новий, специфічний вид політичної комунікації – масова політична комунікація. Розповсюдження інформації через інтернет нині є найшвидшим способом, що є беззаперечним плюсом у маніпулятивних діях політиків. Великий об'єм інформації, її лаконічність та асоціативна запам'ятовуваність повідомлень в рази збільшили інтенсивність впливу на аудиторію. Сфери блогінгу, соціальних мереж, електронних ЗМІ, порталів, форумів та звичайних веб-сайтів – цей перелік збільшується з кожним днем, а тому з кожним днем вплив на психіку людей зростає.

Прийомами впливу за допомогою засобів масової інформації є штучне створення новин, спрощення та замовчування проблем, розчленування інформації та її фрагментарна подача. Таким чином можна сформуувати спотворену картинку реальної ситуації. Г. Маркузе відзначив, що такі нові технології перетворюють суспільство у тоталітарне, оскільки в управління включаються ефективні, проте оманливі методи соціального контролю над індивідами [1]. Нові технології знаходяться у руках системи панування, а тому вони спрощують сприйняття людей, пригнічують їх індивідуальність та вроджену свободу.

Разом з тим, Інтернет надає мотиваційні імпульси до розвитку громадянського суспільства, сприяє публічності та прозорості політичних процесів. За короткий проміжок часу інтернет-комунікації забезпечують ефективний діалог влади та суспільства, що дозволяє взаємодіяти безпосередньо з цільовою аудиторією. У цьому царстві необмежених можливостей зберігаються незліченні кількості інформації, які можна використати у будь-який час. Не можна не відмітити і той факт, що завдяки розвитку мережових технологій влада може бути контрольована соціумом. Проте це може бути також звичайною ілюзією впливу над політичною ситуацією, що є одним з видів маніпуляцій.

Нові інформаційні технології змушують виникати і нові риси у політичних діячів: свободу думки, творчі здібності, а також звільнення від стереотипів. Однак, якщо суб'єкт влади буде вміло вдавати наявність цих якостей, він зможе майстерно маніпулювати масами. Виконуючи роль людини, що спілкується відверто та чесно, претендуючи на довіру людей за допомогою соціальних мереж та веб-сайтів, політик домагається того, що суспільство втрачає здатність аналізувати інформацію та може «проковтнути» будь-що та в будь-яких кількостях. Крім того, інтернет-спілкування між владою та суспільством шляхом розповсюдження великої кількості розважальної інформації театралізує політичний процес, чим нівелює сенсове навантаження всіх подій та все більше затуманює розум мас [2].

Якщо проаналізувати канали політичної маніпуляції в інтернеті, можемо побачити, що за останні роки створюються не лише політичні веб-сайти, але і сторінки політичних діячів у соціальних мережах, форуми для спілкування з ними та навіть їх блоги. Безсумнівно, стаючи «ближчими до народу» представники різних політичних партій психологічно прив'язують до себе електорат. Проте, існують і фіктивні сторінки, які компрометують відомих людей, створюючи таким чином «чорний PR». У цьому випадку можуть використовуватись матеріали, що дискредитують політика як особистість, а також інформація, що сіє страх та напругу у спільноті.

Нові інформаційні технології стимулюють пошук нових моделей політичного управління, де шукачі влади будуть використовувати їх як засоби політичного маніпулювання для отримання їх власних бажаних результатів. Авжеж, гостро стоїть питання про масштаби таких маніпуляцій. На мою думку, інтернет являється потужною зброєю масового ураження, що дозволяють провести збір інформації як про певних політичних діячів, так і про примхи народу. Однак, за умови достатньої політичної зрілості суспільства та критичного аналізу подій та явищ, що відбуваються у політичному житті, інтернет має всі шанси стати одним з поштовхів до встановлення прозорих публічних відносин між політиками та громадою.

Список використаних джерел:

1. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек: исследование идеологии развитого индустриального общества / Маркузе Г.; пер. с англ., послесл., примеч. А. А. Юдина. – М.: «Издательство АСТ», 2002. – 526 с.
2. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Почепцов Г.Г. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2001. – 656 с.

РОЛЬ ПІАРУ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ПОЛІТИКІВ

У сучасному світі, де громадська думка стає потужним засобом впливу на суспільно-політичні процеси і явища, піар як спосіб формування громадської думки набуває все більшого значення у політиці. Даний феномен зазвичай використовується для впливу на свідомість мас через ЗМІ для формування іміджу політиків, організацій, держструктур і т. д. Мас медіа під силу не лише вплинути, а й кардинально змінити хід виборчої кампанії, перетворити маловідомого політика в всенародного улюбленця і навіть визначити результат президентських виборів.

Саме тому відомі політики вдаються до допомоги піар-менеджерів. Імідж у політиці грає вирішальну роль і є своєрідною відповіддю на бажання та вимоги населення. Яскравим є приклад приходу до влади Джона Кеннеді в США, який отримав перемогу над своїм опонентом Річардом Ніксоном, завдяки появу на телевізійних дебатах зі свіжою засмагою. Ніксон, не зважаючи на більшу переконливість і аргументованість своїх промов, мав досить недбалий зовнішній вигляд. Як результат, і глядачі програми, і американські виборці дещо згодом надали перевагу кандидату, що викликав більш приємні асоціації.

Завдяки успішному ідеологічному піару Гітлер вважається першим державним лідером, що активно протистояв курінню. Нацистська пропаганда постійно підкреслювала, що Адольф Гітлер, разом з такими фашистськими лідерами Європи як Муссоліні і Франко, відмовилися від цигарок, на противагу ворогів Німеччини – Сталіна, Рузвельта, Черчилля, які не ховали своєї пристрасті до тютюнопаління.

Слід взяти до уваги, що в залежності від технологій, що використовуються, піар може бути позитивним (білим), та негативним (чорним). У першому випадку на перший план виноситься інформація, що підкреслює переваги об'єкту, ховаючи недоліки, у другому – навпаки. Тобто, інформація спотворюється залежно від поставленої мети.

У політичній сфері діяльності, на відміну від шоу-бізнесу, негативний піар знижує рейтинг політика та підриває довіру до нього. Це часто використовується при жорсткій конкурентній боротьбі. Не дивлячись на те, що часто компрометуюча інформація не являється достовірною, чорний піар є дуже успішним. Адже, до того часу, поки наклеп буде спростований, суспільна думка вже буде сформована, а конкурент втратить довіру виборців. При неправильному використанні білого піару можна також отримати небажаний результат. Адже, при висвітленні лише позитивних сторін кандидата, створюється неповноцінне уявлення про нього, що часто доповнюється опонентами.

Політичний піар являється складним механізмом, що регулює стосунки влади та народу, метою якого є забезпечення загального визнання, формування

привабливого іміджу влади. Невід'ємними його складовими є безпосередня робота з населенням (організація різноманітних агітаційних акцій), створення необхідного іміджу за допомогою ЗМІ.

Обидві складові можна чітко прослідкувати у виборчих кампаніях кандидатів у президенти. Результатом продуманої піар-стратегії, що полягала в роботі з виборцями в соцмережах, була перемога Барака Обама. Його передвиборчий сайт був абсолютною новизною і змінив встановлені стандарти. Важливим також є і той факт, що цей сайт був створений Крісом Хьюзом, що в 2004 році разом з Марком Цукербергом заснував Facebook, одну з найпопулярніших соцмереж у світі.

Отже, за допомогою ЗМІ, як основного інструменту для формування політичного іміджу, виконуються наступні завдання: контроль свідомості для залучення прихильників певних ідей і цілей, зберігання їх у покорі; керування інтерпретаціями подій на основі переконання виборця у правомірності та правильності поглядів, позицій політичного діяча; нейтралізація переваг, активних дій опонентів для зниження переваг їх програм, цілей та цінностей в очах виборців.

При дослідженні даної теми доцільним є згадати погляди італійського мислителя, філософа, письменника та політичного діяча Нікколо Макіавеллі, який стверджував, що «Личина для государів необхідна, оскільки більшість судить про них по тому, чим вони здаються, і тільки дуже мало хто буває в змозі відрізнити удавану від дійсної...» [1]. При аналізі робіт Н. Макіавеллі політолог В. Симоненко відзначав, що мислитель підкреслював необхідність для держслужбовця створювати й відстежувати той образ, у якому він постає перед іншими людьми його кола, вищими або нижчими за соціальним становищем [2].

Отже, станом на сьогодні імідж являється чи не ключовим компонентом для успішної діяльності на політичній арені та потужної підтримки виборців. Головною вимогою до образу політика, особливо під час виборів та інших важливих політичних подій, є незаплямована репутація. Для цього необхідна плановість та системність в роботі з суспільством, регулярність проведення піар-заходів, відкритість та повнота інформації і найголовніше – сприймання позиції аудиторії та суспільної думки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Нікколо Мак'явеллі. Флорентійські хроніки. Державець. Переклад з італійської: Анатолій Перепадя; Харків: Фоліо, 2007. – С. 511.
2. Симоненко В. Б. Від індустріального до інформаційного суспільства // Соціально-політичний журнал. – 1995. – №4. – С. 208–218.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ БРЕНДУ ДЕРЖАВИ

Бренд держави виявляє собою стійке утворення, котре характеризується комплексною структурою, оскільки являється наслідком взаємодії різних сфер життя від культурних до економічних. За визначенням Всесвітньої організації туризму, бренд країни – це сукупність емоційних і раціональних уявлень, що є результатом зіставлення всіх ознак країни, власного досвіду й чуток, які впливають на створення певного образу [1].

Брендинг як процес формування й просування на ринку того чи іншого бренду, бувши традиційним елементом економічного маркетингу, увійшов у науковий обіг «OPolitical sciences» лише у 1990-ті роки завдяки двом видатним британським експертам у сфері брендингу – Велі Олінсу та Саймону Анхольту [2].

Брендинг дуже глибоко проникає у всі галузі людського життя включаючи політику як сферу публічного управління суспільством. Політичний бренд створюється свідомо з перспективою формування образу держави для досягнення певних цілей, укріплення авторитету держави на світовому рівні та для формування позитивного образу. Про це свідчить виникнення поняття «Держава-бренд», що відбулося на фоні глобалізації та економізації міжнародних відносин. Слідуючи думці П. ван Хема, уявлення про бренд високоякісних товарів щільно межують з уявленням про державу. Наприклад, Кока-Кола асоціюється із США, БМВ – з Німеччиною, Нокія – з Фінляндією, і тд. Процесу передачі національного бренду характерні такі канали, які дозволяють охопити якомога більшу соціальну аудиторію.

Національний бренд, відповідно до С. Анхольта, окреслює сприйняття держави наступними ознаками, як: багатство культурної та історичної спадщини, інвестиційна перспективність країни, ефективність державного управління, якість експорту товарів, туризм, населення країни, а також привабливість країни. Зовнішня політика, інвестиційна політика, туризм, кінематограф і література-все це можна вважати найбільш ефективними каналами такого роду. Бренд – це одне із ключових ознак, яке представляє країну за її межами. Бренд держави складається з безлічі різних аспектів, іноді, навіть не піддаються будь-якому коригуванню. Тому завдання його можуть бути надзвичайно складними. Прикладом цього може бути, історико – етичні факти про діяльність країни. Намагання подачі інформації з різних позицій не змінить факт тих чи інших подій, які вже відбулися. Необхідно враховувати і те, що різні країни можуть висвітлювати історичні факти в залежності від власної вигоди, що так само неможливо якимось чином контролювати.

Просування бренду є невід'ємною частиною, так як воно допомагає налагоджувати контакти з іншими країнами та популяризує саму державу. Наприклад, Франція та Італія вважаються країнами високої моди,

Туреччина, Єгипет, Шрі-Ланка – країни туризму та відпочинку, Швейцарія – еталон надійності та гаранту соціальної та банківської системи [3].

Серед ідей, які можна було б використовувати для побудови бренду України – це «аграрна наддержава» в умовах глобальної продовольчої кризи, так як вона являється одним з найбільших експортерів зернових культур у світі. Незалежно від того, яка ідея буде вибрана, треба цілеспрямовано і систематично просувати обрану ідею в світову спільноту.

Отже, бренд важливий тим, що створює позитивно впізнаваний образ країни в світі. Просування бренду є невід’ємною частиною популяризації держави на світовому рівні, що буде сприяти не тільки розвитку партнерства в усіх галузях соціально-політичного життя, а й формуванню необхідного бренду країни. Спираючись на нові досягнення у галузі PR-технологій та розробивши фундаментальну і міцну стратегію, українці можуть вийти на новий світовий рівень.

Список використаних джерел:

1. Теплухин А. Деваться некуда, нужно становиться брендом [Электронный ресурс]/А.Теплухин.http://www.formareklama.ru/index.php?option=com_content&ask=view&id=648&Itemid.
2. Анхольт С. Создание бренда страны / С. Анхольт // Бренд-менеджмент. – 2007. – №1. – С. 36–44.
3. Нагорняк Т. Л., Країна як бренд. Національний бренд «Україна» [Электронный ресурс] / Нагорняк Т. Л., <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/9/30.pdf>

Смоленська О. І.
(м. Київ, Україна)
s.smolenska.05@gmail.com

ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ, ЯК МОЖЛИВІСТЬ ЗНИЩЕННЯ ПОПУЛІЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ОСТАНЬОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ

За останні десять років на територіях усіх країн змінювалися підходи до формулювання уряду та організації політики в середині держави. В цей період вагоме значення в суспільстві має людина, як особистість та об’єкт, що має власні страхи, емоції та думки. Поширеною стає політика популізму, що в перекладі з латини означає народ. Загалом популізм – це політика, що спрямована на народні маси, ґрунтується на дослідженні страхів, надій та протиставленні інтересів широких мас населення інтересам еліт. В більшості випадках популізм розглядається в негативному аспекті розвитку держати, а покращити даний стан може правильно сформований демократичний режим.

Демократичний режим – це форма організації влади, в основі якої лежить принцип прийняття колективних рішень. Частково, демократичний режим вміщує в собі деякі аспекти популізму, бо також визнає народ суверенним та єдиним носієм суверенітету, тобто єдиним носієм влади в суспільстві. Але дуже великою відмінністю в даних напрямках є відсутність в демократичному режимі жаги до формування одиничних лідерів певних угруповань, що досягають визнання,

Поширення популізму на території Європи та зокрема на території України є достатньо обумовленим етапом, тому що дана політика є реакцією на відсутність, у більшості населення, розуміння реальності подій та ситуацій в державах. Яскравим прикладом існування популізму в країні є специфічна позиція політичних діячів, яка побудована на простому формулюванні власної позиції та акцентуванні на покращення теперішньої «поганої» ситуації. Також в період існування політики популізму політичні діячі використовують усі можливі способи для досягнення власних цілей, а саме організація благодійних акцій, таких як 1) ремонт внутрішньої інфраструктури, що належить певному району, 2) забезпечення харчовими кошиками літніх людей, 3) залучення багатодітних родин до відвідування центрів розваг, що оплачується конкретним представником та інше. Загалом дані дії розповсюджені на окремі класові шари населення, що є більш піддатливими для емоційного тиснення.

З економічної точки зору політика популізму формується на основі неіснуючого бюджету, дана система спрямована на підвищення рівня життя бідної частини населення за рахунок багатих. В основному це базується на підвищенні податків для багатих, але ця система призводить до занепаду в економіці, тому що через певний період часу підприємці, власники середнього та великого бізнесу, не бачать власного прибутку в даній справі, що призводить до еміграції підприємств в інші країни. Також політика популізму в економіці призводить до гіперінфляції, бо гроші не розподіляються належним чином, а друкуються Центральним банком. Дані дії в середині держави призводять не до підвищення економічної стабільності її мешканців та формування середнього та високого класів, а до більшої бідності та значного розриву між класами.

Для вирішення усіх негативних проблем популізму держави намагаються реалізувати демократичний режим, що допомагає дисциплінувати взаємозв'язок народу та влади, врівноважує систему народного правління, що базується на ідеї представництва – люди надають владу повноваженому представнику. Народ може вільно виражати власні ідеї самостійно, формується велика кількість представницьких груп, що мають підтримку – формується середній клас. Основним принципом втілення демократичного режиму є елітарність, що полягає в тому що народ віддає владу представнику – влада від народу (а не народу, що призводить до хаосу).

За роки незалежності в Україні відбулися два вибухи популізму. Перший відбувся в 90–х роках 20 століття, це був достатньо перехідний період в історії, що спричинений розпадом Радянського Союзу, встановленням власного політичного лідера та реалізації нового політичного режиму. Другий вибух відбувся в 2003 – 2004 роках, що базувався на прагненні політичних діячів

досягнути власних цілей, що супроводжувались збільшенням державного бюджету до неймовірних розмірів та нераціонального використання даних коштів. Даний цикл закінчився 22 лютого 2014 року, тоді коли головні політичні діячі, що відповідали за економічний стан України покинули власні пости.

Загалом можна зазначити, що кожна держава обирає власний шлях на політичній арені, що обумовлена ставленням народу до влади та відповідними цілями країни. Популізм – це течія, яка буде присутня завжди та кожна держава обирає власний шлях боротьби або підтримки. Демократичний режим є одним з прикладів даної проблеми, що застосовується деяким відсотком країн Європи.

Список використаних джерел:

1. Популізм и популисты в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestia.nikolaev.ua/news/%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BC-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%8B-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B5/>
2. Популізм как феномен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lb.ua/news/2016/08/10/342294_populizm_fenomen.html
3. Искуссы популизма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2009/03/26/4477412/>

Сорокін В. С.

Гордієнко Д. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»

vovasorokin23@gmail.com

Науковий керівник Радей А.С.

ВІЙНА ЛІВИХ І ПРАВИХ ПОПУЛІЗМІВ: ПРИКЛАД ФРАНЦІЇ

Останнім часом у більшості провідних держав досить гостро постає питання щодо політичної розколотості населення. На прикладі останніх виборів у США, Британії, Австрії можна помітити як ці країни у досить рівних пропорціях діляться на тих, хто виступає за ліберальне та відкрите суспільство, і тих, хто за закриті кордони, жорсткий протекціонізм та націоналістичну політику. Обидві сторони обирали собі досить яскравих популістів в лідери, котрі і формувались в конкуруючі пари на останніх виборах: Трамп і Клінтон, Ван дер Беллен і Хофер і т.д. Не обійшла ця тенденція і Францію. Навіть більше: пара Макрон – Ле Пен найбільш чітко показала плачевну фрагментарність сучасного французького населення. Для підтвердження цього факту достатньо просто поглянути на карти результатів голосування за регіонами.

Марі Ле Пен досить часто в своїх виступах використовує вислів, що головна битва XXI століття – це битва між глобалізмом та патріотизмом. Однак,

виходячи з тих сучасних політичних тенденцій, що ми могли б спостерігати останнім часом – на ідеолого-політичній сцені зараз іде лише одна битва – битва лівих і правих популізмів.

Перемога Еммануеля Макрона на останніх президентських виборах у Франції в цілому можна назвати досить позитивним результатом для прихильників глобалізму та ліво-ліберальних ідеологій. В свою чергу потрібно зазначити, що перемога Макрона – це не перемога над популізмом. Еммануель Макрон являє собою популістичного кандидата в тій же мірі, що і його оппонентка. Відмінності лише в полярності.

Макрон та Ле Пен в однаковій мірі подавали себе як опозиційний удар по основним політичним партіям країни. Один виходив з обіцянок про економічний лібералізм та перехід до соціальної держави у Скандинавському стилі. Інша ішла на вибори з лозунгом «on est chez nous» («ми у себе дома») та акцентувала увагу на проблемі з емігрантами, страху глобалізації і германофобських настроях.

У цьому сенсі двом кандидатам однаково пощастило зустрітись у другому турі саме друг з другом. Макрону було легше здобути перемогу, зігравши на тенденції «хто завгодно, тільки не Ле Пен». Для Марі Еммануель – це стандартний представник глобалістичної еліти, проти якої вона агітує. Якщо протягом наступних п'яти років політика Макрона провалиться, то перш за все це буде на руку саме Ле Пен на наступних виборах. Окрім цього, постійні нагнітання зі сторони конкурентки можуть змусити Макрона вести більш обережну політику, аби не ризикувати своїм електоратом. До того ж, при нинішній напівпрезидентській системі Макрону для виконання своїх обіцянок потрібно в першу чергу отримати підтримку більшості в Національних зборах. А по результатах нещодавніх опитувань 61% виборців проти того, щоб у нового президента була більшість [1]. Також потрібно зазначити, що Макрон, хоча його і позиціонують як затятого глобаліста, прекрасно розуміє усі проблеми сучасного ЄС. Саме тому він обіцяв впевнити Німеччину у створенні банківського союзу, виробленні механізму щодо реструктуризації держав на зразок Португалії та введенні федерального парламенту, який буде узаконювати повноваження федерального казначейства. Однак, що робитиме новий президент Франції, якщо Німеччина не погодиться? Точно можна сказати що вигоду з цього винесуть лише його опоненти. Тож якщо Ле Пен і надалі буде позиціонувати себе як головного антагоніста нового президента, то вона ще більше зможе підняти свої рейтинги (а вони вже більше чим були коли-небудь у «Національного фронту»).

Така ситуація викликана сучасними тенденціями, що існують в умовах процесу глобалізації. У своїй статті під назвою «The Truth About Sovereignty» економіст Дені Родрік звернув увагу на те, що поняття демократії, національного суверенітету та глобальної економічної інтеграції (по яким зазвичай і мітять сучасні популісти) є абсолютно несумісними, адже хоча б одним з трьох потрібно знехтувати [2]. А оскільки тенденції глобалізму зараз диктують «порядок денний», то для націоналістичних партій вони стають легкою мішенню.

Однак елементи популізму використовували на свою користь обидва кандидата. Зі сторони Ле Пен це були досить невпевнені аргументи на захист своїх ідей протекціонізму, а також обіцянки про зниження пенсійного віку без пояснень про фінансування цієї ідеї. Зі сторони Макрона це звичайно ідея перенесення флексикьюриті по прикладу Скандинавії 1990-их років. Ця обіцянка зібрала на себе найбільше прискіпливих коментарів. Адже флексикьюриті поки що можливо лише в макроекономічному, орієнтованому на інвестиції, середовищі. А чи можна це перейняти для Франції (котра, звичайно, таким середовищем не є, адже інвестиції прямо зараз мають найменші показники за останні 10 років) – це велике питання.

З усієї ситуації можна зробити висновок, що, напевно, у Франції поки що, так само як і в інших країнах, популіста може перемогти лише популіст. Розмови про прилив/відлив популізму в Європі поки що не мають підстав. Питання лише в тому, який з двох видів популізму у найближчий час захопить лідируючі позиції. У Франції поки що перемога за лівими.

Список використаних джерел:

1. http://www.lepoint.fr/politique/emmanuel-berretta/macron-president-le-sondage-ipsos-qui-souligne-les-fragilites-07-05-2017-2125514_1897.php
2. <https://www.project-syndicate.org/commentary/why-economic-integration-implies-political-unification-by-dani-rodrik>

Степанченко Т. В.

СПРИЙНЯТТЯ ІНДИВІДОМ ЖИТТЄСВІТУ: ВІДОБРАЖЕННЯ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЗА А. ШЮЦЕМ ТА Т. ЛУКМАНОМ

Однією з визначальних рис розвитку сучасної соціологічної теорії є посилення дослідницького інтересу до вивчення світу людини, суб'єктивних мотивів людської діяльності та інтерпретацій соціальної реальності. Тому соціологи дедалі частіше звертаються до інтерпретативної парадигми, яка дозволяє описувати латентні смисли буденних дій у повсякденному житті. Засновники феноменологічної соціології А. Шюц та Т. Лукман найбільшу частину своєї наукової роботи присвятили аналізу життєсвіту та його ознак. Якщо взяти за критерій сприйняття життєсвіту індивідом, можна виокремити такі сутнісні характеристики життєсвіту: непроблематичність, самозрозумілість, рутинність та доступність для впливу з боку індивіда. Важливим завданням є актуалізація наведених ознак життєсвіту до умов сучасного глобалізованого інформаційного суспільства.

Життєсвіту властива непроблематичність, адже індивід сприймає повсякденний життєсвіт та його елементи як просту даність [1, с. 17]. Реальність повсякденного життя є впорядкованою, а звичний порядок

повсякденності – сталим [2, с. 115]. Індивіди сприймають як непроблематичне тілесне існування у світі інших людей та наявність у них свідомості; тотожність значень повсякденного світу для індивіда, його попередників та ближніх людей; здатність на порозуміння з ближніми людьми [1, с. 73–74].

В сучасному суспільстві непроблематичність зазнала змін. По-перше, відбулися інформатизація та віртуалізація повсякденного життєсвіту. Сучасні індивіди формують картину світу й осмислюють об'єкти повсякдення, спираючись на інформацію, почерпнуту з Інтернет-мережі та ЗМК. По-друге, в сучасному світі відбувається безперервне переструктурування повсякденного мислення, яке включає два протилежних процеси – диференціацію та гомогенізацію. З одного боку, представники різних суспільств сприймають як непроблематичне різні об'єкти та події соціальної реальності. З другого боку, глобалізаційні процеси нівелюють відмінності в осмисленні світу представниками різних культур.

Доступність для впливу з боку індивіда виявляється в тому, що індивід може втручатися у повсякденний життєсвіт та здатний змінювати його своїми діями, використовуючи власне тіло як інструмент впливу. Повсякденний світ поділяється на різні сектори за рівнем їхньої досяжності: сектор, який реально доступний для індивіда (світ в актуальній досяжності); сектор, який був реально доступним для індивіда раніше, а нині доступний потенційно (світ у потенційній досяжності) [3, с. 230]. Також існує світ у досяжності, яку можна здобути (світ у досяжній досяжності) [1, с. 56].

Крізь ці три світи можна провести лінію розмежування, яка поділить кожний на два виміри – реальний та віртуальний. Світ в актуальній досяжності – це не тільки найближче фізичне оточення індивіда, а й простір, на який індивід може вплинути шляхом здійснення віртуальної комунікації (світ онлайн). Світ у потенційній досяжності поділяється на світ, якого можна досягти безпосередньо, та світ, якого можна досягти з використанням засобів віртуальної комунікації (світ офлайн). Світ у досяжності, яку можна здобути, також має аналога у віртуальному вимірі – світ у досяжності, яка на даний момент знаходиться поза зв'язком. Для сучасних індивідів розколотість життєсвіту на реальний та віртуальний виміри постає як самозрозуміла.

Індивіди сприймають життєсвіт як щось звичне, буденне, адже життєсвіту властива самозрозумілість. Самозрозумілий життєсвіт не потребує подальших обґрунтувань і пояснень [4, с. 19-20]. Сприйняття життєсвіту повсякденності як самозрозумілого базується на ідеалізаціях «і-так-далі» та «я-можу-завжди-знов». Ідеалізація «і-так-далі» означає, що людина встановлює сектор, який перебував у актуальній досяжності, як константний або константно змінний [1, с. 52]. Тобто для індивіда є самозрозумілим те, що світ і надалі залишатиметься таким самим, тому наявний запас знання зберігатиме свою значущість. Ідеалізація «я-можу-завжди-знов» реалізується у припущенні про те, що індивід може повторювати свої попередні успішні вчинки й надалі [2, с. 91-93].

В сучасному світі ідеалізації працюють не лише за рахунок власного накопиченого досвіду конкретного індивіда, але враховують також досвід його ближніх людей, попередників і сучасників. Певні сценарії поведінки

пропонують індивідам ЗМК та соціальні медіа. У світі віртуальної досяжності ідеалізації також впорядковують взаємодії. Ідеалізація «і-так-далі» функціонує як припущення про те, що певна сфера віртуальної реальності буде залишатися доступною для впливу й надалі та не зазнає суттєвих змін. Ідеалізація «я-можу-завжди-знов» включає набір засобів, за допомогою яких можна реалізувати віртуальний зв'язок.

Повсякденний життєсвіт є світом рутинної діяльності, тому рутинність – одна з ключових характеристик життєсвіту. Світ рутинної діяльності – це світ роботи в межах реальної досяжності, де можна в будь-який момент застосувати успішно апробовані раніше рецепти дій. Це світ знайомих тем, інтерпретацій, мотивів, світ попереднього досвіду та виправданих очікувань [5, с. 348]. Повсякденний життєсвіт містить конструкти, за допомогою яких індивіди категоризують повсякденний досвід. Це буденні типізації – ідеальні соціальні типи людей, ситуацій, дій. Саме завдяки використанню типізацій індивіди здобувають змогу ідентифікувати ситуації та обирати адекватні стратегії поведінки [6, с. 237–238].

Отже, повсякденний життєсвіт є непроблематичним, самозрозумілим, рутинним та доступним для впливу з боку індивіда. Ці характеристики зазнають змін внаслідок сучасних соціальних трансформацій. Осучаснення ідей А. Шюца та Т. Лукмана щодо сутнісних характеристик життєсвіту здатне посприяти подальшому розвитку феноменологічного підходу до аналізу ЗМК та Інтернет-середовища.

Список використаних джерел:

1. Лукман Т. Структури життєсвіту / Томас Лукман, Альфред Шюц; [пер. з нім. Вахтанг Кебуладзе]. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – 560 с.
2. Альфред Шюц и основы феноменологической социологии / Хайнц Абельс // Интеракция, идентичность, презентация. Введение в интерпретативную социологию. – Санкт-Петербург: «Алетейя», 2000. – С. 66-100.
3. Шютц А. Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии; [сост. А. Я. Алхасов; пер. с англ. А. Я. Алхасова, Н. Я. Мазлумяновой; научн. ред. перевода Г. С. Батыгин] / А. Шютц. – М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2003. – 336 с.
4. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: «Медиум», 1995. – С. 2–15.
5. Шюц А. Феноменология и социальные науки / Альфред Шюц // Избранное: Мир, светящийся смыслом. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – С. 151–234.
6. Етнометодологічні дослідження явищ повсякденного світу // Соціологія: навч. посібник; [за ред. С. О. Макеєва]. – Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999. – С. 236–255.

ПОПУЛІЗМ У ВИБОРІ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА – ЗАГРОЗА СТАБІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Ефективність функціонування суспільної практики багато у чому залежить від постаті лідера, команди, що співпрацює із ним, втілюючи у життя проголошені ними цінності, які у якості дороговказів покликали громадян обрати саме такого кандидата, а не інших. Але, як переконують нас виборчі процеси у сучасному світі, не тільки і не стільки програма дій впливає на виборчу активність населення, але і те, наскільки імідж кандидата корелює із уособленням ним певних поведінкових тенденцій, що скоріше відчуваються, аніж усвідомлюються (звідси – підтримка «атавістами» Brexit, як феномен ностальгії за визначеністю «старих добрих часів») [1]. Так, економічні засади суспільного добробуту формуються під впливом політичних технологій, де невербальна комунікація стає вмотивовуючим чинником начебто раціональної поведінки виборця, який більше звертає увагу на «доброзичливий відкритий погляд, що підкріплюється посмішкою» [2, с. 53], аніж на нелогічну чи слабку орієнтацію програмних положень. Відтак, «від того, як вдало той чи інший політик спроектував, а також впровадив свій імідж, залежить не тільки його власна кар'єра і доля політичної сили, яку він представляє, а й напрямок розвитку політичних процесів у цілому.

Соціологічні дослідження історії цивілізаційного розвитку людства свідчать, наразі, про неможливість винайти оптимальний (у сенсі – задовольняючий усіх) спосіб упорядкування суспільного життя, а також представити фігуру лідера, який не мав би ворогів. Більше того, саме ті актори соціальних рухів, що отримують найголоснішу підтримку натовпу, найчастіше зорієнтовані на зовнішній успіх, завдяки особливому виду суспільно-значущої привабливості – харизмі, яка, у свою чергу, є втіленням, виразом глибинних потреб історичних процесів у конкретиці їх культурної, ідеологічної презентації.

Людина, яка здатна запропонувати вирішення питань повсякденного життя у короткостроковій перспективі, не обтяжує слухачів експертними подробицями їх практичної імплементації, не артикулює неминучі обмеження й втрати, що супроводжують будь-яку реформаторську політику – саме такий індивідуум має більші шанси бути обраним, у порівнянні із вдумливим, відповідальним і обережним фахівцем своєї справи. Не випадково, найбільш успішні економіки сьогодення пов'язані із реалізацією техніцистського підходу «конкретних професіоналів». Біда у тому, що останні, як правило, неспроможні до вибудови оптимальної стратегії розвитку суспільства як складної і суперечливої системи у русі. Їм не вистачає ідеологічної складової, яка необхідна для упорядкування соціальних взаємодій, життєдіяльності кожного і суспільства загалом у історичній перспективі, узгодження й гармонізації тактики зі стратегією історичного поступу.

Проблема виникнення майбутньої конфліктності, неконструктивної у плані поступу і розв'язання, криється у популізмі – саме так найчастіше

сприймається риторика харизматичної особистості, попри відсутність адекватної стратегії розбудови практичного життя. Широкі народні маси становлять рушійну силу історії часто-густо не усвідомлюючи наслідки своїх виборів та дій. Злість, хоча і тимчасово, поєднує сильніше, аніж позитив, який переноситься у якості омріяного ідеалу на майбутнє, тривалість якого, багато у чому – справа суб'єктивна. Це стає справжнім джерелом розбрату з огляду на те, що наш сучасник є відчуженим від природи, релігійності як обріїв духовного зростання, інтимності кола однодумців у межах більш широкого загалу іншої якості, аніж мережеві фан-клуби.

Інституалізація процесів задоволення низки потреб людини, як вітальних, так і соціальних, звичайно полегшує процеси маркетингу та менеджменту. Водночас, зворотній бік цього – та сама відчуженість, що за умов модернізаційного розвитку, який, як ми бачимо з історичного досвіду, неминуче пов'язаний із прискоренням темпів суспільного й особистісного життя, стає способом світовідношення поза творчої налаштованості на рефлексивність, критичність, аргументованість та відповідальність – усього того, на що мусить спиратися культура виборця.

Список використаних джерел:

1. Богуславська О. Парадигма держави, яка сприяє розвитку: минуле, сучасне, майбутнє [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.alba-training.com/?p=490>

2. Остапенко С. П. Формування іміджу політичного лідера засобами PR-технологій для передвиборчої боротьби. Наукові праці. Політологія Випуск 248. – Том 260. – С. 52–56.

Султанова А. С.
(м. Київ, Україна)
anastasia.nova@ukr.net

ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЛІ ЗМІ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА: ВІД ІНФОРМУВАННЯ ДО МОДЕЛЮВАННЯ

Засоби масової інформації (ЗМІ) мають особливе значення для політики. Значимість ЗМІ є настільки очевидною, що нерідко їх називають «четвертою гілкою влади».

Роль ЗМІ в політичному житті суспільства не можна звести до однієї функції та оцінити однозначно. Це складний та багатогранний інститут, однією з найочевидніших функцій якого з політичної точки зору є інформування суспільства про події, які відбуваються у державі та у світі, частіше з наданням певних коментарів та оцінюванням цих подій. Але, звичайно, на цьому їх функції не обмежуються. На сьогодні держава та інші політичні суб'єкти за

допомогою ЗМІ не стільки інформують населення про цілі і цінності своєї політики, як моделюють відносини з громадськістю.

Способи маніпулювання громадською думкою, що є невід'ємною частиною політики держави, повністю опираються на ЗМІ. Вони дозволяють створювати або змінювати в масовій свідомості громадян певне ставлення до тих чи інших подій, політичних намірів і дій держави та інших політичних суб'єктів. На думку Е. Фромма, маніпуляція громадською думкою, яку ЗМІ практикують повсякчас, є однією з найсерйозніших проблем політичного життя: «Методи, які використовуються в політичній пропаганді, є серйозною загрозою психічному здоров'ю, ясному і критичного мисленню та емоційній незалежності» [1].

Можна сказати, що ЗМІ стали одним з інструментів створення необхідних для влади зв'язків і відносин з суспільством, створюючи нову, вигідну для цих політичних суб'єктів реальність. На рахунок цього французький соціолог П. Бурдьє писав: «Поступово телебачення, яке по ідеї є інструментом відображення реальності, перетворюється в інструмент створення реальності. Ми все більше і більше наближаємося до простору, в якому світ описується і диктується телебаченням» [2].

ЗМІ конструюють політичну реальність, безпосередньо впливаючи на політичний процес різними шляхами – від реклами до пошуку компрометуючих матеріалів. Яскравим прикладом реклами як методу впливу на політичне життя суспільства є її використання в передвиборній агітації, яка є однією з найважливіших етапів виборчого процесу. ЗМІ створюють на виборців сильний і всебічний психологічний вплив, часто визначаючи шляхи, якими піде виборчий процес. Саме тому політики і кандидати приділяють їм особливу увагу.

У своїх публікаціях, репортажах і коментарях ЗМІ нерідко висвітлюють приховані від громадськості методи прийняття політичних рішень окремими суб'єктами влади, таким чином звертаючи увагу на негативні та неприємні сторони їх діяльності і тим самим відіграють роль так званих «обмежувачів» свавілля можновладців.

На сьогодні присутність ЗМІ в світовій політиці доповнюється інтернет-спільнотами та соціальними мережами, що дозволяє об'ємніше впливати на світову спільноту, використовуючи не тільки лінійні канали подачі інформації, а й залучаючи широку громадськість різних країн в процес обговорення актуальних світових проблем. Даного роду комплексний вплив, безумовно, здатен впливати на процес прийняття політичних рішень в рамках світової політики.

Отже, основна роль ЗМІ в даний час не стільки інформаційна, скільки ідеологічна, тобто ЗМІ не стільки транслюють інформацію, відображаючи об'єктивний стан суспільних настроїв, скільки виступають інструментом, який ці настрої формує та направляє за допомогою правильно поданої інформації.

Список використаних джерел:

1. Fromm E. To Have or to Be? / E. Fromm. – Publisher: Harper & Row, Publishers, 1976. – 216 p.
2. Bourdieu P. On Television / P. Bourdieu. – The New Press, 1999. – 104 p.

Тегза К. Ю.
(м. Київ, Україна)
tegza.katya@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОПУЛІЗМ ЯК ГРА НА НАЦІОНАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПАХ НАРОДУ

З розвитком демократичних інститутів в посттоталітарних країнах і загостренням націоналізму в суспільстві з новою силою постає питання національної ідеї. Вона, в свій час, стає вразливим місцем, яке, на жаль, політичні сили часто застосовують з метою спекуляції на почуттях народу.

Популізм – неоднозначне явище світової політики, беззаперечно, тренд в умовах сучасної глобалізації, має в своєму арсеналі ряд методів маніпуляції масами, в основу яких входить апеляція до громадян лозунговими закликами, що в уяві мас значно спрощують модель вирішення складних проблем, звернення до злободенних переживань громадян, гра на «очікуваннях» народу та маса інших. Методи національного популізму поряд із зазначеними включають в себе й акцентуацію на етнонаціональних інтересах саме тих громадян, до яких і йде звернення.

Слід окреслити методи національного популізму, до яких вдаються політичні сили, для подальшої їх конкретизації та виявлення в сучасних світових явищах. Одним із них є обрання однією із ключових цілей ідею національного відродження. На фоні інтернаціоналізації економічної і соціально-політичної, а в посттоталітарних країнах до цих умов приєднується ще й нестримне прагнення до незалежності, самобутності, виникає такий собі «етнічний парадокс», який змушує людей поставити собі запитання «Хто я?», «До якого етносу відношусь?». В цей час увага приділяється традиційній культурі, визначенню ролі етносу в світових історичних, культурних та соціальних процесах, зверненню до традицій, мови та історії. Возвеличення національних атрибутів (прапора, гербу, гімну), «народна» риторика, особлива увага та ідеологізація персоналій з історії, «народних героїв», вихваляння традицій, звичаїв, тяжіння до стереотипів.

Політичні сили використовують ідеологію національного популізму в стратегічних цілях – для досягнення влади, або ж, будучи при владі, для відведення від нагальних кризових явищ.

Варто зазначити, що політичний популізм, в тому числі і національний, тяжіє до дихотомії як простішої форми сприйняття речей та маніпуляції; збирає біля себе політично неосвічених громадян. Тим самим – проводячи символічне насилля та переносючи вину за кризу, нестабільність та різноманітні колізії на об'єкти чужорідного характеру, відводить від себе відповідальність. Таким чином, відтягуючи вирішення соціальних та економічних проблем, національний популізм заганяє себе в пастку інфантилізму, приречуючи на догматичність мислення пересічного громадянина, наростання кризи в усіх сферах функціонування держави.

При деякій розстановці акцентів, зловживанні конспірологічними теоріями національний популізм переростає в радикальний націоналістичний популізм з його категоричними вимогами та настроями. Націоналістичний популізм заключає в собі потенційну рушійну силу можливого національного конфлікту, практики екстремізму, шовінізму, вандалізму, розпалювання ворожнечі в соціумі, подальшу його дестабілізацію та соціальні кризи.

Отже, національні лідери, використовуючи лозунг національного відродження як засіб консолідації даної національної спільноти, відчуючи потужність та силу наростаючого національного руху, переносять її в політичну площину й використовують у боротьбі за владу, тобто – звертаються до ідеології національного популізму. Однак, така стратегія державної політики не приводить до радикальних змін суспільства, натомість – на фоні національної ейфорії посилюються економічні та соціальні кризи. Бернард Шоу, лауреат Нобелівської премії, казав: «Демократія – це повітряна кулька, яка висить у нас над головами і змушує споглядати в небо, поки інші люди шастають в нас по кишнях»...

Теліженко В. С.
(м. Київ, Україна)
poison_v4@ukr.net

СВОБОДА ІНТЕРНЕТУ В УКРАЇНІ І СВІТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Децентралізована, розсіяна структура є характерною рисою Інтернету, що завідомо витікає з історії його створення. В часи холодної війни Advanced Research Project Agency Міністерства оборони США намагались завадити радянському захопленню або руйнуванню американської системи комунікацій. Результатом стала мережева структура, яка не здатна була контролюватись з єдиного центра і складалась з тисяч автономних комп'ютерних мереж з незліченими шляхами зв'язку [1]. Саме завдяки цьому принципу, Інтернет змінив спосіб спілкування і запропонував нові можливості для вираження власних поглядів людини. Закономірно, що високі показники користування Інтернетом індукують зворотню реакцію з боку органів державного контролю. Держави почали все більше обмежувати доступ до Інтернету чи контролювати його використання за допомогою складних технологій, а також, остерігаючись виявів соціальної чи політичної активності, криміналізували певні форми вираження поглядів у мережі [2].

Слід зауважити, що специфічна форма існування Інтернету як розрізненої децентралізованої системи вимагає пошуку нових підходів для контролю. Для того, щоб продемонструвати відносну свободу Інтернету, були співставлені два впливових засоби масової комунікації (ЗМК) – традиційний, представлений пресою (з урахуванням також цифрових видань), і Інтернет, у формі блогів, соціальних мереж, інтернет-видань (останні є спільними з пресою). Оцінювались індекси свободи преси і Інтернету п'яти країн світу: США, Турції,

України, Китаю, Грузії і Росії. Дані за 2016 рік, використані для порівняння, було взято з інтернет-ресурсу Freedom House [3]. Результати порівняння представлено на рис. 1. Вони свідчать про менший тиск держави на інтернет-ресурси у більшості країнах, що можна пояснити складністю контролю децентралізованої і відкритої мережі. Осторонь від усіх знаходиться уряд Китаю, відомий своєю політикою обмеження доступу китайських користувачів до інформації в мережі Інтернет та здійснення цензури певного контенту (проект «Золотий щит»).

Цікаву тенденцію було отримано при визначенні динаміки свободи інтернету в Україні протягом 5 років (з 2012 до 2016 рр.) (рис. 2). Спостерігається перехід від країні з повністю до країні з частково вільним інтернетом. Що характерно, переламним для нашої країни став 2014 рік. Як зазначають Freedom House, головною причиною падіння України в рейтингу стали репресії режиму експрезидента Віктора Януковича. Основними показниками обмеження свобод названо насильство на адресу користувачів соціальних мереж та інтернет-журналістів під час протестів Євромайдану [4]. Серед факторів, що визначили рейтинг держави після початку конфлікту на Сході країни, головними є наступні:

- Тиск з боку бойовиків призвів до тимчасового блокування десятків інтернет-сайтів у східних регіонах країни.

- Українська влада розпочала переслідування за «сепаратистські» та «екстремістські» висловлювання в Інтернеті, що призвело до затримань і штрафів багатьох інтернет-користувачів [3].

Таким чином, Інтернет, належить до більш відкритих, вільних ЗМК порівняно з пресою загалом, але одночасно він може слугувати інструментом цілеспрямованого впливу державних органів на функціонування політичної системи. Приклад такої країни, як Китай, попереджає щодо загрози ефективного, майже тотального контролю Інтернету з боку держави. Проте розгалужена, багатоканальна структура робить можливим знаходження обхідних шляхів цензури, і, завдяки цьому, «міжмережжя» залишається рушійною силою перетворюючих політичних процесів в більшості країнах.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М.: Гос. ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. – 606 с.

2. Бенедек В. Свобода вираження поглядів та Інтернет / В. Бенедек, М. Кетteman. – Видавництво Ради Європи, 2013. – 204 с.

3. Freedomhouse.org [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – United States, 1941. – Режим <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2016/ukraine> – Назва з екрана.

4. lb.ua [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: ТОВ «Київський Інститут проблем управління імені Горшеніна», 2009-2017. – Режим доступу: https://lb.ua/society/2014/12/05/288298_freedom_house_otnes_ukrainu.html (дата звернення 05. 12. 2014 р.). – Назва з екрана.

ПОЯСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДРАМАТУРГІЙНОЮ СОЦІОЛОГІЄЮ ТА ТЕОРІЄЮ ФРЕЙМІВ І. ГОФМАНА

Своє розуміння повсякденності, тобто її драматургійну версію І. Гофман виклав у праці «Представлення себе у повсякденному житті» (1959). В ній він описує взаємодію як керування враженням оточуючих. На підтвердження своєї теорії автор наводить детальний опис специфічних подій соціального життя, отриманий методом спостереження, який на його думку, більше підходить для опису соціальної взаємодії, аніж статистичні дослідження.

На основі даних спостережень Гофман сформував підхід «театральної вистави», для вивчення якої застосовуються драматургійні принципи, тобто «способи, якими індивід в звичайних робочих ситуаціях представляє себе і свою діяльність іншим людям, способи, якими він спрямовує і контролює формування у них вражень про себе, а також зразки того, що йому можна і що не можна робити під час уявлення себе перед ними.» [1, ст. 24].

Стикнувшись з незнайомою людиною, або групою людей, людина усвідомлює, що її та її дії оцінюють, а отримана на основі цього інформація буде слугувати основою для вироблення подальшої моделі взаємодії з нею: «Індивід повинен буде діяти таким чином, щоб навмисно або ненавмисно самовиразитися, а інші, в свою чергу, повинні отримати враження про нього.» [1, ст. 65].

Отже, в процесі взаємодії індивід прагне справити бажане враження, самовиразитись, тобто фактично керувати чужими враженнями. Шляхів самовираження в людини може бути два: «довільне самовираження, яким вона дає інформацію про себе, і мимовільне самовираження, яким вона видає себе» [2, ст. 87]. Таким чином, порівнявши вербальну та невербальну, довільну та мимовільну поведінку індивіда, можна визначити, чи він є щирим, чи прагне керувати враженням оточуючих.

Автор також зазначає, що «мистецтво проникнення в чужі розіграші «розрахованої необачно», мабуть, розвинене краще нашої здатності маніпулювати власною поведінкою», тому глядач «спектаклю» завжди буде на крок попереду «актора». Завдяки цьому відновлюється симетрія процесу комунікації, а гра в викриття може продовжуватись майже безкінечно.

Другою теорією соціальної взаємодії у повсякденності, якою ми завдячуємо автору є теорія фреймів. Її суть полягає у тому, що в суспільстві існує безліч сукупностей взаємодій сформованих у чітку структуру, (простіше кажучи умов, ситуацій). В цих різного роду «ситуаціях», різні приклади людської взаємодії набувають, або втрачають певні свої елементи, надають їм більшого, чи меншого значення.

Гофман ділить системи фреймів на первинні та вторинні. Автор стверджує, що: «ми сприймаємо події в термінах первинних фреймів, і тип використовуваного фрейму задає спосіб опису події.» [3, ст. 55].

Коли ми фреймуємо подію, або ситуацію в первинний фрейм, то наше розуміння його і опис події є максимально наближеним до повсякденного буденного життя, тобто є максимально очевидним і простим. Так коли ми, наприклад, бачимо, як людина здійснює таку повсякденну дію, як миття посуду, перше що нам спадає на думку, є те, що вона просто бажає вимити посуд після їжі, щоб наступний раз їй було з чого їсти. Саме ця, базова система фреймів, дозволяє нам певним чином інтерпретувати повсякденне життя: «акти повсякденного життя відкриті для розуміння завдяки наповненню їх змістом базовою системою фреймів (або декількома системами)».[3, ст. 61] Вона дає нам змогу не тільки зрозуміти і проінтерпретувати якусь подію, але й знайти щось осмислене в особливостях «повсякденної сцени», які б за інших обставин не мали б ніякого сенсу.

Щодо вторинних фреймів, вони, логічно, формуються на основі первинних. Гофман наводить декілька прикладів того, як подія може бути переведена з одної системи фреймів у іншу. Взявши за приклад те ж саме миття посуду, можна ці приклади зобразити:

- Вигадка (людина насправді лише вдає, що миє посуд, а насправді робить щось інше).
- Змагання (людина змагається з братом/сестрою, за те хто помиє більше посуду, задля отримання винагороди від батьків).
- Церемоніал (в деякому суспільстві є ритуал омовіння посуду).
- Пересадка (людина намагається показати себе дорослою та відповідальною, завдяки миттю).
- Технічна переналадка (хтось вчиться правильно мити посуд).

Перехід з первинної системи у вторинну, є прикладом транспонування, але не виключає положень драматургійної теорії, не заперечуючи того, що такий перехід може бути не лише транспонуванням, а і фальсифікацією. Наприклад, злодій здійснює перенос дечого знайомого та викликаючого довіру переносяться у фрейм шахрайства.

Список використаних джерел:

1. Батыгин Г. С. Континуум фреймов: драматургический реализм Ирвинга Гоффмана // Социологический журнал, 2001, № 3. Батыгина. – М.: Институт социологии РАН, 2003. – 752 с.
2. Гофман И. Анализ фреймов: эссе об организации повседневного опыта: Пер. с англ. / Под ред. Г.С. Батыгина и Л.А. Козловой; вступит. статья Г.С.
3. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни. – Москва: Канон-Пресс, 2000. – 157 с.

Тургенєва О. Ю.
(м. Київ, Україна)
pacifermann@mail.ru

Харкевич К. В.
(м. Київ, Україна)
harkevich_karolina@mail.ru

ЖІНКИ ЯК СОЦІАЛЬНА МЕНШИНА

Заявлена нами тема – актуальна, складна та дискусійна. Складність її обумовлюється тим, що виникає вона на стику різних напрямів соціального знання, і має досліджуватися, відповідно, із залученням знань з царин не тільки соціології, культурології, філософії та права, а навіть зі сфери біологічного знання (наприклад, при виникненні питань щодо того, чи є гендер біологічним або, навпаки, – соціальним конструктом). Дискусійність теми прав жінок, як і теми гендеру взагалі, пов'язана не тільки з багатовимірністю означених проблем (і, відповідно, розмаїттям точок зору в контексті різних сфер наукового знання), а й з тим, що тема стосується кожного з нас, ніхто не може пройти повз неї. Актуальність теми пояснюється вектором розвитку суспільства: все більше представників соціальних меншин отримують права, притаманні до того лише представникам соціальної більшості, і жінки – не виключення. Крім того, тема особливо актуальна в нашій країні, де права жінок утискаються, а правова сфера суспільства (тобто соціальний простір, в межах якого функціонують норми права) та правова система (тобто зв'язок системи права, правової культури і правореалізації) досі мають пострадянський характер, є стихійно сформованими та нерозвиненими. Правостворюючі принципи – рівність, свобода та справедливість – розуміються членами суспільства по-різному, адже у нашому суспільстві аксіосфера є несформованою, фрагментарною, або ж не поділяються переважною більшістю членів суспільства.

Вище ми визначили жінок як меншину в соціально-правовому аспекті. С.В. Соколовський [1], який докладно аналізує проблему меншин (щоправда, з очевидним акцентом на національних меншинах), наголошує, що у сучасному науковому дискурсі досі не вдалося дійти згоди щодо того, яка соціальна група є, власне, меншиною, та щодо її ознак. У зарубіжному науковому дискурсі, однак, тема меншин є достатньо акцентованою та розробленою. Звернувшись до західних визначень більшості та меншин, ми зупинились на такому: «Більшість є соціальною групою, яка вважається найбільш сильною у певному місці (чи через силу більшості її представників)» [2], «меншина – це будь-яка категорія людей, що відрізняються за фізичною або культурною ознакою, підкорена соціальній більшості суспільства» [2]. Жінки є, безумовно, соціальною меншиною (не чисельною, адже представники певної групи можуть бути соціальною меншиною, маючи чисельну перевагу): «групи більшості часто є статистичною більшістю, проте це не завжди так. Наприклад, коли мова йде про гендер, чоловіки є групою більшості, адже у них більше соціальної

влади, ніж у жінок. Однак, з точки зору чистих чисел, жінок дещо більше, ніж чоловіків. Незважаючи на це, жінки вважаються меншиною, адже вони є групою з меншими соціальними ресурсами та владою» [2]. Визначаючи соціальну меншину, її називають ще «соціально підкореною групою» (що видно, зокрема, з визначення, наведеного вище).

Наголошуючи на соціальній природі «гендеру», зазначимо наступне: «мужність» та «жіночність» є конструктами, через які хлопчика та дівчинку розглядають вже в ранньому дитинстві; причому для хлопчика застосовують терміни «майбутній чоловік», «захисник», «добувач», «сильний», спонукають – «не плач, як дівчисько» тощо, а для дівчинки – «маленька жінка», «мамина помічниця», «майбутня мама». Гендерна нерівність є різновидом соціальної нерівності, яка проявляється не тільки у різному соціальному «старті» хлопців та дівчат (в залежності від гендеру самої дитини, а також – майнового та соціального статусу її батьків), а й у подальшій їх соціалізації, кар'єрному розвитку тощо. Зокрема, гендерна нерівність проявляється у соціальному тиску, що його зазнає жінка у суспільстві: високі вимоги до ролі дружини та матері, стигматизація бездітності, пізнього народження, «неправильного» материнства на фоні низької включеності чоловіка та батька у життя дитини та родини, знецінення домашньої роботи, необхідність вибирати між роллю матері та професійним становленням. Варто зауважити, що дискримінація жінки та матері у суспільстві не є виключно зовнішньою: вона походить і зсередини жіночої спільноти, існує і як аутодискримінація, установка на яку засвоєна дівчинкою та жінкою в процесі соціального становлення.

Отже, мова йде про усвідомлення гендеру як соціального конструкту; саме через таке усвідомлення повинні, на наш погляд, відбуватися зміни моделей гендерної поведінки, що ґрунтуються на застарілих, традиціоналістських поглядах на здібності жінки та її соціальні ролі. Потрібне усвідомлення того, що наразі чоловік та жінка (особливо у пострадянському просторі, частиною якого є й Україна) перебувають під різним тиском в сенсі конструктів «хороший чоловік та батько» та «хороша дружина та матір». Необхідно також викоринити звичаї, світоглядні моделі, стереотипи які спираються на ідею неповноцінності жінки як людини («жіноча логіка», «як дівчисько», «жінки не схильні до математики», «жінка-водій гірша за чоловіка», «жінки не здібні до керівництва та політики» тощо).

Наголосимо також, що жінка та чоловік мають мати рівні освітні права: однаковими умовами для вибору майбутніх професій (без стереотипного «чоловіча» чи «жіноча» професія), можливість рівного доступу до навчальних програм та освіти як такої (що, зрештою, нерозривно пов'язано з державною політикою в галузі забезпечення материнства та дитинства, а також із переосмисленням ролі чоловіка та батька в сімейному партнерстві та вихованні дитини).

«Рівність прав» жінки та чоловіка полягає не в зрівнянні статей, а в тому, щоб робити жінок видимими у соціальному просторі за межами патріархального дискурсу. Зокрема, у тому, щоб проблеми жінок як особливої соціальної групи, яка тривалий час перебувала у штучному світі соціальних

конструктив на кшталт «жінка-берегиня», «жіночність» тощо, виводити з тіні та обговорювати. Рівність прав чоловіка та жінки полягає також у визнанні існування інтересів жінок за межами стереотипних проблемних полів жіночності, материнства та дитинства, домашнього господарювання, моди.

Список використаних джерел:

1. Соколовский С.В. Права меньшинств: антропологические, социологические и международно-правовые аспекты. – [Электронный источник]. – Режим доступа: http://polbu.ru/sokolovsky_prava/

2. Race and Ethnicity Definitions: Social Minority vs. Social Majority. – [Электронный документ]. – Режим доступа: <http://study.com/academy/lesson/race-and-ethnicity-definitions-social-minority-vs-social-majority.html>

Устименко І.
(м. Київ, Україна)
Cornelia12@meta.ua

СУЇЦИДАЛЬНІ НАХИЛИ У ПОВЕДІНЦІ ГРОМАДЯН КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ – СОЦІАЛЬНИХ І ПОЛІТИЧНИЙ ВИКЛИК ІСНУВАННЮ МОДЕРНИХ СУСПІЛЬСТВ

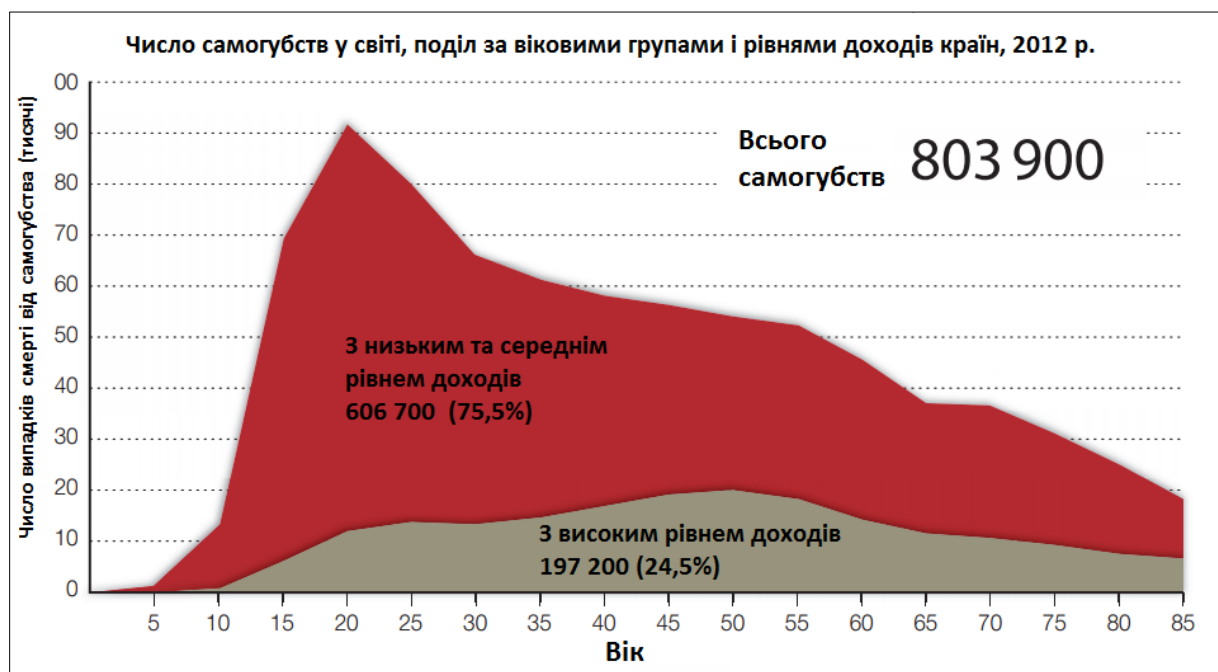
Значущість соціології як особливої галузі людського пізнання полягає, зокрема, і у тому, що поняття, з якими працює ця наука, практично не втрачають своєї актуальності. Аномія у категоріальному апараті Е. Дюркгейма [1] як явище, небезпечне для нормального функціонування соціуму, розширеного відтворення його духовних та матеріальних засад на шляху поступу, і зараз не втрачає своєї актуальності. Адже коли делінквентною стає поведінка значних прошарків населення відсутність адекватності у нормотворчій діяльності суспільства поширює занепад і етики, і моралі. Людський капітал у його соціальній вимірності втрачає свій креативний історичний потенціал, оскільки руйнуються внутрішньо групові зв'язки, що, власне, і створюють притулок певності для індивідуумів через солідаризацію. Залишена у світі непевних перетворених та перетворюючихся смислів та систем особа не просто схильна до відчаю: агресивна та аутоагресивна поведінка стають найбільш вірогіднішим способом соціальної самопрезентації.

Розвиток модерну передбачає відмову від традиційних цінностей на користь емансипаційних, де головним стає свобода особистості та раціональний дискурс у комунікативному та інформаційному просторі. Як би оптимістично це не виглядало у взірцевому варіанті передових капіталістичних країн, практика свідчить про неминучість ірраціональних спалахів у міжособистісних стосунках та індивідуальних поведінкових опціях. Явища світової волі, як писав про це А. Шопенгауер [2, с. 154] згубно діють одне на одного, що пов'язано з їх розділенням та має наслідком взаємне отруєння, відтак – навіть

коли людині здається, що вона досягла щастя, воно отримане за рахунок страждань інших.

Варто зауважити, що з переформатуванням соціального простору, коли доміантними стають інтеракції, які відбуваються у віртуальному просторі, усе більшу вагу переймають на себе настрої, що панують у ньому. Коли людина не має у реалі гідної конкуренції з цінностями та смислами декадентського стилю, якими так рясніє мережа; коли зв'язки робочі, родинні через фінансові проблеми стають чинниками стресу, а не розвитку і відпочинку – провокації щодо опцій девіантного типу поведінки більшають.

Країни периферії та напівпериферії, до яких належить і Україна, у своїх спробах модернізаційного розвитку відмовляються від традиційних цінностей, але не мають сталих форматів для набуття нових орієнтацій. Якщо додати до цього справедливість їх визначення як країн з низьким та середнім доходом (КНСД), то зрозумілою стає статистика самогубств, що її наводить ВОЗ [3].

Крилатим є вираз, розповсюджений у різних культурах, що має, скоріш за все, іудео-християнські витoki, про марність спроб купити щастя за гроші. Водночас, відсутність матеріальних можливостей вдовольнити потреби, як вітальні, так і соціокультурні, відповідно до стандартів, що їх наводить світова Мережа, призводить до фрустрації як внутрішньо особистого феномену і до конфліктогенності поля суспільних взаємодій без конструктивного виходу до соціального конфлікту як джерела енергії історичних трансформацій. Тож будемо сподіватися, що реформування вітчизняної економіки та підйом національної свідомості буде корелювати зі зростанням культури і нової ціннісно-нормативної системи, оптимізації використання людських ресурсів, а відтак зменшенню кількості самогубств.

Список використаних джерел:

1. Е. Дюркгейм. Самогубство: Соціологічний етюд. М.: Мысль, 1994. – 339 с.
2. Шопэнгауэр А. Мир как воля и представление.- 4-е изд. Спб., 1997.
3. Предотвращение самоубийств. Глобальный императив. Geneva: world Health organization; 2014.

Федоренко Я. А.

(м. Київ, Україна)

janine.fedorenko@gmail.com

ПОПУЛІЗМ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПОЛІТИЦІ

Історія подій в Україні за часів незалежності переконливо засвідчує, що країна постійно знаходиться в пастці популізму, який можна розглядати як процес комунікації та маніпуляції соціальними уявленнями громадян. Комунікативний характер популізму проявляється в тому, що індивіди в процесі взаємодії спільно створюють світоглядну позицію та відповідно до неї координують свої подальші дії. Маніпулятивна ж складова виявляється як зміна громадської думки, і як наслідок – поведінки громадян через особливості інтерсуб'єктивних стосунків, які реалізуються за допомогою діалогічно-монологічної політичної риторики. Причинами поширення цього явища в Україні можна вважати, перш за все, наявність сприятливих умов для його застосування, а саме глибоку кризу та нестабільність в політичній, економічній, соціальній та інших сферах життя суспільства [1].

Поруч з війною та корупцією, популізм і безвідповідальність політиків є, мабуть, однією з найсуттєвіших проблем для України. Народні депутати часом нехтують своїми прямими обов'язками та виконанням рутинної законодавчої роботи, надаючи перевагу походам у телевізійні ефіри, гучним заявам на публіку та обіцянкам, які натомість не завжди відповідають реальним діям у сесійній залі. Хоча в ідеалі рейтинг народних обранців мав би залежати саме від продуктивної парламентської діяльності.

Згідно з грудневими опитуваннями Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) та соціологічної групи «Рейтинг», парламентарями з найвищим особистим рейтингом стали Ю. Тимошенко, О. Ляшко, Ю. Бойко, В. Рабінович та Н. Савченко. На чолі тренду, звісно, знаходяться О. Ляшко та Ю. Тимошенко.

Юлія Володимирівна Тимошенко є, безсумнівно, одним з найяскравіших прикладів популіста в українській політиці. Застосовуючи вже звичну та ще й досі ефективну тактику безперервного популізму, лідерка «Батьківщини» наполегливо намагається примножити підтримку електорату. Вміло володіючи ораторським мистецтвом, вона говорить про все надзвичайно яскраво та емоційно, так, що поставити під сумнів її щирість виявляється практично

неможливо. Натомість її ставлення до принципових питань може різко змінюватись на протилежне залежно від того, де в даний момент перебуває Ю. Тимошенко – при владі чи в опозиції [2].

Іншим яскравим представником популістського табору є Олег Ляшко – одіозний український політик, відомий своїми епатажними діями та гучними заявами. Наприклад, відвертим заграванням перед виборцями варто визнати обіцянку Ляшка зробити освіту в Україні безкоштовною, хоча, як відомо, право громадян України на безкоштовну освіту прописане в Конституції. Також варто згадати про обіцянку підвищити заробітні плати викладачів та зрівняти стипендії студентів до європейського рівня, яка теж не була виконана [3].

Привабливість популізму в сьогочасному суспільстві можна пояснити тим, що значна частина громадян постійно прагне простого вирішення всіх проблем і тому підсвідомо надає перевагу сильним лідерам, які нібито можуть швидко та легко вирішити всі складні ситуації. Подібні ж лідери-популісти вдало використовують таку маніпуляцію, отримуючи стійку підтримку частини населення.

Причинами ж успішності політичного популізму можна назвати, по-перше, економічні проблеми, що ведуть до радикалізації, а по-друге, недостатню освіченість населення, оскільки низький рівень політичної культури та громадянської свідомості максимізує вплив популізму в державі.

У вітчизняній політичній традиції популізм постає особливим інструментом у своєрідній грі у піддавки між владою і громадянами, лідером і виборцями, де відсутні розумні програми, плани, аргументи, а добре сформульовані обіцянки, невиконання яких заздальгідь сплановано, де чітко і продумано відбувається гра, побудована на емоціях, а не на розумі. Власне, це і характеризує популізм – уникання справжньої політичної дії з метою отримання влади або контролю за певним ресурсом [1]. При цьому абсолютна більшість впливів і змін, які відбуваються внаслідок домінування популізму, мають характер деструктивний як з точки зору перспектив демократичного розвитку України, так і збереження нею державного суверенітету і територіальної цілісності [4].

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко М.М. Особливості використання популізму у вітчизняних засобах масової інформації / М.М. Дем'яненко, М.Г. Каращук // Гілея: науковий вісник. – 2015. – № 103. – С. 319–322.

2. Краковецький В. Що топ-політики обіцяють і як за це (не) голосують [Електронний ресурс] / В. Краковецький, Д. Баштовий, Д. Сар'ян, Д. Черкашина, М. Зінченко // Тиждень.ua. – 7 березня 2017. – Режим доступу: <http://mobile.tyzhden.ua/publication/187071>

3. Радикальний популізм: якими обіцянками відомий Ляшко? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2016/03/03/novyna/polityka/radykalnyj-populizm-yakumu-obicyankamy-vidomyj-lyashko>

4. Лісничук О.В. Популізм в Україні: теоретичні засади і проблеми вивчення феномену / О.В. Лісничук // Наукові записки. – 2015. – № 4(78). – С. 63–73.

ПОПУЛІЗМ В ПОЛІТИЧНІЙ РЕКЛАМІ

Кожна держава веде свою політичну діяльність та застосовує різні засоби впливу на маси. Політика – це взагалі явище багатовимірне. Засобами політичної комунікації є деякі інститути і організації, які в кордонах політичної та соціальної системи функціонують, таким чином здійснюється обмін інформації, завдяки допомозі цих систем. До засобів відносять також ситуації, або комунікативні дії, окремі індивіди, або групи, які мають вплив на обмін інформації.

Реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка супроводжується у будь-якій формі та у будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку. Як знаємо, що значення « політична реклама» вже означає, що вона повинна бути маніпулятивною. Її значення полягає в «роздуванні» позитивних рис кандидата, тим самим якомога швидше зменшити кількість своїх конкурентів.

Ефективність політичної реклами залежить від того, наскільки точно вдалося визначити очікування аудиторії. Щоб «розкрутити» політика, який ще є невідомим, то перш за все необхідно приділяти увагу його мові: про що він говорить, слідкувати за правильністю його вимови, а також за тим, як він себе поводить, то, логічно що реклама повинна охопити всю країну в ідеалі. Не отримавши підтримки політик не може рухатися далі не дивлячись на те, прогресивною була його політика чи ні. В Україні мають великі рейтинги довіри Ляшко Олег та Тимошенко Юлія. Може вони не такі харизматичні, як оволодівають технікою харизматичного навіювання. Народна підтримка необхідна політичному лідерові для проведення в життя рішень, особливо непопулярних в чиновницькому середовищі. Прикладом ефективного прояву популізму може бути фашистська Німеччина, де була кампанія по згуртуванню нації для завоювання світового господарства з метою створення «Великої Німеччини». Щодо ефективності популізму, то в країнах з різним ступенем розвитку вона різна, в сучасній Україні, на жаль – високоефективна, проте, як відмічають окремі політики є явні тенденції до зниження.

Політики, яким до вподоби популізм, як правило обирають національну ідею. За історією, в період хвиль націоналізму до влади приходять різні політики широкого масштабу. Це все обумовлюється тим, що охоплюються самі ті проблеми, які турбують народ і завдяки цьому лозунги видаються більш ефективними та зрозумілими. Багато сучасних популістів, таких як Ж.М. Ле Пен, С. Берлусконі, А. Лепер, В. Жириновський та інші, позиціонують себе в контексті національної ідеї та звертаються до національних історичних міфів.

Узагальнена доля «слів-маркерів» популізму у виборчій риторичній партій-переможців парламентських виборів виглядає наступним чином: 53 % масиву складає слово «народ». Категорії, які зазвичай протиставляються «народу», становлять 47 % масиву: 23 % – «олігархи», 20 % – «ворог», 4 % – «еліти».

Виявлялися випадки їх вживання лише у прямій мові кандидатів у депутати від політичних сил, які подолали виборчій бар'єр.

Також, досить інформативними є результати досліджень, щодо використання популістських практик на телевізійних ток-шоу. Аналіз контенту цих програм показав, що ток-шоу є сприятливим майданчиком для популізму. Але не стільки через нереалістичні обіцянки, скільки через формування популістських смислів і трансляцію політиками спрощених підходів до суспільно значимих проблем. Особливо помітно зростало популістське навантаження на телевізійні дискусії тоді, коли в студіях були присутніми лідери політичних партій, що брали участь у виборах. Натомість, ефіри за участі політиків, які не претендують на статус загальнонаціональних лідерів, а також експертів та журналістів, відзначаються значно нижчим рівнем популізму.

Отже серед основних прийомів застосування популізму є: витупи «простих» людей, маніпулювання за принципом «воля народу – вищий закон», залучення до виборчих списків відомих людей, які не вписуються з їхніми політичними програмами та пошук винних.

Хелашвілі А.

(м. Київ, Україна)

alina.khelashvili@gmail.com

СТРАТЕГІЇ АКУЛЬТУРАЦІЇ КАВКАЗЬКИХ ДІАСПОР В УКРАЇНІ

У 2015 році порівняно з 2010 кількість мігрантів у світі зросла на 22 мільйони і тепер становить 244 млн. індивідів [1]. Таке збільшення темпів світової міграції призводить до інтенсифікації міжкультурних контактів. Для того, щоб розуміти як відбувається взаємодія представників різних культур, необхідно знати, якої стратегії акультурації дотримуються панівний етнос та меншини. Стратегії акультурації – це типи поведінкових практик, які обирає соціально-культурна група для взаємодії з іншими, результатом чого стають зміни в оригінальній культурі обох спільнот [2, с. 330]. Стратегії акультурації панівного етносу, тобто спосіб поведінки, який спрямовується на представників меншин національних чи етнічних, також називають міжкультурним очікуванням або плануванням [3, с. 28]. Існують такі види міжкультурного планування: мультикультуралізм, «плавильний котел», сегрегація та виключення (ексклюзія) [2, с. 332].

Обраний меншиною спосіб взаємодії із панівним етносом називають міжкультурною стратегією і виділяють на основі ідентичності, яку прагне зберегти спільнота – національну чи етнічну, частоти міжкультурних контактів, наявності бажання зберегти свою культурну спадщину. Про підтримку етнічної ідентичності варто говорити, якщо спільнота має такі ознаки як «групова власна назва, міф про спільних предків, спільна історична пам'ять, один або більше диференційованих елементів спільної культури, зв'язок із «рідним

краєм», чуття солідарності у значної частини населення» [4, с. 31]. Національна ідентичність ґрунтується на етнічній, але її відрізняє наявність таких елементів як економічна єдність та політична активність [4, с. 24].

Стратегії акультурації меншин (міжкультурні стратегії):

- інтеграція – спосіб поведінки спільноти, у якому пріоритетним є збереження основних рис своєї культурної спадщини та активний контакт з представниками панівного етносу;

- асиміляція – стратегія поведінки, за якої меншина не бажає або не має можливості зберігати свою культурну спадщину, але при цьому представники меншини активно вступають у взаємодію з панівним етносом;

- відокремлення стає наслідком бажання зберегти свою культуру в умовах, коли домінантний етнос протистоїть цьому, або через власний страх міжкультурної взаємодії як потенційного джерела культурної трансформації та відсутності контакту з панівним етносом;

- маргіналізація як стратегія міжкультурної взаємодії передбачає втрату власної культури та відсутність зв'язків з домінантним етносом. Зазвичай стає наслідком дискримінації та утисків з боку домінантного етносу.

Ґрунтуючись на цьому теоретичному матеріалі, методом аналізу документів (змістовного з елементами структурного) ми провели суцільне дослідження контенту веб-сторінок неурядових організацій (НУО) кавказьких діаспор за 2014 – 2016 роки, з метою з'ясувати, якої стратегії акультурації дотримуються грузини, азербайджанці та вірмени України. Генеральна сукупність дослідження складала 60 одиниць (у співвідношенні: 15 грузинських / 21 вірменська / 24 азербайджанських). За одиниці аналізу було взято дописи, статті, посилання та фото матеріал веб-сайтів, сторінок соціальних мереж Facebook та ВКонтакте. Загальна кількість проаналізованих одиниць становить 11 752 дописи та статті.

За результатами контент-аналізу можна зробити такі висновки: сторінки грузинських НУО виконують функцію інформування мігрантів про звичаї, традиції, обряди, релігійні свята, а також про міфи та наративи грузинів. Проте окрім пасивного сприйняття інформації, в пріоритеті також перебуває активне відтворення етнічної культури. Тож, грузини України активно підтримують свою етнічну ідентичність. Грузинська діаспора України обрала інтеграцію як стратегію міжкультурної взаємодії. Про це свідчить по-перше, те, що значна увага меншини присвячується питанню міжнаціональної взаємодії. По-друге, грузини активно підтримують свою культурну ідентичність та знають рідну мову. По-третє, наявність у контенті НУО статей про українську культуру демонструє взаємопроникнення та відсутність страху культурного втрачання. Тобто залученість до контактів з українським етносом та відсутність культурного втрачання якраз і свідчать про створені діаспорою передумови для процесу інтеграції.

Вірмени та азербайджанці України підтримують національну ідентичність. Про це говорить зосередженість контенту веб-сторінок на питаннях не лише культурної тематики, але й політичної активності та економічної єдності. Контент вірменських НУО свідчить про початок культурного втрачання, яке

полягає у незнанні власної мови, поруч з цим чимало уваги приділяється контактам з панівним етносом. З цього робимо висновок про вибір часткової асиміляції як міжкультурної стратегії вірменською діаспорою.

На сторінках азербайджанських НУО інформація рідною мовою займає також незначну частину обсягу, проте, на відміну від вірменів, для азербайджанців культура не є значущим засобом для інтеграції спільноти, тож говорити про асиміляцію недоречно. Натомість, азербайджанцям України притаманний високий рівень усвідомлення себе як політичної одиниці, а також часті контакти з панівним етносом. Це є доказом вибору інтеграції як стратегії акультурації.

Тож, для пояснення наявного стану міжкультурних відносин представників панівного етносу та меншин, а також конфліктів, які виникають в процесі взаємодії культурно відмінних груп, необхідним є застосування теорії стратегій акультурації та розрізнення типів ідентичностей, яких прагне дотримуватися спільнота. Адже саме розуміння і знання, яку міжкультурну стратегію обирає меншина, сприяє успішному проведенню змін міжкультурних очікувань та планування панівним етносом, тобто оновленню поведінкової матриці, що в подальшому сприятиме уникненню проблем інтеракції членів панівного етносу та меншин.

Список використаних джерел:

1. International Migration Report 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migration-report/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf
2. Berry J. Globalisation and acculturation / J.W. Berry. // International Journal of Intercultural Relations. – 2008. – №32. – P. 328–336.
3. Lebedeva N. Intercultural relations among migrants from Caucasus and Russians in Moscow / N. Lebedeva, A. Tatarko, J. Berry. // International Journal of Intercultural Relations. – 2016. – №52. – P. 27–38.
4. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Таращука – К.: Основи, 1994. – 224 с.

Юрічко О. В.
(м. Київ, Україна)
o.yurichko@gmail.com

БУЛЛІНГ ЯК ФЕНОМЕН МІЖСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМОДІЙ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПСИХОЛОГІЧНОГО,

Поміж різних способів суспільної взаємодії найбільш руйнівним для особи та суспільства є маніпуляція, бо навіть примус, руйнуючи більшою мірою фізичне тіло, лишає соціальний простір частково недоторканим. Маніпуляція є деструктивною як для ініціатора, спокушаючи його ілюзією безкарності та

уявною «простотою» впливу, так і для адресата такого впливу, бо призводить до деперсоніфікації. Унаслідок цього людина втрачає мотивацію до соціальної активності, або ж остання набуває форм делінквентної або девіантної поведінки.

Руйнація особистісних вимірів людського буття тісно пов'язана із занепадом і морального і етичного у суспільстві загалом, а, відтак, і від економічного розвитку слід чекати негативних наслідків більше, ніж прибутку. У країнах, де психологічне насильство є узвичаєним феноменом, нижчий рівень життя і вищий ризик поширення як агресивного, так і аутоагресивного типу поведінки [1].

Якщо наслідком маніпуляції суспільною свідомістю, до методів здійснення якої ми можемо віднести і популізм, стає небезпека авторитаризму, аж до розгортання фашистських режимів включно, то психологічне насилля більш опосередковано підриває засади й можливості розвитку громадянського суспільства. Саме на формах, методах здійснення та наслідках останнього я і вважаю за потрібне зупинитися. Адже дослідження явища буллінгу, є вкрай актуальним у нашу добу загальної акцентуації на процесах інформативних та комунікативних, але досліджувалось воно, переважно у психолого-педагогічному вимірі. Так, жорстокість, цькування, що розповсюджене не тільки у підлітків, але і у трудових колективах серед дорослих, позначають як «буллінг – прояв агресії з подальшим залякуванням особистості і появою можливості її повного підпорядкування собі та своїм інтересам» [2]. Такий вид, в основному, морального насилля однієї людини над іншою, є одним із найпоширеніших способів самоствердження за рахунок когось. Соціологічний аналіз цього може здійснюватися у різних площинах та на різних рівнях. Це можуть бути і теорії середнього рівня, і мікросоціологічні дослідження формату конкретних родин, невеликих корпоративних підрозділів, тощо. Цікавими обіцяють бути і макросоціологічні дослідження, де історичні витoki розквіту й занепаду спільнот можуть розглядатися крізь призму зіткнень біографій та невирішених проблем самого біографічного дискурсу.

У процесі модернізаційного розвитку жорстокість як риса характеру і як особливість суспільних відносин набуває нового забарвлення – вона «індустріалізується» та «технологізується». Концтабори як спосіб використання робочої сили та знищення її ж – жахливий «здобуток» ХХ сторіччя. Підлітковий вік завжди відзначався підвищеною активністю, яка часто втілювалась у антисоціальних формах поведінки. Але саме в наш час, коли педагогіка толерантності та ювенільна юстиція зворотним боком свого позитиву має проблематичність й невизначеність самого покарання, внутрішньособистісні незакриті гештальти та незасвоєнні інтроекти стають джерелом міжособистісних конфліктів.

З кожним роком діти стають все жорстокішими, і все частіше намагаються морально домінувати один над одним. Загальна інфантилізація сучасних суспільств робить це досить поширеним явищем і у виробничих колективах різного штибу. Правда частіше «безпричинне» цькування іменують моббінгом (від слова натовп, рух натовпу – mob). Але реальним підґрунтям цього є інтриги осіб, які несуть на собі стигмати буллінгу і компенсують це агресією щодо колег.

Така конфронтація, як риса поведінки у суспільстві та спільнотах виникає у сформованих особистостях, не дивлячись на їх вік та соціальний статус, через наявність невирішених питань соціалізації та індивідуалізації. Тільки за наявності переконливих референцій більшого культурного значення людина відчуває моральну силу для перемоги над внутрішньою агресією шляхом тяжкої і клопітливої роботи над собою. Але популізм, як спокуса простоти та «зрозумілості» у його особистісному вимірі веде до самоствердження за рахунок інших, провокуючи оточуючих на агресію. Причиною непорозуміння може бути будь-що: нова людина у колективі, розбіжність думок, зовнішній вигляд, тощо. У більшості випадків міжособистісний конфлікт переростає у банальне цькування. Провокатор принижує більш слабого опонента, що, в подальшому, може призвести до непередбачуваних наслідків у вигляді моральної травми, чи навіть суїциду останнього.

Список використаних джерел:

1. Предотвращение самоубийств. Глобальный императив. Geneva: world Health organization; 2014.
2. http://update.com.ua/zhizn_tag158/bulling-v-ukraine-kto-i-pochemu-podvergaetsia-travle-v-shkole_n3076

СЕКЦІЯ 2. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА В ЕПОХУ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ДЕРЖАВА ЯК ПРОВАЙДЕР ПОСЛУГ ЧИ ЕЛЕКТРОННИЙ ЛЕВІАФАН?

Бабенко І. Ю.

dokeany@gmail.com

Науковий керівник: Майструк Н. О.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ GOOD GOVERNANCE В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ

Все більше науковців останнім часом почали розуміти, що ефективне реформування наявної політичної системи здатне не лише адекватно реагувати на виклики часу, а й проектувати майбутні форми порядку в країні. Масштабна трансформація економіки, що зумовила зміни у соціальному та політичному житті світу, стала рушійною силою до пошуку принципово нових шляхів розвитку суспільства.

Протягом останніх 20 років Україна хоча й зазнала серйозних змін у сфері державного управління, та все ж знаходиться у стані без чітко визначеного плану дій. Тому перед нашою державою постає потреба формування нової парадигми управління, що вже перевірена іншими демократіями, які у підґрунтя свого розвитку заклали уніфіковані принципи «good governance» [1].

Концепція Good Governance в традиційному розумінні підпорядковує шість наступних принципів:

1. Посилена концентрація уваги на кінцевій меті організації та наслідках діяльності влади. Мається на увазі, що головна мета врядування – досягнення поставлених цілей як з боку громадян так і з боку користувачів управлінських послуг. Даний принцип повинний бути головним, оскільки забезпечує довіру до влади і оптимальний розподіл ресурсів.

2. Ефективне виконання функцій і ролей. Даний принцип передбачає розмежування і диференціацію обов'язків і прерогатив. Особливе місце надається поведінці всіх учасників вироблення державної політики, а також її прозорість.

3. Стимулювання розвитку цінностей органів врядування. При використанні цього принципу слід розуміти, що Good Governance не може зводитися лиш до переліку правил та досягатися простим виконанням інструкції. Характер цієї концепції більше виражається як цінність, в основі якої закладені об'єктивність, відкритість, чесність і відповідальність.

4. Ухвалення прозорих, поінформованих рішень і розумне управління ризиками. Слід пам'ятати, що прийняття рішення – складний і відповідальний процес, що забезпечує досягнення цілей організації. Для їх прийняття

повноважні на те особи повинні добре володіти інформацією про нагальні проблеми у суспільстві, а також знати нормативно-правову базу. У свою чергу, управління ризиками є рушійною силою для успішного надання державних послуг населенню. Ефективна система управління оцінює ризики, обирає вектор реагування на ризики і дає впевненість у ефективності даного руху.

5. Розвиток спроможної дієздатності органів врядування. Він є важливим насамперед для ефективної діяльності у вирішенні актуальних проблем у суспільстві. Це означає необхідність компетентних посадовців з досконалими навичками в сфері управлінні та ефективного контролю. Посади повинні обіймати спеціалісти з різних сфер суспільства та різного освітнього спрямування. Урядування вважається ефективним тоді, коли на посади періодично виходять нові люди з новими прогресивними ідеями, що забезпечує цілісність знань в органах врядування.

6. Залучення широких кіл громадськості для процесу вироблення реальної підзвітності. Така підзвітність вимагає від органів налагодження партнерських стосунків з громадянами і включає погодження процесу прийняття важливих рішень. Таким чином виробляється політика двох сторін: та, яка делегує повноваження і та, яка їх реалізує. Цей принцип спрямовує процес прийняття рішень у взаємоузгоджений процес, який налаштований на спільній кінцеві меті [2].

Враховуючи все це до уваги, на мою думку, впровадження даної концепції в українську практику є не тільки бажаним, але й необхідним. Та така модернізація вимагає від органів врядування належне ставлення до своїх повноважень і обов'язків, чітке їх дотримання, а також узгодження своїх дій з інтересами громадян. Отже, нагальною потребою для органів врядування є використання у своїй діяльності принципів Good Governance, що однозначно призведе до спроможності уряду реагувати на потреби своїх громадян, й у свою чергу до підвищення рівня довіри.

Список використаних джерел:

1. Бейко О. В. Механізми вдосконалення управління на місцевому рівні та наближення його до європейських стандартів // О. В. Бейко. Дата оновлення: 05.02.2017. URL : <http://www.academy.gov.ua/ej1/txts/Beyko.htm> (дата звернення – 05.05.2017).

2. Стрельцов В. Ю. Формування та розвиток концепції європейського врядування // В. Ю. Стрельцов. Дата оновлення: 13.04.2016 URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu/2009_1/doc/4/03.pdf (дата звернення – 04.05.2017).

АДМІНІСТРАТИВНА СУБКУЛЬТУРА, ЇЇ ПОЛІТИЗАЦІЯ ТА ПОЯВА ФЕНОМЕНУ ДЕГАЖИЗМУ

Політичні, економічні і соціокультурні вектори глобалізму і мультикультуралізму все частіше функціонують у суперечності з національними інтересами держави і цінностями аутентичної культури нації. Ми можемо спостерігати, як поступово цінність національного набуває всезагальності у світових практиках політичного і державного управління, але, на жаль, із перетворенням «національної ідеї» в управлінні у популістичний і маніпулятивний процес маневрування непрофесійних і не компетентних управлінців. В Україні, непрофесійність і некомпетентність управлінця стає широко розповсюдженим явищем, адже сьогодні в управлінському середовищі панують принципи суспільно-політичної кон'юнктури і політичної доцільності у прийнятті управлінських рішень. Ми стаємо свідками того, як формуються тісні групові і особистісні взаємозв'язки між політичною системою країни і адміністративним апаратом держави, відбувається своєрідна консолідація політиків і чиновників всупереч національному законодавству в частині політичної незаангажованості (аполітичності) державної служби.

Адміністративна субкультура як різновид професійних субкультур, як професійна субкультура державних службовців, постає представницькою варіацією політичної культури і культури державного управління, адже громадянин формує свої емоційно-оціночні судження про владу в країні, крізь призму взаємодії з державними органами та інституціями. Субкультурний спосіб буття передбачає своєрідну модальність професійної діяльності державного службовця, та соціально-професійної страти чиновництва в цілому, модальність засновану на свідомому виборі стилю владних і державно-службових відносин та прийнятті управлінських рішень. Усвідомленість в даному контексті означає соціально-психологічну готовність особистості через наслідування ідей, цінностей, норм, соціокультурних зразків обирати саме той специфічний варіант стильового виміру життя, професії, поведінки, комунікації, який найяскравіше репрезентує саму особистість.

Своєрідний спосіб пошуку індивідуальності, самоусвідомлення і самоідентифікації продукує несистемність групових субкультур, їх мережеве розмаїття у динамічному соціокультурному просторі державного управління. Субкультура постає у якості соціального механізму, який сприяє пізнанню реальних мотивів дій і вчинків особистості та групової мотивації. Така субкультурна варіативність сучасної управлінської спільноти визначає все нові і нові виклики та загрози становлення і розвитку громадянського суспільства, демократії, публічного управління. Це, і проблематика міри у співвідношенні прав, обов'язків і відповідальності державного службовця, і стійка конфліктність політичної кон'юнктури, і поява феномену дегажизму, що

несподівано явив себе в останніх політичних процесах у ряді країн (Італія, Франція та Великобританія).

Поняття «дегажизм» запропонував французький політолог, професор Інституту політичних досліджень Парижу, Паскаль Перрино, який досліджував електоральні вподобання своїх співвітчизників. На його думку, національна вкоріненість електорату сьогодні дійсно є актуальною, але й формується суспільний запит на суцільне ігнорування, політичних лідерів – «протест заради протесту», ірраціонально-повчальні дії. До того ж, за визначенням Паскаля Перрино, дегажизм не передбачає альтернативних кандидатів, компромісних рішень, пропозицій щодо заміщення діючої структурно-функціональній моделі державного управління [1].

Отже, в контексті формування сталої політизації адміністративної ланки управління, виникає питання: чи готовий інститут державної служби, який в усі роки незалежності несе іміджеві втрати, не дивлячись на ґрунтовний науковий базис реформування, зіштовхнутися із аналогією політичного дегажизму – «протестом заради протесту» від громадянина до чиновника? На нашу думку, дієвими імпульсами дегажизму – несприйняття громадянським суспільством чиновництва як касти, є стереотипізація масової свідомості щодо бюрократії, асоціативний ряд щодо чиновництва з публічними політичними діячами, відсутність у громадян культури (субкультури) користувачів надбаннями електронної демократії, корупція як звичаєве право.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-ресурс Центру політологічних досліджень Sciences Po (CEVIPOF) // Режим доступу: <http://www.cevipof.com/fr/les-publications/les-publications-recentes/ouvrages/>

Войцехівська В. І.

(м. Київ, Україна)

nikaklubnika1997@ukr.net

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ШЛЯХ ДО ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ?

Політична влада та демократія, як і інші сфери суспільного життя держави, потребує модернізації. Для їх ефективного вдосконалення починають використовувати віртуальний простір. Що ж постало причиною таких дій з боку влади? Насамперед, це прагнення за допомогою цифрової системи швидко доводити інформацію до населення. Крім того, такий зв'язок є двостороннім, тобто громадяни теж можуть брати участь у вирішенні окремих політичних проблем чи питань, що постають перед державою.

Предметом дослідження є цифрова демократія. Це застосування сучасних цифрових технологій для активного інформування громадян та залучення людей до громадського життя. Метою електронного урядування є підвищення

активності суспільства у питаннях вирішення тих, чи інших питань у різних сферах суспільного життя. Це можуть бути політика, довкілля, культура тощо. При цьому населення отримує доступ до загальної інформації та має змогу впливати на прийняття та реалізацію державних рішень. Бізнес, в свою чергу, отримує швидкий та спрощений доступ до органів державної влади. Органи влади мають можливість підвищити якість надання адміністративних послуг.

Розглянемо приклади застосування цифрових технологій. Наприклад, для подання заяв чи запитів у органи державної влади, громадяни замість того, щоб витратити час на дорогу та спілкування з представниками влади, мають змогу подати заяву через електронну пошту чи інші засоби зв'язку. Ще одним прикладом може бути інтерактивна участь жителів у засіданні місцевої ради. А саме, під час трансляції засідання в Інтернеті всі зацікавлені можуть висловлювати своє ставлення до промов виступаючих чи рішень ради, тим самим впливати на позицію органу влади.

Основною ідеєю впровадження електронного урядування є думка про розвиток демократичних процесів за допомогою використання віртуальних інформаційних засобів зв'язку. В зв'язку з цим має місце поява терміну «цифрова демократія»

Позитивною стороною для населення є те, що електронне урядування забезпечує прозорість роботи державного апарату, обмежує свободу чиновників, тим самим, запобігає корупції. Можна сказати, що цифрова демократія є методом захисту інтересів громадян, визначення співпраці з державою в рамках електронного уряду. Таким чином, електронний уряд формується як окремий соціальний інститут.

Позитивною стороною для влади є можливість чуткішого розуміння думки та бажань населення. За допомогою зворотнього зв'язку громадяни можуть висловлювати свої думки, своє ставлення до теперішньої ситуації, свої погляди на певну проблему, пропонувати заходи чи методи до вирішення проблем різних сфер суспільного життя.

Проте, така зручна на перший погляд новітня форма державного управління може залучати здебільшого громадян відносно молодого віку. Оскільки, люди похилого віку не настільки добре розуміються на сучасних технологіях, то в окремих ситуаціях реалізувати такий зв'язок держави з населенням є досить таки важкою місією. І поки цю проблему намагаються вирішити, то цифрова демократія займає позицію, зручну тільки в окремих ситуаціях. Тому представники влади приймають рішення та розвивають методи розвитку технологій інформаційного суспільства.

Але варто розуміти, що ці технології є допоміжним засобом, а не методом розв'язання проблем. Насамперед, вирішення проблеми – це сукупність людських взаємостосунків, прагнень з боку населення і з боку влади всіх рівнів покращити становище країни, залучивши до цього процесу суспільство.

Перехід до електронного урядування означає модернізацію форм діяльності органів влади, зміну їх структури, функцій. Успіх реалізації цього переходу залежить від правильної стратегії, координації та ефективної взаємодії усіх

суб'єктів цього процесу, а саме: законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, бізнесу та громадськості.

Список використаних джерел:

1. В. Грицяк, С. Г. Соловйов Електронна демократія, Навчальний посібник, 2015. – С. 67.
2. А. В. Мезенцев Розвиток системи державного управління в Україні, 2015. – С. 53.
3. Вершинин М. Електронна влада в 21 столітті. Електронний ресурс: <http://www.prnews.spb.ru>

Воловик Я. С.

(м. Київ, Україна)

yanina.volovik@ukr.net

РОЛЬ ІКТ У ОПТИМІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Рівень розвитку країн оцінюється за багатьма показниками. Один із найбільш вагомих показників розвиненості країни, на нашу думку, – є готовність громадян до застосування новітніх засобів підтримання інформаційно-комунікативних відносин в суспільстві. Тому, відповідно використання інформаційно-комунікаційних технологій в державному управлінні – це базис позитивного реформування цілої системи та потенційний приклад того, як необхідно використовувати «цифрові» надбання світу.

На даний момент вже існують успішні приклади європейських країн щодо застосування digital-технологій у різних сферах, наприклад, як електронні портали урядів. В Європі є чітко сформована мета щодо електронних комунікацій: кожний громадянин повинен мати повноцінний доступ до соціально-економічної інфраструктури країни. Саме тому в багатьох європейських країнах створюються спеціальні портали, через які будь-який громадянин може отримати широкий спектр послуг в мережі Інтернет, що включає створення підприємств, оподаткування, фінансові операції тощо.

В Україні лише поступово розвивається процес запровадження таких послуг. Але оскільки громадяни все частіше стають «користувачами ІКТ», представники державних установ мають це брати до уваги та інвестувати у сферу ІКТ. Адже коли є попит на щось на рівні більшості громадян країни, в нашому випадку – на інформаційно-комунікаційні технології в державному секторі, то державні службовці повинні відповідати тим умовам сучасності, що диктує суспільство. В іншому випадку існуюча модель державного управління з часом стане нестійкою та неготовою до нових моделей взаємодії із громадянами країни.

Серед інших недоліків – повільна адаптація до цифровізації державного управління. «Йти у ногу з часом» важливо не тільки кожній окремій людині, а й

тим, хто представляє громадськість на державному рівні. Неприйняття умов нової «цифрової» ери може перетворитися у великий ризик для подальшого розвитку країни, так як застарілі структури не зможуть побудувати сучасні системи функціонування державного управління.

Для того, щоб поступово впровадити систему інформаційно-комунікаційних технологій, необхідно почати із налаштування основних елементів такої системи у структурі державного апарату. Для початку варто запровадити такі складові: повноцінне «цифрове робоче місце» – облаштування необхідною технікою всіх державних кадрових ресурсів та їх подальше навчання оптимальному користуванню сучасними технологіями; відкриті дані – використання інтернет-порталів із відкритими даними, що стосуються роботи та діяльності державних структур, прийняття рішень та розпоряджень фінансами; онлайн-ідентифікація – створення такої системи електронних послуг, якою управлятимуть державні організації з метою створення безпечного простору для доступу громадян до головних ресурсів та послуг.

За цих умов діяльність державного управління згодом може стати цілком ефективною та відкритою – а це і є головна мета. Відкритість та ефективність державного управління – те, до чого має призвести розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Виговська О. В.

(м. Київ, Україна)

olga.olya123@gmail.com

ІНДЕКС СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Коли у 1934 році Семен Кузнець вперше представив доповідь про валовий внутрішній продукт (ВВП) він зауважив, що концепція національного розвитку є складною і такий показник як ВВП не може сам по собі забезпечити вимірювання якості життя. Саме тому, модель розвитку сучасного суспільства XXI століття, заснована виключно на економічному прогресі, є неповною. Одного економічного зростання недостатньо. Суспільство, яке не в змозі задовольнити основні потреби людини, поліпшити її якість життя, захистити навколишнє середовище, надати можливості своїм громадянам не є успішним. Необхідно розуміти успіх суспільства не лише за економічними показниками, а розширити його, додавши соціальний прогрес.

Індекс соціального розвитку (або індекс соціального прогресу) – комбінований показник міжнародного дослідницького проекту Social Progress Imperative, який вимірює досягнення країн з точки зору їх соціального розвитку. За їх визначенням, соціальний розвиток – це здатність суспільства задовольняти основні людські потреби громадян, забезпечувати ресурси, які дають змогу громадянам підвищувати рівень свого життя і створювати умови для того, щоб окремі особи та групи населення могли реалізувати свій

потенціал у повному обсязі. Деякі складові індексу безпосередньо стосуються області роботи громадських організацій, тому саме на них можна покласти надію щодо підвищення значення даного індексу в Україні.

Індекс соціального розвитку створений для вирішення такої нагальної проблеми, як полярність економічного та соціального розвитку через впровадження надійних та цілісних рамок для вимірювання соціальних та екологічних показників. Вперше індекс було реалізовано у 2014 році, і це був перший у своєму роді індекс для вимірювання соціального прогресу «за межами ВВП».

Структура індексу складається із трьох архітектурних елементів: виміри, компоненти та індикатори. Виміри представляють собою загальні концептуальні категорії, які визначають соціальний прогрес. Індекс соціального розвитку складається із таких трьох вимірів: задоволення базових потреб, основи благополуччя, можливості.

Вимір задоволення базових потреб оцінює, чи зможе і чи готова держава надати для своїх громадян основні потреби для виживання. До таких потреб входить адекватне харчування, базове медичне обслуговування, санітарія, адекватне житло, особиста безпека. В багатьох країнах ці потреби не забезпечуються. А в багатьох розвинених країнах цей вимір реалізовано не до кінця.

Другий вимір передбачає наявність можливостей для громадян покращити своє життя: отримати базову освіту, мати доступ до інформації та комунікації, мати можливість реалізувати свій потенціал, мати сучасну систему охорони здоров'я та життя. Майже для всіх країн існують проблеми щонайменше із одним аспектом даного виміру.

Безумовно, що соціальний прогрес повинен передбачати не лише можливість покращити власне життя, але й мати свободу та можливість зробити свій власний вибір. Саме це і передбачено у компоненті можливостей: особисті права, свобода та вибір, середовище толерантності та інтеграції, доступ до розширеної освіти. Мабуть, саме цей компонент є найбільш суперечливим та створює складнощі із вимірюванням.

У кожному вимірі існує чотири унікальних але взаємопов'язаних компоненти. Компоненти являють собою категорії результатів, а не конкретні результати. Кожен із дванадцяти компонентів містить від трьох до п'яти конкретних результатів-показників – індикаторів.

У 2016 році індекс соціального прогресу складався із 53 індикаторів. В сукупності така структура прагне охопити широке коло взаємопов'язаних факторів, виявлених в науковій літературі та у практичному досвіді, що сприяють досягненню соціального розвитку. До Індексу соціального розвитку 2016 включено 133 країни, що охоплюють 94% населення світу. Ще 27 країн включені із показниками від 9 до 11 компонентів із 12 можливих. Загалом, загальне охоплення населення становить 99% земної кулі.

Індекс соціального розвитку є сукупним показником, отриманим із численних показників, взятих із різних організацій. Серед великих організації є дані від Організації Об'єднаних Націй, неурядової організації Transparency International, дані, зібрані за допомогою глобальних досліджень Gallup's World

Roll. Уся інформація, отримана із різних джерел, розглядається та опрацьовується для знаходження компромісу між якістю та точністю, її кола охоплення країн та континентів.

Індекс соціального прогресу був розроблений для того, щоб бути практичним інструментом, щоб допомогти соціальним новаторам, уряду, бізнесу, суспільству та вказати на існуючі соціальні та екологічні проблеми їх країни, регіону, спільноти. Прозорість вимірювання дозволяє кожній країні встановити стратегічні пріоритети та діяти на основі найбільш актуальних проблем у їх суспільстві. Розробники індексу розширюють мережу партнерів для використання цього інструменту у співпраці для реалізації та прийняття рішень, які сприятимуть поліпшенню соціального прогресу.

Список використаних джерел:

1. Індекс соціального розвитку [Електронний ресурс] / Делойт в Україні. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/footerlinks/newsroom/deloitte-research/social-progress-index.html>

2. Social Progress Index 2016 [Електронний ресурс] / Social Progress Imperative. – Режим доступу: <http://www.socialprogressimperative.org/wp-content/uploads/2016/06/SPI-2016-Main-Report1.pdf>

Гедзь О. О.

(м. Київ, Україна)

alice.just.fly.away@gmail.com

МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Демократія є політичним режимом, при якому у державі легітимним джерелом влади вважається народ. Проте способи реалізації демократичного устрою бувають різними. При прямій формі народовладдя основні рішення щодо управління державою схвалюються громадянами на зборах та референдумах, а при представницькій формі народ обирає представників, які відстоюють його інтереси на різних рівнях. Перевага безпосередньої демократії у мінімальному спотворенні волевиявлення громадян, на противагу непрямому народовладдю, де на точність реалізації думки народу впливають індивідуальні особливості, світоглядна позиція та особисті інтереси обраних представників.

З'ясування думки людей традиційними методами (шляхом референдумів та опитувань) є ресурсозатратними з точки зору фінансових та організаційних аспектів, тому в чистому вигляді пряма демократія поки що не була втілена у жодній країні. Для усунення цих недоліків доцільно використовувати сучасні досягнення у цифрових технологіях.

На поточний момент цифрова демократія передбачає запровадження цифрових звернень та петицій, але це є лише засобом полегшення реалізації

непрямої демократії, а не кроком до переходу на пряму форму демократичного устрою. Проте у ХХІ столітті на допомогу людині у реалізації її прагнень приходять новітні інформаційні технології. На даний час завдяки банківській сфері відпрацьовано комплекс технологій, що дозволяють дистанційно ідентифікувати громадянина, який користується індивідуальним комп'ютером з комунікаційними можливостями. Це може бути використане для побудови системи прямої демократії, коли кожен громадянин може з мінімальними витратами часу та ресурсів висловити свою думку у важливих питаннях щодо розвитку країни, регіону, населеного пункту, чи навіть свого будинку. Крім того у формуванні актуальних питань для голосування зможе прийняти участь будь-який громадянин. При цьому питання, які виносяться на розгляд, формуються мажоритарним способом з різними коефіцієнтами у відповідності до рівня масштабності рішення, необхідного до прийняття. На початкових етапах для залучення широких мас громадян до процесу прийняття рішень доцільно ввести низку привілеїв за прояви соціальної активності. Швидкий результат волевиявлення спонукатиме людей проявляти бути більш активними у політичному житті.

Допомогти мінімізувати витрату ресурсів та часу та оптимізувати процес втілення волевиявлення народу у життя може наука кібернетика. Однією з спроб втілити надбання інформаційних технологій у керуванні сферами державного устрою, зокрема економікою, був проект загальнодержавної автоматизованої системи керування виробництвом, розроблений відомим радянським кібернетиком В.М. Глушковым в київському інституті кібернетики. Характерною особливістю системи була наявність розподіленого банку даних і можливість безадресового доступу з будь-якої точки цієї системи до будь-якої інформації, після автоматичної перевірки повноважень особи, що надсилає запит. Була розроблена система математичних моделей для керування економікою з тим щоб бачити регулярні потоки інформації. Проект мав всі шанси на успіх, але, через недосконалість бюрократично-ієрархічної системи СРСР, так і не був реалізований.

Прикладом введення на практиці своєї загальнодержавної автоматизованої системи управління стала система управління виробництвом, введена у вжиток у Чілі, під час правління Президента Сальвадора Альєнде. Країна потребувала переорієнтації економіки на забезпечення потреб усього чілійського народу, без впливу олігархічних груп, для виходу з фінансової кризи. Кібернетик Стаффорд Бір розраховував, що у розвинутих капіталістичних країнах економічна інформація проходить всі бюрократичні інстанції в середньому за 9 місяців і тільки з таким запізненням можна відтворити загальну картину. Його робоча група розробила систему, яка показувала результат дій на державному рівні у реальному часі за допомогою обробки інформаційних потоків.

Але, нажаль, в політичній сфері при волевиявленні народу при непрямій демократії, враховуючи, що перевибори органів державного правління зазвичай відбуваються з інтервалом 4-5 років, реакція суспільства на дії обраної влади суттєво інертніша, ніж у економічній сфері. Фактично для максимальної демократизації політичних та суспільних процесів доцільно було б зробити

систему миттєвих референдумів. Основою для прийняття рішень має стати інформація, що надходить у рівній мірі від всіх членів суспільства, які мають право голосу. Таким чином буде можливість керувати політичними операціями у країні практично в режимі реального часу і люди матимуть змогу майже одразу бачити результат прийнятих рішень. Інформація повинна бути надана у максимально прозорому вигляді щоб усім верствам населення, незалежно від їх освіти, чи політичної обізнаності була зрозуміла загальна картина. Система повинна регулюватись максимально автоматично з мінімальним втручання людини. Автоматизація процесів забезпечить суттєве зменшення ризику фальсифікацій.

Безперечно, у більш активному використанні інформаційних технологій у політичному процесі є безсумнівні переваги, зокрема збільшення безпосередньої участі громадян у прийнятті загальнодержавних рішень, але існує також небезпека зростання випадків кібертероризму.

Список використаних джерел:

1. Стаффорд Бир. Мозг Фирмы [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5789>

2. Даль Р. Демократия и её критики/ Р. Даль; [Пер. с англ. под ред. М. В. Ильина]. – М.: РОССПЭН, 2003. – 576 с.

3. Демократия: государство и общество/ Н. В. Давлетшина, Б. Б. Кимлика, Р. Дж. Кларк, Д. У. Рэй. – М.: Ин-т педагогических систем, 1995. – 302 с.

Гіджеліцька О. М.

(м. Київ, Україна)

olia05081997@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день вплив господарської діяльності на природу настільки великий, а взаємовідношення між людством і природою настільки складні, що на подолання негативних наслідків потрібна не лише консолідація зусиль та ресурсів усіх країн, але й докорінна перебудова системи освіти, науки та інформації і формування нових світоглядних засад сучасного мешканця планети Земля. Щоб вижити, людство мусить узагальнити вікові наукові здобутки й виробничий досвід та мобілізувати глобальний розум, кошти і ресурси [1].

Сталий розвиток – це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умов збереження і поетапного відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами людей усіх поколінь.

Концепція сталого розвитку виходить переважно з двох підходів: ресурсного та біологічного. Вона відображає розуміння тісного взаємозв'язку екологічних, економічних і соціальних проблем людства та того факту, що вони можуть бути вирішені тільки за умови тісного співробітництва і координації зусиль усіх країн світу. Згідно з першим пунктом Ріо-декларації, сталий розвиток розглядається як гармонічний розвиток трьох структурних підсистем: соціуму, економіки та екології, де економіка та екологія являються основою сталого розвитку [2].

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН, під час якого було надано загальне бачення нових орієнтирів розвитку до 2030 року та визначено 17 Цілей сталого розвитку. Після Саміту перед країнами членами-ООН постали нові завдання адаптації визначених на глобальному рівні цілей та їх моніторингу [3]. Цей Саміт дав поштовх до актуалізації Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»». Новий проект «Стратегії сталого розвитку на період до 2030» обговорювався на регіональних та національних консультаціях в період з червня до грудня 2016. Даний проект включає в себе 8 основних стратегічних цілей, які базуються на 17 глобальних Цілях сталого розвитку:

1. Сприяння інклюзивному збалансованому економічному зростанню та життєстійкій інфраструктурі.
2. Забезпечення збалансованого розвитку секторів національної економіки.
3. Подолання бідності та скорочення нерівності, в тому числі гендерної.
4. Забезпечення здорового життя, благополуччя та якісної освіти в безпечних і життєстійких містах та населених пунктах.
5. Забезпечення переходу до моделей збалансованого споживання і виробництва, збалансованого управління природними ресурсами та зміцнення заходів реагування на зміну клімату.
6. Збереження наземних і морських екосистем та сприяння збалансованому використанню їхніх ресурсів.
7. Сприяння мирним та інклюзивним спільнотам для збалансованого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях.
8. Забезпечення культурної, етичної, моральної складових сталого розвитку [4].

Для реалізації стратегії необхідно дотримуватися принципів верховенства права, демократії, належного управління на всіх рівнях, створення ефективних та результативних інституцій. Стратегії спрямована на виконання Україною міжнародних зобов'язань та створення реальних передумов для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі, зокрема виконання «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС».

Аналізуючи ситуацію в Україні, можна сказати, що реалізацію стратегічних цілей розпочато. Так, наприклад, в грудні 2016 року Верховна Рада України прийняла закон, за яким мінімальна заробітна плата з 1 січня 2017 року складає 3200 гривень. Також зі збільшенням прожиткового мінімуму збільшилися соціальні виплати.

Таким чином державна політика України спрямована на реалізацію та досягнення цілей сталого розвитку, що підтверджується словами Президента України Петра Порошенка: «Для досягнення Цілей Сталого Розвитку на національному рівні Україна здійснюватиме нові програми і проекти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс і соціальну згуртованість. ЦСР служитимуть в якості загальної основи для подальших перетворень в Україні» [3].

Список використаних джерел:

1. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К.: Інтелсфера, 2001. – 394 с.
2. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України // Вісник НАН України. – 2002. №2. – С. 16–26.
3. Цілі сталого розвитку 2016 – 2030. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
4. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року.[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home>

Гришко А. С.
(м. Київ, Україна)
alyona_grischcko@ukr.net

PROZORRO – ЕЛЕКТРОННИЙ МАЙДАНЧИК ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Сьогодні державні підприємства та приватний сектор широко використовують переваги застосування електронних технологій. Проте, будь – яка угода між суб’єктами підприємницької діяльності та державою виходить за рамки простого обміну електронними повідомленнями. Успішна реалізація інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) та інноваційних рішень (таких як електронний тендер) вимагає комплексного підходу. Тендер передбачає формат електронного обміну між різними сторонами в процесі торгів, що дозволяє всім учасникам, які беруть участь в електронному тендерному процесі доступ до однієї системи через мережу Інтернет, усунути помилки при перевірці та збільшити швидкість аналізу заявки.

В Україні існує декілька електронних торгівельних майданчиків – Універсальні електронні торгові системи, Українська універсальна біржа та ін. – кожен з яких має свій рівень акредитації для проведення тендерів з державних закупівель, які об’єднані системою ProZorro [2]. В залежності від акредитації, ЕТМ може проводити допорогові (1, 2 рівень) та над порогові (3, 4) процедури закупівель. Відповідно до ЗУ «Про публічні закупівлі» [1] державні закупівлі товарів та послуг вартістю більше 200 тис. гривень, роботи – більше 1,5 млн. гривень мають оформлюватися через ProZorro. При проведенні

допорогових тендерів (до 200 тис. гривень) підключення до системи є добровільним та необов'язковим. Проте, якщо розділити предмет закупки вартістю більше 200 тис. грн. на частини, допорогові показники при цьому не перевищують допустимі, можливо обійти систему. Станом на квітень 2017 року на сайті було зареєстровано 823.3 тис тендерів з планованою сумою в 523 млрд, а економія склала 24 млрд, що становить 4.59 % від загальної суми. Відповідно до даних середня кількість пропозицій на торги не перевищувала 2.43 – тобто фактично маємо конкурентну боротьбу двох учасників. На сайті відсутня класифікація тендерів за категоріями, що значно пришвидшувало б пошук, тому варто систематизувати відкриті тендери за тематикою предметів закупки або сфери замовників. Тендерна документація доступна для скачування, проте не пропонуються допоміжні програми, що є додатковими у разі якщо документація по тендеру не відкривається у програмному забезпеченні. Ця проблема стосується перевірки накладеного електронного цифрового підпису, що встановлюється у форматі .p7s. Як правило, ЕЦП додається до вихідного документа таким чином, що ця комбінація являє собою захищену версію електронного документу. За даними ProZorro 99.5 % замовників є вітчизняними постачальниками, а 0.5% – іноземними суб'єктами господарювання [3]. Для порівняння з українською системою, варто звернути увагу на австралійську систему Aconex [2] для проведення тендерів, де зареєстровано 16 тис. проектів загальною вартістю понад \$1 трильйон. Дана платформа є міжнародною і об'єднує 70 тис. учасників з 70 країн світу. На Aconex використовується хмарна технологія більше ніж десять років, тому що захищене програмне забезпечення платформи криптографічним методом є єдиним способом легко об'єднати декілька компаній в одній системі.

Модуль аналітики Ві ProZorro [4] вираховує економію коштів шляхом різниці між очікуваною вартістю, наданою від замовника, та фактичною сумою, котра зафіксована переможцем. Таким чином, існує можливість штучного завищення показників економії при використанні цієї системи у випадках попередньої домовленості між учасником та замовником оскільки Законом [1] не передбачено фіксоване значення очікуваної вартості або діапазону, в якому цифри можуть варіюватися порівняно із запропонованими середніми на ринку. Тому замовник може цілеспрямовано завищувати вартість, тим самим збільшуючи показник економії в Ві ProZorro.

Як висновок, варто зазначити, що система публічних закупівель ProZorro надає можливість громадянам контролювати систему шляхом відкритого моніторингу державних витрат завдяки модулю аналітики Ві ProZorro. Проте система має і недоліки: слабка конкуренція в межах тендеру, відсутність жорсткого контролю за допороговими закупівлями, безпідставне завищення очікуваної вартості замовником. Рішенням може стати переведення допорогових закупівель на ProZorro з тим ж вимогами, що і до надпорогових, удосконалення методів ефективного апаратного і програмного забезпечення реалізації криптографічних алгоритмів та створення об'єктивної оцінки оптимальної безпеки електронних документів та криптографічної стійкості цифрових підписів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про публічні закупівлі» [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
2. Aconex <https://www.aconex.com>
3. Bi ProZorro <http://bi.prozorro.org>
4. ProZorro <https://prozorro.gov.ua>

Димитров В. Ю.
(м. Київ, Україна)
dimitrovvy@gmail.com

ЦІНІСНИЙ АСПЕКТ ІННОВАЦІЙНОСТІ

Інноваційність в усіх галузях суспільного буття, в тому числі й в управлінні, – це та сама цінність, яка має, окрім духовного, і значний практичний сенс, дозволяючи суспільству адаптуватися у нових реаліях. Підхід до управління як до системи, яка має програмно-цільовий характер, у якій здійснюються поточне і перспективне планування та прогнозування, є основою для формування відносно нового напрямку в управлінській теорії та практиці – інноваційного менеджменту. Поява його пов'язана з бурхливим розвитком науки, техніки, накопиченням величезного обсягу знань. Цей процес, спочатку нерівномірний, було компенсовано диференціацією наук, а згодом – появою міждисциплінарних досліджень. Необхідність втілювати нові теорії управління в практику вимагає в суспільстві звернення до регулювання соціальних і психологічних аспектів нововведень.

У сучасній фаховій літературі, присвяченій проблемам управління на різних рівнях, все частіше піднімають концептуальні питання впровадження інноваційних технологій не лише безпосередньо в економічну та виробничу діяльність суспільства, а й застосування новітніх підходів і методів в управлінській діяльності. Особливо ця тенденція проявилася впродовж останнього десятиліття, коли відбулися кардинальні зміни у світовій економіці, а особливо у розвинених країнах. Вітчизняні дослідники інноваційних процесів акцентуючись саме на соціогуманітарному аспекті інноваційно-технологічного розвитку сучасного виробництва, виділяють ряд характерних рис, притаманних сучасній світовій економіці.

Події останніх років ще раз підтверджують, що орієнтування на науково-технологічний потенціал робить свій внесок у процес становлення та розвитку диспропорцій рівня життя у різних країнах, щодалі поглиблюючи стратифікацію країн залежно від залучення до їх економіки інноваційних технологій. У цій ситуації Україна посідає далеко не чільне місце, адже в умовах світової кризи, постійних викликів проблема нововведень у всіх галузях суспільного життя набуває все більшої актуальності. Щоправда, на різних рівнях ведуться пошуки найбільш оптимальних моделей ведення інноваційної

політики, визначення її мети та розробка стратегії інноваційного розвитку. Ця політика полягає в мобілізації науково-технологічного потенціалу для забезпечення ефективного вбудовування національної економіки в технологічну траєкторію цивілізації.

В умовах постійного розвитку управлінського знання, коли постійно виникають його нові напрями, дуже близьким до поняття інвестиційного менеджменту стало поняття венчурного (ризикового) бізнесу, коли спеціалізація організації полягає в дослідженнях, розробці, виробництві та впровадженні нового продукту. В основі цього бізнесу лежить наявність нової ідеї, а також можливостей виробництва та збуту нового продукту.

Поява концепції інноваційного бізнесу зумовила необхідність створення системи управління інноваційними технологіями. Цей процес розпочався у 80-ті роки, коли з'явилися та розвивалися інтегровані системи управління інноваціями, які виділилися із загальної системи управління виробництвом і випуску традиційної продукції. Відтоді найбільші та найуспішніші компанії світу створюють окремі підрозділи, які займаються нововведеннями і перспективними напрямками виробництва і впровадження нової продукції. Таким чином сформувалася гнучка і комплексна система управління та інновації на основі наскрізного спостереження за інноваційним процесом від виникнення ідеї до її реалізації.

Іванюк А. В.

(м. Київ, Україна)

yanchipo@gmail.com

РОЛЬ КРАУДСОРСИНГУ В ПОБУДОВІ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В останні десятиліття для досягнення ефективного розвитку і удосконалення управління у всіх сферах діяльності виникає потреба в появі нових механізмів зв'язку між владою і суспільством. На даному етапі бурхливого розвитку електронних технологій XXI століття доцільно використовувати елементи краудсорсингу в якості моделі вирішення будь-якого виду проблем і задач, які виникають в бізнесі, державі та суспільстві в цілому.

Потреба у використанні краудсорсингу перш за все пов'язано з масштабними змінами в інформаційно-комунікаційному просторі, які виникли внаслідок розвитку Інтернету, що відкинув географічні та інші бар'єри доступу до нових ідей.

Краудсорсинг є досить новим поняттям, вважається, що вперше його використав Джефф Хауї у своїй статті "The Rise of Crowdsourcing", що була опублікована у 2006 році [2, с. 47]. Сам термін походить від англійських слів "crowd" (натовп) і "sourcing" (використання ресурсів) і означає практично безоплатну допомогу у виконанні певних функцій необмеженому або

заздалегідь визначеному колу осіб, з метою виявлення альтернативних варіантів вирішення актуальних проблем [1, с. 268].

Виходячи з цього визначення, краудсорсинг може бути поділений за сферами застосування на краудсорсинг у бізнесі, соціальний (або суспільний) та політичний (або державний). Краудсорсинг у бізнесі спрямований на вирішення того або іншого бізнес-завдання (наприклад, розробка нового логотипу, модифікація товару, пошук коштів для стартапу тощо). Наприклад, компанія Lego пропонує споживачам завантажити спеціальну програму на комп'ютер, спроектувати і побудувати свій власний конструктор. Таким чином Lego отримує достатньо прототипів конструктора, а також дізнається потреби клієнтів. Більш того, вартість розробки нових моделей конструктора завдяки таким інноваціям різко знизилася, а задоволеність покупців зросла практично до 99,9%.

Соціальний або суспільний краудсорсинг полягає у вирішенні будь-якого спектра завдань, пов'язаних із суспільною діяльністю, взаєминами між людьми, доброчинністю (наприклад, пошук зниклих людей, збір засобів на будівництво школи або лікарні тощо). Серед прикладів в Україні можна назвати такі проекти, як «Зробимо Україну чистою» – громадська акція з прибирання своїх міст, яка відбувається кожного року навесні: усі бажаючі авторизуються на сайті та обирають або створюють свої точки для прибирання.

Політичний або державний краудсорсинг – це перш за все проекти обговорення різних законів і інших державних ініціатив, також сюди відносять і кампанії по збору коштів політичними діячами [1, с. 268]. Прикладом може слугувати портал Білого дому We the People, на якому авторизовані користувачі можуть розміщувати свої звернення і збирати голоси в їх підтримку. «Надати всім американцям змогу залучати увагу влади до проблем суспільства» – офіційне гасло portalу. Функціонування даного ресурсу забезпечує дотримання першої поправки до Конституції США, у відповідності з якою держава не може «обмежувати право народу звертатися до влади з петиціями про задоволення скарг». Практично ідентичні норми наявність в основних законах всіх демократичних країн [3, с. 22].

Таким чином, використання краудсорсингової платформи є великим поштовхом вперед в обговоренні і реалізації управлінських рішень між органами влади і населенням, дозволить стабілізувати суспільні відносини, започаткувати тренд демократизації всіх політичних інститутів

Список використаних джерел:

1. Косуля І. Ю. Краудсорсинг та краудфандинг: нові поняття чи нові феномени?/ І. Ю. Косуля// *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. – 2014. – №20. – С. 267–271.

2. Дзагієв М. Использование краудсорсинга в информационных технологиях при принятии политических решений/ М. Дзагієв // *Власть*. – 2013. – №2. – С. 47–49.

3. Фельдман П. Я. Политический краудсорсинг как институт электронной демократии: проблемы становления та розвитку/ П. Я. Фельдман // Власть. – 2014. – №6. – С. 21–26.

Іщенко А. М.
(м. Київ, Україна)
a.ishchenko@kpi.ua

ЯК ІНЖЕНЕРИ МОЖУТЬ СТАТИ «КАТАЛІЗАТОРАМИ ІСТОРИЧНИХ ЗМІН»

Зважаючи на тему конференції та одне з основних її питань: які соціальні чи то професійні групи Україні варто покласти «надію» як на основного каталізатора історичних змін, спробуємо дуже коротко, в форматі доповіді спробувати окреслити можливі відповіді на дане запитання. Оскільки це питання турбує нас не тільки теоретично, але й практично, у розрізі саме нашої держави, тобто які агенти допоможуть Україні вийти з кризи та отримати, нарешті, стабільнішу економічну систему, спробуємо і відповідати на це запитання у такому контексті. Не секрет, що на даний момент, не зважаючи на низку реформ, в тому числі у державному управлінні, реформ, направлених на «прозорість», «ефективність», «подолання корупції», державна владна система продовжує базуватися на індивідуальних інтересах олігархічних груп, політичних партій, що вдало пристосовуються до нових умов нівелюючи інтереси країни на власну користь. Далі постає філософське питання як можливо подолати цю тенденцію, цю традицію не тільки ефемерним реформуванням, але й на практиці та «на місцях». Відповідаючи на подібне запитання М. Згуровський зазначає: «...суспільство, його людський капітал, не дивлячись на соціальні загострення, стане головним стабілізуючим фактором, який буде компенсувати деструктивізм протидіючих політичних угруповань» [1]. Таким чином, для впровадження історичних змін Україні потрібно, в першу чергу, підсилити освіту та науку для формування якісного людського капіталу. Цей процес потрібно також проводити системно, перебудовуючи існуючу систему відповідно до сучасних тенденцій. А тенденції свідчать про те, що запит на високоякісні знання буде посилюватися, відповідно до нових інституційних основ суспільства, необхідних для подальшого розвитку. Таким чином, виховання конкурентоспроможних фахівців, не тільки політиків та дипломатів нового покоління, а й вчених та інженерів допоможуть Україні зайняти відповідне місце серед країн Європи. На нашу думку, питання підготовки інженерних кадрів тісно пов'язане з важливими змінами, оскільки пов'язане з процесом відновлення втраченої інфраструктури, налагодженні високотехнологічного виробництва, без якого, в свою чергу, не можливий перехід до наступного технологічного укладу, перехід до якого надважливий у сучасних умовах. На жаль, в той час коли більшість провідних країн мають

ознаки V і VI технологічного укладу, в Україні, зокрема, на V припадає, за оцінками деяких експертів, тільки до 5% загального обсягу. Це, в свою чергу, свідчить про те, що наша країна залишається на індустріальній стадії, відстаючи від провідних країн на цілу епоху, або й більше, оскільки частка IV укладу становить близько 40%, а III – взагалі, близько половини, а це укладу, які базуються на електродвигуні і двигуні внутрішнього згоряння. Тож, Україні дійсно потрібні «каталізатори суспільних змін» і, як ми визначили раніше, такими, зокрема, можуть стати інженери нового типу, інженери-підприємці – новатори, провідники інноваційної діяльності, що мають не тільки інженерні знання, але й підприємницький хист та знання зі стадій виведення нового винаходу на ринок, стадій розробки інноваційного продукту від ідеї, до прототипу та промислового зразка, до фінального продукту на масовому або цільовому ринку. Звісно, їх поява повинна закладатися вже сьогодні. На жаль, сучасна система підготовки інженерів у вищій школі не відповідає цим вимогам. Як засвідчили проведені в НТУУ «КПІ» фокус-групові дослідження серед студентів інженерних напрямків, на даний момент не тільки відсутня комплексна підготовка інженерів з основ підприємницької діяльності, але й самі студенти не зовсім усвідомлюють необхідність таких знань, що може означати відсутність у них уявлень про сучасний стан справ на ринку праці, та необхідний та достатній обсяг навичок та знань для того, щоб мати змогу відповідати вимогам економіки та суспільства знань. Також актуалізація посилення зв'язку інженерної та бізнес-освіти тісно пов'язана із можливістю розвитку стартапів інноваційного характеру, організовувати які як раз і було б легше фахівцям не тільки з технічною освітою, але й з реальними знаннями про співпрацю із цільовою аудиторією, організацію бізнес-проектів, пошук інвесторів та про іншу, необхідну для інноваційного підприємництва, інформацію. З іншої точки зору, відмітимо, що на даний час в просторі української вищої освіти зовсім відсутня концептуальна модель бізнес-освіти для технічних університетів, відсутнє чітке бачення шляхів підвищення ефективності використання потенціалу технічних університетів в процесі інтеграції інженерної освіти і бізнес-освіти. Таким чином, на нашу думку, відповідаючи на основне питання доповіді, можна сміливо визначити: інтеграція інженерної освіти і бізнес-освіти не тільки підвищить потенціал використання технічних університетів у розвитку національних економік, але й опосередковано підготує висококваліфікованих фахівців – каталізаторів майбутніх історичних змін.

Список використаних джерел:

1. Згуровський М. З. Болісне одужання через кризу / М. З. Згуровський. // Дзеркало тижня. – 2008. – №47. – Режим доступу до ресурсу: https://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/bolisne_oduzhannya_cherez_krizu.html

ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ ТА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

Епоха невизначеності, яка стала визначальним «фоновим малюнком» сучасності, щодня ставить перед нами нові питання та нові перешкоди. Вони не схожі на ті, до яких звикло суспільство протягом багатьох років (або й сторіч), а старі традиційні схеми і підходи до розв'язання проблем більше не можуть нас задовольнити. Труднощі та виклики, з якими стикається людство та держава сьогодні, є абсолютно новими для них, і кожна інша проблема потребує нового підходу до її розв'язання. І тут важливим інструментом для орієнтації у «світі нових проблем» виступає така річ як креативність, а саме підхід дизайн-мислення.

Існує багато визначень цього поняття. Якщо їх узагальнити, то дизайн-мислення можна розглядати як метод розв'язання задач або, за деякими визначеннями, процес розв'язання проблем. «Ця концепція заснована на тому, що практичний, орієнтований на користувача підхід до вирішення проблеми може призвести до інновацій, а інновації можуть призвести до диференціації та конкурентної переваги» [3]. Цей підхід визначається в процесі розробки мислення і включає в себе різні фази (їх кількість відрізняється в залежності від джерела), такі як: «дослідження/визначення проблеми, ідеяція і макетування/тестування» [2]. Ці базові елементи підходу працюють як одна система, хоча деякі з них можуть розглядатися відокремлено від інших.

Сьогодні принципи дизайн-мислення успішно запроваджуються у системах управління багатьох світових комерційних компаній, що приносить їм позитивні результати діяльності та авторитет на ринку. Завдяки підходу дизайн-мислення організації починають по-іншому сприймати виклики сучасного світу, долати перешкоди, що заважають рухатися далі, а найголовніше – вони по-новому переосмислюють своє бачення та місію, розуміння яких часто не вистачає робітникам для запровадження інноваційних підходів та пошуку нових шляхів розвитку.

Досвід комерційної сфери часто стає корисним для публічного управління. А чи може для неї стати таким і підхід дизайн-мислення? Приклад передових країн світу доводить, що може.

Використання підходу дизайн-мислення у сфері публічного управління та адміністрування – явище досить нове, але воно вже встигло довести свою ефективність та важливість. «Крістіан Бейсон – керівник блоку урядових інновацій, що керує цілою низкою національних міністерств і уряду міста, заснованого в Копенгагені, фахівець у сфері трансформацій державного сектору, – розглядає дизайн-концепцію як набір підходів, інструментів і методів, які можуть використовуватися громадськими лідерами для створення політики, що найкраще підходить для типу складної реальності, з яким вони стикаються сьогодні. На його думку, дизайн також пропонує низку способів мислення та поведінки для громадських лідерів, щоб управляти змінами

ефективно. Тобто, це новий спосіб, у який уряд може реалізувати свої спроби стати більш інноваційним» [1].

Приклад застосування таких принципів можна привести на досвіді Нової Зеландії. Ця країна є однією із лідерів у використанні інноваційних методик державного та місцевого управління. Використання нових підходів у осмисленні слабких та сильних сторін країни та плануванні нових шляхів розвитку відбувається паралельно із впровадженням інструментів електронного урядування як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Результатом такої роботи стає публічне управління, орієнтоване на потреби громадян та їх задоволення.

Як ілюстрацію такого інтегративного розвитку можна навести головний урядовий портал Нової Зеландії [4]. На ньому представлені консультаційні матеріали та державні послуги, які громадяни країни можуть отримати в онлайн-режимі. При детальному вивченні розділів, можна зрозуміти, що для їх формування була проведена колосальна аналітична робота – проаналізовані усі можливі питання, які можуть виникнути, як у громадян, так і у національних меншин, що проживають на території країни, з питань безпеки, здоров'я, нерухомості, освіти тощо. Ця робота представляє наочний приклад орієнтації на споживача (громадянина) – однієї із складових системи дизайн-мислення, – і показує, як його принципи, використані у публічному управлінні, можуть зробити це управління більш ефективним, а життя людей у сучасному світі більш комфортним.

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що підхід дизайн-мислення, який зміг довести свою корисність для розвитку бізнесу, є одним із вирішальних у сучасному світі для удосконалення інструментів публічного управління. Особливо важливим, як універсальний інструмент із вирішення проблем, він стає у сучасному світі, який щодня несе нові можливості та на противагу їм – нові загрози.

Список використаних джерел:

1. Buerkli D. Christian Bason: helping governments be different by design [Електронний ресурс] / D. Buerkli // Centre for Public Impact. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.centreforpublicimpact.org/different-by-design/>
2. Follett J. What is design thinking? [Електронний ресурс] / J. Follett // O'Reilly Media. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oreilly.com/ideas/what-is-design-thinking>
3. Gibbons S. Design Thinking 101 [Електронний ресурс] / Sarah Gibbons // Nielsen Norman Group. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nngroup.com/articles/design-thinking/>
4. New Zealand Government [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.govt.nz/>

Лучка В. В.
(м. Київ , Україна)
lutschka@ukr.net
Майструк Н. О.
к.с.н., доцент

ВПЛИВ НЕЯВНОГО ЗНАННЯ НА ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Управління знаннями дає конкурентну перевагу в управлінні і виробництві. Воно сприяє інтенсивнішому використанні нових управлінських та інформаційних технологій, інноваційної активності, а також забезпечує синергетичний ефект в управлінні.

Термін «неявне знання» вперше був сформульований британським філософом Майклом Полані. В кінці 50-х років ХХ століття він запропонував свою концепцію неявного знання і здійснив дослідження деяких його специфічних характеристик. Вдалося йому розкрити і аргументовано пояснити не все, але в цілому робота М. Полані [1] розглядається як вихідний пункт для вивчення цього феномена.

А. М. Бунєєва, Л. В. Мурейко, О. Д. Шипунова використовували його для аналізу ресурсів маніпулятивного впливу на масову свідомість за допомогою політичної технології [2]. Цей досвід дає підставу спробувати застосувати даний прийом в політологічній сфері.

Згідно М. Полані, неявне знання – це те знання, яке важко передати іншій людині за допомогою писемності або використовуючи усне мовлення. воно становить фундамент наукової діяльності. Неявне знання може бути використано людиною в ухваленні політичних рішень. Ф. Хайек вважав, що в першому наближенні до неявному знанню слід відносити знання, яке може бути використане людиною в ухваленні рішення і здійсненні дії. При цьому воно не піддається кодифікації, а відповідно, не може ні зберігатися, ні передаватися іншій людині, тобто втрачає свою цінність у міру збільшення тимчасового розриву між виникненням ситуації вибору і прийняттям рішення [3].

Вивчення неявних форм знання і пізнання обумовлено інформаційною потребою людини в максимальному ступені використовувати наявні в неї ресурси, включаючи інформаційні ресурси, інтелектуальні ресурси та ресурси пізнання. Метою пізнавальної діяльності людини є отримання явного знання, а неявне знання служить основою отримання явного знання. «Неявне знання являє собою різновид знань і в цій якості містить у собі характеристики, які притаманні кожному знанню. Воно пов'язане з діяльністю свідомості і служить одним з результатів його активності, виступає як певний компонент свідомості, як показник його здатності взаємодіяти з навколишнім світом» [4]. Неявне знання формується в залежності від інтелекту людини і транслюється поза стандартними каналами інформації через особистісний контакт з використанням суб'єктивних визначень.

Коли виникає ситуація, необхідно прийняти рішення, політик ґрунтується на своїх націоналізованих уявленнях про навколишній світ, він звертається до свого досвіду, у нього є якісь певні вміння і навички, у нього є знання, які допомогли йому потрапити на нинішнє місце політичного діяча, у нього є свій психологічний портрет, тобто він звертається до свого неявного знання [5]. Найпоширенішим прикладом неявного знання є ідентифікація (розпізнавання) обличчя людей, з якими колись була змога спілкуватись. Кожна людина має безліч знайомих, яких впізнає з сотень чи й тисяч інших. Проте, ми не можемо пояснити, як саме впізнаємо їх, багато людей не може описати це словами. Коли бачимо знайомих, ми не усвідомлюємо знання про індивідуальні особливості людини (ніс, рот, очі), але можемо сказати, чи бачили ми її раніше.

Неявне знання є основною прийняття рішення, як і в політиці, так і в інших сферах суспільства. І оскільки у нас по-різному неявне знання, воно ні в кого не повторюється з абсолютною точністю, то і рішення ми можемо приймати різні. Тому хтось може зробити щось, а хтось ні. Тому ми можемо ще розуміти неявне знання, як здатність людини приймати рішення.

Список використаних джерел:

1. Альмераї А. Знання та їх види / А. Альмераї // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 3. – С. 11–15.
2. Бунеева А. М., Мурейко Л. В., Шипунова О. Д. Ресурси маніпуляції в політичній технології: неявне знання і масову свідомість // Український вісник. – 2010. – № 1. – С. 171-179.
3. Хайєк Ф. Індивідуалізм і економічний порядок. Д. – 2013. – С. 90–91.
4. Борисенков А. А. Феномен неявного знання // Філософія і культура. 2014. – № 5 (41). – С. 59–66.
5. Букович У., Вільямс Р. Управління знаннями: керівництво до дії // К.: ЗНАННЯ-К, 2015. – 504 с.
6. Федулова Л. І. Концептуальні засади економіки знань / Л. Федулова // Економічна теорія. – 2012. – № 2. – С. 37–59.

Магеррамова А. Н.
(м. Київ, Україна)

МОЖЛИВОСТІ СЦЕНАРНОГО АНАЛІЗУ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

На сьогоднішньому етапі функціонування та взаємодії людини, різні аспекти суспільного життя супроводжуються складними системами. Вони впливають на прийняття рішень та піддані зовнішнім впливам, а інколи – і обмеженням: у законодавстві, політиці, в економіці тощо. Системи, які мають людський фактор, завжди міститимуть ризики тих наслідків, які виникнуть після прийняття рішень. Але складні людські взаємини утворюють поле для

досліджень розвитку ситуацій, які відбуваються у процесі, а також дають змогу провести аналіз та зробити відповідні висновки з цих взаємозв'язків. Взаємозв'язки містять підсистеми функціонування, які дозволяють визначити їхні цілі та дати характеристику суджень або оцінки.

Поведінка індивідів як на макрорівні, так і на мікрорівні має суб'єктивний характер. Макрорівень створює багатофункціональні системи взаємодії. Вони полягають у прийнятті конкретних рішень у системі правових, економічних та політичних відносин. Натомість мікрорівень показує вузьку систему поведінки людини, яка включає людський фактор та ризики, які інколи непередбачувані та створюють негативний результат дій.

Експертні судження або оцінки завжди матимуть суб'єктивний характер. Водночас, щодо поведінки таких систем у майбутньому, то потрібно приймати конкретні рішення у вигляді сценаріїв та стратегії їхнього розвитку. Сценарний аналіз допомагає передбачити майбутню подію та уникнути негативних наслідків.

Виділять такі основні етапи сценарного аналізу:

- попереднє вивчення проблеми;
- якісний аналіз проблеми;
- написання сценаріїв дій;
- аналіз, добір сценаріїв та вибір оптимального для конкретних рішень.

Перш ніж приймати стратегічні рішення, аналізуються особливості декількох сценаріїв розвитку проекту, розробляється план дій до об'єкта передбачення та забезпечується реалізація вибраного плану. Таким чином відбувається запуск сценарного аналізу у прийнятті будь-якого стратегічного рішення. Однак, кожна із систем може бути піддана надзвичайним, непередбачуваним обставинам, які можуть змінити рух сценарного аналізу та реалізацію рішення. Непередбачувані ризики часто виникають у процедурі послідовності основних етапів сценаріїв. Для них теж потрібно розробити можливі методи запобігання їх впливу, а також миттєво реагувати на хід таких ризиків.

Сценарні аналізи розробляються індивідуально під кожне рішення та ситуацію. Цікаво розглядати та аналізувати можливості сценарного аналізу у суспільному аспекті, а саме у публічному управлінні. Під публічним управлінням розуміємо пошук оптимального використання ресурсів для досягнення пріоритетних цілей у суспільному розвитку, який організований урядом нашої держави, представницькою владою та громадянським суспільством. За допомогою сценарного аналізу влада впливає на суспільство та життєдіяльність людей, органи місцевого самоврядування та громадські організації. Методи розробленого аналізу дозволяють регулювати досягнення цілей суспільного розвитку. Можливості сценарного аналізу дозволяють застосувати різні методи на макрорівні: економічні, адміністративні, інформаційно-психологічні тощо. За допомогою цих методів є можливість найкращим чином реалізувати розроблені сценарії та досягти бажаних результатів.

Наприклад, для того, щоб розвинути ринок праці та підготувати фахівців, потрібно організувати певні важелі на законодавчому рівні, а також провести

освітні реорганізації для навчання майбутніх фахівців. У публічній сфері можна написати сценарій введення нових положень, інструкцій та законодавства про працю, а також створити центри навчання фахівців спільно із центрами зайнятості. Оцінку такого сценарію доцільно зробити на перших етапах запуску сценарію в дію. Згодом, по рівню розвитку сценарного плану можна додавати та коригувати його розвиток.

Отже, сценарний аналіз дає можливість скласти та побудувати стратегічний план для визначеної системи та втілити його в життя. Такий аналіз розширює можливості публічного управління, за допомогою нього можливо реалізувати розроблені стратегічні сценарії.

Малинка К. С.

(м. Київ, Україна)

E_Sergeevna_um12@ukr.net

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ, ЦИФРОВА ЕПОХА ТА НЕРІВНІСТЬ

У контексті інтеграційних прагнень України особливого значення набувають запровадження європейських норм і стандартів реалізації державної інформаційної політики, використання вітчизняного та зарубіжного досвіду. На сьогоднішній день спостерігається зростання ролі ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) у економіці, державному управлінні і суспільстві в цілому. Саме тому актуальність даної теми обумовлена низкою факторів, таких як: адаптація державного управління до умов інформаційного суспільства; впровадження системи електронного уряду як нової форми взаємодії влади і суспільства для підвищення якості державно-управлінських послуг тощо.

На основі проведеного аналізу, було виявлено, що впровадження системи електронного урядування дозволяє владі коригувати адміністративні процеси у визначеному напрямку, удосконалювати організаційний, правовий, ресурсний механізми державного управління. Електронне урядування, перш за все, забезпечує відкритість і прозорість діяльності органів влади всіх рівнів, а також підвищує довіру громадян до влади, забезпечує більш ефективне і менш витратне адміністрування.

Електронне урядування – спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб та неурядових організацій [3].

Аналізуючи систему урядування різних країн, було виявлено, що у західному сприйнятті електронний уряд складається з трьох основних модулів: G2G – government to government (уряд – урядові), G2B – government to business (уряд – бізнесу), G2C – government to citizens (уряд – громадянам), і включає численні прикладні елементи [1]. Серед них – вільний доступ громадян до державної

інформації; переведення державних органів на безпаперове діловодство; планування для всіх державних органів показників ефективності роботи на рік і регулярний їх контроль, який здійснюється і парламентом, і громадянами; запровадження в державних органах пластикових карток для ідентифікації державних службовців, виплати їм зарплати та інших виплат; перенесення в інформаційні мережі більшості стандартних трансакцій між державою та громадянами чи бізнесом тощо.

Розглядаючи сучасні державні проекти з розвитку е-урядування на прикладі України можна побачити, що фактично розбудова майбутньої «Електронної держави» відбувається сьогодні на основі низки відокремлених національних проектів, яким можна дати умовні назви:

- 1) «Інформаційна відкритість органів державної влади», що включає проекти: е-присутність; відкритий уряд; е-доступ до публічної інформації;
- 2) «Е-взаємодія в системі державної влади»;
- 3) «Е-послуги»;
- 4) «Е-консультації з громадськістю» із проведення е-обговорень проектів нормативно-регуляторних актів [4].

В ході досліджень було виявлено, що впровадження системи електронного урядування стикається з низкою об'єктивних суттєвих перешкод. Ці проблеми тісно пов'язані з новими викликами інформаційного суспільства і відносяться до економічних, політичних, соціальних, та ін. Усі ці проблеми об'єднуються в глобальну проблему «цифрового розриву».

Для комплексного розуміння проблеми інформаційної нерівності було проведено семантико-лінгвістичний аналіз даного наукового терміна, який показав, що цифрова нерівність в суспільстві виражається в обмеженому доступі суб'єктів соціально-політичних відносин до інформації, а також в нерівномірному розвитку відповідної інфраструктури. Відмітимо, що збільшення інформаційної прірви в зв'язку з масовим поширенням інформаційно-комунікаційних технологій і виникненням внутрішньо-мережевих співтовариств сприяло усвідомленню реальності загроз політичної стабільності на внутрішньодержавному рівні.

Причини виникнення та посилення цифрового розриву можуть бути розділені на наступні групи: 1) економічні: наприклад, висока вартість апаратного забезпечення, відсутність можливості безкоштовного чи недорогого доступу тощо; 2) соціальні: відмінності в рівнях освіти, доходу, статі, віку, місця проживання тощо; 3) культурні: відсутність потреби в використанні ІКТ, знань щодо способів їх застосування, прикладів, яким можна слідувати тощо [2].

Для подолання «цифрового розриву» запропоновано наступні напрямки:

- формування сприятливих умов для створення інформаційного суспільства для цього створення належних правових, економічних та суспільних умов;
- забезпечення потенційної можливості доступу до ІКТ;
- сприяння розвитку відносин G2C та G2B, через розвиток системи «е-уряд»;
- розвиток контент-бази української частини мережі Інтернет;
- забезпечення можливості отримання комп'ютерної освіти для всіх верств населення;

– створення системи мотиваційних чинників для залучення населення для використання ІКТ.

Список використаних джерел:

1. Блажієвська Н., Береза Т. Електронний уряд та інформатизація органів державної влади, [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.pravo.org.ua/word/50.doc>
2. Дубов Д. В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник / Д. В. Дубов, С. В. Дубова. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 176 с.
3. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С. В., Жилияєв І. Б., Полумієнко С. К., Рубан І. А., Семенченко А. І. За ред. А. І. Семенченка. – Київ, 2012.
4. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : [монографія] / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ – Магістр, 2010. – 312 с.
5. Клименко И. В., Литвинов Г. С. Проблемы внедрения информационной системы «электронное правительство» в государственное управление // Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України: Сучасні проблеми державного управління / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2003. – Вип. 1. – С. 98–105.

Медведєва А. Д.

(м. Київ, Україна)

Medvedevaalla97@gmail.com

GOOD GOVERNANCE В УКРАЇНІ: ІДЕОЛОГЕМА АБО ПРОГРАМА ДІЙ?

Останнім часом такі терміни, як «урядування» та «хороше урядування» більше за все використовують ЗМІ, телевізійні канали, література про розвиток. Погане урядування прийнято вважати однією з причин нестабільності та не якісних умов життя в наших суспільствах. Головні інвестори та міжнародні фінансові інституції найчастіше надають допомогу або позичають кредитні кошти лише за умови проведення реформ, які забезпечать «хороше урядування» [5]. Але чи дійсно «good governance» не лише пусті слова про гарні умови життя та задоволеність населення, а й певна стратегія дій, що виведе країну з кризи?

Поняття «урядування» з'явилося досить давно. Просто кажучи, воно означає процес прийняття рішень та їх втілення (чи не втілення). А «хороше урядування» повинно бути взірцем для розвитку країни та її просування на міжнародній арені. Воно орієнтується на досягнення домовленостей, прозорість, чуйне, ефективне та результативне, а також дотримується верховенства права. Воно передбачає зменшення корупції, врахування поглядів

меншин та голосів найбільш вразливих членів суспільства, які мають бути почуті у процесі прийняття рішень. Також таке управління не оминає теперішніх та майбутніх потреб суспільства, створюючи відповідну стратегію для виведення країни з кризи та покращення умов життя населення, виявлення та виправлення всіх недоліків.

Для України стало традиційним визначати слово government як «уряд» або виконавчу гілку державної влади. Хоча О. Кілієвич [3] дає більш глибоке та точне визначення цього терміна – «влада, органи влади», й зазначає: «Політичне керування та контроль за діями громадян, мешканців громад, суспільств і держав, керування справами держави, громади тощо; політичне управління».

В науковій літературі також можна знайти публікації на тему Good Governance. Так, В. Солових [1] формулює 9 ознак «справедливого урядування»:

- «участь громадян у визначенні політичних рішень;
- верховенство права;
- прозорість процесу визначення, ухвалення й впровадження рішень;
- здатність до реагування (хоча, для України більш доречно висловлювання «відповідність вимогам»);
- орієнтація на консенсус усередині владних гілок при ухваленні рішень;
- справедливість як певна універсальна категорія, яка, втім, потребує специфікації в кожному конкретному випадку;
- результативність та ефективність – досягнення оптимального результату з оптимальними затратами суспільних ресурсів;
- підзвітність як принцип постійного контролю з боку суспільства за процесами вироблення й ухвалення політичних рішень;
- стратегічне бачення – також дещо розмите поняття, яке, однак, можна розуміти як забезпечення спадковості дій системи управління зі зміною конкретних осіб на керівних посадах і ключових позиціях політичної системи» [1].

Виявляється парадокс, що плюси та мінуси політичної системи між собою дуже тісно пов'язані. Так, наявність у парламенті занадто великої коаліції, яка здатна ухвалювати реформи, нівелюється розбіжностями в поглядах усередині самої коаліції та «ревностями» між складовими фракціями [4].

Уявлень про «фінальний» або задовільний результат реформ або досягнень є не чітким, але має тимчасовий характер і поступово знижується в результаті «спроб і помилок» у напрямках здійснення реформ.

Дефіцит кваліфікованих представників у питаннях створення реформ у вищих управлінських інститутах міг би бути збалансований хоча б на початку за допомогою запрошень фахівців ззовні політичної системи, в тому числі з-за кордону [2]. Проте існує небезпека, що реформаційні заходи не будуть відповідати умовам та специфіці національної системи через не достатню обізнаність запрошених професіоналів і їхнє цілком логічне небажання підтримувати неформальні принципи й процедури, що склалися в політичній системі протягом певного довгострокового попереднього періоду.

Отже, для України good governance скоріше поки просто ідеологема, яка може перетворитися в програму дій лише за умови всебічної підтримки не тільки уряду, але й самого народу, який прагне бути кращими, розвиватися, жити в комфортних умовах та будувати свою країну. Багато змін необхідно зробити і у системі влади, яка поки що, на жаль, орієнтована на збільшення власних статків, а не на підтримку населення та створення стратегії виведення України з кризи на більш високий рівень, на зміну реформ, на подолання корупції, тощо.

Список використаних джерел:

1. Солових В. П. Good Governance як одна із сучасних моделей державного управління [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvamu_upravl_2010_1_17.pdf
2. Соціально-політична ситуація в Україні: вересень 2015 року. Звіт Київського міжнародного інституту соціології [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=548&page=1>
3. Vasudha Ch., Stoker G. Governance Theory and Practice: A Cross-Disciplinary Approach. – Palgrave Macmillan. – 2010. – 296 p.
4. DiMaggio P., Powell W. The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields // American Sociological Review. – 1983. – № 48. – PP. 147–160.
5. What is Good Governance? // United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>

Мельник Б. Б.

(м. Київ, Україна)

bohdanamelnyk1@gmail.com

СУТНІСТЬ ФОРСАЙТ-МЕТОДОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗРОБКИ СЦЕНАРІЇВ СТРАТЕГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В сучасному світі, де ключовими задачами кожної держави є своєчасне виявлення технологічних можливостей та загроз, визначення пріоритетів розвитку, виявлення і підтримка потенційних точок становлення та розвитку нових ефективних технологій, проблема прогнозування, розробки середньострокових та довгострокових перспектив стає вкрай актуальною. Адже дослідження, що націлені на виявлення перспективних напрямків науково-технологічного і інноваційного прогнозу, а також оцінку наслідків прийняття управлінських рішень в сфері науки і технологій стають важливим елементом корпоративної, галузевої, регіональної і національної інноваційної політики. Саме форсайт є тим інструментом соціальної інженерії, за допомогою якого

здійснюються прогнози соціально-економічного розвитку і розробляються практичні рекомендації щодо підвищення якості рішень, що приймаються.

В світовій практиці форсайт вже сформувався як результативний спосіб роботи, режим формування нової «бажаної» соціальної реальності, як ефективний інструмент соціальної інженерії, що передбачає паралельне вибудовування нових типів та способів взаємодії різних суспільних груп з приводу узгодження і обговорення розвитку об'єкта і конструювання образу майбутнього цього об'єкта.

Досвід використання форсайтних дослідження в Україні у формуванні реальної науково-технологічної та інноваційної політики досить небагатий, але їх запровадження в Україні дасть змогу визначити різні сценарії майбутнього, виявити стратегічні напрями інноваційного розвитку, оцінити ефективність перспектив інвестицій у науково-технологічний розвиток, а також провести конструктивний діалог між усіма зацікавленими сторонами з пріоритетних напрямів суспільного розвитку в середньо- і довгостроковій перспективі [1, с. 231].

Водночас для успішного застосування форсайту як технології проектування майбутнього з метою підвищення ефективності державної науково-технологічної політики необхідно чітко сформулювати його мету та завдання, а також визначити фінансові та кадрові ресурси, що можна задіяти як у державному секторі, так і в національному масштабі [2, с. 31]. Ще однією важливою умовою успішного використання цього методу є готовність українського суспільства (адміністративних органів державної влади, представників бізнесу, наукового співтовариства, громадянськості) спільно оцінити довгострокові перспективи розвитку країни, відволікаючись від короткострокових кон'юнктурних моментів.

Використання технологій форсайта може відкрити нові можливості державного управління до досягнення в українському суспільстві політичного консенсусу щодо подальших напрямків розвитку країни. Між тим форсайт просувається у науковому середовищі повільними темпами, а в практичній площині кількість форсайт-проектів в Україні зовсім незначна і помітного впливу не має. Така ситуація стає додатковим фактором консервування стагнації в усіх сферах суспільства та заважає реальному стратегічному плануванню розвитку регіонів та громад. І все ж таки є підстави сподіватись, що форсайт зможе бути затребуваним структурами влади, бізнесу та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Жукович І. А. Розробка інноваційної політики України: основні вимоги щодо визначення та інструменти реалізації / І. А. Жукович // Актуальные проблемы научно-технологической и инновационной политики в контексте формирования общеевропейского научного пространства: опыт и перспективы : материалы междунар. симпоз. (Киев, 16–17 июня 2010 г.). – Киев : Феникс, 2010. – С. 230–231.

2. Панченко І. А. Форсайт: методологія технологічного прогнозування / І. А. Панченко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2011. – № 3. – С. 30–34.

Міщенко А. П.
(м. Київ, Україна)
18anasteisha@gmail.com

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА В МЕРЕЖЕВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ні для кого зараз не новина, що ми живемо в постіндустріальну або інформаційну епоху, де соціальні трансформації під впливом глобалізаційних процесів здійснюють вирішальний вплив на економічні, політичні та соціокультурні процеси, і це відбувається на наших очах.

Поступово внаслідок стирання кордонів, загальнодоступності інформації про політичні та економічні процеси, суспільство трансформується у так зване мережеве суспільство, яке ґрунтується на горизонтальних соціальних зв'язках за допомогою соціальних мереж. Головними характеристиками такого типу суспільства є:

- Мережева структура виявляє свою ефективність порівняно з іншими типами структур (наприклад, в політиці вона витісняє ієрархічну структуру партій);
- Необхідним є доступ до інформації та знань;
- Лідерів в такому суспільстві може бути декілька, так як ієрархія носить характер децентралізації;
- Мінливість структур в такому суспільстві, тобто при зміні цілей та завдань виникають і нові об'єднання і союзи [1].

Поняття мережі асоціюється з інформатизацією, тобто з комунікаційними процесами, розвитком мультимедійних та комп'ютерних технологій, мережею Інтернет. В сучасному суспільстві домінуючу роль в формуванні світогляду, громадської думки грають інформаційно-телекомунікаційні технології, завдяки яким здійснюється комунікація владних структур з народом. На основі таких мережевих структур побудований інтерактивний принцип політичної взаємодії між громадськістю та владою, реалізація якого відбувається через соцмережі, інтернет-сторінки, телепрограми, зв'язок зі ЗМІ тощо.

Але така масова комунікація має загрозу впливу на аудиторію та формування потрібної певному колу зацікавлених осіб масової свідомості, що спричиняє недовіру та протести громадськості.

Інформаційно-мережеве суспільство з його комунікаційними можливостями може нести в собі приховану загрозу, якщо громадськість не буде фільтрувати та аналізувати отримувану інформацію. Зловживання впливом на масову аудиторію методами прихованого управління свободою, програмування психіки, нейролінгвістичного програмування, політичних технологій може, з

точки зору традиційних моральних цінностей, призвести до згубних наслідків для народу з низьким рівнем самосвідомості та демократії [2].

Тож засоби масової комунікації можуть використовуватися як інформаційна зброя, знаряддя для управління свідомістю людини. Тому в демократичному суспільстві необхідно забезпечувати незалежність ЗМК та, з іншого боку, мінімізувати можливість впливу ЗМК (що не відповідає інтересам громадськості) на владу.

В умовах так званого мережевого суспільства, маючи технології та можливості, українське суспільство недостатньо комунікує з владою, має місце слабка взаємодія політиків з громадськістю, звідки випливає недовіра до них.

Так, українське суспільство має доволі низький рівень довіри до владних структур (Верховної Ради, уряду) – менше 10% опитаного населення. ЗМІ мають дещо вищий, але невисокий рівень довіри (26%). Натомість волонтерські та громадські організації, що часто мають форму мережевої структури, мають високий рівень довіри населення (53,5% та 37% відповідно) [5].

На нашу думку, політикам необхідно більш ефективно та активно використовувати наявні в сучасному суспільстві можливості взаємодії з громадськістю для висвітлення своєї діяльності, забезпечити повну незалежність засобів масової комунікації та позиціонування їх як інституту, що служить суспільству і не зловживає своїм впливом на громадськість.

Список використаних джерел:

1. Т. О. Кравченко Становлення мережевого суспільства в умовах сучасності // Філософія: Збірник праць. – Київ. – 2012. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-12023.html>

2. О. Дзьобань, О. Соснін Мережева структура публічної політики та управління // Журнал Верховної Ради України «Віче». – 2015. – Вип. 10.

3. С. В. Ситник Інформаційне суспільство як мережево-комунікативний простір управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – Вип. 5.

4. А. А. Хлебнікова Методологія аналізу мережевих комунікацій як механізму конструювання комунікативного простору // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2014. – Вип. 57.

5. Соціальне опитування «Довіра соціальним інституціям» // Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1>

Остапчук О.

(м. Київ, Україна)

ostapchukhelen@rambler.ru

Майстровий В.

(м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Ларченко М. Л.

к. політ. н., доцент ФСП НТУУ «КПІ»

ЯКІСНА ОСВІТА ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Однією з проблем, притаманних сучасному українському суспільству, є втрата інтелектуального потенціалу. Через відсутність можливостей працевлаштування або низький рівень оплати праці значна частина активної та інтелектуально розвиненої молоді виїжджає з країни у пошуках кращих умов життя. В чому ж причини цього явища?

В наші дні більше половини українців мають вищу освіту [1]. Але лише незначна кількість з них працюють за отриманою спеціальністю. Якість отриманої освіти також бажає кращого. Це відбувається через корумпованість освітньої системи, існування надмірної кількості приватних ВНЗ з низькими конкурсними вимогами («беремо всіх, аби гроші платили»). Ще одним чинником є відношення студентів та викладачів до навчального процесу. Досить навести декілька прикладів:

1. студент не розуміє, навіщо йому вивчати ту чи іншу дисципліну та як отримані знання можна застосувати в реальному житті. Як наслідок, ми вивчаємо суху теорію, але всього 30% цих знань ми використовуємо на практиці. Вимагають оновлення навчальні програми – від світу ми відстаємо на 15–20 років! Виглядає абсурдним у 2017 році проходити матеріал за методичними вказівками 1975 року, або ж вивчати застарілі наукові терміни. Сюди ж можна віднести й вимогу проектування за ГОСТами, що давно вже не є актуальним в Європі;

2. більшість викладачів не в змозі зацікавити студентську аудиторію та стимулювати її до отримання нових знань: лекції читаються з роздруківки власної методички, весь матеріал просто сухо надиктовується, що свідчить про недостатню вмотивованість викладача розкрити тему. Студенти сприймають такий формальний підхід як норму і так само читають підготовлені доповіді чи реферати з листка. Це тренує пам'ять, але зовсім не розвиває мислення (особливо критичне), не допомагає розібратись та зрозуміти сутність питання. Іноді студент не може відповісти на банальне питання за темою власної доповіді.

Як же змінити ситуацію, що склалася? Тут можна виокремити наступні шляхи вирішення проблеми: переймання досвіду провідних ВНЗ розвинених країн світу та оновлення освітніх програм за європейськими стандартами, впровадження масштабних реформ та нововведень з боку влад, розширення громадського самоврядування.

Спробуємо, наприклад, порівняти українську та німецьку освітні системи [3]. Остання передбачає традиційний поділ на початковий, середній і вищий освітні рівні. На початковому рівні, який триває 4 роки, учні оволодівають базовими предметами, необхідними для подальшого навчання, – читання, писемність, основи природознавства тощо. Дітям переважно не ставлять оцінок, а оцінюють на словах або за допомогою наклейок (щоб не перевантажувати дитячу психіку і не відбити інтерес до навчання). Після завершення навчання в початковій школі дітей розділяють на групи залежно від схильностей і здібностей. До середньої школи вони вступають у віці 10 років і вчаться до 19. Після завершення середньої школи учні складають випускні іспити з усіх основних предметів (німецькою цей іспит називається «Abitur»). Чим вищий середній бал «Abitur» у випускника, тим більший у нього вибір і вірогідність вступити на престижний факультет. Показово, що після зарахування до німецького вишу студент починає абсолютно самостійне життя. Він має бути готовим до того, що доведеться самотужки складати розклад занять, вирішувати, яку кількість іспитів і заліків скласти за навчальний рік, тощо. Не варто чекати, що хтось буде контролювати відвідування лекцій і семінарів або слідкувати за оцінками. Німецькі студенти ставляться до цього інакше. Їхню філософію можна описати однією фразою: «Навчання – це той результат, який принесе плоди в майбутньому». Досвід Німеччини багато в чому був би для нас корисним.

Доволі цікавим нам видався один проект щодо змін у системі національної освіти. Його головним ініціатором став Олександр Скакунов – відомий блогер і український програміст. Ідея полягає в тому, щоб записати курс лекцій для шкіл і ВНЗ, в яких на зрозумілій для школярів і студентів мові будуть вивчатися такі дисципліни як фізика, математика, основи програмування тощо. В цих відеокурсах студенти отримають відповідь на питання про доцільність вивчення того чи іншого предмету, як вони пов'язані між собою, уявлення про сферу практичного застосування набутих знань. Великим плюсом є те, що лекції можна записати один раз, і самостійно опрацювати, а на уроках (парах) викладачі зможуть проводити вже практичні заняття [2]. Це вирішить ще одну проблему нашої освіти: «багато теорії – недостатність практики». А оскільки проблеми в сфері освіти актуальні не лише для України, такий інноваційний проект можна буде реалізовувати й на міжнародному рівні, що підвищить престиж нашої держави в світі.

Список використаних джерел:

1. Охопленість українців вищою освітою становить 76% – Інститут демографії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/1023767-ohoplennya-naselennya-ukrajini-vischoyu-osvitoju-stanovit-76-institut-demografiji.htm>
2. Зачем возвращаться: плюсы жизни в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/to-europe-and-back-3/>
3. Переваги й недоліки освіти в Німеччині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/osvita-v-nimechchini/>

ВНУТРІШНІЙ БЮРОКРАТ: ПРАКТИКИ ПОРОДЖЕННЯ, ІСНУВАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ

Сьогодні й повсякчас суспільство закликає до совісті бюрократів. Немає у них совісті – у тих, хто свідомо рветься до влади, щоб використовувати її силу в своєкорисливих інтересах. Усвідомлення цього має значення і для правильного розуміння того, як в кожній, навіть найбільш доброзичливій людині, формується свій внутрішній бюрократ. Теоретично усвідомити, що побутовий, повсякденний бюрократизм проявляється якщо не у кожної людини, то вже, у всякому разі, у переважній більшості людей, і зовсім інше – віднести до цих людей самого себе. Останнє, дійсно, важко. Думка про це просто не вкладається у свідомість. Це здається диким: я – і раптом бюрократ? І тільки тоді, коли все-таки приходиш до такого висновку, починається поступове позбавлення від численних ілюзій щодо шляхів, засобів і темпів успішної боротьби з бюрократизмом.

З цих позицій, соціальна біографія бюрократа відразу стає явною з того моменту, як ми починаємо «вростати» в суспільство, тобто з самого раннього дитинства. Крок за кроком ми входимо в складну ієрархічну систему, іменовану суспільством, яка складається із безлічі ієрархічних підсистем: сім'ї, школи, вулиці, трудового колективу і т.д. З дитинства ми привчаємося грати безліч соціальних ролей, однак далеко не кожну з них граємо як слід – від щирого серця. Інші виконуємо чисто формально, не будучи в них особливо зацікавленими, лиш тому, що того вимагає наше становище – в сім'ї, школі, на вулиці, одним словом, – в суспільстві. Природно, спочатку тут немає нічого небезпечного, але ця бюрократична наша практика стрімко зростає, і настає час, коли кількість переходить в якість. Як наслідок, народжується свідомий пристосуванець і пішло-поїхало. Подальші метаморфози змінюються з калейдоскопічною швидкістю, особливо, якщо молоде свавілля в поєднанні зі зростаючим конформізмом потрапляє на поживний ґрунт. Наприклад, в систему управління, державного або громадського, в сферу торгівлі, послуг.

Уміння легко пристосовуватися до суспільних перетворень – вкрай цінна властивість. Вона притаманна всьому живому: хто не володіє цією властивістю, той гине. Однак, саме це вміння, розвиваючись вже як соціальний феномен, поряд з іншою чудовою здатністю людини – умінням швидко мислити, приносить нам в житті масу розчарувань. Варто людині трохи зазіватися – і дві ці найбільші гідності перетворюються в свої протилежності. Вони стають недоліками. Думка обертається недоумством, робота – недоробкою. Такий закономірний підсумок спрощення думки і дії. Чи не звідси, не зі спрощення, що обертається недоумством і недоробством, бере свій початок бюрократизм? Ми вважаємо, що в реальній дійсності це саме так і відбувається. Ось чому, на наш погляд, було б помилкою вважати, що бюрократ – це якась особлива

людина, яку можна відрізнити від інших за посадою, або іншими ознаками з усією визначеністю. У житті все набагато складніше.

Люди, як видно, перетворюються в закінчених бюрократів не самі по собі. Вони стають ними у взаємодії з іншими людьми. Найчастіше це відбувається в умовах, коли одна людина опиняється у владі іншого. Бюрократизм проявляється в почуттях, думках і діях людей, що прагнуть силою підпорядкувати собі інших, нав'язати свою волю там, де раніше панувала свобода волі.

У цій взаємодії людей відображається взаємовідношення їх інтересів. Реальний бюрократизм у міру свого розвитку неминуче змикається з організованою злочинністю. Спільність інтересів злочинця і бюрократа виявляється кожного разу, коли останній використовує своє службове становище, свій громадський статус в корисливих цілях. Саме тоді бюрократ сам стає злочинцем. Подальше розширення і поглиблення злочинних зв'язків, спочатку випадкових, а потім вже постійних, їх розвиток, інтенсифікація, як правило, набувають все більш організованого характеру, і зрощення бюрократизму зі злочинним світом піднімається на новий щабель, де колишні хаос і стихія витісняються впорядкованістю і системою.

Суспільство, що породжує бюрократизм, одночасно породжує і ті сили, які здатні його якщо не подолати, то звести до мінімуму всі його негативні прояви (такий мінімум визначається рівнем суспільного розвитку), щоб потім закрити всякі можливості до його відтворення в якості особливого соціального явища. Подолати бюрократизм як суспільне явище, мабуть, можна лише за умови, що внутрішній бюрократ, який, нагадуємо, живе в кожному з нас, не матиме розвитку в суспільстві. Це і означає «вбити» бюрократа в самому собі, по краплині видавлюючи з себе бюрократизм і пов'язані з ним догматизм, демагогію, безвідповідальність. Такий громадський обов'язок кожного громадянина. Натомість, багато негативних явищ, які в достатку насаджував бюрократизм, тепер в свою чергу служать йому живильним ґрунтом. Колективна безвідповідальність, рвацтво, соціальна апатія, – все це одночасно і слідство бюрократизму, і його причина. Життя показує, що без успішного вирішення цієї проблеми годі й думати про викорінення бюрократизму загалом.

Ракул О. В.

(м. Київ, Україна)

oleksandr.rakul@gmail.com

Е-ДЕРЖАВА: ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЕСТОНІЇ

Швидкий ріст технологій зумовлює глобальні трансформації в суспільстві на всіх рівнях: від маленьких спільнот до цілих держав. Ці зміни не завжди супроводжуються позитивними результатами, однак якщо продумано

втілювати цікаві ідеї з хорошими цілями можна отримати неочікувано високі досягнення. Естонія на власному досвіді може це підтвердити.

Після краху СРСР, Естонії вдалось реалізувати велику кількість реформ, які спричинили кардинальні зміни у функціонуванні та правлінні держави, зробивши її однією з найрозвиненіших країн Європи та Азії. Всього за двадцять років від розпаду, Естонія перейняла та розвинула кращі досягнення передових країн-сусідів, вийшовши у світові лідери за якістю державних електронних послуг. Список її успіхів великий, ось деякі з них: можливість обирати парламент через мережу Інтернет, електронний перепис населення та можливість для іноземців отримати цифрове громадянство цієї держави з сумісними цьому наслідками. На початку 21 століття естонський уряд прийняв рішення розвивати ІТ сектор. Першим кроком була відмова від паперової бюрократії, їй на зміну прийшла електронна документація в державній мережі. Наступним кроком було запровадження ідентифікаційної картки разом з електронним підписом, котрий прирівнювався до реального, надаючи можливість громадянам обирати уряд за допомогою мережі. Вперше дану практику було проведено на виборах місцевого самоврядування в 2005 році, десятиліття по тому, на парламентських виборах, вже близько 30% виборців зробили волевиявлення через Інтернет. Голосування на виборах за допомогою мережі для нас залишається диковинкою, але для громадян Естонії це вже звичайна практика. Реформи охопили й фіскальну службу, в результаті чого вже понад 90% податкових декларацій надаються дистанційно через мережу.

За поєднанням демократії та інформаційних технологій Естонія вже давно випереджає не тільки посткомуністичні, але і багато західноєвропейських країн. Ще з початку нульових років в країні розгорнута програма побудови «цифрової держави» або «Е-держави». Завдяки закону 2000 року про цифровий підпис було надано можливість користуватися державними послугами без черг до кабінетів чиновників [1].

Перехід державного управління в цифровий простір також призвів до загальнонаціонального впровадження Інтернету. Відсоток населення, яке має доступ до мережі в Естонії в 2013 склав 77%, в 2016 вже 81%, для порівняння, в Німеччині данні за той самий проміжок часу становлять 81% та 83%, відповідно [2]. Для старшого покоління держава проводить низку програм навчання комп'ютерної грамотності.

Важливим позитивним зрушенням є ефективна боротьба з корупцією.

Усі данні, від судових справ та медичних карток до скарг, знаходяться в державній мережі. Будь-які дії з цими даними, навіть перегляд, лишають інформаційний слід, який може вивести на нечистого на руку бюрократа. Спілкування держслужбовців та громадян зведено до мінімуму. Як результат, Естонія, за версією міжнародної неурядової організації Transparency International, у 2014 році посіла 26 місце з 175 у рейтингу найменш корумпованих країн. У минулому році вона займала вже 22 сходинку [3].

Ще однією заслугою електронного врядування є легкість ведення підприємницької діяльності. Зареєструвати власний бізнес можна за 20 хвилин не виходячи з власної оселі. Оскільки вся документація знаходяться в

електронному вигляді питання захисту інформації є одним з першочергових. Тому всі дані розподілені між урядовими департаментами, а для їхньої передачі використовується окрема мережа X-road.

Україна має хороші умови для впровадження аналогічних реформ у державному управлінні і досвід наших друзів може зробити цей процес досконалішим та простішим. Найбільшою проблемою нашої держави є корупція, яка також впливає на складність ведення бізнесу, та й на інші соціально-економічні аспекти життя громадян. Тому саме боротьба з корупцією під егідою реформ державного управління має займати провідне місце.

Список використаних джерел:

1. Радіо Свобода. Електронний ресурс: <https://www.radiosvoboda.org/a/26955015.html>
2. Consumer Barometer with Google. Електронний ресурс: <https://www.consumerbarometer.com>
3. Transparency International. Електронний ресурс: http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

Романюк О. В.

(м. Київ, Україна)

romaniuk_oksana@mail.ru

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) розвиваються швидкими темпами і впроваджуються в різних сферах життя суспільства. Кожна держава, що прагне залишитися впливовим суб'єктом світової політики, не може ігнорувати найважливіших тенденцій формування суспільства ХХІ ст. – інновацій в сфері державного управління та використання найсучасніші управлінських технології.

Однією з таких комплексних інновацій в галузі державного управління є впровадження та ефективне використання (ІКТ), що отримало назву «електронний урядування» (ЕУ) – інформаційна взаємодія органів влади з суспільством [1, с. 203].

Поява ЕУ асоціюється з переорієнтацією державного управління на технології інформаційного суспільства, де ЕУ стає інструментом державно-адміністративного реформування. Основна суть таких змін полягає в тому, щоб на практиці домогтися змін в системі органів виконавчої влади з метою підвищення рівня ефективності їх функціонування, інформаційної відкритості та оптимального надання послуг.

Демократизації суспільства, самоорганізація людей та пожвавлення громадянської ініціативи неможливе без поширеності та доступності ІКТ. Нові

технології сприяють інформуванню громадян з різних питань, що стосуються усіх сфер життя, обговоренню законопроектів у процесі їх підготовки і формуванню політичних рішень. Комунікація на основі Інтернету перейшла на новий рівень свого розвитку, причому владі подібна інновація необхідна в першу чергу.

Від 2014 р. в Україні діє Закон «Про адміністративні послуги» [2], згідно з яким через Єдиний державний портал адміністративних послуг населення може отримувати адміністративні послуги в електронній формі. Дослідження розвитку електронного урядування ООН свідчать, що індекс он-лайн послуг в Україні у 2014 р [3]. складав 0,2677, що було нижчим за середньосвітовий показник на 0,1236. За два останні роки цей показник значно піднявся і станом на 2016 р. складає 0.6076 проти середньосвітового – 0.4922, що свідчить про серйозні зрушення в країні [3].

Попри позитивну динаміку індекс он-лайн послуг на шляху до розвитку ЕУ Україна зіштовхується із рядом проблем. Однією з них є низький рівень готовності до надання адміністративних послуг в електронній формі органів місцевого самоврядування. Не менш важливим аспектом є недостатньо налагоджений електронний документообіг. Так, наприклад, попри наявність автоматизованих систем документообігу в органах виконавчої влади, їх використовує лише третина співробітників [4]. Недостатнім є рівень захисту інформації в системі, та навчання співробітників з питань електронного урядування. Сповільнює перехід до ЕУ і низький рівень комп'ютерної грамотності, а також необізнаності населення щодо можливостей та переваг отримання послуг в електронній формі. Дослідження, проведене компанією Factum Group Ukraine на замовлення Інтернет-асоціації України, свідчить про те, що лише 62% українців у віці понад 15 років користуються інтернетом [4]. Більш доросле покоління як і раніше воліє отримувати послуги через центри обслуговування населення або обов'язкові платежі в касах.

Для продуктивного використання інтернет-технологій в Україні необхідно провести ряд заходів, а саме:

- популяризувати ЕУ серед усіх верств населення;
- підвищити кваліфікацію співробітників серед органів місцевого самоврядування;
- використовувати мобільний зв'язок як додаткового каналу надання електронних послуг;
- використовувати захищені каналів зв'язку для електронного документообігу;
- запровадити загальнодержавні стандарти електронного документообігу;
- розробити стандарти якості електронних послуг.

Отже, ІКТ та ЕУ надають можливість перейти до сучасної моделі демократії, в якій можливість безпосередньої участі в управлінні державними структурами є доступною для всіх громадянам. Проте, для ефективності впровадження ЕУ в Україні необхідно вдаватися до певних заходів, що об'єктивно зумовлені сучасним станом його розвитку в Україні.

Список використаних джерел:

1. Малишенко Л. О. Політична комунікація. Вісник СевНТУ. 2011. – Вип. 123 – С. 203–206.
2. Закон України «Про адміністративні послуги» № 1197-VII від 10.04.2014.
3. United nations e-government survey 2016 e-Government in Support of Sustainable Developmen URL: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN96407.pdf> (дата звернення: 15.05.2017).
4. Оцінка електронної готовності України URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/E-ocinka-2013.pdf (дата звернення: 15.05.2017).

Сівакова А. А.

(м. Київ, Україна)

nastyasivakova@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Теоретико-методологічні питання розвитку та поширення електронного врядування, його впливу на процеси демократизації та впровадження електронної демократії є предметом дослідження цілого ряду зарубіжних та вітчизняних учених. На шляху України до вдосконалення сучасного демократичного суспільства та інтеграції в Європейський союз виникають різноманітні перепони, які тягнуть за собою рад наслідків, такі як: світова економічна криза, внутрішньополітична нестабільність, підвищений рівень інфляції та безробіття, підвищення недовіри громадян до влади. Це є свідченням того, що наявне зниження ефективної та продуктивної діяльності системи органів місцевого самоврядування та органів державного управління. Таким чином виникає необхідність в оновленні старих та запровадженні нових методів та форм державного управління, впровадженні інструментарію, які базуються на сучасних інформаційних технологіях. Одним із таких методів є впровадження системи електронного врядування, який є потужним елементом модернізованого сектору державного управління. В подібному реформуванні обов'язково повинен бути врахований досвід провідних країн світу, так як Україна є не єдиною країною для якої є актуальною проблема в пошуку ефективних шляхів реформування влади.

Перехід та введення електронного врядування – це багатокомпонентний процес, який передбачає принципові зміни, трансформацію підготовки та прийняття урядових рішень, вагомих фінансових, інтелектуальних, матеріальних ресурсів, вирішення низки технологічних, організаційних, правових проблем. Основною причиною широкого використання розгалужених інформаційних комунікацій в управлінні є те, що без новітньої та швидкої комп'ютерної комунікації жодна система управління не матиме можливість

приймати великий обсяг управлінських рішень, а сама держава – підтримувати рівень ефективності урядових і політичних інститутів [1].

Можна говорити про те, що запровадження в Україні електронного врядування дасть змогу на забезпечення якісно нового рівня управління державою, суспільством, вдосконалисть та змінить взаємозв'язки між представниками влади та гілкою місцевого самоврядування, підвищить впевненість населення в державі та її політиці, внесе максимальну простоту та доступність щоденної комунікації громадян з офіційними установами.

Безсумнівно, якщо покладатися на європейський досвід, то електронне врядування виступає привабливим в забезпеченні таких речей, як значне спрощення бюрократичних процедур, скорочення терміну оформлення документів, збільшення обсягу бюджетних надходжень, легкість в звітності юридичних і фізичних осіб за допомогою введення уніфікованої системи електронного обліку [2].

Існує ряд факторів, які виступають перешкодами на шляху до впровадження електронного врядування. Вони мають соціальний, політичний, психологічний, фінансовий та організаційний характер. В першу чергу до них можна віднести серйозну конкуренцію нового «інформаційного» і традиційного способів управління. Наступним фактором виступають значні витрати на інформатизацію владних структур та недостатня ефективність урядових програм. Для подолання цих проблем необхідна зміна в управлінській ментальності, підвищення кваліфікації державних службовців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Необхідно зазначити, що електронне врядування не є доповненням чи дещо схожим на традиційне врядування. Зазначається, що в Україні у концепції розвитку електронного врядування цей термін у найширшому сенсі означає форму організації державного управління, яка має на меті в загальному плані привести до формування в країні системи належного публічного управління, цілковитої реалізації в діяльності виконавчих органів публічної влади принципу відкритості доступу до інформації, посилення громадського контролю за функціонуванням державних органів, посадових осіб, державних і муніципальних службовців, створення принципово нового рівня держави, яка в першу чергу орієнтована на задоволення потреб суспільства.

Розглядом даного питання останнім часом ретельно займаються як в Україні, так і закордоном. Проте в Україні перехід до електронного врядування відбувається набагато важче, ніж в інших країнах. Це можна пояснити бюрократичними та кон'юнктурними особливостями [3].

Список використаних джерел:

1. Дзюба С. В. Концепція розвитку електронного врядування в Україні / С. В. Дзюба, А. І. Семенченко, О. І. Архипська // Відродження, 2009. – 16 с.
2. Клімушин П. С. Електронне врядування в інформаційному суспільстві: [монографія] / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х.: Вид-во ХарРі НАДУ Маністр, 2010. – 312 с.

З. Баранов О. А. Електронне врядування в Україні / О. А. Баранов, І. Б. Жилияєв, М. С. Демков. – К. : ТОВ «Поліграфі-Плюс», 2007. – 254 с.

Цимбаленко І. М.
(м. Київ, Україна)
IvanZymbalenko1@gmail.com

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

В наш час на ринку високотехнологічної продукції розвивається жорстка конкуренція. Це відбувається внаслідок формування нового глобального простору світової економіки, де кожна країна намагається підвищити або хоча б втримати свої позиції. Тому досить суттєвою проблемою для України є вихід на шлях інноваційного розвитку держави, відповідно я вважаю – вивчення інноваційного прогресу є досить суттєвою проблемою.

Дослідженням проблеми інноваційного зростання та інтелектуального потенціалу займалися такі науковці, як О. Овечкіна, О. Петров, А. Українець, П. Шиян та ін., але ця проблема на сьогодні ще мало досліджена і не знайдені шляхи збереження і розширення інтелектуального потенціалу [1].

Метою роботи є визначення впливу сукупності потенціалів на інноваційний розвиток держави та окреслення проблем, з якими стикається Україна на цьому шляху.

Законодавчо сформовані цілі, функції, завдання, інтереси, якими керуються державні органи при здійсненні державного управління розумових активів та їх діяльність під час реалізації, а також досягнення запланованого називається державною політикою у сфері інтелектуальної власності (ІВ). Навіть на одному із засідань Ради національної безпеки лідер нашої нації наголосив, що сфера ІВ є могутнім інструментом розширення та стабілізації внутрішнього ринку економіки. Але її розвиток у національній економіці явно оцінюється не повною мірою [2]. Метою державної політики щодо охорони та ескалації авторського права та патентів є всебічна охорона та захист, а крім того мотивування її власників до творчої діяльності. Потрібно відзначити, що протягом останнього десятиріччя відбувається досить інтенсивний процес становлення політики щодо захисту ІВ ядром якої є Державна служба. На даний час вона є сформованою та готовою виконувати свої обов'язки. Служба регулюється приблизно чотирма десятками законів і понад 100 підзаконними актами, що охороняють об'єкти розумової та творчої діяльності, а також від нечесної авторської конкуренції.

Навіть активне дослідження проблем власності інтелекту не призводить до їх вирішення, вони ще не досконало вивчені та дослідженні, або ж не отримали потрібного визначення. Наприклад ще не вивчено роль ІВ і ІД у соціально-економічному розростанні країни. Держава має постійно приділяти увагу

питанню законотворенню у сфері покращення інтелектуального зростання України. Дивлячись на описане вище потрібно визначити ключові напрямки законотворення у гільці авторського права та патентування нашої країни: напрямом перший – модернізування регулюючої та правової бази результатів творчої діяльності, а так само покращення процесу захисту прав у цій ділянці; друга лінія – це оптимізація процедури забезпечення прав власників та творців такої праці; течія три – законотворення в галузі охорони авторського та суміжного права; напрямом чотири – це кадрові проблеми. На даний час дуже важливим залишається потреба формування спеціалістів з теми відповідної власності, а ще розповсюдження цих знань, відповідного рівня культури й освіти у зазначеному полі. Удосконалення законотворення у галузі ІВ буде ключовим моментом ефективної еволюції розумового та наукового потенціалу української нації [3]. Покращення правотворення в галузі творчої та нематеріальної власності, знищення певних помилок у праві сприятиме запобіганню правопорушенням в цілому, крім цього зміцнить сферу економічного впливу при міжнародному співробітництві, відкриє можливість нашій країні впевненіше розвиватись у колі інновацій. На мою думку, чинники що були зазначені вище посилять не лише правову охорону інтелектуальної власності, розвиток ринкових відносин, а й значною мірою, приведуть до процвітання нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Маліцький Б. А. Науково-технологічний потенціал України: сучасний стан та перспективи розвитку / Б. А. Маліцький // Наука та наукознавство. – 2007. – № 3. – С. 4–19.
2. Жарінова А. Інтелектуальна власність як фундамент інноваційного розвитку економіки України / А. Жарінова // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 4. – С. 22–26.
3. Українець А., Шиян П., Олійнічук С. Інтелектуальний капітал – передумова економічної незалежності України / А. Українець, П. Шиян, С. Олійнічук. – Режим доступу : <http://www.ukrspirt.com/items/view/39>

Шейнич С. І.
3 курс, ФАКС, гр.ВВ-42
(м. Київ, Україна)
serg15099761@gmail.com
Науковий керівник: Ларченко М. Л.
к. політ. н., доц. ФСП

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО СВІТУ, ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ?

Донедавна з терміном «гібридна війна» в Україні була обізнана лише невелика кількість осіб, які цікавилися міжнародною політикою. Але тепер він майже постійно лунає з вуст українських політиків та журналістів. То що ж являє собою гібридна війна, свідками якої ми, самі не бажаючи того, стали? Це явище має безліч дефініцій, його аналізу присвячено багато наукових праць як зарубіжних так і вітчизняних науковців. Гібридна війна – це суміш класичного ведення війни з використанням нерегулярних військових формувань [1]. Держава, яка веде подібну війну, може співробітничати з бойовиками, нелегітимними органами влади невизнаних республік, зв'язок з якими на офіційному рівні повністю заперечується. Ці виконавці можуть вчиняти дії, цинічно ігноруючи прийняті Женевську та Гаазьку міжнародні конвенції. Отже, маємо війну, яка ведеться не стільки військовою технікою, скільки силами політичної агітації та пропаганди, дезінформації, терору та економічного тиску на суперника. Стає зрозуміло, що інформаційні засоби відіграють у цьому ледь не вирішальну роль. Нічого не нагадує? Конфлікт на сході розвивається саме за таким сценарієм.

Прочитавши все, зазначене вище, кожен українець може задати цілком резонне запитання: «А чому саме Україна?» Відповідь доволі проста: наша держава опинилася на лінії дотику двох геополітичних платформ – російської та європейської. Сьогодні лінія зрізу, яка раніше проходила через Польщу, Угорщину, Чехословаччину (достатньо згадати історію), змістилася на схід і проходить через Україну, Молдову, Грузію. На превеликий жаль, Україна за всі 26 років незалежності так і не вибудувала міцної системи державної безпеки. Також не була подолана економічна залежність від Росії, не створена сильна та боєздатна армія. Але з чого все почалося, чому військова агресія проти нашої держави відбулася саме зараз? Повернімося у 2014 рік: в українському суспільстві назріли революційні настрої, було ініційовано Євромайдан, що відбувся за масової підтримки населення. Як наслідок, злочинний режим В. Януковича було скинуто, а склад правлячої еліти переформатовано за рахунок політичної опозиції. Кремль втратив важелі впливу на Україну. Внаслідок усіх цих подій зовнішньополітичний вектор розвитку нашої держави змістився в бік Європейського союзу (а не Митного, як було до цього). Стало зрозуміло, що точка неповернення пройдена, Україна рішуче намагатиметься вступити до ЄС, встановити стратегічне партнерство з НАТО, що становить для Росії потенційну загрозу. Саме тому рішучих дій з боку Кремля не довелося

довго чекати. РФ не могла відмовитись від Криму, що є для неї стратегічною військовою базою, тому примусова анексія півострова була цілком закономірним кроком. Що ж стосується війни на Донбасі, складається враження, що Росія намагається створити на цій території зону перманентної конфліктної напруги та політичної нестабільності, з метою виправдання власної військової присутності. Це той самий сценарій, що вже був «успішно» випробуваний у Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії, що на сьогоднішній день мають статус нез визнаних республік. З економічної точки зору для російської влади війна на Донбасі не є вигідною. Зрозуміло, що мародерство та розграбування шахт (вугілля в Росії вистачає і так) далеко не окупує витрат на воєнні дії, що там відбуваються. Ця війна потрібна для маскування неефективного державного управління, внутрішніх негараздів в країні, для того, щоб відтягнути неминуче наближення політичної кризи, переключивши увагу суспільства на «важливіші проблеми» (допомога російським та російськомовним громадянам, права яких обмежують) та «зовнішнього ворога» в обличчі України.

Чи можливе взагалі врегулювання конфлікту? Українські політичні експерти виокремлюють наступні сценарії можливого повернення окупованих територій [2]:

– «хорватський». Це жорсткий силовий сценарій, який не передбачає будь-яких поступок окупантам. Серед позитивних аспектів – відновлення територіальної цілісності України та перемога у війні з зовнішнім агресором, можливість нав'язувати свої умови місцевій та регіональній еліті. Щодо можливих негативних наслідків, то це значне зростання витрат на забезпечення потреб населення регіону та відновлення його інфраструктури, неможливість контролювати настрої та політичну активність значної маси нелояльних до влади жителів регіону, подальше погіршення відносин з РФ та втрату моральної підтримки в країнах ЄС через застосування силового ресурсу;

– «молдавський», що є результатом компромісу з маріонетковим режимом, коли відбувається його частково легалізація, встановлюються правила співіснування. Позитивні аспекти рішення: імовірність остаточного припинення збройного конфлікту на Донбасі; підтримання рішення з боку Заходу, Росії та вірогідність укладення нового варіанту Будапештського меморандуму (щодо гарантій безпеки). Негативні аспекти: фактичне визнання конфлікту (і причин його виникнення) внутрішньою українською проблемою; визнання успіху ДНР/ЛНР у їхній війні «за незалежність»;

– «німецький», коли розділена країна об'єднується в результаті переосмислення причин розколу, відновлення політичної і культурної єдності. Територіальна цілісність при цьому визначається об'єднуючою цінністю. Виникають серйозні передумови для переговорного процесу по Криму. Але це не буде перемогою однієї з сторін конфлікту: об'єднання можливе лише як результат ідеологічного і політичного компромісу. Який з наведених сценаріїв буде реалізований – покаже час, але стабілізувати ситуацію можна лише спільними зусиллями сторін, усвідомивши, що конфлікт на сході впливає не тільки на відносини двох держав, але й на світову безпеку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гибридная война – что это такое? Определение, значение, перевод <https://что-это-такое.ru/hybridwar> 1
2. Донбас і Крим: ціна повернення (редакційна колегія: Олександр Власюк, Елла Лібанова, Олександр Ляшенко під керівництвом Володимира Горбуліна) [Посилання на монографію <http://www.niss.gov.ua/articles/2065/>].

СЕКЦІЯ 3. 25 РОКІВ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНІЙ УКРАЇНІ: ПОМІЖ ІМПЕРАТИВАМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ВИКЛИКАМИ (НАПІВ)ПЕРИФЕРІЇ

Северинчик О. П.
(м. Київ, Україна)

СПІВВІДНОШЕННЯ ВЛАДИ ТА ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Найважливіші особливості соціалізації визначаються специфікою розвитку країни, держави. Кожен етап розвитку держави ставить певні вимоги до особистості. В кризові етапи відбувається процес зміни ціннісних орієнтацій соціальних норм, соціальних очікувань, при цьому норми та ціннісні орієнтації попередньої соціальної системи продовжують домінувати у масовій свідомості. Цей процес ускладнюється значно запізнілим, порівняно із створенням нової державної системи, формуванням нової ідеології. Норми та принципи нових соціальних інститутів, що проголошуються державними структурами вступають в протидію зі старими, міцно вплетеними в масову свідомість. Створюється можливість нових шляхів маніпулювання масовою свідомістю для становлення влади, здатної протидіяти кризі та стабілізувати суспільство. Влада, в такому випадку, постає в якості суб'єкта впливу, а кожен член суспільства є об'єктом управління, що намагається розпізнати наміри суб'єкта, щоб визначити їх відповідність своїм інтересам. Якщо такий управлінський вплив відповідає інтересам об'єкта, то він сприймається адекватно, в іншому випадку виникає ризик появи чи зростання рівня недовіри до влади.

Влада задає соціуму певну мету та форми соціальної поведінки, необхідні для її досягнення. Це означає, що провідним принципом виявляється принцип дієвості. Послаблення дієвості може зруйнувати систему владних відносин. Влада повинна спиратись на норми і традиції народу, розробляти закони, здатні регулювати суспільні відносини.

Проблемою сучасності є те, що у владних структурах відбувається злиття бізнесу і влади, а її дії по регулюванню суспільних відносин спрямовані на висвітлення особистих корпоративних інтересів як загальнонаціональних. Оскільки використання відверто силових методів сьогодні стає неприйнятним, нав'язування елітою своєї суспільної моделі як єдино можливого варіанту відбувається за допомогою різноманітних маніпулятивних технологій. Тобто, головним завданням маніпуляторів є подати подібну, вигідну їм суспільну модель як загальнонаціональний проект.

Соціальні, і особливо економічні реформи, зачіпають життєві інтереси широких прошарків населення, тому люди намагаються зрозуміти сенс цих

перетворень, визначити міру їх ефективності, а також своє ставлення до подібних реформ. Зведення соціальних і економічних процесів до стану, який можна розцінювати лише з позицій «рентабельно» – «не рентабельно» є проявом недалекоглядної політики, що переслідує реалізацію короткострокових цілей. Тобто спостерігається тенденція впровадження в масову свідомість установок прагматичного характеру, в результаті чого відбувається наростання кризи ціннісних орієнтацій. Будь-які моральні установки, що не допомагають вижити в нових умовах, викорінюються. Подібна криза цінностей може призвести до розпаду уявлень про вищі цінності, нездатності членів суспільства ідентифікувати себе з цілями суспільного життя, що декларує правляча еліта. Зростаючі протиріччя між цілями суспільного життя та способами їх реалізації можуть призвести до втрати владою довіри народу.

Влада може розраховувати на підтримку у тому випадку, коли вона сприяє економічному і соціальному зростанню. Недостатній рівень ефективності цього принципу може стати причиною підриву довіри до влади. Ситуація, що склалася в нашій економіці, спрямована на зниження рівня соціального зростання. Це відбувається через складну соціально-економічну та політичну ситуацію в країні, а також по причині зрощування бізнесу і влади.

Проблема сучасної еліти в тому, що зростає ризик недовіри до влади, оскільки внаслідок звуження соціальних інтересів еліти в масовій свідомості сформувалась установка, що еліта оберігає власні інтереси і високий соціальний статус неприйнятним шляхом, порушуючи загальноприйняті соціально-етичні норми та інтереси більшості громадян.

Таким чином, система відносин влади і суспільства, що реалізується шляхом маніпуляцій масовою свідомістю та спрямована на формування в масовій свідомості норм і цінностей меркантильного та прагматичного характеру, може призвести, з одного боку, до розповсюдження соціально-пасивного типу особистості, з іншого – до збільшення дистанції між владною елітою та масами. Причому, збільшення дистанції прямо пропорційно зростанню рівня недовіри до правлячої еліти.

Говорова М. В.
Балацька А. А.
(м. Київ, Україна)
govorova96@ukr.net

РЕЛІГІЯ ТА РИТУАЛ В СОЦІОЛОГІЇ Е. ДЮРКГЕЙМА

Релігія постає не тільки колективним виявом віри, але й одним з найдавніших інститутів, відомим людству. Релігія була і залишається актуальною темою для дослідження, та для того, щоб зрозуміти, чим вона є для сучасної людини, дізнатися, які функції вона виконує, і простежити тенденції її розвитку,

необхідно звернутися до робіт класиків соціологічної науки та визначити її роль у формуванні суспільної свідомості.

Це питання вивчалось трьома класиками соціології: К. Марксом, Е. Дюркгеймом і М. Вебером, проте саме Е. Дюркгейм присвятив чималу частину своєї наукової діяльності вивченню релігії та солідарності. Дану проблему він детально розглянув в своїй праці «Елементарні форми релігійного життя».

У цій роботі Е. Дюркгейм лише поверхнево зачіпає тему солідарності в сучасному суспільстві, проте його теорія припускає оновлення її фундаменту та механізмів. Основою солідарності в його концепції є єдина система колективних уявлень, а механізмами виробництва солідарності служать дії по загальноприйнятим правилам, під якими Дюркгейм розуміє релігійні ритуали.

Французький соціолог показав, як колективна активність знаходить своє відображення в проведенні обрядів поклоніння. Обряди і ритуали відіграють важливу роль у зміцненні солідарності між членами соціальних груп. Це є причиною, по якій обряди проявляються не тільки в стандартних ситуаціях проведення регулярних богослужінь, але і при всіх найважливіших подіях, пов'язаних зі змінами в соціальному становищі людини і його близьких, наприклад, при народженні, укладанні шлюбу тощо (ритуали і обряди такого роду зустрічаються майже у всіх суспільствах). Е. Дюркгейм зробив висновок, що колективні обряди, що здійснюються в ті моменти, коли люди опиняються перед необхідністю пристосуватися до значних змін в їх житті, зміцнюють групову солідарність, створюють між ними штучний родинний зв'язок. «Обряди – це способи дії, що виникають тільки в тих, що зібралися разом групах і покликані збуджувати, підтримувати або відновлювати певні ментальні стани цих груп» [1]. Значимість обряду полягає у введенні природного порядку як усередині, так і за межами індивідуальної свідомості.

Також існують ритуали, необхідні, щоб нагадати про нещастя і навчити протистояти їм, наприклад, ритуал похорону, який наочно показує, що життя окремої людини має минуше значення в порівнянні з груповими цінностями, і допомагає людям примиритися з втратою близьких. «Траур не є самовільним виразом горя, це – обов'язок, який покладено групою на її члена» [1].

Релігійне життя спрямоване на перетворення індивіда. Воно нагадує, що він є частиною суспільства, вимагає від нього контролю над своїми імпульсами, дає сили діяти і жити. Релігія, якою її бачив Е. Дюркгейм, є продуктом суспільства, його інтелектуальним активом. Слід зазначити, що Е. Дюркгейм розглядав релігію і як джерело раціональної думки, яка виступає в якості фільтра, через яке індивід дивиться на навколишнє середовище.

У міру розвитку суспільного прогресу, вважав Е. Дюркгейм, вплив релігії буде слабшати, обряди і ритуали будуть займати все менше місця в житті людини, а наукового мислення належить витіснити релігійні тлумачення. Він був переконаний, що єдина віра об'єднує суспільство, дозволяючи йому зберегти свою структуру і досить міцний зв'язок між окремими елементами. Отже, можлива поява нових обрядів, які замінять застарілі і віджилі. Чим більше ускладнюється структура суспільства, тим більше абстрактної стає ідея бога. Релігія встановлює систему уявлень за допомогою ритуалів, що

дозволяють індивіду побудувати модель суспільства і підтримувати в ньому стійкі відносини.

Список використаних джерел:

1. Дюркгейм Э. Элементарные формы религиозной жизни. Тотемическая система в Австралии. / Пер. с фр., составление, послесловие и примечания А. Б. Гофмана. – М.: Канон, 1968. – 647 с.

Баханов О. Ю.
(м. Київ, Україна)
bakhanov@ukr.net

ЕВОЛЮЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИК В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СВІТОГЛЯДУ ПІД ВПЛИВОМ МОДЕРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Вступаючи у нову епоху, перебуваючи під постійним впливом ЗМІ, суспільства, зламу та трансформації сучасних тенденцій та підходів до формування світогляду сучасна молодь постійно знаходиться в пошуку і шукає місце та напрямки для свого соціального становлення, фінансового самозабезпечення та свободи вибору власних підходів до самоствердження та формування чистоти поглядів та дій. При цьому релігійні практики сучасної молоді формуються та знаходяться поміж власним баченням та сформованими релігійними поглядами.

Світогляд сучасної молоді скоріше направлений на пошук гармонійного співіснування з навколишнім середовищем, формування власної точки зору до релігійних течій, і іноді навіть не спирається на досвід старшого покоління.

Але ряд спільних тенденцій показує, що в сучасному інформаційному світі, навіть релігійні підходи до формування молодіжного світогляду у більшості християнських деномінацій мають спільні напрямки та використовують схожі методи та методики у донесенні до молоді сучасних імперативів.

Це наводить на роздуми, що в контексті сучасних інформаційних технологій підходи до виховання молоді у громадських організацій та християнських церков дуже схожі і майже ідентичні.

Тому виникає ряд цікавих питань та напрямків діяльності у вихованні сучасної молоді та формуванні її світогляду.

По-перше, морально-етичні норми в контексті християнського світогляду надихають молодь на формування та підтримку морально-етичних, правових, гуманістичних та екологічних пріоритетів у формуванні власного ставлення до життя та формуванні суспільної думки до найважливіших світових проблем.

По-друге схожість у соціальних пріоритетах та баченні соціальної позиції християнської молоді у суспільстві сприяє об'єднанню молоді та професіоналів у інформаційно-правові дискусійні клуби та об'єднання з метою вирішення

ряду професійних та соціальних проблем у контексті нових релігійних практик та підходів, нових соціальних тенденцій що впливають на формування загального ставлення до життя та формують нову соціально-філософську парадигму та суспільне ставлення.

Створення громадських професійних об'єднань сприяє впливу громади на соціальний стан, формує позитивну соціально-правову позицію, що спирається на християнський та гуманістичний світогляд і позитивно впливає на стан суспільства у регіонах нашої країни.

До таких християнських союзів активно залучаються медики, педагоги, юристи. Представники інших професій також створюють незалежні громадські ініціативні групи, що на місцевому рівні. Вони люблять інтереси християнської спільноти не залежно від деномінацій та християнських конфесій.

Спільна соціальна позиція та бачення соціального розвитку, надання благодійної допомоги навіть об'єднує і представників інших релігій через активно-діючий орган – Всеукраїнську раду церков, яка по суті є органом, який координує стосунки та взаємодію церков із державою, між собою та громадським суспільством.

Молодіжні громадські організації, які використовують християнські принципи у своїй діяльності, також є активними учасниками формування безпечного соціального простору направлено на розвиток молоді в контексті християнських цінностей. Ці підходи надихають молодь на чистоту думок, формування власних позитивних ціннісних орієнтирів, творчий пошук найкращих напрямків для власного життя, для розвитку власної громади, для формування власної держави та суспільства взагалі.

Толерантне, без оціночне ставлення до представників різних народів, рас, толерантне ставлення до релігійних уподобань створює без бар'єрний простір у молодіжному середовищі та громадах. Вони проводять потужну адвокаційну роботу, формують позитивне соціально-правове середовище і таким чином мають можливість впливу на суспільство, державні органи влади та місцеве самоврядування.

Іноді представники цих громадських ініціативних об'єднань можуть викликати негативні емоції, несприйняття нетолерантного суспільства, але ті загальні тенденції, що формують сьогодні наш світ, все частіше нагадують нам, що в світі немає виключень. В світі багато різноманіття і сприймати його в усіх його напрямках, це наш обов'язок. Особливо це відчувається коли соціальні ініціативи направлені на розвиток та побудову, розуміння та сприйняття, формування дружнього соціального середовища, яке допомагає державі та громадським організаціям спільно вирішувати будь-які соціальні проблеми не залежно від перепон, які стоять на їх шляху.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МВФ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ТИМЧАСОВИЙ ЗАХІД

Україна активно співпрацює з МВФ з 1992 року. Але слід зазначити, що наша держава є однією із засновників МВФ. У період з 1 по 22 липня 1944 року Україна у складі СРСР приймала участь у Бреттон-Вудській конференції, але незважаючи на це Україна не стала членом МВФ, бо розпочалася «холодна війна».

В Україні за 25 років незалежності є багатий досвід у залученні кредитів від МВФ. Так, кредитні програми МВФ в Україні пройшли вже п'ять етапів, а з 2015 по 2018 роки відбувається шостий етап кредитування. Найбільшу допомогу від МВФ Україна отримала у період з 2008 – 2015 роки – 10,6 млрд дол. [1]. Програма розширеного фінансування передбачала, що за період 2008–2015 роки Україна отримає від МВФ 16 млрд дол. за умови девальвації гривні, підвищення цін на енергоносії та покриття дефіциту Держбюджету. Азаров на це не погодився й як результат – Україна не отримала решту траншу.

Сьогодні Україна знаходиться у цій ж ситуації. З 2015 року до сьогоднішнього часу Україна отримала три транші на суму 7,7 млрд дол., але за умови підписаного договору Україна до кінця 2018 повинна отримати ще 9,8 млрд дол. Отримати решту траншу буде можливим лише у тому випадку, якщо уряд України підвищить пенсійний вік, зніме мораторій на продаж сільськогосподарської землі, підвищить ціни на опалення й газ та проведе приватизацію великих та середніх державних підприємств. Вимоги МВФ є неприйнятні для більшості українського суспільства, тому керівництву України слід визначитися чи необхідна подальша співпраця з МВФ.

За [2], співпраця з МВФ не спрямоване на подолання макроекономічної кризи в країні. Вона не передбачає сприяння економічному зростанню України, так як МВФ надає країнам-позичальникам кредити тільки в обмін на гарантії проведення антиінфляційної політики. Тобто, фактично кредити від МВФ Україні не потрібні, бо кредити МВФ не сприяють економічному зростанню.

Політолог Михайло Павлів вважає, що Україна могла б спробувати відмовитися від стратегії накопичення боргів, тим більше, що багато аргументів за співпрацю з МВФ, на ділі, виявляються фікцією. Так, на його думку кредити МВФ відлякують іноземних інвесторів з України, МВФ не виконує своєї головної задачі – не запобігає девальвації, а навпаки їй сприяє (у зв'язку з сировинною структурою української економіки і сировинним експортом, обмінний курс в Україні залежить не від наявності кредитного траншу МВФ, а від динаміки світових цін на метал, руду і зерно) [3].

16 березня 2017 року Володимир Гройсман заявив, що Київ буде продовжувати співпрацю з МВФ, але розглядає допомогу фонду як тимчасовий захід.

Олександр Охріменко, президент Українського аналітичного центру вважає, що кредити, які Україна отримує у МВФ, не вигідні для країни, бо їх не можна використовувати ні для валютних інтервенцій, ні для інвестицій. Вони можуть

бути направлені лише у золотовалютні резерви, які як ми бачимо, ніякого ефекту не дали [4]. МВФ дуже часто пропонує хибні рекомендації. Ірландія, Іспанія, Угорщина свого часу відмовилися співпрацювати з МВФ. Мексика у 80-х роках 20 століття різко відмовилася від виконання вимог МВФ, які були такі ж самі як у нас – у результаті за 6 років Мексика сама розрахувалася зі своїми поточними зобов'язаннями. Результати діяльності України з МВФ дивіться на рис. 1 та рис. 2.

Рис. 1 Загальна сума заборгованості України перед МВФ [5]

Рис. 2 Реальний ріст ВВП України

Побудовано автором на основі [6].

Завдяки рис. 1 та рис. 2 можна побачити закономірність розвитку економіки України: чим менше ми беремо кредитів від МВФ, тим більшим відбувається приріст реального ВВП. На нашу думку Україні не слід припиняти співпрацю з МВФ, бо вона нашкодить іміджу країни, слід залучати кошти зі свого АПК, сфери послуг й банківської системи.

Список використаних джерел:

1. МВФ та Україна: історія співпраці з 1994 року. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/09/27/infografika/finansy/mvf-ta-ukrayina-istoriya-spivpraczi-z-1994-roku> (дата звернення: 15.05.2017).

2. Сотрудничество с МВФ не поможет Украине преодолеть макроэкономический кризис. URL: <http://ua-banker.com.ua/articles-and-analytics/criticism/26445/> (дата звернення: 15.05.2017).

3. МВФ недоволен Украиной, а Украина – меморандумом с МВФ. URL: <http://ukraina.ru/digest/20170313/1018405033.html> (дата звернення: 15.05.2017).

4. Александр Охрименко. Правительству занимают деньги не у МВФ, а у стран БРИКС. URL: <http://www.capital.ua/ru/news/87461-pravitelstvu-zanimat-dengi-ne-u-mvf-a-u-stran-briks-ekonomist> (дата звернення: 15.05.2017).

5. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2017).

6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2017).

РЕКРУТУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ЕЛІТИ ЯК ФАКТОР ПРОГРЕСУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Внаслідок розчарування більшістю українців сучасною владою, в суспільстві поширюється думка про те, що лише поява сильного лідера може стимулювати необхідні в країні реформи. Чимало політологів відзначають, що ця людина повинна бути щирим націоналістом.

На думку деяких соціологів актуальність націоналізму полягає в подоланні квазіідеологічного дроблення, яке спонукає громадян нехтувати інтересами національної держави [1, с. 240]. Актуальними є думки Б. Андерсона про те, що конструювання єдиної національної пам'яті та розповсюдження національної мови, а також інші продукти націоналізму (освіта, поезія, художня проза, музика, мистецтво) вселяють любов до нації, сприяючи інтеграції в єдину національну спільноту [2]. Націоналізм розглядається в якості сили, що організує простір і «притискає» його до чітких географічних орієнтирів, і, тим самим, здатен компенсувати втрату екзистенційного сприйняття місця в умовах глобалізації [1, с. 240–241]. Ці ідеї є протилежними дискурсу неолібералів, коли процес занепаду національної культури і підвищення значення цінностей індивідуалізму розглядається природним, об'єктивним і неминучим: «Кожна людина веде власний засіб життя, несхожий на інший; немає всесвітніх норм і національних. Залишились тільки індивідуальні норми і цінності. В основі будь-якої активності полягає тепер особиста відповідальність. Тому головним чинником життя виявляється аж ніяк не держава» [3, с. 83].

Варіант розвитку України на чолі з ідейним, націоналістично налаштованим лідером вважається деякими інтелектуалами доволі перспективним. Однак, чи існують для цього соціальні передумови? На сьогодні активне просування нашої держави на шляху реформ малоімовірно через фактичну закритість каналів рекрутації вищого політичного класу. На даний момент саме сфера великого бізнесу є основним каналом рекрутування політичного істеблішменту, механізми контролю якої у народних мас відсутні. Меню виборчих програм формується лише суб'єктами політичного класу. За даними соціологічних досліджень, українські громадяни цікавляться політикою, але не уявляють законів її існування, не мають бачення альтернативної моделі суспільного устрою та уявлень щодо механізмів впливу на неї.

Механізмом стимулювання каналів рекрутування еліти можуть стати націоналістичні ідеї, що поширюються в нашому суспільстві. Лідери правого руху можуть здобути авторитет та вплив в українському суспільстві, якщо утримуються від явного популізму та спекуляцій, зможуть відшукати точку перетину інтересів бізнес-еліт та звичайних українських громадян.

Інститути освіти можуть стати каналом рекрутування нової еліти. Але сьогодні недостатньо мати просто сильні університети, власні наукові школи і

лабораторії. Важливо, щоб виховані на патріотичних ідеях випускники залишались на батьківщині і брали участь у розбудові власної держави. Отже, підготовка націоналістичної еліти є одним з можливих напрямків рекрутування політичного класу, прогресу політичної системи і подальшого розвитку України. Разом з тим, у випадку приходу до влади суб'єктів політичного життя, що сповідують ідеологію націоналізму, таїться небезпека зміщення країни в сторону авторитаризму. Одностороння інтерпретація історичної пам'яті може спровокувати розкол в українському суспільстві, маргіналізувавши ідеї інших ідеологічних течій, а також проект суспільного устрою, коли українські регіони досягають компроміс по формулі «єдність в різноманітності» і конкурують між собою як центри культури, туризму, науки, знань і промисловості [1, с. 249–250]. Пошук конструктивної ідеологічної форми націоналізму, яка б не руйнуючі досягнення української демократії, сприяла б захисту та зміцненню соціокультурної ідентичності в національних кордонах, а також формуванню патріотичної еліти є актуальним питанням часу.

Список використаних джерел:

1. Єнін М. Націоналізм як захисна ідеологія в умовах глобалізації // Ціннісно-смысловий вимір буття українського суспільства і перспективи українського націоналізму. Матеріали III міжнародної наукової конференції Івано-Франківськ, 17–18 листопада 2007 р. / Наук. ред. О. М. Сич. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. – С. 240–250.
2. Андерсон Б. Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/anders/index.php
3. Глобализация и мультикультурализм / Отв. ред. Н. С. Кирабаев. Монография. – М.: РУДН, 2005. – 332 с.

Горкуценко Д. С.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Волонтери – це надзвичайно важлива частина демократичного суспільства. ООН визначає волонтерство як добровільну, безкорисну суспільно-корисну діяльність, яка направлена на вирішення великої кількості різноманітних проблем, таких як боротьба з бідністю, охорона здоров'я, подолання соціальної нерівності та дискримінації, ліквідація наслідків екологічних лих і т.д. та яка може здійснюватися як окремими людьми, так і відповідними організаціями. У Резолюції ООН є положення, що наголошують на важливості підтримки волонтерських рухів, а також «пропонують урядам всіх держав включити волонтерство в національні плани розвитку як компонент з досягнення цілей сталого розвитку» [4].

Велика кількість волонтерських організацій та їхня масштабність, різносторонність сфер залучення волонтерів та їхня співпраця з урядом вказує на поширення у соціумі таких демократичних норм та цінностей як альтруїзм, гуманізм, відповідальність та допомога ближньому. Волонтери можуть автономно вирішувати багато проблем соціального характеру, а також є незамінними при допомозі потерпілим у різних надзвичайних ситуаціях. Саме тому багато країн намагаються створити умови для створення та розвитку волонтерських організацій на законодавчому рівні.

У всіх країнах, які ми називаємо демократичними, волонтерами є більшість населення. Наприклад, в Америці, яка займає лідируючі позиції серед усіх країн по залученості волонтерів, їх кількість складає «близько 60 % серед жінок та близько 50 % серед чоловіків» [4]. Серед французів участь у волонтерських проектах беруть 19 % дорослого населення (з них 60 % регулярно) [4]. У Німеччині за даними досліджень волонтером є «кожен третій громадянин ФРН (22 млн осіб)» [4]. В Південній Кореї послуги волонтерства перераховуються в грошовий еквівалент на основі середньої оплати за годину роботи та і на сьогодні ця сума «перевищує \$2 млрд на рік» [4]. Японія також входить до списку лідерів країн-волонтерів. Так 26 % японців вказують в опитуваннях, що мають досвід волонтерства, а 48 % з них впевнені у тому, що волонтерська праця дуже корисна для особистого зростання та суспільства в цілому [4].

За приблизними підрахунками вчених, по всьому світу до волонтерської діяльності залучено понад 100 млн осіб [2].

Проте, волонтерська діяльність це не локальний феномен. У наш час понад 100 країн залучені до глобальної волонтерської діяльності, діючи як на території країн-членів, так і відправляючи добровольців до тих країн, де потрібна допомога.

Україна теж залучена до цього процесу, але у нашій країні волонтерство лише набуває масового поширення. Так, у 2013 році Україна зайняла 103 місце у Світовому рейтингу благодійності (World Giving Index), що був запроваджений британською благодійною організацією Charity Aid Foundation (CAF), і в якому взяли участь 135 країн світу [3], а ось у 2015 піднялася на тринадцять пунктів та посіла уже 89 місце серед 145 країн [8].

Звичайно ж, такий стрімкий зріст рівня залученості громадян у волонтерську діяльність пов'язаний із внутрішніми проблемами всередині країни, а саме зі збройним конфліктом на сході України. І все ж варто зазначити, що й в інших сферах волонтерської діяльності відбуваються позитивні зрушення.

Проте, для розвитку волонтерського руху в країні потрібна активна участь у цих процесах молоді, у тому числі й студентства. НТУУ «КПІ ім. Сікорського» один з найбільших університетів в Україні, у якому навчається понад 30000 студентів серед яких є й ті, що займаються волонтерською діяльністю. За даними авторського дослідження проведеного в рамках моєї магістерської дисертації було виявлено, що близько половини опитаних студентів займаються волонтерством постійно, а 15% брали участь у волонтерських проектах, хоча б один раз. З іншого боку, студенти не дуже обізнані. Щодо можливостей участі у міжнародних волонтерських проектах, які залучають молодь з усього світу.

Тому. На мою думку університет має проводити роботу, щодо надання інформації про такі можливості до студентів, адже це чудова можливість отримати досвід спілкування та роботи.

Звичайно ж, для подальшого розвитку волонтерства в Україні, потрібно змінювати законодавчу базу. Наразі уже прийнято ряд законів, які спрощують волонтерську діяльність на теренах нашої країни: Закони України «Про волонтерську діяльність» [5], «Про громадські об'єднання» [7] та «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6]. Проте, навіть ці закони не охоплюють усього спектру проблем з якими стикаються волонтери, а також не створюють умови для міжнародної співпраці.

Отож, узагальнивши сказане, можна зробити висновок, що Україна поступово розвивається, а суспільство все більше переймає демократичні цінності. Важливою залишається і робота уряду в даному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Аналіз закону України «Про волонтерську діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://civil-rada.in.ua/?p=860>
2. Буздуган Я., Никонович О. Еволюція світового волонтерського руху [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoefgiehjai/index.html>
3. Волонтерство в Україні: цифри та долі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pic.com.ua/volonterstvo-v-ukrajini-tsyfry-ta-doli.html>
4. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. – К.: НІСД, 2015. – 36 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>
5. Про внесення змін до деяких законів України (щодо волонтерської діяльності) : проект закону від 14 грудня 2013 р. № 3549-1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49078
6. Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» (щодо розвитку громадянського суспільства в Україні та підтримки волонтерського руху) : проект закону від 5 листопада 2013 р. № 3549. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48948
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги : Закон України від 2 вересня 2014 р. № 1668-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1668-18>
8. Україна піднялася на 23 позиції у Світовому рейтингу благодійності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://socpartnerstvo.org/ua/news/press-releases/1596-ukraina-podnyalas-na/>

ЗАГРОЗИ ПОЛІТИЧНОГО ПОПУЛІЗМУ

На сьогодні популізм є домінуючою практикою в політиці на всіх континентах. Перемога Дональда Трампа на президентських виборах в США, політика чинного президента Венесуели Ніколас Мадуро, активізація крайніх правих партій в країнах Європейського союзу, міжнародна і внутрішня політика путінського режиму в Росії – усе це є лише окремими прикладами політики популізму. Однак, не дивлячись на вселенські масштаби цього явища та на велику і давню увагу до нього політологів і соціологів, однозначного підходу до явища популізму нема. Тривають дискусії і щодо визначення поняття популізму і змісту цієї політичної практики. Багато хто з авторитетних дослідників цього феномену задавалися питанням чи взагалі можливо звести популізм до одного поняття. І зрештою відмовлялися від таких спроб. Такий стан речей пояснюється, зокрема, тим, що популізм є явищем надзвичайно багатограним, історично змінним, набирає різноманітних форм залежно від часу і обставин, застосовується як політичними партіями, течіями, так і окремими політиками і державними діячами.

На загал, популізм можна визначити як політичну доктрину, яка стверджує, що народ експлуатується привілейованою елітою і його слід звільнити від такої експлуатації. Популізм – політика або риторика, яка апелює до простих народних мас і ґрунтується на протиставленні інтересів маси і еліти. При цьому ні поняття народ, ні поняття еліти не уточнюються. Наприклад, уже згадуваний президент Венесуели Ніколас Мадуро стверджує, що народ його країни нещадно експлуатується міжнародною фінансовою елітою, а лідер української радикальної партії О. Ляшко заявляє, що народ України експлуатується олігархічними кланами, яким належить влада в державі. Не дивлячись на географічну віддаленість цих прикладів і різномасштабність авторів цих заяв, вони схожі тим, що в основі їх лежить протиставлення «народу» і «еліти».

Революція Гідності, збройна агресія Росії, окупація нею Криму, війна на Донбасі – усі ці події і обставини, як не дивно, сприяли поширенню популізму в українській політиці і суспільстві. Без перебільшення можна стверджувати, що масштаби поширення популістських технологій остаточно набули ознак домінування в українській політиці. Головним негативним наслідком цього явища є те, що воно є суттєвою перешкодою на шляху структурних реформ в економіці, політиці та соціальній сфері. Політичний популізм є особливо загрозливим під час війни, гібридної агресії з боку Росії. Якраз в цьому контексті популізм у сучасних масштабах, формах та впливах виступає як одна із головних загроз національній безпеці України. Зрозуміло, що вплив популізму має деструктивний характер як з точки зору перспектив демократичного розвитку України, так і збереження нею державного суверенітету і територіальної цілісності.

Найбільш загрозливим є, передусім, те, що внаслідок впливу популізму формується надмірно спрощена картина суспільно-політичної реальності, наявних проблем та завдань, соціальних потреб, інтересів та ідентичностей. Популістська тема схильна замінити їх аморфною, неструктурованою сутністю, яку вона позначає як «народ» або «еліта». Крім того популізм уповільнює, а потім і блокує виділення інтересів суспільних груп, ускладнює можливості їх представлення і захисту. Подібним чином він впливає на визначення і реалізацію національних інтересів. Популістична тема розмежовує все суспільство на «борців за право бідних» та на «інших». Таким чином у суспільній свідомості підтримується і підживлюється постійна конфронтація. Сформульовані на основі популізму політичні програми відштовхуються від двомірної («народ» – «вороги») картини світу і пропонують «прості розв'язання складних проблем».

Головною причиною утвердження в Україні популізму як домінуючої конкурентоздатної політичної альтернативи стала наявність тривалої інституційної кризи, коли значна частина суспільних вимог залишається незадоволеною, коли інституційна система втрачає здатність поглинати соціальні вимоги. На відміну від політичного устрою країн Заходу, фундаментальною і визначальною рисою якого є наявність розвинутої системи стримувань і противаг, в Україні така система відсутня, навіть більше: багато життєво важливих інститутів знаходиться в зародковому стані. Особливо це стосується інститутів громадянського суспільства. Така ситуація відкриває все більші та більші можливості для представників політичного класу у боротьбі за електоральну прихильність та владу вводити в публічний простір свої інтерпретації цих вимог та інтересів. При цьому можливостей їхньої реалізації нема не лише на рівні відсутності стимулів для політиків бути відповідальними за свої обіцянки, але й через те, що існуючі інститути не спроможні виконувати такі завдання. Тому головним завданням у боротьбі з гегемонією популізму, за втрату його впливу в Україні є ліквідація інституційного паралічу, формування нової, прагматичної і високоефективної системи громадянських інститутів.

Іванова А. О.
(м. Київ, Україна)
asiva@ukr.net

ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ У УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вираз «жінка і наука» викликає у багатьох негативну реакцію, оскільки в переважній більшості пересічних громадян міцно вкоренився стереотип, що сім'я і діти – відповідальність жінок. Незважаючи на всі здобутки гендерних рухів, постійна недооцінка жіночого внеску в науку і нині продовжує викликати стійкий дослідницький інтерес.

Впродовж тисячоліть чоловіки домінували в усіх сферах суспільного життя, а жінки займали другорядне місце. З моменту формування вищих навчальних закладів у XVIII ст. дискримінація жінок у сфері вищої освіти була офіційною державною політикою аж до початку XX ст. Зараз ця перешкода зникла – серед людей, які отримують вищу освіту в Україні, відсоток жінок перевищує відсоток чоловіків.

Державна служба статистики України повідомила, що у вищих навчальних закладах на наукових спеціальностях, починаючи з рівня абітурієнта закінчуючи рівнем професора, кількість жінок зменшується.

Але все ж кількість жінок-докторів наук збільшується швидшими темпами, ніж чоловіків. «Станом на 1 жовтня 2011 р. в економіці України працювало 14 895 докторів наук, що на 3,3 % більше, ніж відповідного числа минулого року. При цьому чисельність чоловіків збільшилась на 1,7 %, жінок – на 8,8 %» [1]. Але відсоток чоловіків переважає у приватному дослідному секторі, де вища зарплата і більше можливостей для кар'єрного зростання, в той час жінки-вчені працюють у навчальних закладах та в державному секторі.

Можна виділити дві проблеми, з якими найчастіше стикаються жінки у професійній сфері – по-перше, це недружня атмосфера в колективі. Також, дуже часто робота оцінюється прискіпливіше, якщо відомо, що її авторкою є жінка. Це є наслідком історичного розвитку, в процесі якого формувалися гендерні норми та «історична пам'ять» суспільства, що відтворює гендерні стереотипи свідомості та поведінки минулого в сьогоденні. Науковий внесок жінок як суб'єктів історії, наше суспільство зовсім не цінує, через що традиційна система освіти та гендерні стереотипи неявно впливають на розквіт самодискримінації у жінок. Разом з тим, історична пам'ять змінювана і керована. Це дозволяє говорити про перспективу вирівнювання гендерної асиметрії і в політиці.

Важлива перешкода для жінки-науковця – це сім'я. Як правило, домашні обов'язки цілком і повністю лежать на жіночих плечах, і на наукову кар'єру просто не вистачає часу. Також пік дітородного віку для професійної жінки – це 30–40 років. Цей вік збігається з піком наукової кар'єри. Якщо чоловік може мати вдома дитину і дружину, а сам працювати в лабораторії, то жінці це робити набагато складніше [2].

Рух до гендерної рівності в науці не означає заміни чоловічих позицій на жіночі. Важливо змінити самі наукові структури під впливом «жіночого лідерства», і це стає можливим тільки при відповідній політиці і підтримці держави. Для досягнення гендерної рівності у науці, слід застосувати наступні інструменти:

- аналіз наявних відмінностей в освіті хлопчиків і дівчат, проблем упереджень у змісті шкільної програми, гендерного дисбалансу у системі освіти загалом;

- інтеграція гендерних досліджень у системі вищої освіти України, розвиток гендерно збалансованих навчальних планів шляхом запровадження нових знань про жінок у традиційні соціальні та гуманітарні дисципліни, що потребує змін в ідеології вищої освіти в країні;

- впровадження програм гендерної рівності в навчальні заклади всіх рівнів;
- сприяння освіти та професійної орієнтації молодих жінок;
- фінансова підтримка наукової діяльності та професійного зросту жінок;
- розробка такої політики в сфері освіти, яка забезпечувала б гендерні знання для жінок і чоловіків, починаючи з раннього віку.

Більш висока ступінь гендерної рівності сприятиме економічній ефективності, забезпечить приріст продуктивності, що особливо важливо в умовах загострення міжнародної конкуренції та посилення глобалізації. Таким чином, реалізація заходів соціальної політики для підтримки жінок в науці забезпечить гендерну рівність не тільки найближчим часом, але і на майбутню перспективу.

Список використаних джерел:

1. URL: http://www.osvita.org.ua/news/63095.html?from=news_rss. –2012. –19.03
2. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/072/176/1217/16-Ajvazova.pdf> –2016. – 13.03

Кисиленко В. К.

(м. Фастів, Україна)

kisilenko.vladimir@gmail.com

КОНФЛІКТ НАЦІЙ В МОДЕРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вагоме місце в наукових дискусіях сучасності займає тема культурного різноманіття та діалогу культур. Це пов'язано з особливостями світового політичного процесу, а також важливими історичними подіями в другій половині ХХ століття – на початку ХХІ століття. У тезах мова піде про так званий «третьій етап» політичної модернізації (почався в кінці 80-тих років ХХ століття), теорії мультикультуралізму (поняття зародилося в 60-і роки ХХ століття, але актуалізувалося на початку нового тисячоліття) і про проблеми, що стали актуальними в момент «зіткнення цивілізацій».

Однією з найсерйозніших проблем сучасного світу є локальні міжетнічні (міжнаціональні) конфлікти в умовах глобалізації та демократизації політичних інститутів в різних країнах світу. Міжетнічні конфлікти стали поширеним явищем в сучасному світі. За даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (Stockholms internationella fredsforskningsinstitut) дві третини всіх насильницьких конфліктів в середині 90-х років були міжетнічними. В Україні розпад СРСР також супроводжувався гострими міжнаціональними, міжетнічними конфронтаціями та конфліктами. У зв'язку з новими суспільно-політичними та соціальними процесами (міграційні процеси, російська збройна агресія проти України, громадянська війна в Сирії, тощо) ці конфлікти набули нової сили, а тому актуальність їх дослідження та ліквідації значно зростає.

Перехід до неоінституціоналізму і розпад біполярної системи визначили характер демократичної модернізації в останнє десятиліття минулого століття – плюралістична демократія на основі традицій (в більшості – для неєвропейських країн). При цьому, в цей період виділились характерні риси модернізації: саморозвиток політичної системи, об'єктивні обставини, рівень розвитку громадянського суспільства. Таким чином, культурний фактор став враховуватися при проведенні демократизації та модернізації політичних систем.

Поява нових країн з культурними і національними особливостями на карті світу в процесі деколонізації і руйнування комуністичних політичних систем поставило перед світовою спільнотою того часу наступне питання: «Яким чином будувати діалог з новими країнами?». Крім того, виникло ще одне серйозне питання: «Як ліквідувати міжнаціональні конфлікти, що спалахнули в місцях зміни політичної системи, та як запобігти їх появі в майбутньому?». Спроба встановлення демократичних інститутів в новоутворених країнах, поширення на них дії принципів міжнародного права, прийняття мігрантів з Третього світу і їх асиміляція в європейській спільноті не дали бажаних результатів, а процеси глобалізації та універсалізації тільки загострили відносини між націями і національними державами. Що ще важливо, конфлікти відбувалися (і відбуваються) не тільки між національними державами, а й усередині самих держав, де немає відносної етноконфесійної гомогенності [1]. Прикладами цього можуть слугувати французький Квебек в Канаді, баски і каталонці в Іспанії, Північна Ірландія, Уельс і Шотландія в Великобританії, національні республіки в Росії, Косово в Сербії, Абхазія і Південна Осетія в Грузії, Придністров'я в Молдові, тощо.

У 2004 році була представлена доповідь ООН про розвиток людини під назвою «Культурна свобода в сучасному різноманітному світі». У ній говорилося про культурне різноманіття, необхідність його збереження і налагодження діалогу між культурами. Національно-культурна ідентичність визначалася як основа для подальшого розвитку людства: «культурна свобода є найважливішою складовою людського розвитку, тому що для повноцінного життя індивіду абсолютно необхідно визначити свою ідентичність». Зазнали критики попередні модернізаційні курси в світовій політиці щодо неєвропейських країн. Йшлося про те, що «теорії культурного детермінізму заслуговують критичної оцінки, оскільки їх застосування веде до небезпечних політичних наслідків. Вони можуть стимулювати націоналістичну політику, спрямовану на знищення або придушення більш «примітивних» культур під приводом того, що вони перешкоджають національній єдності та розвитку суспільства і держави в цілому. Такі нападки на культурні цінності здатні викликати гостру реакцію, яка може стати джерелом як внутрішньої, так і міждержавної напруженості» [2].

Таким чином мультикультурна теорія розвитку людства стала вкрай популярною. Федералізм визначався як найкраща модель взаємовідносин між національними меншинами в багатонаціональних країнах, таких як Росія, Бразилія, Іспанія, тощо. Мультикультуралізм, в даному випадку, має на увазі те, що в межах однієї держави співіснують різні етнокультурні та конфесійні

утворення, що мають право на збереження своїх особливих рис, традицій, способу життя продиктованого культурною специфікою. При цьому визначалось що це співіснування в державі багатьох культурних утворень – природній стан суспільного життя. З точки зору мультикультуралізму відхиленням від норми є не тільки намагання утвердити у суспільному житті одну єдину «загальноприйнятту» культуру, що часто буває у суспільствах тоталітарного типу, а й зменшення прав етнічних та конфесійних національних меншин в порівнянні з панівною більшістю [3; 4].

Мультикультуралізм дав можливість на певний час вирішити проблеми міжнаціональних суперечностей і конфліктів. Європейські країни майже відразу прийняли його на озброєння. Однак сьогодні європейські країни починають відмовлятися від мультикультурної політичної системи, заявивши, що вона не вирішує проблеми в багатонаціональному суспільстві, а навпаки – погіршує відносини між етнічними групами. Зокрема, ідеї мультикультуралізму не можуть бути застосовані до етнокультурних утворень, культурні особливості яких суперечать не тільки культурним особливостям пануючої більшості, а й політичному устрою самої держави. Таким чином використання на практиці теорій мультикультуралізму призводить тільки до погіршення ситуацій (в основному для панівної культури, яка йде на поступки заради подолання конфліктів), що суперечить вже самій її ідеї. Зазвичай, теорії мультикультуралізму критикувались прихильниками обмеження міграції, однак сьогодні про провал цієї політики говорять навіть колишні її прихильники [3; 4].

Конфлікт націй – серйозна та актуальна наукова проблема, яка потребує ґрунтовного дослідження. Очевидно, що для загального розвитку і процвітання всього людства націям необхідно постійно взаємодіяти. Зрозумівши причини, за якими етнічні групи конфліктують між собою, можна запропонувати найбільш оптимальні варіанти регулювання конфліктів, яких сьогодні, на жаль, не існує.

Список використаних джерел:

1. Глейзер Н. Мультиетнические общества: проблемы демографического, религиозного и культурного разнообразия. // Этнографическое обозрение, 1998. – № 6. – 106 с.
2. Доклад о развитии человека 2004. Культурная свобода в современном многообразном мире // Пер. с англ. – М.: Весь мир, 2004. – 328 с.
3. Deutsch K.W., Singer D.T. Multipolar power systems and international stability // World politics, – Cambridge University Press. – 1964. – Vol. 16, № 3. – P. 390–406.
4. Deutsch K.W. On Political Theory and Political Action // The American Political Science Review, – American Political Science Association. – 1971. – Vol. 65, №1. – P. 11–27.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ

Ставлення до соціальної нерівності в посткомуністичних країнах, демонструє цікаву трансформацію, що її можна побачити, проаналізувавши дані лонгитюдних соціологічних досліджень. Звернемося до дослідження, яке проводиться World Values Survey [Див.: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>], думок населення різних країн світу з такого питання як, зокрема, система розподілу доходів. Респондентам протягом декількох хвиль дослідження пропонувалося висловити ставлення до двох протилежних висловлювань: «Доходи повинні бути більш рівними» і «Великі відмінності в доходах є необхідними стимулами для індивідуальних зусиль», причому своє ставлення опитувані визначали за шкалою від 1 до 10, де 1 – це повна згода з першим висловлюванням, а 10 – з другим, відповідно якщо респондент був частково згоден з одним з них, він міг обрати від 2 до 9, в залежності від ступеня близькості його відповіді до кожного з висловлювань. Для зручності і виразності ми розглянемо дані двох хвиль дослідження: 1995–1999 років і 2010–2014 років, а з країн обрали посткомуністичні – Вірменію, Росію, Україну, Білорусь, а також Швецію, тобто країну, де, як відомо, добре розвинена соціальна держава, і, для контрасту, США. Окрім того, ми для наочності взяли до уваги тільки позиції повної згоди з кожним з наведених тверджень. Відсоток тих, хто, в зазначених країнах, безапеляційно виступає за більшу рівність доходів, можна побачити в таблиці 1, а відсоток тих, хто виправдовує розходження в доходах – у таблиці 2.

Таблиця 1

Розподіл по країнам і двом хвилям дослідження тих, хто повністю згоден з твердженням, що доходи повинні бути більш рівними

	1995–1999	2010–2014
Вірменія	7,1	15,7
Білорусь	5,4	10,9
Росія	6,8	34,4
Україна	6,4	32,3
США	10,6	9,2
Швеція	2,7	13,4

Розподіл по країнам і двом хвилям дослідження тих, хто повністю згоден з твердженням, що необхідна диференціація доходів, як стимул для індивідуальних зусиль

	1995–1999	2010–2014
Вірменія	18,7	16,3
Білорусь	19,4	4,4
Росія	20,4	3,5
Україна	22,5	3,8
США	9,6	7,9
Швеція	4,6	3,8

Наведені дані свідчать про те, що в США позиція людей залишилася незмінною, в той час як у Швеції очевидно формується запит на більшу рівність, ймовірно пов'язаний із кризою держави загального добробуту (welfare state), котра спостерігається сьогодні в європейських країнах. А ось картина в пострадянських країнах взагалі кардинально змінилася. Вірменія, Білорусь, Росія і Україна являються собою надзвичайно цікаву й, за винятком Вірменії (хоча загальні тенденції однакові), в цілому однорідну картину. 90-ті роки минулого століття – час «ліберального радикалізму» – відзначені настільки високою переконаністю в тому, що вільний ринок за умови зростання економіки забезпечить зрештою й прийнятну нерівність, що на пострадянському просторі виявилися більш лояльними до поточних проявів нерівності, ніж навіть у США. Але через десять років ми бачимо протилежну ситуацію – більше третини жителів Росії і України вже виступають на підтримку рівності. Найімовірніше, причина такої різкої зміни криється в стрімкому зростанні соціального розшарування в цих країнах, більш значному, ніж у Вірменії та Білорусі, – зростання нерівності на фоні економічного зростання, яке спостерігалось в період з кінця 1990-х до початку 2010-х років, породило запит на соціальну справедливість, відображений у цьому опитуванні.

Наведені дані є свідченням розчарування з приводу можливостей ліберальної ринкової економіки забезпечити прийнятну нерівність доходів. Проте політична мобілізація, як показали хвилі революцій, здійснюються здебільшого на підставі не стільки економічних інтересів, скільки культурних і ціннісних маркерів. Іншими словами, питання «екзистенційної нерівності» (Й. Тернборн) виявляється домінуючим в посткомуністичних країнах над питанням нерівності соціальної.

РІВЕНЬ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ: ФАКТОРИ І ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН

Рівень життя – інтегральна соціально-економічна категорія, яка, крім доходу, може включати до себе цілий ряд різноманітних показників. Для його визначення експертами зазвичай враховуються наступні фактори: – умови праці та зайнятість населення, а також загальна ситуація на ринку праці, що визначає її доступність; – рівень бідності в межах конкретного суспільства; – вартість товарів і послуг та рівень інфляції; – очікувана тривалість життя та рівень захворюваності населення, що не в останню чергу визначаються якістю та доступністю медичних послуг; – житлові умови; – якість і доступність освіти; – загальний рівень безпеки тощо.

Як можна побачити, в сучасному суспільстві рівень життя виступає одним з важливих показників задоволеності потреб індивіда, можливостей його доступу до соціальних ресурсів та благ. Від успішності соціальної політики держави залежить рівень психологічного самопочуття населення, його впевненість у власному майбутньому. Дана соціально-економічна категорія визначає й міру лояльності та підтримки громадянами органів влади та управління.

За рівнем життя населення Україна посідає 63 місце серед 133 країн світу. Про це свідчать дані Індексу соціального розвитку, розробленого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки аудиторської компанії «Делойт» [1]. ІСР визначає рейтинги країн на базі показників, що мають безпосередній вплив на якість життя людей. У 2016 році Україна отримала 66,43 бали зі 100 можливих, увійшовши до групи країн з рівнем соціального розвитку «нижче середнього». Найнижчі показники Україна продемонструвала у таких сферах, як корупція (109 місце), рівень злочинності (109), доступність житла (116), стан довкілля (118), здоров'я та довголіття (127), свобода вибору життєвого шляху (132). Для порівняння, найвищий Індекс соціального розвитку у таких країн, як Фінляндія, Канада, Данія, Австралія, Швейцарія тощо.

Наведемо кілька конкретних прикладів. Як вже зазначалось вище, одним з показників рівня життя є якість і доступність житла. При середньомісячній заробітній платі по Україні, що становить 4 746 грн., далеко не кожен може собі дозволити покращення житлових умов «вже сьогодні». Найбільше шансів здійснити свою мрію мають топ-менеджери (85 тис. грн.), авіатори (21,8), фахівці сфери ІТ (20), народні депутати (17,4) та судді (16). Натомість, мінімальні шанси це зробити у працівників, зайнятих поштовою та кур'єрською діяльністю (2,5), лікарів (3) та вчителів (3,3) [2]. Та й то лише за умови повного відкладання зарплати більшу частину свідомого життя.

Стосовно ж здоров'я та довголіття, то за даними щорічного звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), середня тривалість життя в Україні становить 71,3 року. Наша держава також опинилася серед 36 країн з

катастрофічними особистими витратами громадян на здоров'я (понад 25% від доходів домогосподарства). Ця статистика серед іншого враховує рівень захворюваності, витрат на медицину тощо [3].

Низький рівень життя в Україні та посилення диференціації населення за рівнем доходів можуть бути зумовленими багатьма причинами. Тут можна згадати підвищення цін (за відсутності адекватної індексації доходів), знецінення національної валюти, втрату населенням фінансових заощаджень через банківську кризу, а також військовий конфлікт на сході країни, що зумовив появу значної кількості біженців та вимушених переселенців, які зазнали майнових втрат.

Базовим соціальним стандартом, який визначає рівень життя, вважається розмір прожиткового мінімуму. Для розрахунку останнього використовується споживацький кошик, куди входить мінімальний набір продуктів харчування, промтоварів та послуг, необхідних для збереження здоров'я людини і забезпечення її життєдіяльності. Позитивним здобутком держави у 2016 р. можна вважати підвищення мінімального рівня заробітної плати (3.200 грн). до рівня споживчого кошику та перегляд вмісту останнього. Але і досі до нього не включені витрати на мобільний зв'язок та інтернет, поїздки та відпочинок. Передбачено мінімальні гарантії й щодо забезпечення культурних потреб громадян: зокрема, щорічно ми маємо можливість купувати аж 6 книг, а також 6 разів за рік відвідати культурні заклади (кіно, театри, музеї, клуби, філармонії тощо). Звичайно, це аж ніяк не можна вважати достатнім. Протягом 2017 року Кабмін планує затвердити так званий «мінімальний культурний кошик», в якому буде розширено перелік культурних послуг, що будуть надаватися українцям. Але поки що це лише законодавча ініціатива.

Отже, забезпечення достойного рівня життя населення є одним з визначальних пріоритетів соціальної політики держави. Недотримання високих соціальних стандартів розвитку веде до зубожіння населення, поглиблення його майнового розшарування та зростання в межах суспільства протестних настроїв.

Список використаної літератури:

1. Індекс соціального розвитку, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/research/social-progress-index-2016.html>
2. Соціально-економічний розвиток України за 2016 р. [Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. У ВООЗ розповіли, скільки житимуть в Україні та світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/health/2016/05/20/212624/>

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

На різних етапах становлення української незалежної демократичної держави виникали певні важливі питання та проблеми, що потребували переосмислення та вироблення нових шляхів їх подолання. Однією з найактуальніших проблем сучасності є досягнення рівності в усіх аспектах політично-соціального життя населення. Наразі особливо гостро поставлено питання гендерної рівності та проявів його порушень.

Для реалізації гендерної рівності створені певні механізми, що вводяться в загальну систему на різних рівнях її організації. Механізми забезпечення гендерної паритетності – це структурована система організаційних ланок державного і громадського характеру, що спрямовані на становлення гендерних стратегій і відповідної до них гендерної політики [1].

Загалом Україна тримає орієнтири на міжнародні політичні стандарти і підтримує гендерні стратегії ООН, Ради Європи і світового співтовариства. У 2000 році була прийнята «Декларація Тисячоліття ООН, яка визначила всеосяжні рамки цінностей, принципів і ключових чинників за певними мандатами». Третім пунктом даної Декларації визначалося забезпечення гендерної рівності. Вже у 2015 році знову піднімалось задане питання, особливу увагу приділяли розширенню прав дівчат та жінок [2].

Для різних сфер існують специфічні механізми, що формують та реалізують державну політику в різних напрямках. Виділяють правові, фінансові, організаційні, соціальні, культурні та ідеологічні механізми, що мають відповідні ефективні стратегії.

Важливим кроком було створення Міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості», для якого основними цілями є боротьба проти домашнього насилля та захист прав жінок і дітей. Міністерство соціальної політики України обрано головним осередком виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. В облдержадміністраціях функціонують департаменти соціального захисту населення. Крім того, при окремих райдержадміністраціях створені спеціалізовані органи, що допомагають при вирішенні гендерних питань, проблемах насильства в сім'ї, збереження рівності прав чоловіків та жінок [1].

Проте, фактично досі існує низка проблем, які властиві гендерній політиці в Україні. Перш за все це низький відсоток присутності жінок на керівних посадах в органах державної влади та місцевого самоврядування. З цього випливає, що жінки практично не мають впливу на прийняття політичних рішень і це є однією з основних проблем кадрової політики у даному напрямку.

Крім того, внаслідок недосконалості формування нормативної бази регулювання зайнятості жінок на разі спостерігаємо підвищення рівня безробіття серед працівників жіночої статі. Існують певні специфічні риси менталітету та

загалом сімейної політики, через які жіноча частина населення відчуває утиски. Перш за все це стосується перспективи виховання дітей, що пов'язане з можливими декретними та лікарняними відпустками та більших фінансових витрат з боку роботодавця. Згідно з останніми соціологічними опитуваннями лише одна із 100 жінок відчуває себе впевненою на робочому місці. В той же час близько 90% не відчувають такої психологічної та фінансової стабільності [3].

Іншим яскравим проявом нерівності є рівень гендерної професійної сегрегації. За останні десятиріччя спостерігається тенденція, за якої жінки зайняті у тих сферах де оплата праці є нижчою, і не гарантує їм повноцінного матеріального забезпечення. Жіноча частина населення складає близько 80% працівників в області освіти, охорони здоров'я, торгівлі та соціальній сфері, в той час як чоловіки переважають у промисловості, бізнесі та державному управлінні. Наразі рівень гендерної професійної сегрегації нашої держави становить 39% [3].

На сьогоднішній день політична ситуація в Україні з приводу розглянутого вище питання потребує конструктивних змін та доопрацювань на певних етапах її становлення. Механізми реалізації гендерної рівності спрямовані на:

- закріплення гендерної рівності;
- виключення дискримінації за ознакою статі;
- виховання і пропаганда серед населення про гендерну рівність.

Список використаних джерел:

1. Гонюкова Л. В. Сучасний механізм упровадження гендерної політики в Україні / Л. В. Гонюкова, Н. С. Педченко // Вісник НАДУ при Президентіві України, 2016. – С. 114–120.

2. Мельник Т. М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. – 2-ге допов. вид. / Т. М. Мельник. – Київ : Стінос, 2010. – 440 с.

3. Вознюк Є.В. Передумови розвитку гендерної політики в Україні // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 103 (Частина I), 2011.

Новікова А. П.
(м. Київ, Україна)
n_angelin@mail.ru
Майструк Н. О.
(м. Київ, Україна)

МОДЕРНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Соціально-економічна криза в Україні спричинила низку негативних тенденцій в різних сферах функціонування соціуму. Скорочення чисельності населення, зростання безробіття, низький рівень життя, соціальна

незахищеність – це лише незначна частина всіх тих проблем, що не тільки заважають, а й віддаляють Україну від давньої мети – інтеграції до Європейського Союзу.

За офіційними даними Світового банку виокремлено основні макроекономічні показники України за 2005–2017 рр. (рис. 1).

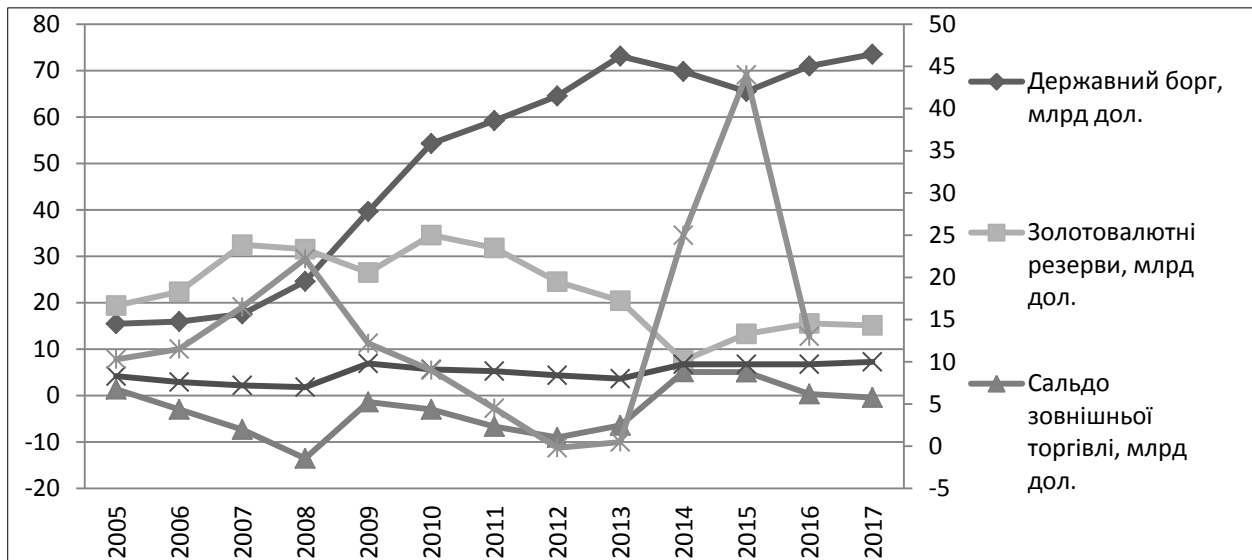

Рис. 1. Основні макроекономічні показники України за 2005–2017 рр. [1]

Як видно з рис. 1, економічна стабільність в Україні практично відсутня. Таку саму негативну тенденцію мають й основні сфери соціальної політики, адже вони формуються саме під впливом економічних показників держави. Так, наприклад, щодо соціальних гарантій: за законом на 2017 рік мінімальний прожитковий мінімум становить 1544 грн (53 євро), а мінімальна заробітна плата – 3200 грн (111 євро), в цей самий час ці показники в європейських країнах сягають 700-1900 євро та 235-2000 євро відповідно. Такі соціальні стандарти та гарантії мають компенсувати населенню інфляцію, однак все це доволі формально, адже мета не зовсім відповідає дійсності. Якщо говорити про пенсійне забезпечення, то варто відмітити, що в 2017 році розмір мінімальної пенсії становить 1312 грн (45 євро), тобто сума, яка навіть не сягає прожиткового мінімуму і є найнижчою в Європі. Це пояснюється тим, що основну частину Пенсійного фонду формують власні надходження, і лише близько половини від них – кошти Державного бюджету [2]. Таким чином, населення не згодне приймати такі умови та жити в них, що часто призводить до еміграції, до зменшення народжуваності, до збільшення смертності тощо.

За роки незалежності Україна поступово намагалась наблизитися до євроінтеграції, однак, подивившись на її сьогоднішні досягнення, важко казати про значний прогрес. На шляху до ЄС Україною було розроблено декілька проектів щодо модернізації соціальної політики держави, а саме [3, с. 5, 9, 29]:

– Проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України». Фінансування проекту має відбуватися з кінця 2014 до кінця 2020 років. Основною метою є забезпечення прав дитини на виховання у сім'ї, виведення

дітей з інтернатних закладів та влаштування їх у сім'ї. Даний проект передбачає позику в розмірі 300 млн дол., станом на 31.03.2017 сума надходжень становить 73,6 млн дол. тобто майже за половину встановленого періоду зібрано менше третини необхідної суми. Наразі реалізація проекту розпочата.

– Проект «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Проект має бути профінансований іноземними позиками впродовж 7 років до 2020 р. На меті у цього проекту стоїть підвищення якості медичних послуг з акцентом на захворювання раком та серцево-судинні захворювання. Необхідна позика – 215 млн дол., станом на 31.03.2017 р. зібрано менше 10%. Проект в процесі реалізації.

– Проект «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України». Проект розрахований на 2,5 роки до кінця 2017 р. Мета проекту – подолання наслідків конфлікту в Східній Україні за рахунок інвестування в муніципальну та соціальну інфраструктури. Необхідна сума позики – 200 млн євро, станом на 31.03.2017 р. зібрано лише 7,5%. Принаймні даний проект вступив у фазу реалізації.

Також було розроблено послідовність дій влади, спрямованих на підготовку людського капіталу для досягнення соціально-економічного розвитку України до 2025 року [4, с. 159–160]. Серед них можна виділити розробку системи підготовки людського капіталу в українських школах (з 2016 по 2018 р.), визначення стану та потреб цих шкіл (2016–2017 рр.), надання державної підтримки науково-педагогічним школам (2016–2018 рр.) та надання методичної та організаційної допомоги школам, задля втілення в них європейських стандартів освіти і участі їх у європейських науково-технічних програмах [4, с. 159–160].

На жаль, не дивлячись на те, що влада має певну низку планів по підготовці людського капіталу та декілька реалізованих змін в соціальній політиці [5, с. 46–47], одним з яких є ухвалення Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» [6], вважаємо, що такі дії призвели лише до негативних наслідків: скорочення населення, зменшення його добробуту, досі існуючий радянський спосіб управління. Тож, першим кроком до змін має стати зміна принципів соціальної політики: справедлива підтримка тих, хто її потребує, а не всіх; індивідуальний підхід до кожного, а не всім порівну; прийняття заходів на найнижчому можливому рівні, щоб максимально досягти користі саме для народу.

Список використаних джерел:

1. World Development Indicators. The World Bank: World DataBank. URL: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> (дата звернення: 03.05.2017).

2. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. Звіт про виконання бюджету. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=94750 (дата звернення: 03.05.2017).

3. Перелік проектів які готуються та реалізуються за підтримки міжнародних фінансових установ та міжнародних організацій. – 2017. – 43 с.

4. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». – Вид-во «Політехніка». – 2016. – 184 с.

5. Онуфрик Маріанна. Соціальна політика в Україні впродовж 25 років: стан, виклики і перспективи. Журнал «Агора». – Вип. 17. – 2016. – С. 41–48.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення: Закон України № 213 від 02.03.2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213-19> (дата звернення: 03.05.2017).

Павлусяк Н.
(м. Київ, Україна)
pavlusyaknina@mail.ua

НЕРІВНОСТІ В ОСВІТІ – ПЕРЕШКОДА ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Стрімкий стрибок Європи із Середньовіччя у сучасність відбувся, багато у чому, завдяки університетам. Їх започаткування і розповсюдження було дещо парадоксальним – створені з ініціативи шляхетних (коронованих) осіб – університети набули слави осередків вільнодумства, а, знаходячись під патронатом священиків – розвивали філософську традицію агностицизму. Вони були елітні й демократичні водночас, вабили молодь можливостями змін у власному житті й житті суспільства задовго до того, як з'явилися праці П. Сорокіна та освіта була визнана, поміж іншим, і важливим соціальним «ліфтом».

Мобільність є певним синонімом свободи. І, коли на зміну статусним суспільствам прийшли демократичні, то і меритократія – як визнання заслуг, пов'язаних з особистісними компетенціями, а не з походженням, стала джерелом розвитку практично усіх успішних, ефективно активних країн. Тому можна стверджувати, що напрацювання у сфері доступності вищої освіти як окремого соціального інституту багато у чому визначають не тільки економічну успішність держави, а також практичну дієвість демократії, але й можливості системного поступу – бути на передньому краї інновацій та стабільного розвитку. Оскільки взірцевою у багатьох відношеннях країною рахують Сполучені Штати Америки, я вважала за потрібне звернути увагу на ті труднощі, що заважають оптимізації функціонування найвідоміших університетів, які входять до так званої «Ліги плюща». Адже глобалізація сприяє поширенню як того досвіду, що його варто запозичити, так і такого, який краще уникнути. Передбачати проблеми – значить мислити стратегічно.

Ліга плюща – це асоціація восьми найстаріших приватних закладів вищої освіти, розташованих на сході США і вважається еталоном престижності вищої освіти [1].

Деякі статистичні дані: В той час як 79% студентів, які народилися у вищому соціальному класі в США отримують ступінь бакалавра, тільки 11% студентів середнього соціального класу закінчили чотирирічний університет. Іншими словами, близько 55% ступенів, що закінчили бакалаврат у США пішли із сімей з доходом вище \$98875; 9,4% з цих ступенів пішли до студентів з сімейним доходом нижче \$33000 (представлені дані за 2015 рік). Таким чином, ми бачимо, що економічна нерівність корелює із питаннями соціальної справедливості, можливостями набувати знання. Це відмічають і самі американські дослідники, підкреслюючи, що проблеми расової та гендерної дискримінації цілком співставні з обмеженнями через майнові та статусні позиції [2].

Оскільки освіта загалом є стратегічним ресурсом вітчизняного модернізаційного розвитку, визначальним чинником поступу нашого суспільства у єдності усіх його суперечливих тенденцій, то необхідно підтримувати у молоді бажання вчитися. Важливо підкреслити, що в Україні сформована більш демократична система доступу до вищої освіти.

У вишах III–IV рівнів акредитації в Україні відбувається розподіл джерел фінансування [3]:

- 54,9% студентів навчаються на кошти державного бюджету;
- 43,0% – на кошти фізичних і юридичних осіб;
- 0,4% – на кошти місцевого бюджету;
- 1,7% – на кошти зацікавленої галузі.

Логічно завважити, що співставним із тим закордонним, що розглядалося мною, є навчання тільки у ВНЗ четвертого рівня акредитації. Звичайно, важливим чинником репутації університету є склад викладачів, наукові дослідження, що проводяться у його стінах, традиції, управлінська справність, тощо. Але метою цих тез було розглянути саме доступність вищої освіти, як сукупності факторів, де економічний не стояв би на заваді. Бо інакше нерівності в освіті будуть підсилювати усі інші види нерівностей і стояти на заваді успішному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://s-osvita.com.ua/obuchenie-zarubezhom/obrazovanie-v-ssha/1293-krashchi-vnz-ssha-universiteti-ligi-plyushcha>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/danielfisher/2012/05/02/poor-students-are-the-real-victims-of-college-discrimination/#707eec13610e>
3. Громадська Рада освітян і науковців України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gronu.org.ua>

ДЕСЕКУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Протягом ХХ століття в економічно розвинених західних країнах відбувалося очевидне зменшення соціальної значущості релігії. З одного боку, релігійні організації витіснялися з публічного суспільного життя, з іншого – зменшувалася в масштабах, та змінювалася за характером особистісна релігійність. В західних країнах ці процеси відбувалися повільно та природним шляхом, на території колишнього СРСР вони були більшою чи меншою мірою насильницькими. Але результат, тобто секуляризація суспільного життя, був досить близьким. В 1960-1970-х роках сформувалася теорія, яка намагалася пояснити та спрогнозувати цей процес (теорія секуляризації), яка спочатку була домінуючою в соціології релігії, а пізніше (і по сьогодні) піддавалася потужній критиці. Питання вірності основних положень цієї теорії залишається дискусійним, але той процес, який в цій теорії описувався, був очевидною реакцією. Принаймні з 1980-х років по всьому світі почали спостерігатися процеси повернення релігією своєї значущості (або, принаймні, помітності). В сучасному соціологічному дискурсі для опису змін у взаємовідносинах релігії та суспільства використовують поняття «постсекулярного» та «десекуляризації». Ці поняття є близькими, але не тотожними. Обидва ці поняття стосуються ситуації відступу попередньої секуляризації, але перше вказує на певні умови формування взаємовідносин релігії та суспільства, які виникають внаслідок різноманітних процесів, зокрема і процесу десекуляризації (і можуть впливати на перебіг останньої), тоді як поняття десекуляризації вказує власне на процес руйнування секулярного світу. Десекуляризація визначається як відновлення релігією своєї соціальної значущості [Карпов; 121], та безпосередньо проявляється в поверненні релігії в публічний простір, відновлення традиційних релігій, зростанні кількості людей, які є релігійними, зближенні між раніше секуляризованими соціальними інститутами, та інститутами релігійними.

При цьому необхідно відмітити кілька моментів. По-перше, не обов'язково йдеться про повне відновлення релігією своєї колишньої потужності. Так само, як секуляризація була тривалим процесом, який по різному протікав в різних соціальних сферах, десекуляризація не може бути тотальною. Вона відбувається поступово, і є скоріше тенденцією, яка може розвиватися, а може й зупинитися. По-друге, десекуляризація не може бути повним поверненням до минулого стану. Внаслідок секуляризації самі релігії мусили змінюватися та пристосовуватися, ставати іншими (і в сенсі форм діяльності релігійних організацій, і в сенсі модифікування особистісної релігійності). По-третє, важливим моментом є існування соціальних суб'єктів, які будуть просувати десекуляризацію. Адже і секуляризація, і десекуляризація були і є не лише об'єктивним процесом, але й результатом цілеспрямованих дій (політики) певних соціальних та політичних сил. Тож наявність потужних сил, чия діяльність спрямована на десекуляризацію, може прискорювати відповідний процес.

Процеси десекуляризації є очевидними в багатьох країнах, зокрема й в Україні. Зростання протягом 1990-х років особистої релігійності (принаймні за самоідентифікацією), відновлення церковної інфраструктури, повернення церков (релігійних діячів) в публічний простір, присутність релігійної риторики у виступах політичних та державних діячів, намагання основних церков втручатися в політику змушує говорити про помітну десекуляризацію нашої країни. Але виникає питання масштабів та глибини цієї десекуляризації, та її майбутнього розвитку. Адже відновлення масової релігійності співпадає з її низькою інтенсивністю або й навіть формальністю. Відновлення старої та розбудова нової організаційної інфраструктури конфесій поєднується як з наявністю великої кількості позаконфесійних віруючих, так і з доволі низьким рівнем реальної (пов'язаної з активними діями) належності до цих організацій. Використання в політичній риториці релігійних конотацій вочевидь є частиною прийнятого ритуалу, не відображаючи ані побожності політиків, ані прагнення втілення моральних ідеалів, постульованих релігією, в повсякденне життя. Десекуляризація виглядає як поверхова, обмежена, переважно особистісним рівнем, але вона все рівно відбиває особливості суспільного буття України. Релігія та релігійність мають доволі слабкий вплив на функціонування соціальних інститутів, але ймовірно вони стали одним з тих ритуалів, без яких суспільство не може існувати.

Список використаних джерел:

1. Карпов В. Концептуальные основы теории десекуляризации// Государство, религия, церковь в России и за рубежом: сетевой журнал. – 2012. – №2. – С. 114-164.

Рішко А. В.

Орепер Р. О.

(м. Київ, Україна)

anhelinarishko@gmail.com

ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ ЯК НЕОБХІДНИЙ АСПЕКТ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ

Сучасна людина, порівняно з її попередниками в інших історичних епохах, надзвичайно багато часу приділяє невід'ємному чиннику свого існування – спілкуванню. На сьогоднішній день існують безліч засобів комунікації, які створюють особливе комунікативне середовище. З появою комп'ютерних мереж, інтегрованої інформації та нових способів обробки даних, суттєво змінилося спілкування людей в повсякденному житті. Внаслідок цього виникає можливість ведення бізнесу онлайн, отримання освіти та створення спільнот за інтересами на просторах інтернету. Користування Інтернетом для спілкування у чатах, змога приймати участь у конференціях та швидкий пошук будь-якої

інформації стало буденною справою для сучасної людини. Наразі кожна країна переходить на новий етап свого розвитку, де панує широке використання інформаційно-комунікаційних технологій. Цей перехід є складним соціально-економічним процесом і породжує таке явище як «цифрова нерівність».

Причинами цієї проблеми є нерівномірний розподіл доступу до інформаційно-комунікаційних технологій. Однією з причин інформаційної нерівності є те, що більшість людей фінансово неспроможні забезпечити себе необхідними засобами для користування послугами комп'ютерних мереж. Велика відмінність у рівнях освіченості різних прошарків населення також слугує важливим фактором цифрової нерівності. Крім того, небажання користуватися новими технологіями в інформаційному суспільстві призводить до вилучення великої частини населення із соціального життя. Згідно до статті М. Згуровського, на початку XXI століття 80% людей в світі жодного разу не користувалися телефоном і 93% не використовували комп'ютер [1].

В епоху глобалізаційних та модернізаційних процесів, неможливо оминати таку соціальну проблему, як маргіналізація населення. Це стосується людей, що не здатні знайти себе у інформаційно-комунікаційному просторі, і через це відкидають прийнятну більшістю систему цінностей. Це стосується не тільки людей старшого віку, але й, в першу чергу, молоді. Причиною цього є низький рівень освіти частини молодих людей. Новітні технології вимагають від споживача нових якостей – креативного мислення, швидкої реакції, здатність та готовність до безперервної освіти, вміння без труднощів засвоювати інформацію, тощо.

Таким чином, цифрова нерівність полягає у нерівних можливостях до доступу, використання і виробництва інформації і знання, а також використання технологій для розвитку. Такий вид нерівності включає в себе соціально-економічні проблеми і нездатність частини людей отримувати переваги з інформаційної діяльності.

Подальший процес глобалізації та ефективний розвиток інформаційного суспільства неможливі без подолання інформаційної нерівності. Тому усунення цифрового розриву є основним завданням, оскільки в сучасних умовах відбувається різке збільшення соціально-політичної та економічної ролі інформації. Вона стає масовим продуктом через те, що зростають інформаційні потреби людей. Дана нерівність призводить до поглиблення соціально-політичних та економічних протиріч, і відповідно – до посилення нестабільності.

Отже, внаслідок процесів інтернетизації у глобальному масштабі, що відбуваються нерівномірно, страждає економіка країн. Ці країни не зможуть досягти економічного зростання і покращення матеріального рівня життя населення без сучасних новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і можливостей широкого використання системи електронних мереж.

Список використаних джерел:

1. Згуровский М. Общество знаний и информации – тенденции, вызовы, перспективы. // Зеркало недели. – 2003 г.

ЕВОЛЮЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИК В КОНТЕКСТІ МОДЕРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Модернізація – це всесвітньо-історичний процес переходу від традиційного суспільства до сучасного, від аграрного до індустріального. Релігія – це особливість традиційного суспільства, а модернізація – це перехід до нового типу соціуму. Але цей перехід не є повним запереченням або викоріненням минулого і цінностей традиційного суспільства. Модернізація – це завжди синтез традиційних і сучасних елементів, і від того, наскільки він буде вдалим, залежить і успіх модернізації.

З часів Макса Вебера добре відомо, яку роль в модернізації європейських суспільств зіграв протестантизм. Він проголосив релігійну свободу особистості, що було початком шляху до буржуазних свобод взагалі. Саме протестанти в Голландії і Англії відкрили серію буржуазних революцій в Європі; Значний внесок було зроблено в сферу освіти – переклад Біблії на національні мови, організація народних бібліотек, гімназій. Але не будемо забувати і про те, що християнська релігія виступала не тільки фактором росту, але і бар'єром – досить згадати діяльність інквізиції або контрреформації.

Становлення Ісламської цивілізації пройшло в завоюваннях, перші століття її існування дали величезний культурний злет. В цей час молода войовнича релігія ісламу стимулювала також і культ знання, прогрес технологій, наук, філософії. Арабські суспільства раннього середньовіччя йшли далеко попереду Європи, долучали її до античної спадщини Аристотеля, Платона, Тацита і т.д. Але поступово цей культурний підйом пішов на спад. Тому причиною були як внутрішні чвари, так і зовнішні напади, що послабили мусульманські суспільства. Релігійні авторитети ставали все більш консервативними, нетерпимими і, як називали це історики, закривали «врата иджитхада», тобто вільнодумства і творчого діалогу. У мусульманському світі процеси модернізації йдуть набагато слабкіше, ніж в регіонах, де поширені інші конфесії. Це виражається в темпах економічного зростання, в рівні життя, в показниках науково-технічного розвитку та освіти. Більш активно модернізація йде в країнах так званого периферійного ісламу, тобто там, де вплив ісламської релігії значно менше (Малайзія, Індонезія), ніж в базових ісламських регіонах. Через уповільненого розвитку модернізації в мусульманському світі виникає і на наших очах набирає силу радикальний політичний ісламізм. Саме його втручання – під гаслами створення «всесвітнього халіфату» та ін. – провокує внутрішні політичні конфлікти і міжнародний тероризм.

Процес модернізації в Китаї йшов дуже швидко. Течії, які можна віднести до власне релігій – даосизм і буддизм, охоплювали невелику частку населення. Найбільш репрезентативним для Китаю стало конфуціанство. Конфуціанство – це не релігія, а скоріше моральне вчення. У конфуціанстві немає нічого незрозумілого, містичного для нього було характерним раціональне мислення. Воно відстоює ідеали сім'ї, борг молодших перед старшими, групових інтересів

над індивідуальними. Все це закріплено в системі чітких правил і ритуалів, що скріплюють суспільство. В рамках конфуціанства була створена оригінальна система іспитів, призначенням якої був відбір найбільш здібних людей для потреб управління або інтелектуальної діяльності. Конфуціанству був притаманний дух просвітництва та культ знання. Одним словом, конфуціанство забезпечувало єдність суспільства і можливість його мобілізації для тих чи інших цілей. Однак, розвиток зупинився. Чому? Перешкодою, як не парадоксально це звучить, стали саме досягнення Китайської цивілізації. Для свого часу вона була настільки розвинена, що у китайців виробилося почуття переваги, інтелектуальної і геополітичної гордості по відношенню до навколишнього світу, навіть небажання контактувати з ним і чомусь вчитися у нього.

Індія в 1947 році стала незалежною, що дало величезний поштовх модернізації. Тут безумовно зіграли важливу роль традиції багатовікової релігії якою був індуїзм. Індуїзм, ведична релігія, сформувала багаті інтелектуальні цінності. Вже дві тисячі років тому програма брахманського навчання включала, крім вивчення священних текстів і ритуалів, граматику, фонетику, віршування, астрономію, медицину, історію та ін. Інтелектуальні традиції Індійської цивілізації і релігійної думки, причетні до успіхів модернізації в Індії, зокрема, досягненням в електронних технологіях і комп'ютерному програмуванні. Але в той же час не варто ідеалізувати релігійну спадщину. Кастова система, офіційно скасована в Індії, продовжує існувати, і тяжке становище нижчих каст і недоторканих залишається перешкодою на шляху національного розвитку. Крім того, в рамках індуїзму зросла релігійна течія коммуналізма, що відрізняється агресивністю і нетерпимістю до інших конфесій. Ця обставина становить сьогодні чималу політичну та ідеологічну проблему для Індії.

Якщо ж задатися питанням, навіщо взагалі сучасній людині потрібна релігія, то по П. Бергеру сучасність, з цілком зрозумілих причин, підриває всі старі не потребуючі доказів визначеності, з якими люди жили більшу частину своєї історії. Невизначеність – це стан, який багатьом людям дуже важко перенести, тому будь-яка зміна, яка обіцяє забезпечити або оновити визначеність користується попитом. Релігійний імпульс – пошуки сенсу, які виходять за межі обмеженого простору емпіричного світу, були споконвічної рисою людства. На думку американських соціологів У. Сватоса і К. Крістіано екзистенційні питання вічні, і їх рішення завжди знаходиться за межами раціонального визначення. Для релігійних відповідей завжди знайдеться місце в людському досвіді. Тому релігія в цілому відроджується, а рівень самосвідомості при цьому падає.

«СОЦІОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ» М. ВЕБЕРА ТА СУЧАСНІСТЬ

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття було написано багато текстів в області релігії. Їх поява стала наслідком бурхливого розвитку етнографії, а також вивчення вірувань тубільних народів, що перебувають на додержавній ступені розвитку. Серед найбільш авторитетних досліджень можна назвати: Е. Тайлор «Первісна культура», Дж. Фрезер «Золота гілка» і «Фольклор в Старому заповіті», З. Фройд «Тотем і табу». Особливо слід відзначити роботу Л. Фейєрбаха «Сутність християнства». Кожен з цих дослідників спробував розглянути такий феномен як релігія з різних позицій. Е. Тайлор та Дж. Фрезер зосереджують свою увагу на дослідженні форм, у яких існують дорелігійні уявлення та їх взаємозв'язки; З. Фройд досліджує зв'язок психоаналізу та раннях форм релігії.

У цей же час М. Вебером було написано «Протестантська етика і дух капіталізму» (1905), «Релігія Китаю: конфуціанство і даосизм», «Релігія Індії: соціологія індуїзму і буддизму», «Давній іудаїзм», «Господарство і суспільство».

Аналіз М. Вебера носить не тільки культурологічний, психологічний, але й соціологічний характер. Було досліджено не тільки форми, які має релігія на початку свого розвитку, а й умови виникнення, шляхи розвитку, встановлено взаємозв'язок між економічним, політичним, соціальним та релігійним життям.

Дуже затребуваним виявляється аналіз взаємодії релігії і політичної системи. Вебер вважає, що релігія виникає з міфічного мислення, в основі якого лежить символічно раціоналізована магія. На певному етапі розвитку суспільства з магічних уявлень народжуються «релігії спасіння» і вступають в конфлікт зі світом та його порядком. І чим більше вони знаходилися у конфлікті зі світом, тим у більшій ступені вони були релігіями спасіння. Із розвитком як релігії, так і держави цей конфлікт загострюється. Для магічної релігії такої проблеми не існувало. Давні боги боролися з іншими богами подібно до того, як боролася громада, підтверджуючи свою могутність в цій боротьбі. Проблема виникає коли релігії спасіння долають межі громади завдяки вченню про єдиного Бога. Чим більш раціональнішим був політичний устрій, тим непримиреннішим було відношення до нього з боку релігії.

У своєму дослідженні Вебер відзначає, що відчуження політики і релігії при їх повній раціоналізації загострюється тим, що політика може виступати як пряма суперниця релігійної етики (на відміну від економіки). Війна як релігійна загроза насильства в сучасних політичних об'єднаннях породжує готовність віддати свої сили і створює безумовну жертвовність, якій релігії можуть протиставити лише героїчні дії на основі братерської етики.

Дослідження М. Вебера має велике значення для аналізу сучасної ситуації. Те протиріччя, яке досліджено Вебером, виникає в рамках релігійної системи і

політичної системи, яка породжена цією релігійною системою. Можна говорити про розвиток відповідно до законів діалектики, саме явище містить в собі свою протилежність, що розвиваючись призводить до заперечення явища, яке її породжує, до заперечення власних підстав. Політичний устрій як породження релігії, а у випадку з ситуацією в Європі – це християнство і його породження у вигляді ліберальної демократії, стикаються з ситуацією, коли з'являється нова релігійна система. Ця система не народжується в рамках європейської культурної традиції. Вона приходить у вже сформованому, цілісному вигляді, зі своїм набором цінностей, правил і традицій. Такою релігійною системою є іслам. Не дивлячись на те, що і християнство і іслам виникають із загальних підстав, вони мають спільне коріння, та і інша – релігії одкровення. М. Вебер зазначає, що кожна з них має не тільки риси подібності, а й суттєві відмінності. Саме тому робота Вебера актуальна саме зараз, більш ніж через сторіччя після її написання.

Автор виконав величезну роботу, проаналізувавши умови виникнення та механізми розвитку не тільки християнства, а й ісламу. Зараз іслам як релігійна система і держави, які виникли, вирости з християнської релігії знаходяться в стані активної взаємодії. І дослідження М. Вебера з соціології релігії повинні нам допомогти зрозуміти не тільки підстави, а й найголовніше – механізми цієї взаємодії. Саме дослідження механізмів взаємодії релігії та політичної сфери суспільства надає змогу не тільки зрозуміти але й прогнозувати подальший розвиток подій у складній ситуації сьогодення.

Скубченко А.
Славнікова В.
(м. Київ, Україна)
alichka8@yandex.ua

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Компонентами формування ставлення до праці виступають як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Перші характеризують зміст, умови та організацію праці. Другі пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями працівника, членів трудового колективу, а також з менталітетом суспільства.

Ринкове реформування української економіки супроводжується зміною ставлення українського населення до праці. З точки зору об'єктивних чинників еволюції ставлення до праці, а саме, зміни змісту, умов і оплати праці, період реформування містив більше негативних, ніж позитивних тенденцій. В результаті банкрутства багатьох промислових підприємств відбулося зменшення зайнятості населення, перерозподіл зайнятих між реальним сектором економіки і сектором послуг, зниження продуктивності праці, скорочення доходів населення. Незважаючи на проголошений політичним

класом курсу на інноваційну економіку, не спостерігається і суттєвого просування до постіндустріального суспільства. Характерною рисою інформаційної економіки є інтелектуалізація праці, зростання творчих елементів у змісті праці, що виступає основою для перетворення праці в першу життєву потребу, в засіб самоствердження і самовираження особистості.

Ринкове реформування економіки зумовило відмову від принципів загальності та обов'язковості праці та гарантованого забезпечення громадян робочими місцями. Згідно дослідженню Sputnik проведеному у ВЦИОМ 2011 року – 49% українців вважають, що розпад СРСР негативно відобразився на духовних цінностях народу. Масове безробіття, соціальне розшарування, диференціація доходів, поширення бідності населення є факторами зміни ставлення до праці і його оцінки, як на індивідуальному рівні, так і на рівні суспільства. Помітною тенденцією в українському суспільстві є заміна цінностей добродійної праці цінностями наживи та хабарництва. Аж 82% українців відповіли, що рівень життя після розпаду СРСР значно знизився, – згідно даних дослідження Sputnik проведеному у ВЦИОМ 2011 року. До тих, хто працює чесно та відповідально, поширеним є зневажливе відношення. Формує таке ставлення непрозорість механізмів проведення приватизації, низька оплата праці державних робітників, криміналізація державної економіки.

Вищість особистих, егоїстичних інтересів за інтереси держави та суспільства є об'єктивним наслідком зміни ціннісних орієнтацій населення в період реформування української економіки і насадження ринкової ідеології. Через ідеологічні форми впливу розповсюджуються думки про те, що праця не потрібна населенню як спосіб виконання свого державного обов'язку перед суспільством. В той же час, визнаною загальнолюдською моральною ідеєю є те, що кожна працездатна людина повинна робити внесок в суспільно благо через працю, яка формує моральні цінності та орієнтації. Дотримання морально-етичних норм є важливим в усвідомленні об'єктивних економічних аспектів значущості праці і має перешкоджати паразитичному існуванню працездатних громадян, що завжди сприймалось суспільством як недопустиме та неетичне явище.

Таким чином, у період реформування та трансформації українського суспільства в подальшій політиці трудових відносин потрібно посилити фактор держави як головного чинника регулювання працездатності населення, посилити формування трудових цінностей у громадян та зміцнити соціальний захист населення.

Хоменко Б. В.
(м. Київ, Україна)
bodia4ok@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СТРУКТУРА ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ЇЇ ДИНАМІКА В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ

Такі категорії як «політика», «держава» тільки у взаємозв'язку з категорією «громадянське суспільство» дозволяє розкрити той суспільний механізм, який спрямований на створення умов для вільного життєзабезпечення і реалізації життєвих потреб кожної людини. Щоб розібратися в суті громадянського суспільства, потрібно усвідомити не тільки генезис теорії цього явища, а й історичну тенденцію створення і розвитку структур громадянського суспільства [1].

Проблема становлення і вдосконалення громадянського суспільства актуалізується в нинішніх умовах, коли йдуть в минуле тоталітарні режими і все новими народами встановлюються традиції демократичного суспільного устрою. Тепер це стосується і тієї частини світу, в якій живуть народи колишнього СРСР, зокрема і України.

Раніше правова держава, громадянське суспільство, вважалися атрибутами буржуазного ладу. Однак вони виношувалися суспільною думкою з часів античності, активно використовувалися силами демократії для захисту своїх інтересів в буржуазному суспільстві [1].

Представники матеріалістичного напрямку висунули ідею ієрархії існуючих в суспільстві різних типів спільнот, доводячи, що головним, визначальними серед них є суспільні класи і входять в ці класи верстви суспільства. В основу аналізу класової структури в радянському суспільствознавстві, було покладене Ленінське визначення класів. Наведемо його дослівно: «Класами називаються великі групи людей, що розрізняються за їх місцем в історично визначеній системі суспільного виробництва, по їх відношенню (здебільшого закріпленому й оформленому у законах) до засобів виробництва, по їхній ролі в громадській організації праці, а отже, за способами одержання і розмірами тієї частки суспільного багатства, якою вони володіють. Класи – це такі групи людей, з якої одна може привласнювати собі працю іншої. Завдяки відмінності їх місця в певному складі суспільного господарства» (В. І. Ленін). Є підстави говорити про правочинність названих у визначенні ознак класів, але в той же час слід враховувати і зміни, які відбуваються в умовах сучасної НТР [2].

Для громадянського суспільства, сформованого до кінця 20-го століття в цивілізовано розвинених країнах, характерна конкурентна співпраця різних соціальних і суспільно-політичних сил в рамках законних програм і інститутів. Аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки в цьому суспільстві, можна переконатися, що важливу роль в його формуванні зіграв розвиток людини, і виробництва в ході НТР. У процесі засвоєння нових знань неминуче зростання політичної та цивільно-правової культури [2].

На базі соціально-політичних змін відбувається очевидна еволюція політичної системи. Держава визнає себе зобов'язаним не тільки підтримувати інтереси і волю економічно пануючого класу, але і піклуватися про задоволення основних потреб усього суспільства. В силу цього воно набуває нових соціальних рис і, як стверджують багато дослідників, перестає бути «чисто буржуазним».

Слід звернути увагу на своєрідний розвиток структури суспільства країн колишнього СРСР. У базисі нині сформованого українського суспільства і правової держави закладається ринкова економіка, демонтують механізм державної власності і адміністративно-бюрократичну систему управління господарством. Згідно з прийнятими законами всі форми власності отримують рівні права, а господарюючі суб'єкти – самостійність. Однак соціологічний аналіз показує дефіцит соціальної структури суспільства. Якщо на Заході громадські класи і верстви склалися навколо різних форм власності і представництво їх інтересів у сфері політики в основному базується на специфіці інтересів власності, то українське суспільство залишається не в своїй соціальній групі. Інтереси ринкової економіки парадоксальним чином представлені політичними групами, які не виражають власні інтереси. Сформований клас підприємців стоїть осторонь від творення громадянського суспільства. Отримуючи представництво в політичній системі і важелі для чинення тиску, він домагається закріплення прав лише для себе, що в майбутньому може привести до перетворення його в привілейовану частину суспільства.

Список використаних джерел:

1. Анікін В. Державна етнополітика та формування громадянського суспільства / В. Анікін // Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2004. – № 5 (8).
2. ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18069

Хроленко О. І.
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В КРАЇНАХ ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Електронний уряд є відносно новою сферою досліджень в області інформаційних систем, яка займається дослідженням використання інформаційно-комунікаційних технологій в урядових установах для надання послуг в електронному вигляді [1]. Електронний уряд ґрунтується на використанні державними установами інформаційних технологій, які мають можливість трансформувати відносини з громадянами та підприємствами [2].

Ці технології можуть служити безлічі різних цілей: більш якісна доставка державних послуг громадянам, поліпшення взаємодії з бізнесом і промисловістю, розширення прав і можливостей громадян за допомогою доступу до інформації або більш ефективного державного управління. В результаті використання електронного уряду країна може досягти таких ефектів як зменшення корупції, підвищення прозорості, зростання доходів і зниження витрат держави [3].

Проблеми впровадження електронного уряду в країнах, що розвиваються обговорювалися в кількох дослідженнях, таких як [4; 5; 6; 7]. Дослідники виявили, що 85% спроб реалізації електронного уряду не досягли своїх основних цілей, в яких 35% потерпіли тотальну невдачу, а 50% потерпіли часткову невдачу. Крім того, вважається, що тільки 15% впроваджень електронного уряду були успішно розроблені і здатні досягти запланованих цілей. Далі розглянемо декілька основних проблем, які зазвичай завдають шкоди розвитку електронного уряду.

Копіювання досвіду розвинених країн при розробці електронного уряду. Більшість впроваджень електронного уряду у країнах що розвиваються, засновані на ініціативах, які були реалізовані в розвинених країнах. Згідно [8; 9], хоча скопіювати напрацювання із запровадження електронного уряду на основі існуючих систем дуже просто, цей підхід не є ефективним, оскільки багато країн що розвиваються ще не готові до адаптування такого досвіду. Крім того, ініціативи у сфері електронного уряду, які здійснювалися в розвинених країнах, в цілому ґрунтуються на їх власних теоріях та досвіді, які можуть бути незастосовні до інших країн, особливо країн, що розвиваються, які ще навіть повністю не розвинули свою базову інфраструктуру. Більшість моделей електронного уряду в розвинених країнах призначені виключно для задоволення їх конкретних потреб та вирішення проблем, у економічній, соціальній і політичній сфері. Оскільки кожна країна унікальна, абсолютно очевидно, що системи електронного уряду, що належать розвиненим країнам, не будуть добре працювати в країнах що розвиваються. Тому ці моделі електронного уряду повинні бути змінені відповідно до ситуації або повинні бути розроблені нові моделі.

Відсутність гармонії між проектами і стратегіями реалізації. Ще однією проблемою у впровадженні електронного уряду в країнах що розвиваються є відсутність узгодження між проектами і стратегіями реалізації. Існує велика невідповідність між проектом програмного забезпечення та стратегією реалізації для країн що розвиваються з точки зору фізичних, культурних, економічних та інших особливостей [8]. Різниця між фактичною технологією і реальністю соціальних чинників називається Hard-Soft Gap [9]. До соціальних факторів належать культура, освіта, також відсутність знань громадян про цінності і переваги електронного уряду, відсутність підготовки та кваліфікованого персоналу.

Відсутність технологій які наявні в розвинених країнах. Більшість систем електронного уряду побудовані з використанням передових технологій, які відсутні в країнах, що розвиваються. Однак через підвищений попит громадян

на впровадження електронного уряду в країнах що розвиваються, уряд просто повторно запроваджує раніше розроблені системи, розроблені для розвинених країн без урахування відмінностей в технологіях та інфраструктурі між двома країнами [10]. Хоча такі спроби були успішними в короткостроковій перспективі для досягнення цілей і надання послуг електронного уряду, це призводить до нездатності підтримувати роботу в довгостроковій перспективі.

Кожна з цих проблем серйозно впливає на ефективність систем електронного уряду. В результаті для усунення таких недоліків потрібно всебічне розуміння і ретельний аналіз декількох аспектів моделей електронного уряду. Існує також необхідність проведення емпіричних досліджень, спрямованих на подальше вивчення критичних чинників успіху, які сприяють успішному здійсненню проектів в сфері електронного уряду в країнах, що розвиваються.

Список використаних джерел:

1. Patel H. Factors Influencing Citizen Adoption of E-Government: A Review and Critical Assessment / H. Patel, D. Jacobson. – 2008. – С. 176–188.
2. Definition of E-Government [Електронний ресурс] // The World Bank. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTINFORMATIONANDCOMMUNICATIONANDTECHNOLOGIES/EXTEGOVERNMENT/0,,contentMDK:20507153~menuPK:702592~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:702586,00.html>
3. The Utilization of E-Government Services: Citizen Trust. // Information Systems Journal. – 2005. – №15. – С. 5–25.
4. Misra H. Managing rural citizen interfaces in e-governance systems: a study in Indian context / Misra. // Paper presented at the Proceedings of the 3rd International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance. – 2009.
5. Hwang J. Failure of E-Government Implementation: A Case Study of South Sulawesi Paper presented at the Convergence and Hybrid Information Technology / J Hwang, I. Syamsuddin. // Third International Conference on System Science. – 2008. – №18. – С. 101–112.
6. Heeks R. e-Government as a Carrier of Context. Journal of Public Policy / Heeks. – 2005. – №25. – С. 51–74.
7. Yong L. Promoting Citizen-Centered Approaches to e-Government Programmes-Strategies & Perspectives from Asian Economies / Yong. – 2004. – С. 14–19.
8. Dada D. The failure of e-government in developing countries: A literature review / Dada D. // The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries. – 2006. – №26.
9. Madon S. Governance lessons from the experience of telecentres in Kerala / Madon. // European Journal of Information Systems. – 2005. – №14. – С. 401–416.
10. Sang S. A Conceptual Model of e-Government Acceptance in Public Sector / S. Sang, D. Lee. // Paper presented at the 2009 Third International Conference on Digital Society. – 2009.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІТ-РИНКУ В УКРАЇНІ

Українське суспільство переживає значні соціально-економічні зміни. Вони є дуже важливими для формування нового підґрунтя для розвитку науково-технічного потенціалу держави. На вітчизняному ринку найпомітнішу тенденцію до бурхливого розвитку демонструє ІТ-сфера. Було збільшено експорт української продукції та технологічних послуг, збільшився радіус доступу до мережі Інтернет, а також його можливості [1]. Аналізуючи висловлювання експертів у цій сфері, а також провідних економістів в Україні, можна зробити висновок, що дана галузь є однією з найперспективніших в нашій країні. Вона може стати рушійною силою економіки та забезпечити надходження мільярдів доларів до державної казни. Крім того, рівень розвитку технологій в країні демонструє її економічний потенціал, якість життя громадян, які у ній проживають, а також місце держави у світі.

ІТ-сфера забезпечує майже 33% ВВП України. Однак, для того, щоб цей показник зростав і українська економіка отримала значний приток капіталу, необхідна потужна підтримка з боку держави. Основні завдання, які стоять перед державною політикою у сфері інформаційних технологій, наступні [2]:

- в державному управлінні реалізувати стратегічні пріоритети у використанні інформаційних технологій;
- розвинути захист єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури;
- розробити та вдосконалити законодавство, а також забезпечити ефективні шляхи його реалізації;
- створити умови для використання інформаційних технологій в органах державної влади.

Для вирішення цих завдань використовується різноманітна кількість законодавчих актів [3]:

- Конституція;
- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про Національну програму інформатизації»;
- Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації»;
- Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції»;
- Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»;
- Указ Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»;
- Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні».

Не дивлячись на те, що в країні є законодавчі акти, які регулюють роботу ринку ІТ-послуг, залишається низка невирішених питань, які потребують уваги. Наприклад, той факт, що більшість ІТ-розробників є приватними

підприємцями. Тому дуже важливо, щоб держава створила максимально комфортні умови для функціонування приватних підприємств. Вони зараз є фундаментом розвитку ІТ-ринку, розробляючи провідні продукти, які є затребуваними на ринку. Ігноруючи вдосконалення регулювання підприємницької діяльності, країна втрачає та, в перспективі, втрачатиме велику кількість провідних спеціалістів у цій галузі. Відсутність стратегічних перспектив розвитку ІТ-індустрії в Україні, все більше фахівців прагнуть реалізувати себе за кордоном.

Слід зазначити, що для розвитку ІТ-сфери необхідним є законодавче вдосконалення системи освіти. Відомо, що в університетах навчаються дуже талановиті фахівці, які мають значний потенціал. Однак, для того, щоб бути першим у своїй справі, вони самостійно шукають можливості для розвитку. Система освіти має зробити певні корективи, насамперед забезпечити взаємодію між університетами та ІТ-компаніями та іншими структурами, які потребують фахівців даного напрямку. Це дасть можливість студентам отримати практичний досвід після вивчення фундаментальних наук, викладачам актуалізувати знання, яких потребує ринок, а держава, в свою чергу, забезпечить себе готовими робочими кадрами.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що для забезпечення ефективного функціонування ІТ-сектору в Україні, перш за все необхідно розпочати з найвищого рівня – державного. Варто саме на державному рівні вдосконалювати як систему освіти фахівців сфери інформаційних технологій, так і законодавство, що регулює регулювання даної сфери.

Список використаних джерел:

1. Український журнал «Економіст» [Електронний ресурс] – Режим доступу з: <http://ua-ekonomist.com/5143-ukrayina-pdnmetsya-na-nternet-torgvl-ta-eksport-it-poslug.html>
2. Информационные технологии в юридической деятельности: учебник для бакалавров / Под общ. ред. проф. П. У. Кузнецова. – 2 изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт, 2012.
3. Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу з: <http://rada.gov.ua/>

Шевченко І. А.
(м. Київ, Україна)
shevchenkoinna4@gmail.com

ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Різновид політичних режимів залежить від цілей і завдань, які ставлять перед собою панівні класи і їх партії, ідеологічної спрямованості пануючого соціальної групи, відношення і гостроти класової боротьби, політичної

свідомості людей і політичної культури, від традиції, моральних принципів і моральної поведінки людей, історичних умов розвитку держави. Саме тому можна говорити, що в кожній країні склався свій унікальний політичний режим. Однак треба відзначити, що в різних країнах різні режими мають подібні риси. Для того ж, щоб розібратися який режим домінує в Україні і які зміни необхідно впроваджувати в державі для його вдосконалення, слід розібратися в сутності двох основних форм режимів: демократичних і недемократичних.

Основними ознаками демократичного режиму є верховенство закону в усіх сферах життя, наявність реальних політичних і соціальних прав і свобод громадян, вплив народу на формування органів державної влади, існування опозиції у владних структурах та поза ними та плюралізм. При недемократичному режимі наявне порушення прав і свобод людей, певні соціальні групи стоять понад законом та застосовується терор щодо населення, відсутні плюралізм та опозиційні партії. Також основною різницею цих двох режимів є те, що при демократичному режимі основним джерелом влади вважається народ, а при недемократичному режимі політична влада зосереджується в руках окремої людини або групи людей.

Недемократичний режим поділяють на авторитарний та тоталітарний режими. Різниця між ними у тому, що при авторитарному режимі поза сферою політики зберігається відносна свобода народу, при тоталітарному режимі влада жорстко контролює усі сфери життя суспільства, і про будь який прояв прав і свобод людини тут взагалі не йдеться.

Демократія буває прямою і представницькою. При прямій демократії рішення з різнопланових питань, навіть питань війни та миру, приймаються безпосередньо всіма громадянами, які мають право голосу. Зараз пряма демократія реалізується, як правило, у вигляді референдуму – всенародного голосування щодо проектів законів та важливих питань державного значення. Так в Ісландії народ шляхом краудсорсингу прийняв участь в створенні Конституції країни.

В умовах великої території пряму демократію занадто складно реалізувати, в Україні вона не можлива. Тому державні рішення приймаються спеціальними виборними установами. Така демократія називається представницькою, оскільки виборний орган представляє народ, що його обрав.

Демократія є певним ідеалом: весь спосіб життя людей, характер суспільних відносин, склад буття, психологія людей, політичний режим в країні повинні бути просочені її традиціями (ідеями), але при цьому бути далекими від ідеологізованих нормативів. Багато країн намагаються змінити політичний режим на демократичний, але в цей же час роблять демократію ідеєю фікс, за якою женуться, і часто перегинають палку, породжуючи антидемократію, прикладом є зростання випадків позитивної дискримінації в США. Для того щоб зрозуміти чи правильним шляхом в розвитку демократії іде країна застосовують індекс демократії. Індекс розраховується на основі п'яти основних показників, а саме: ситуація з процесом обрання державних органів влади та

плюралізмом; особливості діяльності уряду; політична участь громадян в різних питаннях; політична культура людей; реалізація громадянських свобод.

В результаті створюється рейтинг держав, де вони класифікуються по типу режиму влади. Існують повна демократія, недостатня демократія, гібридний режим та авторитарний режим. Максимальне значення індексу, що рівне 10, не має ні одна країна. На 2015 рік Норвегія зайняла перше місце зі значенням 9,93, а останнє, 165 місце зайняла Північна Корея із значенням 1,08. Україна в той рік зайняла 87 місце зі значенням 5,70 і має гібридний режим влади. До 2010 року Україна була недостатньо демократичною. За останні 6 років рівень демократії в країні зменшується, і Україна займає нижчі позиції в рейтингу, ніж раніше. На це впливають в основному діяльність уряду та громадянські свободи.

Для зміни політичного режиму країни можна скористатися реформами або зміною уряду. Так як зміна або розпад влади відбувається в основному через вплив зовнішніх факторів, то для України реальнішим варіантом є зміна режиму через реформу. Вона заснована на компромісі між правлячими та опозиційними політичними силами. Результатом є згода між владою і опозицією, на яку не діє тиск соціальних сил. Важливо уникати взаємних звинувачень і спекуляцій щодо минулого і відмовитись від радикальних позицій і методів боротьби, так як соціально-економічне становище країни погіршується. Таким чином реформи дають можливість в історично короткий проміжок часу і з мінімальними суспільними втратами досягти значних успіхів на шляху демократичних перетворень. Також Україна повинна пройти етап демократичної консолідації – розвитку системи політичних інститутів. Без консолідації демократії неможливо досягти ні політичної стабільності, ні сталого розвитку, ні подолати системний політичний конфлікт.

Список використаних джерел:

1. Индекс демократии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.actualitix.com/country/wld/ru-democracy-index.php>

2. Политические режимы – авторитарный, демократический и тоталитарный [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/politicheskie-rezhimy.html>

Шуляк І. П.

(м. Київ, Україна)

shuliakira@gmail.com

МЕРЕЖЕВІ СТРУКТУРИ В СОЦІАЛЬНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У різних ланках життєдіяльності суспільства дедалі частіше з'являються соціальні форми організації з мережевими характеристиками, так звані мережеві структури. Щоб пояснити поняття «мережева структура», насамперед, слід відрізнити його від поняття «структура мережі».

Мережева структура визначається як сукупність внутрішніх зв'язків певної організаційної форми і розглядається не як абстрактний об'єкт, а в прикладній дослідницькій площині взаємодій в конкретній соціокультурній реальності. Це підтверджується М. Кастельсом: «Мережева структура являє собою комплекс взаємопов'язаних вузлів. Конкретний зміст кожного вузла залежить від характеру тієї конкретної мережевої структури, про яку йде мова» [1]. Це свідчить, що мережеві структури є різновидом соціальної мережі на різних рівнях. Виявлення загального для соціальної мережі характеру можливе за допомогою аналізу різних видів мережевих структур.

Оскільки в основі мережевої структури лежить деякий організаційний принцип, в залежності від форми соціальної організації, можна виділити наступні види мережевих структур: мережеве суспільство, мережева організація, мережеве співтовариство. Слід припустити, що, так як кожен з видів наділений своїми особливостями, то це відіб'ється на характері взаємодії в ньому.

Перший вид мережевої структури – мережеве суспільство. Автором теорії інформаційного суспільства і концепції мережевого суспільства вважають М. Кастельса. Мережеве суспільство він трактує як соціальну структуру, що характеризує, нехай і з великою різноманітністю проявів, епоху розвитку суспільства. «Мереже-ве суспільство характеризується одночасною трансформацією економіки, праці та зайнятості, культури, політики, державних інститутів і в кінцевому рахунку – простору і часу. Генезис мережевого суспільства в значній мірі обумовлений ходом історії, а саме тією обставиною, що на початку 70-х років в світі паралельно протікали три найважливіших, незалежних один від одного процеси: інформаційно-технологічна революція; культурні та соціальні рухи 60-70-х років; криза, яка призвела до перебудови двох існуючих в той час соціально-економічних систем – капіталізму і етатизму. Нова соціальна структура у вигляді мережевого суспільства, характерна для більшої частини планети, заснована на новій економіці. Ця економіка капіталістична, але мова йде про новий вид капіталізму, інформаційний та глобальний. Іншими словами, знання та інформація стають ключовими джерелами продуктивності і конкурентно-спроможності цих двох вирішальних чинників будь-якої економіки» [2, с. 368]. Виходячи з вищесказаного, мережеве суспільство є новим суспільством, побудованим в результаті об'єднання всіх мережевих проявів у різноманітних сферах життя. Завдяки зміні способу виробництва змінюються і інші сфери життя.

Зауважимо, що при аналізі мережевого суспільства можна виділити рівні протікання мережевих відносин (позначені М. Кастельсом як процес «сетевізації») – внутрішні (між сферами життя людей) та зовнішні (між державою та суспільством). Це, в наступну чергу, обумовлює позиційний конфлікт між інститутами і мережами. Аналіз мережевої взаємодії стосовно мережевого суспільства буде проходити в співвідношенні з цими рівнями і полягає у виділенні загальних закономірностей.

Крім того, оскільки мережеве суспільство є породженням інформаційного соціуму, то цей вид мережевої структури є найбільш сучасним, що поєднано з використанням інноваційних телекомунікаційних засобів зв'язку.

Спостережувані тенденції описані І.А. Афанасьєвим: «В даний час в науковому співтоваристві мова йде вже не про парадигму інформаційного суспільства, а про концепцію мережевого суспільства. Тип соціального устрою, для якого головним є виробництво і споживання інформації, різко змінює вигляд його організаційної структури. Ця структура дедалі більше набуває вигляд інформаційної мережі» [3, с. 167–168].

Важливо також зазначити, що в залежності від того, як узгоджуються поняття «взаємодія» і «мережа» існують два різних розуміння способів зв'язку. У першому випадку мається на увазі взаємодію у мережі, а в іншому – взаємодію за допомоги мережі. До того ж термін «мережа» може використовуватися як у значенні «засіб телекомунікаційного зв'язку», так і в значенні «соціальне явище». Взаємодія в соціальній мережі, як суспільне явище може проходити як за допомогою телекомунікаційних зв'язків, так і без них.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. Становление общества сетевых структур [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/index.html>
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс [пер. с англ., под ред. О.И. Шкаратана]. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Афанасьев А.И. Гуманитарное знание и гуманитарные науки / А.И. Афанасьев. – Одесса: Бахва, 2013. – 288 с.

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Стефанович А. В.

(м. Київ, Україна)

Alevtina_stefanovych@ukr.net

КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР МІСТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Модернізаційний розвиток історично пов'язаний із урбанізацією. Цей процес продовжується і зараз. Усе більше людей у пошуках роботи їдуть до великих міст. Така міграція населення має як позитивні, так і негативні сторони у взаємовпливах різних людей, спільнот, культур. Саме на виклики, відповіді щодо яких шукають люди по приїзді в місто, я і хотіла б звернути увагу, бо актуальність працевлаштування, пошуку житла є, як на мене, вторинним у порівнянні з мотивами самого переїзду.

Для приїжджих місто є також і культурно-освітнім центром, осередком духовності.

Через значні зміни в складі міського населення, специфічний стан багатьох культурних установ та зависокі, як на середню заробітну плату, ціни на квитки на гастролі світових діячів культури, місто втрачає свою привабливість як осередок культурного життя. Слушно зауважити, що заохочення молодих людей, зокрема й приїжджих, до відвідування театрів, музеїв, виставок, семінарів, тренінгів тощо є дійсно політичною справою. Це передбачає скоординованість різних служб, вироблення певної стратегії і тактики щодо вирішення цього питання. Звичайно, і «Макдональдс» можна вважати рестораном, а не закладом швидкого харчування, яким він, власне, і є, і серед маловідомих труп можна зустріти талановитих акторів, але справа є набагато серйознішою.

У всьому світі масова культура – норма повсякденності, власне, багато в чому саме завдяки їй і через неї і розгортаються глобалізаційні процеси в нашому житті. На це звертав увагу П. Бергер [1], водночас цьому соціологові належать і думки щодо важливості культури інтелектуалів, про те, що кращі ідеї розповсюджуються шляхом участі фахівців у різних перемовинах. Адже політична притомність якраз і відзначається увагою до потреб і можливостей (а серед останніх вирізняють у першу чергу ті, що можуть слугувати суспільному благу) різних груп населення.

Наразі ми маємо справу із значною кількістю вимушено переміщених осіб із окупованих територій. Проводячи виважену продуману політику, можна досягти значних успіхів у справі патріотичного і національного виховання, але в жодному разі не примусово. Грамотною політикою було б сприяння

культурній інклюзії, і тут повинні спрацьовувати узвичаєні стандарти, які поширюються від високого до повсякденного через свідомих політиків, справжню еліту та істеблішмент, що здатні зробити культурний простір політичним, не принижуючи ані політику, ані культуру, і використовуючи усе найкраще – від архітектурних ансамблів до взірцевої взаємодії, корпоративної культури і соціальної відповідальності.

Міська культура повсякдення стане впливовою у позитивному сенсі, коли запозичуватиме найкращі зразки світового мистецтва у широкому значенні цього слова (адже політика – теж прояв мистецтва), але ґрунтуватиметься на національних культурних традиціях. Бо популізм і «шароварщина», як на мене, знижують інтелектуальний рівень населення. Логічно, що функціонально неграмотні виборці голосують за недієздатних політиків, а ті, навзаєм, роблять корупційність ознакою усього суспільного життя.

Низька політична культура корелює з розповсюдженням примітиву у всьому. Адже технологічні процеси, що забезпечують наш побут, живляться здобутками фундаментальних дисциплін для того, аби масова культура усе ж залишалася культурою. На мою думку, потрібно культивувати повагу до «високого», толерантність до незвичного, що мають гуманістичну спрямованість, формують смаки, виховують особистість, налаштовану на мирне співжиття, творчість, взаємодію, поступ.

Не може існувати побутове без сакрального. Не відразу в мешканців Сполучених Штатів Америки чи Європи узвичаїлася посмішка, і не один рік виховувалася повага до закону і його представників. Наприклад, збереження чистоти довкілля є і результатом просвітницької роботи полісменів, і наявності місць, де сміття можна залишити. Мова йде про необхідність поєднання зусиль різних гілок влади, про інституціоналізацію тих осередків, що переймаються станом міста як певної цілісності.

Традиційно до міста приїжджають не тільки за грошима, але насамперед для того, щоб здобути освіту і збагатитися духовно. Саме таку мотивацію потрібно підтримувати, аби міська влада була взірцем виваженої політики, а приїжджі громадяни популяризували її дії у своїх громадах. Запозичуючи культуру політичну, набуваючи комунікативної та культурної компетентності, кращі з цих людей (у сенсі відповідальності, лідерських якостей, прагнення до інновацій і, звичайно, відкритості новому досвіду) суттєво допоможуть у тому, аби наша держава стала однією з найрозвиненіших у світі.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer5.ru/sotsiologiya/mnogolikaya-globalizatsiya-piter-berger/Page-20.html>

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ТРАНСФОРМАЦІЙ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Діяльність організацій потребує постійної адаптації до мінливої зовнішньої середовища, реакції на зміни та передбачення подій, що потребують трансформації. Зміни – це природний стан живих систем, і чим раніше вдасться спрогнозувати виникнення факторів, що потребують змін, тим більше можливостей для прийняття мір для готовності до трансформацій. Така діяльність вимагає від менеджера організації компетенції в багатьох областях системи управління, тому якість досліджень та вибір шляху змін, успіх або невдача залежить від рівня підготовленості персоналу.

Система – це сукупність елементів, що знаходяться у зв'язках один з одним і утворюють єдине ціле. Виходячи з цього, системний підхід являє собою напрямок методології наукового пізнання, в основі якого лежить розгляд об'єктів як систем.

Системам, до яких також відносяться і організації, властиві: цілісність (система – єдність); структурність (робота системи залежить більше не від властивостей елементів, а від властивостей структури, тобто від їх розташування та взаємодії); взаємозалежність системи та середовища; автономність; адаптивність (можливість пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі); динамічність (постійний розвиток); інертність (неможливість миттєвого переходу з одного стану в інший).

Для розвитку та практичної реалізації системного підходу в сфері управління необхідно застосувати програмно-цільовий підхід. Тобто для переведення системи в інший стан слід провести комплексний аналіз її особливостей та характеристик зовнішнього середовища і розробити комплексну програму, що направлена на вирішення задачі трансформації.

Впливати на систему можна за допомогою функції управління (аналіз, планування, організація діяльності, контроль, реагування, стимулювання тощо), і частіше всього вплив здійснюється комплексно.

Реалізація функції управління в рамках системного підходу в загальному виді виглядає приблизно так: вихідне положення – фіксація ознак відхилення від норми – початок дослідження цих ознак – аналіз відхилень, прийняття рішень стосовно подальших дій – попереднє формулювання проблеми – визначення критеріїв її вирішення – висування і аналіз гіпотез, варіантів, стратегії – вибір гіпотез, варіантів, стратегії – планування їх реалізації – виконання плану – аналіз отриманих результатів, закріплення змін в системі.

Найважливішою проблемою для керівництва організації є своєчасне встановлення необхідності та направленості трансформацій, прогнозування їх наслідків для всієї системи, зовнішнього середовища, а також окремих елементів.

Для більш детального розуміння концепції змін необхідно розглянути загальний склад об'єктів трансформацій в організаціях.

Основними об'єктами змін в організації є середовище, ситуація, ринок, місія та цілі організації, бачення майбутнього, стратегія, філософія (або система принципів), системне забезпечення всіх видів ресурсів (які необхідні для існування та розвитку організації), інфраструктура організації, зв'язки з зовнішнім середовищем, функції управління, персонал та керівництво, організаційна культура, система управління, структура, продукція (асортимент, послуги тощо), техніка, технології, процеси та багато інших об'єктів.

Важливо відмітити, що зміни зазвичай не локалізуються в одній області. Торкаючись однієї сфери, що пов'язана з безліччю інших (адже взаємовплив та взаємозв'язок елементів є властивістю систем та є цілком природними), ми втручаємося і в інші сфери. Деколи непросто відділити об'єкт трансформацій і доводиться працювати з групою взаємопов'язаних об'єктів або взагалі системою в цілому, при чому необхідно враховувати системи, що знаходяться у зовнішньому середовищі.

Герус А. М.
(м. Київ, Україна)
a-gerus@mail.ua

«ВІДТІК МІЗКІВ» З УКРАЇНИ У СФЕРІ ІТ: ДВОСТОРОННЯ СТЕЖКА В ЕКОНОМІЦІ ТА ПОЛІТИЦІ

Зважаючи на ситуацію, що склалася в нашій країні за останні роки, необхідно у першу чергу забезпечити заходи, що стабілізують економіку країни та забезпечать її поліпшення в майбутні часи. Вважається, що ІТ-сфера найбільшою мірою включена в глобальні процеси і в меншій мірі залежить від внутрішніх перипетій в державі. Що стосується України, то більшість розробників і компаній працюють, на жаль, на зовнішній ринок.

«Відтік мізків» – це еміграція спеціалістів до іншої країни (зазвичай з країни з меншими перспективами для професійного розвитку в країну з більшими перспективами). «Відтік мізків» зменшує кількість висококваліфікованих кадрів у країні, знижує рівень податків та анулює внески в освіту.

Зараз ця проблема є особливо актуальною і потребує швидкого втручання влади, адже підписання безвізового режиму з ЄС тільки стимулює цей процес. Безвізовий режим сприятиме полегшенню та здешевленню мандрівок в інші країни та постійному проживанні в ЄС наших спеціалістів.

Через створення передумов для витоку висококваліфікованих ІТ-фахівців Україна втратила \$1,5 млрд інвестицій, вкладених в їх освіту, а надалі і недоотримає \$87,5 млрд ВВП і \$10,5 млрд податків [1]. Зате завоювала статуси однієї з кращих світових кузень кадрів і безкоштовного «донора мізків». Більш

того, «приймаюча» сторона фактично безоплатно отримує недорогий інтелектуальний капітал, економить величезні кошти на його навчанні.

Україна втрачає можливість капіталізувати свої вкладення на підготовку висококваліфікованих кадрів. Наша країна інвестує в підготовку одного фахівця близько \$30 тисяч (згідно з даними Держкомстату [1] про кількість учнів та бюджетних витратах на їх навчання за 2013 рік). Щорічно українські державні ВНЗ випускають близько 16 тисяч фахівців ІТ-сфери. Скільки з них відправляється за кордон, точно невідомо.

Варто сказати, що держави, в які прагнуть переїхати вітчизняні ІТ-фахівці не перешкоджають «отриманню» такого цінного дару з боку України. За даними ІТ-спільноти [2] серед приймаючих країн перше місце займає США (23,5%), друге – Німеччина – 17,3%, третє – Нідерланди (10,9%), одразу за ними ідуть Польща, Великобританія і Канада.

Основні причини еміграції, що спільні для усіх напрямів діяльності: ситуація в країні (інфляція, падіння виробництва), особисті причини (у тому числі ситуація на ринку праці) і бізнес-необхідність.

Серед причин, що мотивують на еміграцію саме спеціалістів ІТ сфери, необхідно виділити відсутність в Україні механізмів захисту інтелектуальної власності. Українське законодавство мало сприяє процесу зростання ІТ-сфери. Другою причиною є мала кількість інвестицій у проекти та компанії. На жаль, в Україні проводиться АТО, тому компанії бояться працювати над великими замовленнями, адже масштабне замовлення – це велика відповідальність, у тому числі і матеріальна.

Серед дій для утримання талантів, звісно, найпоширенішою є збільшення зарплати. Серед інших дій підприємств: корпоративна культура, програми визнання, баланс «робота/життя», поліпшення умов праці.

Однак, еміграція спеціалістів може створити і різні привілеї для країн-донорів. По-перше, гроші, що переводяться нашими спеціалістами з-за кордону стимулюють зростання місцевої економіки. По-друге, часто «еміграція висококваліфікованих працівників» – це двостороння стежка. Спочатку студенти та спеціалісти залишають країну для того, щоб отримати більш якісну освіти та більший дохід, а потім вертаються на Батьківщину з новими задумами та відшліфованими навичками. Тому, чим ліпші перспективи в країні, в якій відбувається еміграція висококваліфікованих кадрів, тим вища ймовірність того, що спеціалісти повернуться.

Інакше кажучи, «відтік мізків» – це більше стимул, ніж явний недолік. Але для такого двостороннього руху держава має звернути увагу на цю проблему та створити кращі умови для спеціалістів.

Отже, «відтік мізків» – це невідворотний процес, що навіть може прискоритися, коли Україна вийде на європейські та світові ринки. Українській владі потрібно задуматися над заохоченням імміграційних процесів. При наявності якісної освіти та інфраструктури, негативну міграційну динаміку можна буде перекрити припливом молодих студентів з інших країн. Розвинена та стабільна Україна – це дієве рішення для подолання негативних наслідків

еміграції висококваліфікованих кадрів та заохочення повернення спеціалістів із-за кордону.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Спільнота програмістів в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/relocation-2014/>

Говорова М. В.
(м. Київ, Україна)
govorova96@ukr.net

АУТПЛЕЙСМЕНТ ЯК ЛОЯЛЬНИЙ МЕТОД ЗВІЛЬНЕННЯ СПІВРОБІТНИКІВ

В період кризового стану багатьом організаціям доводиться скорочувати свій персонал. Такі дії можуть завдавати суттєвої шкоди зовнішньому і внутрішньому іміджу організацій. Для пом'якшення або попередження цієї проблеми в HR – консалтингу була розроблена технологія аутплейсменту (з англ. *outplacement* – працевлаштування звільнених) – метод лояльного звільнення співробітників з подальшим сприянням роботодавця з їх працевлаштування в іншій організації. Через те, що компанія проведенням аутплейсменту демонструє піклування навіть про звільнених співробітників, використання цього методу може навіть з більшою імовірністю покращити репутацію компанії, ніж викликати негативну реакцію громадськості.

Аутплейсмент найчастіше використовується під час скорочення штату у зв'язку з кризовою ситуацією компанії. Для проведення аутплейсменту існують посередницькі організації, такі як, консалтингові фірми, кадрові агентства та інші. До їх послуг входять: оцінка професійних та особистих якостей співробітника, консультація з пошуку нової роботи, складання резюме і рекомендацій, розповсюдження резюме, психологічна підтримка, консультація для успішного проходження співбесіди. Часто співробітники, в роботі з якими застосовується такі методики, дуже швидко знаходять нове місце роботи.

Існує декілька видів аутплейсменту: відкритий, закритий та масовий. Відкритий – використовується у більшості випадків, інформація щодо скорочення говориться відкрито, і пропонується допомога у працевлаштуванні. Закритий – застосовується стосовно людей високої посади, частіше це є небезпечно, тому компанії укладають договори з агентствами, на закритий аутплейсменту, і працівник одразу після звільнення має декілька варіантів нової роботи. Масовий – інколи треба звільняти велику кількість співробітників одночасно, таке може відбутись коли закривається цілий підрозділ.

Аутплейсмент поділяється на 4 етапи:

1. Аналітичний етап. На цьому етапі аналізується стан компанії, вираховуються сильні та слабкі сторони, потенційні ризики та чи необхідне скорочення штату. Складаються рейтингові таблиці, за якими виділяють найбільш слабких співробітників.

2. Звільнення. На цьому етапі керівництво приймає рішення про звільнення співробітника. Повідомити про це можуть на зборах при всіх та індивідуально. На цьому етапі розпочинається психологічна підтримка.

3. Практичний етап. На цьому етапі здійснюється пошук нового місця роботи.

В Європейських країнах та США – аутплейсмент поширене явище лояльного звільнення, а от щодо України, можна сказати, що цей метод не є популярним. Причиною цього, є велика вартість проведення аутплейсменту і більшість вітчизняних компаній не можуть дозволити собі таку розкіш.

Отже, можна зазначити, що основними перевагами аутплейсменту є: збереження репутації та іміджу компанії на ринку праці, можливість зберегти конфіденційність звільнення, запобігти стресових ситуацій та психологічного дискомфорту у працівника якого звільняють, знизити соціальні витрати при звільненні, збільшити згуртованість колективу.

Таким чином, грамотно застосований аутплейсмент дозволяє компанії зберегти свою репутацію. Співробітники відчують підтримку, повагу керівництва, знаходять нові шляхи розвитку і вдосконалення. Однак сама по собі програма аутплейсменту не гарантує їх подальшого працевлаштування.

Давидюк О. В.
(м. Київ, Україна)
davshuv@gmail.com

ПОЛІТИЧНИЙ ТРОЛІНГ КРІЗЬ ПРИЗМУ НЕГАТИВНОЇ СОЛІДАРНОСТІ

Життя кожної людини насичене подіями. Деякі з них мають позитивний вплив на індивідуума, а деякі дуже важко пережити спокійно. В таких випадках ми зрідка звертаємося до гумору. Жахливі речі, які не хочемо сприймати, які важко усвідомити, ми перетворюємо на щось комічне. Такий компенсаторний механізм психіки допомагає людині осмислювати та приймати, в тому числі негативні, події навколишнього світу.

Так, гумор є невід'ємною частиною нашого життя: суспільного, економічного, культурного, а також політичного. Створюється чимало анекдотів, через які формується думка суспільства про політичні події у країні: невиважена реформа, некомпетентний посадовець, тощо. Щойно видали закон, який здається нічого не важить поміж глобальних проблем, які хвилюють населення, як у всесвітній павутині вже можна натрапити на різні повідомлення гумористичного характеру.

Проте найбільший відгук мають негативні події в політичному світі. З психологічної точки зору така поведінка населення абсолютно зрозуміла: завдяки гумору легше сприймати неприємну ситуацію, яку не в змозі змінити, тому перетворюєш її в каламбур, над яким можна посміятися.

Поширення комічного повідомлення надає новині характеру безглуздості, що дозволяє позбутися тягаря відповідальності і відчуття безпорадності. Саме так, безпорадності, яку відчуваєш, коли не можна нічого змінити. Тому ми просто ховаємося від цієї новини, яка завдає емоційного болю.

Влучним, на нашу думку, для опису поведінки відстороненення населення від влади є творчий доробок французького соціолога М. Кроз'є. Він вжив термін «негативна солідарність», який позначає ситуацію, коли населення не відчуває себе частиною країни, влади, чогось важливого. Вони вважають себе покинутими та відокремленими від будь-яких владних структур.

Якщо поглянути на ставлення населення до політики, можна точно заявити, що ніякої одностайності та об'єднання не спостерігається.

Громадяни зневірилися у політичній владі, вони почуваються неважливими та невпевненими. А тому вони починають віддалятися від політичних подій і важливих перетворень всередині країни, в тому числі, за допомогою гумору на політичну тематику.

Через таке ставлення суспільства виникає інша серйозна проблема – байдужість до власної країни, її процвітання.

Тема недовіри українського населення до всіх суспільних інституцій в тому числі і до політичних є суттєвою проблемою нашого соціуму і серйозною темою для подальшої наукової розробки. Політичні анекдоти, тролінг видатних владних українських політиків – це лакмусовий папірець, який демонструє негативну солідаризацію українського електорату. Без сумніву, негативна солідаризація є перепорою на шляху формування успішного діалогу між населенням і владною верхівкою. Бо саме конструктивний діалог є однією з багатьох складових успішного майбутнього нашого суспільства.

Драбик Т. О.

(м. Київ, Україна)

drabyk.tetyana@gmail.com

НЕБЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ФАХІВЦІ ТА ПРЕКАРІАТ

Уся активність сучасної людини, як і її історичних попередників, зорієнтована на отримання розмаїття позитивних емоцій, сукупність який мотивує її на продовження діяльності. Поняття користі стає, таким чином, визначальним як для індивідуальної, так і для суспільної практик. Сучасна доба, коли за словами Г. Стендінга [1, с. 17] споживання стає визначальною характеристикою людського буття, бо перевищує прибутки, а заробітна

платня – вартість самої роботи – порушується не тільки ринковий баланс, але, як на мене, і система упорядкування усією суспільною вимірністю індивідуальної життєдіяльності людини: вона вже не має правових гарантій, що були б укорінені у об'єктивності соціальної практики, адже сама об'єктивність останньої окреслюється уявленнями можновладців.

Якщо історично робота була активністю спрямованою на благо оточення, догляд за хворими, домашнє упорядкування, колективна управлінська діяльність, тощо, а праця у античні часи була відчуженою формою роботи по підтриманню економічного виробництва і віддавалася на «відкуп» зазвичай негромадянам, то сучасна робота і праця співпадають у їх буттєвості, однак у відчуженій формі, адже наразі, активність людини ототожнюється з соціальним маркуванням останньої, навіть коли сама вона (активність) за сутністю є способом есканізму. Відтак, плутократія та олігархат неминуче доповнюються прекаріатом, до яких, правда Г.Стендінг не зараховує професіоналів, бо фахові уміння начеб то захищають виробника від бідності. Але, як на мене, вони не захищають від ринкових коливань у їх управлінсько-політичних інтерпретаціях і спекуляціях, відповідно. Тому високочолоий ІТ спеціаліст може опинитися поза профсоюзним захистом, психологічною підтримкою, що її надають стосунки солідарності, мережа колективних ціннісних уявлень, між суб'єктні інтереси, яких потребує і саме становлення суб'єктності. Слушно завважити, що почуття довіри формувалося завжди у стійких організаційних спільнотах, в умовах невизначених статусів саме питання морального консенсусу як чинника виробничої (у широкому розумінні цього слова) ефективності є під загрозою (Kohn, 2008; Haidt, 2006; Hauser, 2006).

Таким чином, ми зустрічаємося із проблемою визначення корисності як суспільного блага і, водночас, результату відчуженого функціонування. В умовах глобалізованої взаємодії державних утворень різного рівня розвитку, непростих взаємин країн центру, периферії та напівпериферії (до останніх зараховуємо і Україну), відчужений характер функціонування сутнісних сил особи є не меншою загрозою стабільності суспільного розвитку, аніж раніше. І саме прекаріат, на думку В.Ларцева, директору Центра антиолігархічної політики може стати рушійною силою чергових революційних зрушень у вітчизняному суспільстві, з переважанням негативних прогнозів щодо майбуття України [2].

Цей виклик може мати конструктивну відповідь завдяки процесу постійного аналітичного усвідомлення та подолання, через системну взаємодію експертів, національно відповідальної еліти з ноосферними просвітницькими цінностями і уподобаннями, управлінськими (законодавчими та виконавчими) структурами держави, що сприяє розвитку суспільства, адже саме воно, у суперечливій єдності горизонтальних зв'язків громадянського суспільства, є підґрунтям і умовою стабільного розвитку, гармонійного поступу самої державності у гуманістичній вимірності. Нашим сучасникам можна буде протистояти стресовим навантаженням доби постійно оновлюючихся модернів, коли непевності буття у якості прекаріату вони протиставлять використання гібридних соціальних ролей.

Коли вже ми не можемо захиститися статусними перевагами, то пригадаємо, що йти за грошима у владу – анахронічна модель феодального олігархату. Адже капіталізм як конкуренція, як пошук ресурсами вмілого управління не корелює, хоча б за ідеєю, із рентним функціонуванням (що, власне, і спричинило фінансову кризу: від США й по світу розвинених економік). Отже, статуси у їх традиційному розумінні своє віджили. Трансформаційний характер сучасного суспільного розвитку ставить нові акценти на принципово нове бачення міксту соціальних ролей, обмінів символікою і вибору способів життя, що уніфікуються та продаються. Тоді питання і фахівців, і прекаріату – це проблеми принципово несталості ідентичності, що завжди буде корелювати із загрозами соціальної стабільності. Але це даність сучасних умов, де державна участь у житті громадян є обов'язковою, але здійснюватися вона повинна через конкуруючі експертні ради різного ґатунку, але за умови синергії зусиль соціологів, економістів, математиків, лікарів – власне, представників усього спектру діяльності, що їх поєднують фахова і комунікативна компетентності, висока громадянська свідомість та патріотизм.

Список використаних джерел:

1. Оригінальне видання The Precariat: The New Dangerous Class. Гай Стендінг Пер. з англ. Н. Усова, вид-во Ад Маргінем, М. – 2014, 328 с., Електронний режим доступу <http://www.ozon.ru/context/detail/id/30214202/>
2. В. Ларцев Аналітична довідка, Електронний режим доступу <http://analitica.kiev.ua/invest/extra/7525-poroshenko-groysman-i-klichko-uspeshno-kuyut-prekariat-kotoryu-smetet-ih-vlast.html>
3. Богуславська Ольга Парадигма держави, яка сприяє розвитку: минуле, сучасне, майбутнє, Електронний режим доступу <http://www.alba-training.com/?p=490>

Дяк О. В.
(м. Київ, Україна)
OlegD1997@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СЕПАРАТИЗМ: УКРАЇНА ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Європейський вектор України змушує підібрати новий підхід до створення цілей, пріоритетів, інструментів і механізмів реалізації державної регіональної політики. Тому необхідно визначити нові базові принципи для розробки і реалізації регіональної політики на основі розвинених країн і ЄС, які повинні бути зосереджені на досягненні певних цілей на регіональному і державному рівнях вирішення.

На даний момент політика регіонів в усьому світі та є невід'ємною частиною політики країни. Вона регулює систему відносин між центром і регіонами, спрямовану на організацію території відносно зі стратегією розвитку держави. Головне завдання державної регіональної політики полягає у збереженні цілісності і єдності держави, рівновага між регіональними і національними інтересами, зменшенні диспропорції у соціально-економічному розвитку, рівні життя, створення рівних умов для громадян всіх регіонів [2, с. 32].

Сучасному світу притаманна зростаюча роль регіонів, що зменшують навантаження на центральний уряд та виконують частину роботи для задоволення потреб місцевого населення в процесі прийняття рішень [1].

5 лютого 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про засади державної регіональної політики» Закон закладає основу для нового закону про регіональний розвиток в Україні, заснованого на європейському досвіді, та дає підстави для перегляду на його основі усього законодавства, так чи інакше пов'язані з реалізацією державної регіональної політики [5].

Перш за все необхідно сприяти ефективному розвитку продуктивних сил регіону, раціональному використанню потенційних ресурсів, створювати підґрунтя для прийняттого життя населення, забезпечувати екологічну безпеку та покращувати територіальну організацію суспільства.

Через недосконалу регіональну політику з часу здобуття незалежності та вплив Росії, в Україні з'явився феномен сепаратизму. Це в якійсь мірі прояв захисної реакції на процеси, які не задовольняються в нашому суспільством в останні моменти його розвитку. Політична практика наочно демонструє, що сепаратизм став причиною збройного конфлікту в Україні. Це робить його однією з найбільших проблем нашого часу в нашій країні, яка вимагає розумного підходу та послідовних кроків у прийнятті рішення.

Сепаратизм в Україні ґрунтується на основі інших країн незважаючи на те, що це явище в інших країнах базується на значних етнічних відмінностях в групах що сповідують це явище та боротьбу за створення незалежних територіальних утворень, а не штучних. Наприклад, баски та каталонці в Іспанії є незалежними етнічними групами зі своєю власною культурою, виступають за створення власної незалежної держави, а не за приєднання до іншої держави. Українські жителі Сходу та Півдня в основному українці, які пройшли русифікацію і навряд чи можуть претендувати на етнічну автономію. Наприклад, ми не знаємо національних пісень Донбасу, луганського мови та їх культурних традицій. Єдине, що утримує «ідеологію» східних сепаратистів – це фінансові інвестиції з Росії і спорядження їх боєприпасами.

Тому нам необхідні конституційні та правові зміни і зміни у внутрішній політиці в цілому, які стануть основою для майбутнього. Для цього нам необхідно створити іншу регіональну політику, яка буде європейська за змістом та українська за духом, щоб зменшити наслідки спричинені війною та розвивати країну, регіони та громади в новому напрямку.

Для того щоб ефективно вирішити регіональні проблеми і забезпечити їх розвиток необхідно законодавчо закріпити. У країнах Західної Європи стимули до місцевої політики забезпечуються законодавством, зазвичай пов'язаних з

діяльністю ЄС. Оптимальним для України є затвердження договірних форм відносин між країною та регіонами. Доречно взяти до уваги досвід Франції та Польщі в цьому аспекті [3, с. 252].

У Франції відповідальність (у формі договірної угоди) за регіональне планування розподіляються між державними органами. Це допомагає збільшити зацікавленість юридичних, фінансових і адміністративних органів в участі у розвитку окремих областей у середньостроковій перспективі. Більш того, у Франції діє Міжміністерський комітет з проблем впорядкування території і регіональних дій, що відповідає за рішення в галузі регіональної політики.

У Польщі діє Державна рада територіального розвитку, до якої належать представники як виконавчої, так і законодавчої влади. Компетенція Ради полягає у підготовці пропозицій щодо формування регіональних оцінок державної політики в галузі територіального планування. У Польщі діють три агентства регіонального розвитку на національному рівні: Агентство промислового розвитку, Польське агентство регіонального розвитку, яке займається здійсненням програм на місцях координацією дослідженням перспектив розвитку регіонів; Національна асоціація агенцій регіонального розвитку, на яку покладено обов'язки в галузі освіти, в тому числі: створення навчальних програм для місцевого рівня управління, круглі столи, обмін інформацією, семінари та консультації [4, с. 203].

Список використаних джерел:

1. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону: практичний посібник. За ред. І. Санжаровського. – К. : Вид-во К.І.С., 2008. – 214 с.
2. Європейські принципи державного управління; пер. з англ. О.Ю. Куленкової. К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 52 с.
3. Карпець С.Л. Світовий досвід управління регіональним розвитком. Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 2 (44). – С. 252–258.
4. Луцишин Н.П. Формування інституційної структури регіональної політики в країнах Європи. Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 199–208.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінет Міністрів України від 6 серп. 2014 р. – № 385. Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF

ПОСЛЕДСТВИЯ ЗАПРЕТА РАССИЙСКИХ КОМПАНИЙ, ТАКИХ КАК «ВКОНТАКТЕ», «1С» И ДР. В УКРАИНЕ

16 мая 2017 года Президент Украины, Пётр Порошенко, ввёл в действие решение СНБО от 28.04.2017 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [1]. В сущности это означает запрет таких известных в Украине компаний как «ВКонтакте», «Mail.ru», «1С»... [2]. Последние пользуются большой популярностью среди украинцев. Так по данным Kantar TNS Center, в апреле 2017 года охват социальной сети «ВКонтакте» составлял 78.3%, «Mail.ru» и «Яндекс» – по 62.3%, «Одноклассники» – 46,9% [3]. Такие шаги со стороны власти безусловно поменяют многое в жизни граждан Украины.

Проиграет ли от этого Украина? В краткосрочной перспективе скорей всего да, и вот некоторые причины:

1. Такие шаги противоречат принципам демократии, что может повлечь за собой критику со стороны мирового сообщества, понизит Украину в мировом рейтинге свободы слова.

Так глава украинского представительства международной компании Freedom House, Метью Шааф, в своем интервью «Громадскому» заявил, что : «Нас беспокоит такое решение, что в Украине блокируют доступ к медийным ресурсам, сайтам и СМИ. Это может привести к ограничению доступа к информации, обсуждения политическим и социально важным вопросам граждан в плюралистической медийной сфере» [4].

2. Украинский разного рода интернет-бизнес потерпит будет иметь трудности с реорганизацией своей деятельности.

3. Мелкие, а может и много крупных, предприятий будут недовольны таким решением, ведь многие из них для своей работы годами используют «1С» (по некоторым данным, таких в Украине около 300 тыс. [5]).

4. Большое недовольствие со стороны населения, в связи с вынужденностью отказываться от старого, привычного и по-правде говоря, зачастую более удобного ресурса в пользу чего-то новому. Людей это всегда пугает.

Если смотреть на года вперед, то преимущества могут быть следующие:

1. Все пользователи социальной сети «ВКонтакте» (далее – ВК) и «Одноклассников» (далее – ОД) имеют возможность перейти в тот же Facebook (далее – FB). Для пользователей ВК он кажется очень неудобным. Но в тоже время, для иностранцев таким же неудобным кажется ВК. Все дело в привычке. А если что-то действительно было бы очевидно лучше другого – то давно вытеснило б конкурентов из этого рынка.

Первоначальной целью социальных сетей является знакомство и общение людей друг с другом. Перейдя на FB, у украинцев в таком случае будет больше возможности коммуницировать из жителями не только России, Белоруси,

Казахстана (страны, в которых ВК наиболее популярен), но и Европы, Америки, где большинство пользуется FB [6].

2. В случае, если большинство жителей Украины будут в FB, это предоставит некие сложности для России. Ведь не секрет, что в современном мире контролировать можно почти все, что есть в интернете.

а) говорить о прямом контроле почты, данных больших компаний, госучреждений надо очень осторожно. Но и отвергать категорически такой вариант – не нужно.

б) запрет ВК, ОД – это своего рода отход Украины от русского информационного пространства. И если за годы войны, многие украинцы давно перестали обращать внимание на антиукраинские записи, посты, то некоторая часть страны все еще поддается этому влиянию. Понятное дело что в разе перехода значительной части населения в FB, туда тоже подтянутся все в том числе и российские пользователи и так называемые «интернет-боты». Но как выше упоминалось, альтернативной информации будет больше.

в) со временем, пользователи FB смогут «видеть» что происходит в «загнивающем Западе», и что более важно, европейцы то, что происходит в Украине. С позиции своего рода «рекламы» страны – это очень весомый фактор. Ведь, например, прочитав очередную статью о том, что в Украине война, нацисты, разруха, и увидев улыбающихся людей на центральной площади Харькова или концерт на Дерибасовской в Одессе, кто-то да и поймет (как и после Евровидения 2017), что здесь не все так плохо..

3. Опять же, весь бизнес и «бизнес» может при желании перейти в тот же FB. И со временем (а это зависит только от желания экономических субъектов) целевая аудитория будет намного больше чем пользователи 4-х стран мира.

4. Из комментариев иностранцев о запрете 1С: «Теперь у Вас будет SAP [3], я смогу найти высокооплачиваемую работу в Украине». Это значит, что много европейских компаний, которые давно работают на SAP, смогут прийти в Украину. С другой стороны, те украинцы, которые здесь научатся работать с SAP – смогут найти легче хорошую работу в Европе, или же иметь частые командировки в эти страны. А европейцы к нам. Таким образом реальный процесс интеграции с большим рынком и привлекательным для украинцев европейским обществом будет происходить намного качественнее и быстрее.

Стоит добавить что SAP – довольно дорогое ПО. Позволить ее смогут большие предприятия, для которых он как раз и дает большие возможности. Но с другой стороны: много ли компаний в самой Европе может позволить себе такое удовольствие? – Нет. Но работают они тоже не на 1С, а например: Microsoft Dynamics, Logo, SAP One for Business. К слову стоимость лицензии последней составляет всего лишь 9900грн, или облачной версии – 450 грн/мес. SAP так же заверяет что работает над уменьшением цен [7].

К чему же все же приведет такое решение украинских властей – покажет только время.

Список использованных источников:

1. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №133/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»»
2. Фирма 1С [Електронний ресурс]. Режим доступа: <https://1c.ru/rus/firm1c/firm1c.htm>
3. Corestone.corp. Найпопулярніші сайти УАнету [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://corestone.expert/uk/open-reports/the-most-popular-websites-of-uanet/>
4. Hromadske. Блокування сайтів може обмежити доступ українців до інформації – Freedom House, 16.05.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <https://hromadske.ua/posts/blokuvannia-saitiv-mozhe-obmezhyty-dostup-ukraintsiv-do-informatsii-freedom-house>
5. Ведомости. Украина заблокировала доступ к «Яндексу», «В контакте», «Одноклассникам» и Mail.ru./ Д. Тихончук, П. Кантышев и др., 16.05.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/technology/articles/2017/05/16/690022-ukraina>
6. Популярность социальных сетей в разных странах / Т. Данилова, 10.10.2013 [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://centavrus-opti.ru/populyarnost-socialnykh-setej-v-raznykh-stranah.html>
7. Гаценко В. «1С» наш? Чим загрожують підприємцям обшуки СБУ у розробників «1С» і на що її можна замінити / В. Гаценко, М!nd Beta. 12.05.2017. Режим доступа: <http://mind.kiev.ua/macro/20171897-1s-nash-chim-zagrozhuuyut-pidpriemcyam-obshuki-sbu-u-rozrobnikiv-1s>

Задко К. В.

НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського»

(м. Київ, Україна)

hristikatinkaa@gmail.com

ЛОБІЮВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ЧАСТИНА КОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Сучасне суспільство – це доволі складна та багатогранна система взаємозв'язків різноманітних групових інтересів. Вони знаходяться у стані постійної конкуренції та боротьби за володіння та можливість розпоряджатися ресурсами, за право доступу до процесу генерування та прийняття політичних рішень. Тому можна сказати, що однією із найважливіших проблем сучасної політики є узгодження інтересів окремих груп та інтересів суспільства в цілому. Термін «лобіювання» походить з Англії, де «лоббі» називали галявину для прогулянок в монастирі, а потім приміщення для прогулянок в палаті общин. З початком покупки голосів «в коридорах» Конгресу США термін «лобізм»

почав набувати політико-правовий сенс, але така практика доволі довгий час вважалася ганебною. В інших західноєвропейських країнах дане явище набуло розповсюдження лише у ХХ ст.

Лобізм – це певний комплекс прийомів та заходів, що допомагають реалізувати інтереси деяких груп громадян, впливаючи на представників влади. Лобісти використовують велику кількість методів для досягнення своєї мети, наприклад:

- мобілізація суспільної думки (масові акції, колективні листи представникам влади, ЗМІ);
- виборча діяльність (участь у виборах, просування «потрібних» кандидатів, їх фінансування);
- формальні зв'язки (представництво в органах влади, розробка проектів нормативно-правових актів, здійснення консультацій);
- неформальні зв'язки (організація конференцій, використання особистих знайомств, проведення неформальних зустрічей) [2].

Загалом виділяють наступні типи лобізму:

- закритий
- відкритий;
- інституалізований (регулюється законодавством).

В США та Європейських країнах лобізм є професією, яка чітко регулюється законодавством. Там працюють агентства при органах влади, які представляють інтереси приватних компаній у законодавчій сфері. У США їх часто називають третьою палатою Конгресу [3].

У суспільній свідомості українців процес лобіювання є складовою частиною розвитку корупційних схем, але це не відміняє того, що він має важливу комунікативну роль у соціальних інтеракціях. Законодавство України не регламентує діяльності лобістів, але і не забороняє цієї діяльності, адже Конституція гарантує «кожному право на свободу думки і слова, на вільний вираз своїх поглядів та переконань» (Ст.34), «брати участь в управлінні державними справами» (Ст.38), «направляти індивідуальні або колективні письмові звертання або особисто звертатися до органів державної влади» (Ст. 40). В Україні також існують різні форма лобізму:

- прямий лобізм (ґрунтується на приватних зв'язках підприємців і чиновниками; він дуже поширений, але доступний він лише для великих та потужних компаній, належить до «тіньового», здійснюється переважно у структурах виконавчої влади);
- клановий лобізм (захист інтересів підприємств, які належать бізнес-політичним групам, безперечно є ефективнішим, адже спирається на «авторитет» і широкий спектр можливостей групи бізнесменів та банкірів, які діють дуже згуртовано і володіють значними ресурсами, «кишеньковими» партіями і ЗМІ).

Потужний вплив має також етнічне лобі. Сьогодні Україна є «гральним полем» для різноманітних лобіських представництв інших держав та іноземних компаній. Найпоширенішими і найсильнішими є представництва російських, ізраїльських, польських, американських інтересів, що здійснюються в

різноманітних формах та сферах суспільної діяльності, а також в межах «публічної дипломатії» [4].

Отже, можна сказати, що лобізм існував та досі існує практично будь-де, але його розвиток, рівень цивілізованості та інтенсивності застосування залежать від характеру політичної системи, типу політичного режиму, рівня правової та політичної культури у суспільстві, засобів, якими здійснюється регулювання цієї діяльності. На жаль, в Україні не існує ніяких юридичних механізмів, які б регулювали діяльність лобістів, але це явище безсумнівно притаманне українській політиці. Тому саме зараз велике значення надається законодавчому регулюванню лобізму, адже лише воно здатне гарантувати його контрольованість. Наразі тільки закон може встановити чітку грань між лобіюванням і корупційними діями, які застосовуються для отримання переваг здебільшого в односторонньому порядку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8.12.2004 р. : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – Київ : Велес, 2005. – 48 с. (Серія видань «Офіційний документ»).

2. Шрамович В. Особенности національного лоббизма//Известия в Украине 2008, №3.

3. Обушний М. І., Коваленко А. А., Ткач О. І. Лобізм // Політологія. Довідник. К.: «Довіра», 2004. – С. 340–350.

4. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові аспекти лобіювання у правотворчому процесі України. Автореферат дис.. канд. юрид. наук. К.: 2008.

Казьмірова О. М.

СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ

Сьогодні залишаються актуальними питання процесу формування та реалізації фінансової поведінки населенням України. Стабільність в політичній сфері, економічні показники розвитку держави мають неодмінний вплив на добробут населення. Спостерігається тенденція недовіри до фінансових інститутів, що проявляється в інституційних інвестиціях (банківські депозити, проблемні кредити). Вирішення проблемної кредитної заборгованості залишається насущним питанням в діяльності банківських та системи небанківських установ.

Висвітленню різних аспектів фінансової поведінки присвячені праці, як закордонних, так і вітчизняних. Зокрема, дослідження В. Радаєва, Д. Стребкова, А. Дикого, Єфременко Т., В. Леонова, Т. Кізими, В. Кривошеєвої, О Шаманської та ін.

Вивченням процесу формування та шляхів мінімізації формування проблемних кредитів і займались наступні дослідники: В. Андрійчук, О. Барановський, Т. Болгар, О. Вовчак, В. Голуб, В. Кльоба, М. Савлук, І. Сало, А. Мороз, Л. Примостка, Л. Тарануха та ін.

Загально прийнято під фінансовою поведінкою розуміти, поведінку населення з приводу отримання і витрачання грошових ресурсів. Дослідженням сутності фінансової поведінки займаються, як економісти, так і соціологи. Зокрема, Т. Кізіма зазначає, що фінансова поведінка є якісною характеристикою дій економічних суб'єктів, які виражається саме в ціннісних орієнтаціях, прийнятті фінансових рішень та довіри до фінансових інститутів [1, с. 21]. Т. Єфременко розглядає фінансову поведінку, сутність якої полягає в перерозподілі грошових ресурсів.

О. Шаманська досліджує кредитну поведінку, як однією з видів фінансової поведінки. Визначаючи під кредитною поведінкою, діяльність спрямовану на запозичення коштів для реалізації своїх потреб [4, с. 94]. Реалізація кредитної поведінки характеризується позитивними та негативними моментами. Так, як з однієї сторони дозволяє отримувати блага на тому рівні доходу, який є на даний момент без зайвих накопичень та заощаджень (споживчий кредит). А з іншої сторони, може призвести до проблемної кредитної заборгованості. Становища, за якої позичальник через ряд певних причин не має змоги повернути кредит.

Розрізняють такі стратегії, як споживча, ощадна, інвестиційна та кредитна. Споживча стратегія реалізується через досягнення, забезпечення поточних потреб. Ощадна стратегія визначається в збереженні коштів для споживання на перспективу (отримання освіти) та в збереженні коштів під час можливої інфляції. Сутність інвестиційної стратегії полягає в тому, щоб найбільш раціонально вкласти кошти для максимального отримання прибутку. Кредитна стратегія полягає в залученні коштів в на умовах зворотності, терміновості та платності (користування послугами банківських та системою небанківських установ). Саме при реалізації цієї стратегії виникають ризики, як для кредитувальника так і для позичальника (збільшення рівня проблемних кредитів).

Основними факторами впливу на процес формування стратегій фінансової поведінки є економічна стабільність (рівень доходу населення, темпи інфляції в країні), політична стабільність (довіра населення до влади, забезпечення прав і свобод, гарантії щодо вкладів, стабільність в країні), рівень довіри до фінансових інститутів. Також, мають вплив соціально-психологічні фактори (вік, сімейний стан, рівень освіти, соціальний статус, соціальні мережі, ставлення до грошей).

Список використаних джерел:

1. Кізіма Т. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу / Тетяна Кізіма // Світ фінансів. – 2011. – №4. – С. 19–26.
2. Кривошеєва В.В. Сутність та складові кредитної поведінки фізичних осіб / В.В. Кривошеєва // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – №4. – Т.1. – С. 119–122.

3. Стребков Д.О. Социальные аспекты кредитного поведения населения / Д.О. Стребков // Социологический журнал. – 2007. – №1. – С. 83–102.
4. Шаманська О.С. Сучасні мотиви та тенденції реалізації кредитної поведінки домогосподарствами в Україні / О.С. Шаманська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 22. – С. 94–96.

Korzhov G. O.

(Kyiv, Ukraine)

korzhovgena@yahoo.com

UKRAINIAN LABOR MIGRATION TO POLAND: MOTIVATIONS AND OUTCOMES

Labor migration from countries of the former Soviet Union to Central-Eastern Europe represents a phenomenon of global significance which, though being relatively new, has already substantially affected the system of global distribution of resources, economic, political, and social institutional matrix on the national and global levels as well as everyday life of millions of people in both origin and destination countries. Ukraine as an Eastern neighbor of the EU and a country with rather low incomes plays a particular role in this process of international mobility, as a large proportion of its labor force moves to the West in search of better life conditions. Labor migrants from Ukraine make up a substantial share of labor force in Poland which is in great and ever growing demand for migrant labor force to fill occupational shortages in many branches of the economy. It is worthwhile noting that work migration is undergoing not only quantitative but also qualitative changes, such as emerging new mobile lifestyles, different patterns of living and working “on the move” which altogether challenges existing social policies and requires the elaboration of innovative, more adequate and efficient social measures aimed at actual and potential labor migrants. The presented text deals with the initial conceptualization of the problem at hand, and thus contains the research questions and working hypotheses only. The key research problem to be raised here is what preconditions and motivates labor migration (the issue of causes) and to what outcomes it leads (the issue of effects).

Ukrainians are the most numerous and growing with accelerated speed category among foreign labor force in Poland. Several hundred thousand migrant workers from Ukraine are involved mainly in low- and medium-skilled forms of economic activity. The overwhelming majority of them works on temporary contracts in secondary labor market. Women, by and large, are employed in domestic work as housekeepers and caregivers, especially for elderly people, while men find jobs primarily in construction, transportation, and extraction industry. An increasing share of Ukrainian migrants works in occupations requiring medium to higher qualifications: commerce, real estate operations, education, and head hunter (job)

agencies. In addition, a sizeable portion of young Ukrainians each year enters Polish universities.

Usually while analyzing factors of migration scholars utilize the well-known conventional model of “push-and-pull factors”, i.e. those unfavorable circumstances which compel people to leave out and those attractive conditions and stimuli which provide people with expectations of better life. As far as labor migrants are concerned, push-factors are evidently related to mostly negative economic circumstances, such as low incomes and living standards in general, unemployment, poor housing conditions. During last few years socio-economic situation of the majority of the population has deteriorated substantially which stimulates the further rise of working migration. However, the economic factors often mentioned in political speeches, public discussions and media texts form the surface level explanations which are officially recognized and legitimized by dominant power discourse. The deep-seated reasons of growing labor migration from Ukraine are rooted in the essence of that social order which was create and crystallized in Ukraine for a quarter of century. They can be subdivided into macro-, meso- and micro-social factors. On the macro-level the major factor is the oligarchic model of socio-economic order (order with limited access, as D.North et al. [1] put it) which leads to systemic disproportions in the economy and on the labor market, suppression of meritocratic principles of competition, low demand for qualified labor force and the blockage of social mobility. Meso-level rationales refer to the situation at working place, poor functioning of fundamental social institutions, particularly public administration, health, education, social protection, legal system, and democracy. Micro-level factors include certain individual and group characteristics which are conducive to labor migration, such as demographic indicators (younger age, family status, social attributes (level and type of education, professional status, income, place of residence, etc.), altogether with the spread of social pessimism, atomization, fragmentation of society, the weakening of social ties at the level of interpersonal communication, orientation on individual success, self-expression and self-realization in parallel with limited possibilities for their legitimate realization.

In conceptualizing the motivational structure of labor migrants it is worthwhile applying theoretical model suggested by Alfred Schütz who differentiated motifs of social action into groups “because...” and “in order to...” [2]. The former refer to the past experience of the individual, reflecting his personal peculiarities, namely habits, patterns, principles, life priorities, etc. They are seen as the foundations or reasons of individual actions. These motives demonstrate the way of adaptation to the changing, dramatic and even disastrous social reality, often as the means of survival in unbearable conditions. At the same time the latter are directed to the future, to the purposes of life, to a desirable state of affairs in the name of which the individual undertakes an action. They are viewed as the aims of action and certain subjective systems of planning or life projecting. This kind of motives is oriented not so much to adaptation, as to integration, modeling of the individual’s position in a new social setting.

One should remember that the individual’s behavior can never be explained by one overriding motive – on the contrary, it is always an outcome of the constellation of several tightly and complexly interrelated subjectively conceived reasons. Each motif

matters in itself, but it can also additionally enhance the power of other, correlated motives. It is very difficult to establish a reliable hierarchy of motives involved in engendering that or another model of behavior. However, one has to pay particular attention not only to economic but also to the non-material motives of labor migration. They must not be regarded as epiphenomenal, as a supplementary positive element to the material motivation to flee from the situation of misery and material exclusion. They are important as such, providing people with senses of which they were disposed in the conditions of societal crisis.

“Because...” motifs can be divided in a few groups: socio-structural, value-normative, and individual-psychological ones. It is possible to hypothesize that working migrants may differ from that part of the population which stayed at home both by their individual psychological features and system of values, notably by independence, confidence, cognitive flexibility, activity in search for better life chances, inclination to mobility, internal locus of control and some others. Probably, they are characterized by weaker attachment to their home region and locality, stronger focus on (professional) self-realization in contrast to survival values, responsibility for one’s own life and well-being of one’s family.

“In order to...” motifs may be classified in two modes of expression – negative and positive. The former mean those negative visions of the future which the individual strives to avoid. Whereas the latter are connected with those desirable, attractive components of life which make person ready to undertake particular actions (make up better opportunities and life chances for children, restore prospects for the future in terms of personality and professional growth, live in free, democratic and encouraging environment, etc.). The analytical model presented here can successfully be applied to explicate factors and motifs of labor migration from Ukraine to Poland.

In social science literature labor migration is commonly treated as mostly economic phenomenon in terms of both reasons, prerequisites, motives for leaving and outcomes of the decisions to migrate. However, little is known about migrant workers’ life strategies concerning plans to stay in Poland for good or return home at one stage or another as well as their integration results. Literature is centered primarily on economic outcomes of labor migration that refer to cash remittances, investment in the economy of origin country, and support for families stayed home. Little or no attention is paid to social and cultural mechanisms of labor migrants’ re-integration, their impact on public discourse and other social practices in “home” country. The fact that a large segment of Ukraine’s migrant workers has either temporary or uncertain status in Poland creates potential opportunity that at least some part of them will opt for returning home subsequently. This is a task of great importance for Ukraine, since each year due to employment migration our society loses a sizeable share of its labor force, and, therefore, potential for economic and social development. However, the same phenomenon, seen from a different angle, may produce a number of positive outcomes.

Migrant workers live in a different cultural environment for shorter or longer periods of time. Their attitudes, orientations, norms and values are affected by the system of cultural values of that society to which they moved in and in which they work and live. The exposition of migrants to the cultural value climate of host

country can modify their individual value preferences and attitudes to various social phenomena. As previous research shows, the bigger cross-cultural differences between heritage and host countries, the less the change in value orientations and attitudes of migrants will be expected. In our case the closeness of cultural values between Poland and Ukraine can engender stronger shift in value orientations among migrant workers from Ukraine. One can additionally hypothesize that the motivation of migration may well affect consequent changes in their values and identifications.

The study of Ukrainian migrant laborers in Poland can contribute to the recently burgeoning literature on cosmopolitanism, cosmopolitan orientations, culture and identity. The elaboration of various forms of cosmopolitan culture and identity in this stream of sociological theorizing is viewed as encouraging counterbalance to multiple threats to humanity and peaceful international order, such as extreme nationalism, chauvinism, xenophobia, religious, cultural, and social intolerance, terrorism, increasing inequality, and waning democracy. At the same time in the literature on migrants, particularly work migrants, the fact that migration experience is anchored to the concept of collective identity is frequently omitted. In this context it is important to find out how Ukrainian labor migrants' residence abroad affects their system of values, including work-related ones, their outlook, identity, work habits and professional qualities. Do they become more pro-European oriented and show stronger support for the EU integration? Do they make European models of public life closer and more understandable for Ukrainians? Do we witness in their surroundings the birth of new cosmopolitan ethics as a result of migrants' involvement in encounters with otherness in transnational places? Are work migrants' orientations and values changing and in what direction? Do they eventually start thinking and feeling beyond their own nation? Are certain mixed identities elaborating under the influence of migration experience? Do they demonstrate a lower degree of xenophobia?

The study of Ukrainian migrant workers needs to be reoriented to employ the origin country's perspective which is subordinate so far. In this regard it is worthwhile studying migration flows from Ukraine to Poland that have become established and may lead to the development of a "culture of migration", particularly among young people who can see it as a rite of passage [3, p. 22]. If such culture is emerging, how do its fundamental properties look like? What consequences will it bring about? What model of mobility are we facing – is it traditional long-term migration or new, more heterogeneous among different segments of migrants? What is the share of returning labor migration and its influence on Ukraine's life – economic, social, and cultural? What are the patterns of flows between the home and host countries?

A great deal of migrant workers is exposed to multi-faceted exclusion, discrimination and lack of access to many social services and resources. Migration scholars have tended to presume that issues of recognition and respect arise only among long-term, settled immigrants and, particularly, their descendants. According to a significant body of literature, recently arrived migrants, particularly if they think of their migration as temporary, focus nearly exclusively on material incentives. Their life is regarded as instrumental, and they seek economic resources that will be

converted into social status back home. Humiliation, lack of recognition, and exclusion, though experienced to a varying degree by all migrants, nevertheless, can be conceived of differently by particular categories of migrants, and, by the same token, it can lead to different outcomes. The strategy of surmounting obstacles inevitably includes the practices of self-presentation as a part of identification process.

References:

1. Норт Д. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества / Д. Норт, Д. Уоллис, Б. Вайнгафт. – Москва: Изд-во Института Гайдара, 2011.

2. Шюц А. Смысловая структура повседневного мира / А. Шюц. – Москва: Общественное мнение, 2003.

3. Hagan J. The Migration Miracle: Faith, Hope and Meaning of the Undocumented Journey/ J. Hagan. – Cambridge and London: Harvard University Press, 2008.

Лакуста А. О.

студентка ФММ, 3 курс

Майстрок Н. О.

к.с.н.

ПОЛІТИЧНИЙ ІМІДЖ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Політичний імідж – в наш час це створений у масовій свідомості образ політичного лідера, що має характер стереотипу. Формування іміджу відбувається як неусвідомлено, так і свідомо, коли ретельно відстежуються особливості сприйняття політика, винаходиться унікальна стратегія і тактика формування сприятливого образу. Тактика розробляється з метою створення образу політичного лідера саме на підсвідомості населення [1].

В наш період політичному іміджу варто приділяти досить значну увагу, адже, через високу недовіру люди звертають увагу на всі можливі дрібниці, тому при створенні іміджу політика слід враховувати такі чинники як:

- Зовнішній вигляд, рухи, мова, ерудиція, вихованість, ініціативність. Це певні особисті та професійні якості політика, які доносяться наступними методами: через особистий контакт (зустрічі, розмови) та через виступи у ЗМІ (по радіо, телебаченню і т.п.) Варто зазначити, що ця інформація може засвоюватися як на свідомому, так і на підсвідомому рівні. [2]

- Грамотність мови – є важливішим за те, що саме говорить політик. Впевненість в своїй розмові має бути підкріплена положенням рук, голови, а також жестикуляцією та поглядом.

- Непряма інформація: статті у газетах, журналах, на платформах в інтернет просторі, тобто вся інформація, яка напряду не надходить від політика, але

повністю або частково стосується його. Як правило населення з довірою ставиться саме до непрямой інформації [3].

Отже, формуванням політичного іміджу – це трудомісткий процес, який потребує детального аналізу факторів впливу та врахування думки населення. Варто зазначити, що зазвичай цим процесом займаються спеціалізовані агенства. Зараз без допомоги таких фахівців не обходиться жоден політик.

Список використаних джерел:

1. Психологія та бізнес, Имидж политического деятеля и его составляющие, Людмила Шибут [Електронний ресурс], режим доступу: <https://www.psycho.ru/library/212>

2. Art modern marketing, Політичний імідж [Електронний ресурс], режим доступу: <http://artmodernmarketing.com/public-relations/political-image>

3. Studbooks.net, Формирование имиджа политического лидера [Електронний ресурс], режим доступу: http://studbooks.net/555512/politologiya/formirovanie_imidzha_politicheskogo_lidera

Ляшенко О. В.
(м. Київ, Україна)
lena.ffdp@gmail.com

ЧУТКИ ЯК МЕТОД ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО

В сучасному суспільстві встановились такі ознаки демократії як свобода слова ЗМІ, виборність органів влади. Та разом із різноманітними свободами з'явилося і маніпулювання громадською свідомістю.

Найгостріше це питання постає під час передвиборчих кампаній. На рішення електорату впливають такі чинники: передвиборча агітація, політичні вподобання виборців, громадська думка. Зазвичай цей вплив також пов'язують зі ЗМІ, так як вони надають виборцям інформацію про кандидатів та їх програми. Проте слід також приділити увагу впливу неформальної комунікації.

Чутки є самостійною формою інформаційних повідомлень та використовуються в цілях ідеологічної та політичної боротьби. Чутки – це масове явище міжособистісного обміну спотвореної, емоційно забарвленої інформації. Найчастіше чутки виникають за відсутності повної та достовірної інформації. Їх особливістю є анонімність джерела, що створює видимість достовірності й таємниці відомостей, які створюються й поширюються. Проте при передачі неформальними каналами чутки спроможні змінити настрої виборців та перемінити їх вподобання.

Вплив чуток подібний до ланцюжкової реакції – сприйняття чуток виборцем викликає потребу в їх подальшому поширенні. Це пояснюється тим, що структура чуток не прояснює ситуацію та викликає у електората нові запитання і бажання обговорювати чутки з іншими людьми. Проте сучасні дослідники

вважають, що плітки є важливим соціальним явищем. Вони допомагають нам в усвідомленні власного соціального середовища та самих себе, своїх меж та можливостей, надають змогу підтримувати відчуття власної соціальної ефективності.

В демократичній системі інформації чутки є нормальним явищем громадського життя. Припускається оптимальне співвідношення визначеності та невизначеності, яке робить цю систему більш аморфною та разом з тим внутрішньо різноманітною, а тому глибокою і адаптивною.

Чутки є методом психологічної війни – найсильнішим маніпулятором психічною свідомістю мас. І виходячи з того, що за допомогою чуток можна змінювати громадську думку, формуючи її в тому напрямку, який потрібен маніпуляторам, чутки є достатньо серйозною зброєю.

Щодо питання контролю над чутками: у різних країнах час від часу, проводили спроби введення негативних санкцій за розповсюдження чуток. Однак підтвердження ефективності цих способів боротьби з чутками немає. Профілактикою розповсюдження чуток може бути їх моніторинг зі сторони влади та вчасні відповіді на болючі запитання, що виникають у народі, приймаючи до уваги те, що офіційним ЗМІ довіряють більше ніж чуткам.

Також існує ряд принципів, за умови виконання яких можна помітно знизити обсяг чуток. По-перше, треба орієнтуватись на передбачення та усунення почуття тривоги і невизначеності у суспільства; надання людям фактичної інформації та усунення обмежень каналів передачі інформації; відкритість та достовірність, заборона перекручування інформації; донесення до людей доказів деструктивних наслідків чуток.

Таким чином можна сказати, що неформальна політична комунікація та такі її форми як чутки, анекдоти, карикатури відіграють помітну роль в процесі сприйняття та розуміння того, що відбувається в політиці. Вони дозволяють орієнтуватись в багатогранності політичних процесів та явищ, формують відношення до них та впливають на поведінку людей в політиці.

Беленок О. А.
Мацко-Демиденко І. В.
(м. Київ, Україна)
ira_rim@bigmir.net

МОНЕТАРНІ УСТАНОВКИ КИЇВСЬКИХ СТУДЕНТІВ

У сучасному грошовому суспільстві фінансові кошти, що є в розпорядженні індивіда, значною мірою визначають можливості реалізації його свободи. В умовах пострадянського соціально-економічного порядку наявність вільних грошей надає молодій людині впевненості, а втрата контролю над особистими фінансами ставить серйозні обмежувачі в процесі здобуття нею бажаного набору життєвих благ.

На тлі економічної турбулентності та суспільно-політичної нестабільності в постмайданній Україні зростають ризики, пов'язані з невизначеністю для громадян навіть найближчого майбутнього, не кажучи вже про віддалену перспективу. Тим часом «глем-капіталізм» (Д. Іванов) задає перед учасниками ринку, а особливо – перед молоддю, високу планку ринкових спокус – звідси і «життя у кредит», і демонстративне споживання, і імпульсивні покупки модних речей, щоб здаватися не гіршими за інших. Однак далеко не всі молоді люди набули фінансової незалежності від батьків; у студентів, як правило, немає власного житла. Будуючи привабливі плани на майбутнє, юнаки та дівчата раз у раз потрапляють у складні життєві ситуації, оперативно не вирішивши які не можна розраховувати й на досягнення далекосяжних цілей.

Емпіричною базою роботи є дані соціологічного опитування, що проведене нами спільно з А.А.Бовою у IV кв. 2016 р. серед студентів 5 київських вишів (N=512), в т.ч. НТУУ «КПІ ім. І.Сікорського». Аби встановити, які саме наявні ресурси мобілізує студент у важкій фінансовій ситуації, нами ставилося запитання: «Якщо Вам терміново потрібні гроші, чи здійснюєте Ви такі дії?», що містило 14 сумісних альтернатив відповідей. Опитування показало, що студенти є носіями різних тактик виходу зі складної фінансової ситуації. Основним джерелом термінового доходу для студентів є їхні батьки або інші родичі: 73,5% респондентів відповіли, що отримують від них матеріальну допомогу (очевидно, безоплатну). Це справедливо як для забезпечених, так і для незабезпечених студентів. Отримання батьківського трансю частіше згадується в анкетах дівчат; неадаптованих в м. Києві (що живуть у столиці не так давно); респондентів, які проживають у гуртожитку. За інших рівних умов у тих студентів, хто живе разом з батьками, менше побутових проблем, ніж у їхніх ровесників, які живуть у гуртожитку або винаймають житло на платній основі. Наступна поширена тактика, яка набрала більше половини, а точніше 55,4% прихильників (2 ранг) – «позичати гроші в борг у знайомих». Студенти, неадаптовані в м. Києві та ті, що проживають в гуртожитку, статистично значимо відрізняються від адаптованих і тих, які не проживають в гуртожитку за цим видом дій, а саме частіше вдаються до ролі прохача позики. Незабезпечені користуються цією монетарною тактикою дещо частіше. Серед стратегій «другого ряду» також поширене виконання нетривалої інтелектуальної роботи (на комп'ютері, переклад) – таким чином відповіли 40,4% респондентів (3 ранг). Далі у рейтингу джерел швидких грошей фігурує продаж своїх речей (26,5%, 4 ранг) – частіше до подібних дій схильні адаптовані в м. Києві (тобто ті, котрі проживають в ньому досить тривалий час) та студенти, чиї житлові умови не пов'язані з гуртожитком (тобто ті, що мешкають в батьківських, своїх або орендованих квартирах) порівняно зі своїми антиподами. Наступне, 5-е рангове місце займає позиція «нагромаджую заборгованість або відмовляюся від покупки» (20,2%), причому в такий спосіб вирішувати виникнення особистої фінансової кризи більш властиво дівчатам (24,1%), ніж юнакам (16,1%). Ще більш виражено гендерна асиметрія простежується при аналізі тактики «виконання нетривалої фізичної роботи (вантажник, охоронець)», поширеної серед 16,4% респондентів по масиву

(6 ранг) – саме така відповідь фігурує в анкетах 26,9% юнаків і лише 6,3% дівчат. Рельєфно простежуються гендерні відмінності й у варіанті відповіді «прошу відстрочити платіж» (14,3%, 7 ранг). До такої тактики вдаються частіше юнаки (18,6%), ніж дівчата (10,3%), а також незабезпечені (18%), ніж забезпечені студенти (9,9%). Бере кредит у банку, кредитній спілці лише 9,5% респондентів (8 ранг), причому частіше – адаптовані в м. Києві, ніж неадаптовані (12,6% проти 7,4%). Замикають список монетарних тактик гра на гроші (1,8%, 13 ранг) та вчинення дрібної крадіжки (1,0%, 14 ранг).

Отже, при настанні скрутних матеріальних ситуацій в фінансовій поведінці київських студентів превалюють порівняно легкі способи отримання грошей – без особливих трудових витрат, але і без порушення закону. Основними соціально-демографічними характеристиками, що диференціюють різні типи студентів за їхніми монетарними тактиками, згідно з даними опитування, є стать, матеріальне становище, тип помешкання, стаж проживання в м. Києві. У перспективі доцільно було б, на нашу думку, дослідити: повсякденні звички розпорядження грошима, способи їх отримання, частоту та стильові особливості монетарних практик у представників різних соціальних груп; орієнтації на готівку або електронні гроші; співвідношення серед молоді прихильників життя за доходами і життя в кредит; міжпоколінні трансферти та їхню питому вагу у прибутках студентів.

Пашва О.
СР-51м

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТЕКСТОВОГО НАПОВНЕННЯ БІОГРАФІЧНИХ ВИДАНЬ

Жанр біографії – один з найпопулярніших на сьогодні. За останні роки він пережив істотну еволюцію. Раніше поєднання історичного та художнього – викликало сумніви в багатьох вчених, і біографію, як жанр довгий час не визнавали. Але сьогодні це поєднання визнають як перевагу. Зацікавленість читачів біографіями зростає щодня. Це обумовлене тим, що через нестабільність в країні люди шукають підтримки в минулому, в житті видатних людей. Проте стан сучасної біографістики в Україні – критичний. З кожним роком біографічних видань стає все менше, і за своєю структурою вони всі подібні.

Мета – запропонувати новий підхід у виборі особистостей для біографії, обґрунтувати його важливість і значення, запропонувати концепцію підготовки текстового наповнення біографічних видань.

Для досягнення поставленої мети, необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути біографічний жанр та принципи його написання і редагування на прикладі досліджень різних науковців;
- запропонувати свої методи текстового наповнення біографічних видань.

Об'єктом дослідження є біографічна продукція та видавництва в Україні, що її випускають; вітчизняна біографічна періодика.

Предметом дослідження – особливості підготовки текстового наповнення та редагування вітчизняних біографічних видань.

Текстове наповнення біографічних видань – дуже складний та багатогранний процес, який складається з великої кількості аспектів, методів та принципів. Тому, пропонуємо розглянути теорії написання біографій на основі праць різних зарубіжних та вітчизняних дослідників та вивести власну методіку написання.

О. Бочаров у своїй кандидатській дисертації «Проблема альтернативності історичного розвитку: історіографічні та методологічні аспекти» [1] вводить абсолютно нові терміни так би мовити «біографічної реальності»: поточна та альтернативна реальність.

Поточна реальність – це об'єктивна історія, яка складається за допомогою колективної свідомості та потоку думок істориків з усього світу.

Альтернативна реальність – це історія, яка верифікується індивідуальною свідомістю та зображує реальність, яка могла б бути, якби історія в один із переломних моментів пішла б іншим шляхом.

Поточна реальність кардинально відрізняється від альтернативної.

Поточна – це зображення дійсності, альтернативна – це зображення того як би могло бути, вона ніби моделює можливий історичний розвиток подій. Але цікавий той факт, що у творі з альтернативною реальністю автор все одно може використовувати відомих загалу історичних персонажів, іноді навіть у зовсім невластивих для них ракурсах, якщо це допомагає йому вирішити свій художній задум. Але під час написання альтернативної історії важливо пам'ятати три принципові правила:

1. До точки «розгалуження» історії, описувані події мусять повністю відповідати реальними історичним подіям.

2. Слід пам'ятати, що альтернативна історія це тільки історія людства, а не вигаданих персонажів.

3. Твір повинен знаходитися на межі між історіографією та вигадкою.

Російський літературознавець С. Зенькін наголошує на тому, що такий нетрадиційний і змішаний жанр, як «поточна та альтернативна реальність», все ж таки можна вважати біографією, адже «біографія завжди повідомляє нам набагато більше, ніж просто відомості про життєвий шлях людини, незалежно від того, намагається вона дотримуватися голих фактів або сміливо пускається в реконструкцію думок та почуттів свого героя, вона завжди вписує його життя в контекст епохи, а тому завжди є інтерпретаційною» [2].

Ю. Лотман вважає, що важливим елементом для написання біографій є «творче мислення, яке будується на основі уявного зближення об'єктів та понять, які поза риторичною ситуацією зближенню не підлягають» [3], тобто він розглядає біографічний текст крізь призму історичної уяви.

П. Рікбор [4], погоджуючись з Ю. Лотманом, вважає біографічний образ – єдиним, що може захистити історичну науку від суцільного скепсису.

Цікаво розглядають формування біографій дослідники С. Болдирь та Є. Чернов у своїй статті «Історіографічний образ: досвід розширення методологічного арсеналу науки історії історичного пізнання» [5]. Вони поділяють побудову біографічного образу на декілька етапів: перший етап полягає у фіксації достовірних фактів з інформаційних джерел, які яскраво характеризують особистість героя; другий етап полягає у визначенні долі образу героя, його ще називають «некрологічним» етапом; третій етап визначають як «науково-критичний», четвертий етап характеризують як «редукційний». Вчені зазначають, що на кожному з цих етапів може спостерігатися протистояння, перетинання та поглинання образів героя.

Але майже всі сучасні дослідники рекомендують використовувати типологію Д. Уокера [6] для відтворення біографії. Ця модель реконструкції складається з чотирьох компонентів: перший – «біографія особистості», тобто ментальна історія людини та загальні відомості про неї (місце народження, освіта, походження, сімейний стан, стосунки з рідними і т.д.), другий – «професійна біографія», детально розкривається саме професійна діяльність людини, її відносини з колегами і т.д., третій – «бібліографічна біографія», тобто йде детальний аналіз професійних відзнак особистості, ретельне дослідження її праць, четвертий – «біографія середовища», інакше кажучи, ситуаційна біографія тієї доби, у яку жила і працювала людина.

Польський дослідник В. Щукін [7] розкриває взаємодію особистісних якостей людини із зовнішніми чинниками. Учений вважає, що на біографію людини найбільше всього впливає середовище, яке її оточує.

Найцікавіше розглядає біографічний образ А. Адлер. Він аналізує стиль життя людини через питання, котрі ми нерідко самі собі ставимо: «Що таке світ?», «Що таке «Я»?», «Де моє місце в цьому світі?» [6]. Він детально досліджує саме звички та характер людини, які потім поєднує у біографії особистості.

Б. Ковальський у «Дискусії про роль особистості в історії: між наукою і політикою» [8] вважає, що найголовніші чинники, які впливають на формування життя людини, а отже й на написання біографії також, – це реалії та час. Він поділяє ці чинники на вісім факторів: перший – визначення ролі та місця особистості в історії; другий – ступінь наукового, культурного та соціально-економічного життя суспільства; третій – це визначення вимог, перспектив та умов життя, які впливають на формування особистості; четвертий – це державна ідеологія; п'ятий – політичний фактор; шостий – релігія; сьомий – культура; восьмий – це наука. Отже, при текстовому наповненні біографії слід пам'ятати про реалії того періоду, коли формувалась конкретна особистість.

Для того, щоб написати повну та достовірну біографію, потрібна певна система методів. Тому пропонуємо такі принципи підготовки біографічних видань:

1. Пошук достовірних біографічних джерел (офіційних документів, характеристик, мемуарів, щоденників, автобіографій, свідчень про діяльність або активність у громадському житті, відзнак за успіх, біографічних анкет,

бесіда з самим героєм, про якого пишеться біографія або бесіда з членами його родини (близькими друзями, родичами і т.д.), пошук офіційних документів особової справи (свідоцтва про народження, шлюб, смерть), медична картка і т.д. Тобто потрібно зібрати якомога більше інформації про біографічні відомості, моральні, психологічні та індивідуальні якості, стан здоров'я і т.д.).

2. Робота з документами, їх вивчення (потрібно виявити взаємозв'язки документів з тими, які вже отримані).

3. Аналіз цих документів (виявити взаємозв'язки документів з певними явищами політичного, історичного та духовного життя суспільства того часу).

4. Інтерпретація життєвого шляху (встановлення хронологічної послідовності між особливостями характеру людини та фактами з її біографії, розкриття цих рис, вписання біографічних даних у контекст тієї історичної епохи, в яку жив або живе герой).

Розрізняють три основних принципи текстового наповнення біографій: повні біографії; тематичні біографії; відредаговані біографії. Повні біографії описують увесь життєвий досвід людини і вимагають великого об'єму і ступеня деталізації. Тематичні біографії, навпаки описують лише одну сторону або фазу життя людини. Відредаговані біографії можуть бути і повними, і тематичними. Автор сам вирішує, які саме сторони життя людини йому розкривати у своїй історії.

Текстова структура біографій поділяється на такі підгрупи: біографія-конспект, біографія-розповідь та біографія-оповідання [9].

Біографія-конспект подає події в хронологічному порядку, зосереджуючись найбільше на датах і фактах з життя людини. Біографія-розповідь звертає увагу саме на етапи професійного зростання. За своєю мовною структурою подібна на біографію-конспект: складається з двоскладових речень, але відмінною рисою є те, що присудок може бути виражений формою пасивного стану (наприклад: прийшов, закінчив, вступив, здав і т.д.). Біографія-розповідь виділяє дані про успішну кар'єру та певну освіту. Біографія-оповідання може містити у собі лише сухі факти життя людини та виокремлювати цінні якості особистості, в ній можуть бути відсутні будь-які біографічні дати, саме це і відрізняє її від біографії-конспекту та біографії розповіді. За своєю мовною структурою, біографія-оповідання містить багато алегорій, порівнянь, метафор, епітетів та інших емоційно-оцінних елементів художності.

Отже, особливості текстового наповнення на пряму залежать від таких факторів як: вичерпність, точність даних, достовірність інформації та урахування жанрової специфіки. Якщо дотримуватись усіх цих факторів, то можна отримати якісне та повне біографічне видання.

Список використаних джерел:

1. Бочаров А. В. Проблема альтернативности исторического развития: историографические и методологические аспекты: дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.09 / Бочаров Алексей Владимирович. – Т., 2002. – 228 с.

2. Зенкин С. Н. Введение в литературоведение. Теория литературы: учебное пособие / С. Н. Зенкин – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 2000. – 86 с.

3. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. – М. : Языки русской литературы, 1996. – 60 с.
4. Рикер П. История и истина / П. Рикер ; пер. с фр. И. С. Вдовина, О. И. Мачульская. – СПб. : Алетейя, 2002. – 400 с.
5. Болдырь С. Историографический образ: опыт расширения методологического арсенала науки истории исторического познания / С. Болдырь, Е. Чернов // Українська історична наука на порозі ХХІ ст. : Харківський історіографічний збірник. – Харків : Авеста, 1996. – Вип. 2. – 112 с.
6. Нейман А. М. Биографии в истории экономической мысли и опыт интеллектуальной биографии Дж. М. Кейнса / А. М. Нейман // История через личность : Историческая биография сегодня; под ред. Л. П. Репиной. – М., 2005. – 452 с.
7. Соколов В. Развитие української біографістики та стан біобібліографічних та історико-біографічних досліджень у Державній науковій сільськогосподарській бібліотеці / Віктор. Соколов // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 10. – С. 14–17.
8. Історія України та історія української культури: актуальні проблеми викладання у вищій школі. Матеріали VI міжвузівського семінару : збірник / під. ред. проф. С. О. Костишевої. – Київ : НТУУ «КПІ», 2014. – 108 с.
9. Гуревич С. М. Экономика отечественных СМИ: учеб. пособ. для вуз./ С. М. Гуревич. – 3-е изд., перераб. и допол. – М.: Аспект пресс, 2004. – 288 с.

Полева Н. О.
(м. Київ, Україна)
poleva.natasha@gmail.com
Науковий керівник: **Пиголенко І. В.**
доцент, к.ф.н.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ І РИНКУ ПРАЦІ

Компетентність сьогодні є дуже важливим предметом зацікавленості багатьох наукових дисциплін, особливо, соціології, психології, культурології, педагогіки, науки управління. Можна навіть сказати, що поняття компетентності стало модним у дослідженнях даних наук. Ця ознака нашого часу зовсім не є випадковою. Бо компетентність, її численні різновиди, як показує практика, виступає сьогодні суттєвою характеристикою людського капіталу, який є узагальненим потенціалом активності людей у всіх сферах суспільного життя. З часом людський капітал змінюється, його роль і функції сьогодні, в умовах швидких технологічних перетворень і змін на ринку праці, зовсім не такі, якими вони були раніше. Свій внесок у зміну людського капіталу здійснює також компетентність, яка представляє сферу знань, умінь, відповідальності, дисципліни і ціннісних позицій.

Сучасність, яка зараз перебуває у кризовому стані (з різних причин), потребує такого зразка людини, яка може справитися з важкими (кризовими) обставинами і проблемами. Йдеться, таким чином, про людей, які володіють сформованими компетентностями щодо грамотного формулювання завдань з розв'язання важких проблемних ситуацій. Окрім цього, передбачається, що ці люди повинні бути моральними, відповідальними, здатними до співробітництва, критично налаштованими, тими, які можуть адекватно оцінювати ситуацію і приймати креативні рішення. Щоб володіти такими якостями, рисами та уміннями людина повинна вчитися майже все життя. Сьогодні це стало необхідністю для кожного громадянина, не тільки молодого, але й дорослого. Прогресуюча глобалізація, швидко змінюваний світ потребують неперервного розвитку наших компетентностей і умінь, щоб успішно пристосовуватися до таких змін. Пристосуватися, адаптуватися не тільки з метою самореалізації і активної участі в житті суспільства, але й тому, щоб з успіхом функціонувати на ринку праці, який також перебуває у стані постійних змін.

Значимість компетентності можна розглядати на трьох рівнях: тісто (індивід), mezzo (організація), тасго (суспільство). Особливо цінними є ті компетентності, реалізація яких (на практиці) приносить користь водночас як у сфері особистого чи професійного життя людини, так і суспільству в цілому. В науковій літературі такого роду компетентності визначається як ключові компетентності. У цьому відношенні, до речі, Рада і Парламент Європи прийняли в 2006 році Європейські рамки ключових компетентностей, котрі формуються у процесі неперервного навчання протягом всього життя. В цих рамках визначаються компетентності, які необхідні громадянам (європейцям) для їх самореалізації, активної громадської позиції і набуття шансів на ринку праці в сучасному суспільстві знань. При цьому підкреслюється, що системи освіти в країнах ЄС повинні підтримувати формування даних компетентностей у всіх молодих людей. Водночас різні програми та інститути повинні й дорослим створювати можливість навчання та утримання означених компетентностей та умінь.

Загалом в межах Європейських рамок компетентностей виокремлюють вісім ключові компетентностей, які передбачають наступні вміння:

- пояснюватися рідною мовою;
- пояснюватися іноземними мовами;
- мати математичні та основні науково-технічні знання і навички;
- бути інформативно грамотним;
- вміти навчатися;
- вміти користуватися соціальними і громадськими можливостями;
- бути ініціативним і підприємливим;
- бути раціональним і культурно експресивним [1].

Усі означені ключові компетентності вважаються (в європейських рамках) однаково важливими, бо кожна з них може сприяти вдалому життю в суспільстві знань. Зрозуміло, що сфери багатьох ключових компетентностей пересікаються одна з одною, частково співпадають між собою, а тому

переважно взаємодоповнюють одна одну. Наприклад, уміння у сфері інформаційних та комунікаційних технологій є необхідною підставою навчання; вміння навчатись сприяє підвищенню компетентності в інших сферах діяльності людей. Деякі елементи чи проблеми є притаманними для всіх восьми ключових компетентностей: це – критичне мислення, креативність, ініціативність, розв’язання проблемних ситуацій, оцінка ризиків, прийняття рішень, конструктивне керування емоціями.

Сьогодні, в умовах швидких всеосяжних змін, зміст певних компетентностей підлягає загостренню. Це стосується, наприклад, професійної компетентності. Одна з головних причин її загострення полягає в тому, що технологічний розвиток у наш час відносно швидко знецінює ту професійну компетентність людини, яку вона набула в попередні роки. І справді, поширення у сфері праці автоматизації, робототехніки, цифрування, мобільного Інтернету тощо, змінює в цілому спосіб людської праці. Про це свідчить, наприклад, поява транспорту без водіїв, вугільних комбайнів (на шахтах) без шахтарів, кас самообслуговування без касирів. У зв’язку з цим спостерігається зникнення деяких традиційних професій загалом.

Соціальні і технологічні зміни викликають водночас підвищену потребу у нових професіях та вміннях. Передбачається, наприклад, що в найближчому майбутньому збільшиться кількість професій, які підтримуватимуть повсякденне життя людських сімей. Цим будуть займатися конс’єржи широкого профілю, здійснюючи покупки в магазинах чи на ринках, опікуючи дітей, людей пенсійного віку, домашніх тварин тощо. З’явиться також попит на послуги, які підтримуватимуть або формуватимуть відповідні професійну грамотність, професійні вміння. В майбутньому, як передбачається, особливо зросте потреба на психологів і терапевтів.

Сьогоднішній технологічний прогрес змінює зміст і функції багатьох професійних занять. Тепер для їхньої реалізації потрібні висококваліфіковані спеціалісти, які володіють знаннями і вміннями в галузі інформаційних технологій. На ринку праці такі спеціалісти («айтішники») користуються великим попитом, вони не мають, як правило, жодних проблем із пошуком роботи, їхня професійна компетентність пристойно оплачується. Серед роботодавців не рідко помічається навіть своєрідна «війна» за таланти означених фахівців.

Професійна компетентність менеджменту пов’язується з умінням керувати професійною компетентністю підлеглих. Успішність цього керування залежить від присутності у менеджерів особливих лідерських умінь. Надалі, передбачається, серед менеджерів та їх підлеглих буде зростати важливість уміння зосереджуватися на виконанні відповідальних професійних завдань. А це залежить, як зазначалося вище, не тільки від знань і кваліфікації працівників, а й від їх цінностей, мотивації, ініціативи та самодисципліни.

Загалом, як відмічається в науковій літературі, в майбутньому посилюватимуться такі елементи людської компетентності:

- здатність до сприйняття прихованих значень і символів оточуючого середовища;

- уміння адекватним чином реагувати на несподівані ситуації та події;
- уміння адаптуватися до умов, що постійно змінюються;
- здатність працювати в мультикультурному середовищі;
- уміння обслуговувати нові медіа;
- здатність розуміти сенс і концепції нових наукових починань;
- уміння фільтрувати та інтерпретувати великі масиви інформаційних даних,
- здатність реалізовувати проекти, що призводять до бажаних результатів;
- здатність до співробітництва як в реальному, так і у віртуальному світі [2].

Це тільки деякі складові людської компетентності, але вони вже сьогодні задають перспективу її майбутнього розвитку. Отже, в умовах технологічних перетворень і сучасного ринку праці проблема людської компетентності набуває гострої актуальності, а тому потребує ретельних наукових досліджень і обґрунтованої аналітики.

Список використаних джерел:

1. Official Journal of the European Union, 2011. – P. 372.
2. Turek D. Kompetencje osob mlodych na rynku pracy – oczekiwania pracodawcow // E-mentor, 2015, n3 (60), P. 8–16.

Проскученко Р. С.

(м. Київ, Україна)

Griotman904@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СЕПАРАТИЗМ: УКРАЇНА ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Активні процеси глобалізації, трансформація політичних та економічних режимів у світі на початку 21 ст. поставили перед українською державою і суспільством такі проблеми [1]:

- суттєво змінився міжнародний ринок розподілу праці, зростає конкуренція за всі ресурси;
- система умов організації освіти, показники якості життя українських громадян відстають від європейських країн;
- відсутні визначені суспільством загальнонаціональні цінності, які б впливали на єдність держави, а також чітко визначені загальнодержавний економічний, політичний, мовний, культурний, інформаційний простір.
- політично структуровані регіони використовують проблеми регіонального розвитку та економічні, соціальні, культурні, ментальні відмінності між регіонами для загострення політичної ситуації на національному рівні та у міжрегіональних відносинах;
- розрив рівнів розвитку регіонів, занепад села, скорочення кількості та погіршення якості працівників, посилення переміщення з багатьох регіонів

України працездатного населення, молодих людей за кордони України – все це посилюється відсутністю державної регіональної політики.

Такі суспільні проблеми зумовили посилення сепаратистських рухів в регіонах. Сепаратисти завжди прагнуть до самовизначення шляхом від'єднання від держави як територіальної одиниці, шляхом політичного і культурного поділу [4]. Прагнення сепаратистів можуть мати політичні, економічні, етнічні, конфесійні, територіальні причини. У сучасному світі найпоширенішим є етнічний сепаратизм і майже кожна така етнічна прагне скористатися правом на самовизначення і створити власну державу. [2, с. 693]. Підраховали, що сьогодні у світі існує понад 50 основних місць сепаратизму на планеті загалом майже 13000000 кв. км з населенням 220 000 000 людей.

Вплив сепаратизму залежить від потужності регіональної спільноти, в середовищі якого він зароджується і поширюється. Мається на увазі чисельність регіональної спільноти, чи наявні спільні інтереси, відмінні від інтересів решти населення країни; чи існують мовні, культурні, конфесійні властивості, зумовлені історією регіону, існують географічні бар'єри, які ускладнюють комунікацію всередині держави (водяні перешкоди, гори тощо), як приклад є півострів Крим в Україні.

Важливим чинником посилення сепаратизму є наявні зовнішні союзники сепаратистів. Вони стають джерелом ресурсів, підтримують політично та інформаційно, тиснуть дипломатично, економічно, військово на користь сепаратистів. Сама по собі регіональна етнічна спільнота із вираженою автентичністю не становить загрози територіальній цілісності держави. Така загроза стає реальною, коли ідеї сепаратизму підтримує регіональна політична та суспільна еліта.

Сучасна державна регіональна політика має бути напрямлена на вирішення нагальних проблем та відповідати державним і політичним пріоритетам. А саме [3]:

- сформована ефективна публічна влада в регіонах повинна надавати якісні послуги людям;
- регіональні інформаційні, освітні простори мають інтегруватися у єдиний загальноукраїнський простір;
- при формуванні та реалізації державної регіональної політики повинні створюватися представництва на загальнонаціональному рівні для забезпечення ефективного врахування інтересів самобутніх регіонів;
- формування позитивної економічної динаміки;
- зменшення регіональних диспропорцій, сприяння деконцентрації метрополій і столиці;
- визначити критерії «проблемних» територій у регіонах та методи державного реагування.

Список використаних джерел:

1. Басараб М. Глобалізаційні тенденції: нові стимули для сепаратизму / М. Басараб / Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К., 2011. – Вип. 5. – С. 275–286.

2. Дівак В. В. Сепаратизм як соціально-політичне явище: сутність і причини виникнення / В. В. Дівак // Держава і право: збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 39. – С. 690–695.

3. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід / Василь Куйбіда, Анатолій Ткачук, Тетяна Забуковець_Ковачич; за заг. ред. Р. Ткачука. – К. : Леста, 2010. – 224 с.

4. Тишков. В. А. Моральность сепаратизма / В. А. Тишков // Институт этнологиии антропологии. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.valerytishkov.ru/cntnt/publikacii3/lekcii2/lekcii/n61_moralno.html

Селедуєва В. В.
(м. Київ , Україна)
kovtyshka@gmail.com

ЕМІГРАЦІЙНІ УСТАНОВКИ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Соціальні трансформації українського суспільства, які супроводжуються військовими подіями на сході, економічним спадом, анексією Криму підвищують побоювання українців щодо майбутнього. Населення знаходиться в умовах невизначеності та страху. Ці зміни, зрозуміло, не можуть не позначитися на пошуку кращих умов для самореалізації потенційних ініціаторів соціальних змін в Україні – студентської молоді.

На соціальне благополуччя та еміграційні настрої студентської молоді значно впливає задоволеність різними сферами життя, стан безпеки та комфорту в країні. В рамках дослідження «Ризики великого міста», проведеного у 2014 році серед студентів м. Києва, було виявлено, що найбільше їх тривожать матеріальні проблеми, політичний стан в країні та ситуація з корупцією. Згідно з результатами даного дослідження рівень стурбованості сучасними подіями та економічним станом в державі серед студентів є дуже високим [2, с. 469–474].

В рамках опитування студентів 3-5 курсів денної форми навчання ВНЗ з різних регіонів України доктора психологічних наук Блинової О. Є. у 2012 році було виявлено, що 43% студентів вважають, що за кордоном кращі можливості для самореалізації, і ще стільки ж опитаних заявили, що намагатимуться виїхати за кордон, або, якщо з'явиться нагода, то вони поїдуть. Серед причин переїзду було названо політичну й економічну ситуацію в країні, високий рівень корупції, важкість працевлаштування для молодого спеціаліста та загальну невпевненість у своєму майбутньому тут. А можливість отримання закордонної освіти опитані студенти розцінюють здебільшого як перспективу для подальшої роботи в Україні [1, с. 40-47]. Адже вважається, що диплом західних університетів і той досвід навчання/роботи, який там можна отримати, має значно вищу символічну цінність за аналогічний, отриманий в Україні. Можна зробити висновок щодо вимушеності бажання емігрувати через несприятливі умови для самореалізації в сучасних українських умовах.

За даними ЮНЕСКО відбулося таке зростання українських студентів за кордоном: від 13 285 за 1999 рік до 44 945 за 2015 рік, тобто за 16 років їх побільшало майже у 3,5 рази [7].

Низка європейських країн мають певні пільги для випускників їх ВНЗ. Наприклад, іноземним студентам надається певний період на пошук роботи після закінчення навчання: в Австрії та Франції – це півроку, у Польщі – рік, Німеччині – півтора. Такі перспективи приваблюють українську молодь. Аналітики із центру CEDOS зробили висновок, що країни, в яких є можливість навчатись безкоштовно значно більше притягують українську молодь. Станом на 2014–2015 рік таку політику проводили 4 із 33 країн ЄС: Німеччина, Фінляндія, Франція та Чехія. А там, де платна освіта, іноземці можуть отримати стипендії або різноманітні гранти на навчання. Окрім того, вагомим при виборі країни є психологічний фактор – українські студенти інтенсивніше їдуть в ті країни, де більша українська діаспора. Відчутною є частка українців серед закордонних студентів Польщі – аж 53% (в той час як друга за розміром діаспора – білорусів – становить лише 10%) [5].

Ще одне дослідження Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка» у 2015 році показали, що до 90% з опитаних студентів вишів хочуть мігрувати за кордон, третина з яких – до Польщі. Директор інституту Ірина Ключковська прогнозує, що більшість із них не повертатиметься назад до України [6]. Так, за результатами соціологічного опитування, проведеного з 250 українцями, що навчаються у Державній вищій східноєвропейській школі (м. Перемишль, Польща) та приватній Вищій школі інформатики та управління (м. Жешув, Польща) станом на 2015 рік тільки 16 % та 13% студентів відповідно бажають повертатися до України [3, с. 63].

Загалом, експертами прогнозується ще більше зростання кількості українських студентів за кордоном. Причинами цього є мода на навчання за кордон, вагомість закордонного диплому при працевлаштуванні, економічний занепад та вплив воєнних подій на Сході на небажання молоді будувати в Україні своє майбутнє [4].

Список використаних джерел:

1. Блинова О. Є. Ставлення до самореалізації за кордоном студентів різних регіонів України / О. Є. Блинова // Психологічні перспективи. – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. – Вип. 19. – С. 38–48.

2. Бова А. Суб'єктивні соціальні ризики студентської молоді г. Києва / А. Бова, А. Беленок // Соціальні виміри суспільства. Збірник наукових праць – К.: Інститут соціології НАНУ. – 2015. – № 7 (18) – С. 468–481.

3. Малиновська О. А. Зовнішня міграція громадян України в контексті скасування візового режиму поїздок до ЄС / О. А. Малиновська // Демографія та соціальна економіка. – 2016. – № 3 (28). – С. 58–69.

4. Стадний Є. Студентська міграція: де українська молодь шукає кращого життя [Електронний ресурс] / РБК-Україна. – 27.04.2015. – Режим доступу:

<https://daily.rbc.ua/ukr/show/studencheskaya-migratsiya-ukrainskaya-molodezh-1430144645.html>

5. Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? [Електронний ресурс] / Стадний Є., Слободян О. // Аналітичний центр CEDOS. – 13.12.2016. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>

6. Стадник Г. Студенти і заробітчани, але не біженці [Електронний ресурс] / Deutsche Welle. – 04.09.2015. – Режим доступу: <http://dw.com/p/1GQou>

7. Outbound internationally mobile students by host region [E-resource] / UIS.Stat – Режим доступу: <http://data.uis.unesco.org/#>

Соколов К. А.
(м. Київ, Україна)

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОЗНАКА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна зазнає динамічних соціально-політичних змін. Народні маси активізували власну діяльність, що спровокувало певні політичні зрушення. Так політична система країни стає прозорішою та більш зрозумілою для пересічного громадянина. Наряду з цим державна влада прислуховується до населення та реформує певні державні структури, що контролюють та перевіряють основні органи управління та конкретних політичних діячів. Такою структурою є антикорупційне бюро, яке активно проводить дії з приводу виявлення зловживання політичною владою та становищем. Прагнення незалежної України до рівноправного партнерства у стосунках з європейськими державами сприяє зростанню свідомості об'єднань громадян, так і кожного окремо взятого громадянина. Це досягається шляхом запровадження реформ. Однією з таких реформ є Закон, який вносить зміни до Конституції України (щодо децентралізації влади), зареєстрований у 1997 році [3].

Політичні зрушення, які відбуваються в Україні, все більше і більше стають орієнтовані на західну демократичну модель, яка залучає громадян до управління суспільством шляхом створення неурядових організацій, територіальних громад, волонтерських рухів та ін. Саме активне залучення громадян до керування суспільними справами сприяє демократизації політичного процесу на теренах держави, формуванню демократичних політичних інститутів та налагодження стосунків між різними верствами населення [1]. Демократичний устрій передбачає наявність громадянського суспільства. Тобто такого суспільства, яке взаємодіє з державою, але не є залежним від неї. Основною метою громадянського суспільства є досягнення суспільного блага, головний суб'єкт у ньому – це людина. Розв'язання суспільних проблем та конфліктів є основним завданням громадянського суспільства. Вирішення цього завдання відбувається завдяки процесу

модернізації, як такого, основним завдання якого є знаходження і запровадження нових методів та інструментів для мобілізації суспільства. Результатами таких дій, як правило, є віднайдення лідерів, які можуть впливати на суспільні маси і формувати певні настрої. Ознаками цього суспільства є розвиток колективного та індивідуального життя, самоврядування на місцевому рівні та децентралізована влада у державі [2].

Законодавча база положень про місцеве самоврядування в Україні почала формуватися з 1995 року. Починаючи з вступу країни до Ради Європи. Таким чином наша держава визнала положення Європейської хартії місцевого самоврядування, ухваленої Радою Європи у 1985 році. Друга стаття цієї хартії зазначає, що місцеве самоврядування має визнаватися у законодавстві країни та у її конституції [1]. Ці вимоги були виконані Україною у 1997 році. Згодом після революції гідності та політичних пертурбації у 2015 році відновився процес прийняття законів та внесення змін до конституції пов'язаних з питанням місцевого самоврядування. Так, було прийнято Закон щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів» остання редакція якого вже датується від 14 березня 2017 року [3]. Реформування триває та низка законопроектів чекає на розглядання.

На даний момент у країні зареєстрована велика кількість громад. Найбільше громад створено у: Тернопільській – 36, Дніпропетровській -34, Вінницькій – 24, Хмельницькій – 26, Львівській – 25, Миколаївській – 20 областях. Найменше у: Закарпатській – 5, Харківській – 5, Луганській – 4 та Київській – 2. Ми бачимо наочне запровадження реформи децентралізації, що активізує громадську діяльність. Іноземні партнери також допомагають нашій країні на добровільних засадах. Так, американська організація «Корпус миру» пропонує свою допомогу у впровадженні реформи децентралізації об'єднаним громадам на безоплатній основі [4]. Вони надають допомогу у побудові стратегічного плану, впровадженні місцевих ініціатив, поради щодо забезпечення сталого розвитку та покращення самоврядування. Наявність великого потенціалу дозволяє громадам розвиватись та вести активну діяльність спрямовану на покращення добробуту громадян нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Людина і світ: підруч. Для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень)/ Т. В. Бакка, Л. В. Марголіна, Т. В. Мелешенко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 240 с.: іл.
2. Політологія: підручник / Ред. О. В. Бабкіна, в. П. Горбатенко. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 568 с.
3. Законодавство України [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>
4. Реформа децентралізації влади в Україні [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://decentralization.gov.ua/>

ГЕТЕРОСЕКСИЗМ В ПОСЛЕРЕВОЛЮЦИОННОЙ УКРАИНЕ

Присоединение Украины к европейскому пространству предполагает интеграцию правовых норм и ценностных ориентаций, которые они отражают. Толерантность становится ведущим принципом взаимодействия различных структур и сообществ.

ЛГБТ-сообщество – наиболее проблемная социальная группа в плане выражения собственных общественных позиций на всем постсоветском пространстве. Во многих странах СНГ существует предубеждение и негативное отношение к представителям сексуальных меньшинств.

Это явление называется «гетеросексизм». Оно представляет собой идеологию, направленную на однозначное утверждение гетеросексуальности как способа гендерной идентичности. Иногда этот вид предубеждений ассоциируется с понятием «гомофобия».

В Украине традиционно преобладающими являются патриархально-консервативные настроения, которые постепенно ухудшали отношение общества к представителям ЛГБТ, что, впоследствии, после 2000-го года привело к ряду законодательных инициатив, запрещающих «пропаганду гомосексуализма».

После революции 2013 года возможность социального обнаружения и, соответственно, помощи ЛГБТ-комьюнити значительно уменьшилась, в виду отсутствия консенсуса в обществе по целому ряду вопросов. Если закон о «Равенстве трудовых прав граждан Украины», запрещающий любые вид дискриминации при приёме на работу, а так же проведение киевского «Марша Равенства» в 2016 года, показывают, что современная Украина постепенно начинает обращать своё внимание на представителей ЛГБТ, то, в так называемых, республиках ДНР и ЛНР написано: «Никакие формы извращенных союзов между людьми одного пола в ДНР не признаются и преследуются по закону» [1].

Хотя в нашей стране, постепенно формируется более терпимое отношение к сексуальным меньшинствам, проблема гетеросексизма все еще на повестке дня.

Стандартные гендерные роли, – маскулинный мужчина и феминная женщина, – воспитываются в детях с рождения, что, впоследствии, приводит к негативной реакции на людей, не вписывающихся в общепринятые рамки. Самыми нетерпимыми признаны мужчины. Женщины более равнодушно относятся к ЛГБТ-представителям. Взрослые больше склонны к проявлению гетеросексизма, в отличии от молодёжи. Значимым является образовательный фактор, а также личный опыт общения в формировании отношения к представителям ЛГБТ-сообщества.

Важность противостояния агрессии и ненависти должна осознаваться в гражданском обществе не только из-за стремления защитить представителей

ЛГБТ сообщества. Сама идея неравенства противоречит ценностям европейского сообщества. Осознание тех проблем, которые несут с собой любые его виды – этнические, гендерные, экономические – солидаризируют прогрессивную общественность в борьбе с ними, и мобилизируют, соответственно, государственное участие для повышения политической культуры в обществе и обеспечения равенства всех перед законом. При артикуляции такой позиции все остальные формы и виды социальной активности становятся приемлемыми именно потому, что осуществляются в рамках закона. К сожалению, сегодня практически отсутствует законодательство, способное противодействовать и расследовать преступления на почве ненависти [2].

Из современных трансдисциплинарных исследований, синергетики и философии науки мы узнали, что любая сложная система стремится к развитию в открытости и через разнообразие. Именно это должно стать императивом социальной политики современности. Социальная инклюзия в широком смысле этого слова расширяет доступное пространство каждого и предотвращает преступления на почве ненависти.

Итак, необходимо понимать, что особенности поло-ролевой идентичности не являются разновидностью девиации или делинквентного поведения. Однако такое понимание является результатом соответствующих усилий в сфере образования, продуманной социальной и культурной политики. Стоит подчеркнуть важность не только общего знакомства с особенностями человеческого поведения вообще – такие программы могут распространяться в деятельности различных фондов, общественных организаций, даже необязательно напрямую связанных с защитой интересов ЛГБТ-комьюнити (например, фонд «АнтиСПИД»). Общее повышение культуры людей, в том числе – культуры политической, будет выступать гарантом консенсуса в социуме. При этом существенным является задействование публичных лиц, представителей сферы искусства, ведь лидер, как личность харизматичная «не столько присоединяется к консенсусу, сколько создаёт его» (Мартин Лютер Кинг).

Список використаних джерел:

1. Післяреволюційна Україна – толерантність чи ухил вправо / Шестаковский О.
2. Электронный ресурс. Режим доступа: http://update.com.ua/zhizn_tag158/4-tcitaty-o-zhenshchinakh-barerakh-i-nenavisti-s-festivalia-ravenstva-v-mariupole_n3568

ВПЛИВ БЕЗВІЗОВОГО РЕЖИМУ НА МІГРАЦІЙНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Геополітика України значно впливає на міграційні процеси. Схвалення шостого звіту України про виконання плану з упровадження безвізового режиму між Україною та ЄС вплине на характер, інтенсивність, спрямованість міграційного руху населення України. У 2015 році Євросоюз зіткнувся з серйозною міграційною проблемою – за 7 місяців в Європу прибуло більше 300 тис. мігрантів з охоплених війнами країн Африки і Близького Сходу, що створило додаткове соціальне та фінансове навантаження. Європейці побоюються і додаткового міграційного тиску з боку України. У зв'язку з цим, дослідження і аналіз міграційних процесів в умовах безвізового режиму набуває актуальності як для оцінки соціально-економічного розвитку України, так і для її взаємовідносин з країнами Євросоюзу.

Метою дослідження є оцінка впливу безвізового режиму на міграційний рух населення України.

Визначальними для динаміки міграційного руху залишаються соціально-економічна та політична ситуація в Україні, а також імміграційна політика країн призначення. Прямий зв'язок між безвізовим режимом і обсягом міграції відсутній. Для розуміння впливу скасування візового режиму на зовнішню мобільність українців необхідно зважати на мету їхніх зарубіжних виїздів.

Відкриття кордонів не призведе до різкого збільшення туристичного потоку. Якщо на початку 2000-х років українці здійснювали лише близько 300 тис. туристичних подорожей за кордон на рік, то в 2013 р. – 2,5 млн. За підрахунками фахівців, в 2011 р. на туристичні та рекреаційні зарубіжні подорожі українці витратили 3,8 млрд доларів США, в 2012 р. – 4,5 млрд., а в 2013 р. ці витрати сягнули 6 млрд доларів [1]. Необхідність оформлення віз не впливає на розвиток туризму, головна його передумова – наявність достатніх коштів для відпочинку. Представник програми розвитку ООН в Україні Ніл Уокер на презентації звіту ООН по рейтингу людського розвитку в світі заявив, що на сьогоднішній день 60% українців живуть за межею бідності. Сьогодні не тільки туризм, а й побутові послуги та лікування стають для більшості українців розкішшю. Тому можна зробити висновок про відсутність масового туристичного буму в умовах скасування візового режиму.

Водночас, складна економічна ситуація і зuboжіння населення створюють потужні чинники трудової міграції. Трудова міграція з України почала розгортатись в перше десятиліття незалежності України і стала основним шляхом виживання багатьох сімей. За даними Державної служби статистики України у 2008 та у 2012 роках, обсяги трудової міграції становили щонайменше 1,5 та 1,2 млн. осіб [2; 3]. Збільшення обсягів трудової міграції з України підтверджується статистикою країн призначення. Так, в 2014 р. в

Польщі було зареєстровано 373 тис. заявок від роботодавців на роботу для українців за спрощеною системою на строк до 6 місяців упродовж року, в 2015 р. таких заявок було вже 706 тис. [4]. Причому напрями трудової міграції було переорієнтовано зі сходу на захід.

На нашу думку, обумовлена економічними обставинами, буде зростати нелегальна трудова міграція у вигляді разових виїздів з поверненням. Скасування віз дозволить українцям зекономити час і гроші на оформлення документів і перебувати до 90 днів на території іншої держави. За часів короткотермінових шенгенських віз питома вага мігрантів, які нелегально працевлаштовуються в країнах ЄС, за даними Держстату України сягала рівня 25,6 % в 2008 р. та 20,4 % в 2012 р. [2; 3]. Закономірним є припущення про збільшення нелегального працевлаштування українців в європейських країнах.

Таким чином, скасування віз сприятиме розвитку туристичної мобільності, що може стати передумовою для міграції. Однак визначальними для міграційного руху залишається соціально-економічна та політична ситуація в Україні та імміграційна політика країн Євросоюзу.

Список використаних джерел:

1. Бутченко М. Україна вошла в десятку стран по росту трат на выездной туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/lifestyle/travel/3301098-korrespondent-ukrayna-voshla-v-desiatku-stran-po-rostu-trat-na-vyezdnoi-turyzm>
2. Зовнішня трудова міграція населення України / Державний Комітет статистики України, Український центр соціальних реформ. – К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – Ст. 120.
3. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні / МОП, Державна служба статистики України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – К., 2015. – Ст. 96.
4. У Польщі підраховали українських заробітчан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3632770-u-polschi-pidrakhuvaly-ukrainskykh-zarobitchan>

Чернишова А. А.
(м. Київ, Україна)
tyway.n.20@gmail.com

ІДЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Україна, як і будь-яка держава містить власні політичні партії, які складають певну багатопартійну систему. На сьогоднішній день в цю систему було зареєстровано 352 політичні партії.

Історія становлення українських політичних партій розпочалася ще в другій половині 19 ст. Нові політичні партії та рухи створювались саме після припинення існування СРСР. І це стало причиною формування різних «свіжих» політичних ідей, думок та напрямків. Одразу, коли відбулося падіння соціалістичного ладу, була здійснена трансформація вищих структур політичної влади, а також стабілізація економіки. Після цього настав етап переходу до демократичної системи. І його основними завданнями були введення демократичних процедур і норм, прийняття нової конституції, утвердження нової виборчої системи. Разом з цим вирішуються і економічні проблеми, а саме: створюється банківська система, йде демонополізація, мала і середня приватизація.

Взагалі значення ідеології політичних партій приводить до здобуття політичної влади. Сама ж політична ідеологія являє собою сукупність ідей та думок, які виявляють та криють інтереси певної групи, або груп населення. Вона утворює мотиваційну основу дій та поведінки політичних сил. Щодо політичних партій, то без них і неможливий демократичний розвиток держави. Політична партія об'єднує деяку частину населення, відповідно до її інтересів. Згідно до цього, ідеологія є однією з головних ознак партії. Але зараз проходить ряд модифікацій щодо цього структурного аспекту і партійна ідеологічна справа зазнає трансформаційних ходів.

Ідеологія дуже часто застосовується як база для систематизації політичних партій. За ідеологічним характером партії зазвичай поділяють на ліберальні, соціалістичні, консервативні, націоналістичні, комуністичні. А також, враховуючи обрану політичну ідеологію, партії розділяються на праві, ліві та центристські.

Після провалу комуністичного ладу, в Україні почали виникати найрізноманітніші види ідеологій і за рахунок цього все більше партій створювалось. У 80-тих роках створюється так званий феномен політичних партій «рухівського типу», який заклав початок «неформального» зародження багатопартійності в Україні. Тоді створився Народний Рух України – це перше велике політичне об'єднання за перебудову, що потім трансформувалося у політичну партію. Далі почали реєструвати масу партій: Українську республіканську партію, Українську селянську демократичну партію, Демократичну, Ліберальну, Соціалістичну партію України, Партію демократичного відродження України тощо.

Значні ідеологічні трансформації виникли під час парламентських виборів 1994 та 1998 років. Хоча успіх на цих виборах залежав більше від володіння фінансовим та адміністративним ресурсами, ніж від ідеологічної конструкції. Поступово ідеологічний аспект втрачає свої позиції у сфері політичних засад і тому динамічно зростає кількість політичних партій. Понад 150 партій налічувалось перед парламентськими виборами 2002 року. На той момент у формуванні політичної партії відіграє важливу роль лідер, який стає обличчям партії. Проте, зазвичай, такий лідер не несе певного визначального ідеологічного характеру, тому ідеологічних партій ставало менше. На президентських виборах 2004 р. було два головних кандидата – В. Ющенко та

В. Янукович, котрі асоціювались одразу із блоком «Наша Україна» та із «Партією регіонів».

Під час виборів неодноразово політичні об'єднання з різним ідеологічним спрямуванням створювали єдині політичні блоки, що завойовували представництво у Верховній Раді України. Прикладом може бути блок політичних партій «Наша Україна – Народна самооборона», адже він включав у собі 10 партій, серед яких були представники ліберальної, християнсько-демократичної та націоналістичної ідеології.

На сьогоднішній день українські політичні партії віддаляються від ідеологічних підстав і адресуються до всіх суспільних груп, а не до одного певного соціального прошарку населення. Політичні лідери та їх репутація відіграють сьогодні більш значну роль, ніж заохочення власних інтересів соціальних груп. Тому факт популізму став заміною ідеології.

Беззаперечно можна сказати, що впливом на такі трансформаційні події являється соціальна та економічна неструктурованість суспільства. Майбутнє ідеологічне піднесення політичних партій багато в чому буде залежати від виду виборчої системи, відносин влади та різних підприємств.

Величезний авторитет на ідеологію у подальшому будуть створювати фінансово-промислові громади, які будуть зацікавлені у запровадженні «універсальних партій». Ідеологічні трансформації залежать, перш за все, від соціальних умов, у яких вони знаходяться, а не тільки від конкретно визначених думок та планів політичних партій.

Шнуренко І. М.

(м. Київ, Україна)

its.shnurenko@gmail.com

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НАЦІОТВОРЕННЯ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В УКРАЇНІ

Європейський союз було засновано в 1957 році, з часом він почав позиціонувати себе як один із найпотужніших політичних та фінансово-економічних союзів світу. Для України, членство в Європейському союзі та проведення євроінтеграційних процесів є стратегічною метою, тому що це хороший спосіб реалізувати національні інтереси, покращити економічне становище країни та освоїтись на світовому ринку, а також завоювати нові перспективні взаємовідносини між країнами. Беручи до уваги ситуацію, що виникла в нашій країні за останні роки, ми можемо зробити висновок, що необхідно забезпечити заходи, які б стабілізували економіку та забезпечили її процвітання в майбутньому [1]. Для України європейська інтеграція це найкращий шлях для розвитку та модернізації економічної ситуації в країні, відновлення технологічного стану, отримання інвестицій в бюджет країни,

створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника та виходу на світовий ринок.

В Україні перемогла прозахідна політична еліта, і це стимулює євроінтеграційні процеси. З одного боку, Україна сама потребує того, чого вимагає від неї Захід, – посилення демократії, розбудови ринкової економіки, незалежної судової системи, забезпечення свободи ЗМІ, вільного волевиявлення громадян. Це збігається з її національними інтересами. Попри те, що Захід потребує від нас дотримання певних пунктів, вказаних вище, самі громадяни України зробили свідомий вибір на користь євроінтеграції, що в свою чергу, являється спірним рішенням з боку деяких політичних думок. Але попри все це, можна навести аргументи на користь розвитку відносин між Україною та ЄС:

1. Співпраця України з ЄС забезпечить оновлення технічної бази підприємств. Адже на українських виробництвах використовується застаріле обладнання, оновлення якого не фінансується з коштів держави, через їх відсутність. На відміну від європейських сусідніх країн, в яких рівень їхнього технічного забезпечення стоїть на рівні з сучасним розвитком технологій. Що в свою чергу забезпечує стрімкий ріст економіки цих країн. Також оновлення технічної бази не лише виведе країну на новий рівень виробництва, а й покращить якість продуктів, що виготовляються.

2. Завдяки євроінтеграції, Україну можливо буде використовувати як транзит. Тобто вона буде проміжною країною, через яку будуть перевозитись товари з однієї країни в іншу, що забезпечення збільшення доходу з мита, в державну казну.

3. Зросте кількість робочих місць, та зросте рівень освіти. Адже оновлення технічної бази виробництва буде вимагати все більше кваліфікованих робітників на підприємства для забезпечення стабільної роботи та розвитку. Оновлене обладнання посприє оновленню технічної бази в університетах, технікумах, коледжах та училищах в країні, що дасть більші перспективи випускникам даних закладів.

Саме тому, Європейська інтеграція є важливою для нашої країни. Вона відкриє нам можливості, які були недоступні нам раніше, а ці можливості в свою чергу, піднімуть економічний рівень нашої країни, що спричинить ріст ВВП та стабілізацію національної валюти, та збільшення її ваги на світовому ринку відносно світової валюти. До чого в даний момент Україна стрімко крокує.

Попри торгово-економічних відносин, Європейський Союз також відкриває для країни безвізовий режим, що призведе до збільшення потоку туристичного населення. А це в свою чергу може посприяти не лише на розвиток економіки, а й на розвиток суспільства. Зростання кількості туристів призведе до поширення нашої культури в інших країнах, до переймання досвіду від інших країн та також до розвитку культурних відносин між країнами. Це є досить позитивним фактором, що може належним чином вплинути на націотворення в нашій країні.

Вже на даний момент відомо, що рішення про безвізовий режим України з ЄС підписали голова Європейського парламенту Антоніо Таяні та представник Мальти, яка головує в Раді ЄС. Церемонія підписання відбулася 17 травня у

французькому Стразбурзі. Це означає для України, що рішення про безвізовий режим має бути опубліковане в «Офіційному журналі» ЄС 22 травня, а через 20 днів після публікації воно набуде чинності, а це приблизно 11 червня [2].

Як ми бачимо, вже зараз України робить кроки на зустріч до повної євроінтеграції і перед нашою країною відкриваються нові можливості, що будуть сприяти розвитку економічних, соціальних та націотворчих процесів, що є дуже важливим і великим кроком в майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Освітній портал «Освіта.ua» [Електронний ресурс] – Режим доступу: osvita.ua
2. Офіційний сайт телеканалу «24» [Електронний ресурс] – Режим доступу: 24tv.ua/

Яхно О. О.

*(м. Покровськ, Україна)
oleksii.yakhno@gmail.com*

СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ І НЕДЕРЖАВНІ АКТОРИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІАРХІЇ С. БРАУНА

Зміни та виклики, внаслідок яких держави зіштовхуються зі зростанням ролі недержавних суб'єктів на внутрішньому і транснаціональному рівні, не з'являються сьогодні як щось цілком нове. Вже початок 70-х років минулого століття позначився, на думку Дж. Ная, швидким розширенням кола акторів на транснаціональному рівні і зростанням взаємозалежності [4]. С. Браун у праці «Нові сили в світовій політиці» відзначає виникнення глобального стану «поліархії, при якій національні держави, субнаціональні групи і транснаціональні спільноти та їх інтереси суперничатимуть в забезпеченні власної підтримки і лояльності з боку окремих суб'єктів» [1, с. 186].

Глобальну поліархію Браун оцінює як довгострокову тенденцію, що домінує після закінчення Холодної війни. У сьогоднішньому поліархічному світі утворюється і все більше зростає невідповідність між суспільством і урядом, котрий його представляє. Інститути, що мають найбільші можливості до примусу, втрачають здатність адекватно представляти чи обслуговувати основні потреби спільнот у рамках своєї юрисдикції, і, внаслідок цього, втрачають свою легітимну владу. Вчений виявляє два основних підходи до розгляду зростання такої невідповідності. Перший полягає в спробі відновити владу і повноваження державних інститутів, які домінували дотепер у світовій політиці, і зупинити процес втрати суверенітету сучасними державами. Другий підхід передбачає підвищення сили інститутів управління, які є відповідними до взаємозалежності, що розвивається в суспільстві, створюючи там, де необхідно, нові інститути. Зараз у світовому співтоваристві такі інститути

виходитимуть за межі суспільства, продовжуючи діяти в рамках юрисдикції національних держав.

Аналізуючи дані підходи, Браун робить висновок, що перший з них представляє собою нездійсненну спробу призупинити дію тенденцій, що є продуктом глибинних потреб соціуму і незворотних в науково-технологічних перетворень. Намагання привести у відповідність ці тенденції із системою національних держав, потребує такого ступеня примусу, який є несумісним із легітимацією влади, необхідної для зміцнення позицій національних урядів. Другий підхід, який, на думку Брауна, є більш реалістичним, припускає замість спроби зробити поліархію відповідною структурам світового політичного устрою можливість адаптування світової політичної системи до поліархії, що розвивається [1, с. 128].

Міжетнічні війни, зростання імміграції і потоків біженців, наркотрафіків, транснаціональних злочинних угруповань, розповсюдження і контрабанда ядерної, хімічної та біологічної зброї, тероризм різко виступили на сцену світової політики після Холодної війни. Браун проголошує, що ані фінансова, ані військова міць не можуть ізолювати порядок від хаосу [1, с. 135]. Революція, що відбувається в засобах транспорту і комунікації, зробила застарілими і дуже витратними багато правових і поліцейських інструментів, за допомогою яких держави традиційно намагалися встановити контроль і запобігти доступу ворожих або небажаних суб'єктів чи ідей, що могли порушити внутрішній мир і спокій.

Проблема універсальної колективної безпеки, вважає Браун, може вирішуватись у рамках структури і норм системи суверенних держав. Ця точка зору практично збігається з позицією прихильників політичного неореалізму, на думку яких держава і надалі залишатиметься провідним актором у світовій політиці. Р. Гілпін, зокрема, не вважав, що нові типи транснаціональних і міжнародних акторів розбили монополію держави щодо регулювання і управління міжнародною системою. Проте, глобальні екологічні проблеми, а також проблеми обмеження ресурсів і меж росту, додали ряду питань статус невідкладних проблем, рішення яких знаходиться поза можливостями і засобами національних держав [2, с. 223].

Саме тому, за свідченням Брауна, поліархія з її фрагментованими міжнародними коаліціями і безліччю асоціацій у кожній країні, що відображають розмаїтість інтересів на міжнародній арені, визначає появу порушників та агресорів і не збільшує перспективу багатосторонніх військових протидій прояву подібних порушень. Виявлені невідповідності, якщо їх не спрямувати у певні нормативні та інституціональні канали, можуть занурити світ у стан гобсівської анархії. Браун висловлює побоювання, що в умовах цілком нерегульованої поліархії, нездатність урядів бути фактичними суверенами в межах своєї юрисдикції, існування безлічі субнаціональних і транснаціональних груп, не підзвітних ніякому уряду, передвіщає хаотичний і небезпечний світ.

Внаслідок цього, варто звернутись до питання про обставини, за яких актори, наділені власними інтересами у світовій політиці, матимуть потребу в розробці

централізованого механізму для прийняття актів, що встановлюватимуть міжнародний режим координації і співробітництва. Р. Кеохейн вважав, що переслідування власних інтересів державами та іншими акторами не призведе до негативних результатів внаслідок їх егоїстичних прагнень до мети [3, с. 14]. Одержання інформації про інших акторів може мати як результат ініціювання переговорного процесу, спрямованого на вироблення взаємних зобов'язань.

Браун підкреслює, що поліархічний світ, у якому мотивація значної частини акторів обумовлена власними інтересами, може поєднатися з відносинами взаємної підзвітності. Через те, що не всі відносини підзвітності можуть виникнути, так би мовити, природним шляхом, то значна кількість має бути сконструйованою, для чого є необхідним загальне бачення й узгодження проблемних тем. Нормативною серцевиною системи глобальної підзвітності має стати принцип, відповідно до якого той суб'єкт, що торкнувся питань, пов'язаних з безпекою і добробутом інших, повинен бути підзвітним перед тими, на кого він вчинив вплив. Відносини підзвітності повинні мислитися як у горизонтальному (тобто транскордонному), так і у вертикальному (у вигляді процедур представництва) вимірах. Ці поняття Браун запозичив в Р. Йохансена, який написав роботу «Побудова загальносвітової безпеки».

Процес встановлення відносин підзвітності викликає низку запитань, але, принаймні, його не потрібно починати з нуля. Вже в міжнародних стосунках існує багато таких інституалізованих відносин у сфері торгівлі у вигляді СОТ, у сфері транспорту і комунікацій (міжнародна морська організація, міжнародна асоціація цивільної авіації, міжнародний союз телекомунікацій), програми і комісії зі збереження навколишнього середовища.

Браун приходять до висновку про необхідність нового типу політичного лідерства [1, с. 146]. Він потрібен для запобігання негативних ефектів небезпечних поліархічних тенденцій і дозволяє рухатися в напрямку чітко оформленої системи, глобальної підзвітності. Такому типу лідерства потрібно мати здатність вести дебати з достатньою мірою поінформованості і врегульовувати питання, пов'язані не тільки зі здійсненням національних, але і світових інтересів.

Список використаних джерел:

1. Brown S. Building Order and Justice into Emerging Global Polyarchy.- In: Clesse A., Cooper R., Sakamoto Y. (Ed.). The International System after Collapse of the East-West Order. Dordrecht, 1994.
2. Gilpin R. War and Change in World Politics. Cambridge Univ. Press, 1981.
3. Keohane R. (Ed.) After the Cold War. Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1993.
4. Nye J. Multinational Enterprises and Prospects for Global Political Integration.- In: Blake D. The Multinational Corporations. The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Philadelphia, 1972.

НОТАТКИ

Наукове видання

КАПІТАЛІЗМ, ПОПУЛІЗМ ТА МОДЕРН

**Матеріали VIII міжнародної
науково-практичної конференції з соціології**

18-19 травня 2017 року

Верстка – А. А. Филатов

Підписано до друку 25.07.2017. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 20,00. Тираж 300. Замовлення № 0717-478.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65009, м. Одеса, вул. Сегедська, 18, офіс 431
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.